

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 50/2023

Vanhat suomalaiset kotipelargonit

Sata vuotta kasviaarteita ikkunoilla

**Maarit Heinonen, Saara Tuohimetsä, Jaana Laamanen,
Pirjo Tanhuanpää, Tiina Hiltunen ja Venla Sykäri**

Vanhat suomalaiset kotipelargonit

Sata vuotta kasviaarteita ikkunoilla

Maarit Heinonen, Saara Tuohimetsä, Jaana Laamanen,
Pirjo Tanhuanpää, Tiina Hiltunen ja Venla Sykäri

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Viittausohje:

Heinonen, M., Tuohimetsä, S., Laamanen, J., Tanhuanpää, P., Hiltunen, T. & Sykäri, V. 2023. Vanhat suomalaiset kotipelargonit : Sata vuotta kasviaarteita ikkunoilla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 50/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 240 s.

Maarit Heinonen ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-1934-2460>

ISBN 978-952-380-701-3 (Painettu)

ISBN 978-952-380-702-0 (Verkkójulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkójulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-702-0>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Maarit Heinonen, Saara Tuohimetsä, Jaana Laamanen, Pirjo Tanhuanpää, Tiina Hiltunen ja Venla Sykäri

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2023

Julkaisuvuosi: 2023

Kannen kuva: Kotipelargoneja Luke Piikkiön tutkimuskasvihuoneella, Saara Tuohimetsä

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.omapumu.com/fi>

Tiivistelmä

Maarit Heinonen¹⁾, Saara Tuohimetsä¹⁾, Jaana Laamanen¹⁾, Pirjo Tanhuanpää¹⁾, Tiina Hiltunen²⁾ ja Venla Sykäri²⁾

¹⁾ Luonnonvarakeskus. etunimi.sukunimi@luke.fi

²⁾ Suomen Pelargoniyhdistys ry. tiina(at)pelargoni.fi; pelargoni.vanhat(at)gmail.com

Pelargonien laajamittainen monivuotinen kasvatus huone- ja pihakasveina juontaa Suomessa juurensa 1800-luvun loppupuolelle, jolloin kartanoiden ja kauppapuutarhojen kasvattamat lajikkeet levisivät yhtä lailla isoihin maalaistaloihin kuin torppien ikkunoillekin. Suomen ja muun Pohjolan oloissa pelargonien kuten muidenkin meille säilyneiden vanhojen huonekasvien erityisyys oli, että niitä pystyi talvettamaan lepotilassa kellareissa ja viileissä huoneissa. Toinen suosion salaisuus oli mahdollisuus lisätä ja jakaa kasvia helposti juurtuvista pistokkaista. Näin pelargonista tuli kasvi, jota saatettiin viljellä sukupolvesta toiseen.

Suomessa huonekasveihin erikoistuneet yhdistykset ja muutamat ammattipuutarhat ovat viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana aktiivisesti tallentaneet sukupelargoneja ja pelargoniharrastajien kokoelmista vanhoja pelargonikantoja, joilla tiedetään olevan useamman vuosikymmenen mittainen viljelyhistoria. Ruotsissa kansallinen kasvigeenivaraohjelma on kerännyt perinnepelargoneja kasviperinnön ja monimuotoisuuden selvittämiseksi, ja näistä arvokkain aineisto on otettu pitkäaikaissäilytykseen. Vaikka Suomessa vanhat ruukkukasvit eivät kuulu kansallisen geenivaraohjelman työhön, on tunnistettu tarve eri keinoin tallentaa pitkään kasvatettuja pelargoneja tulevaisuuden perinnöksi.

Tämä julkaisu tarjoaa ainutlaatuisen kuvauksen Suomessa vuosikymmenten ajan kasvatetuista kotipelargonikannoista. Julkaisussa esitellään 82 kotipelargonikantaa kasvin tuntomerkkikuvauksin, valokuvin ja keskinäisin sukulaisuuskuvauksin sekä seuraten kasvin kulkureittejä kasvattajalta ja paikkakunnalta toiselle.

Vanhojen suomalaisten kotipelargonien kuvasto on syntynyt Luonnonvarakeskuksen kahden pelargonihankkeen tulosten pohjalta yhteistyössä Suomen Pelargoniyhdistyksen ja keskeisten ammattipuutarhojen kanssa vuosina 2020–2023. *Perinnepelargoneista hehkua puutarhatuotantoon* -tutkimushankkeessa tehtiin aineistosta geneettinen ja morfologinen tutkimus. *Varsin hyvät vanhat pelakuut* -tiedonvälityshankkeessa tehtiin kasvin taustahistorian ja kulkureittien selvitystyötä ja toteutettiin pelargoninäyttelyiden sarja. Työn mahdollisti rahoitus, joka saatiin Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeille Oiva Kuusisto -säätöltä ja Leader-ohjelman Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta Varsin Hyvä ry:n toimintaryhmän alueelta.

Kuvastojulkaisun toivotaan auttavan vanhojen kotipelargonien säilymisessä elinvoimaisina tuleville sukupolville. Tässä säilyttämisessä tarvitaan monia toimijoita: sukupelargonien kasvattajia, pelargoniharrastajia, kasviperintöä ylläpitäviä yhdistyksiä, museoita ja muita yhteisöjä sekä ammattipuutarhoja.

Asiasanat: DNA-analyysi, elävä kulttuuriperintö, kasvien lisäys, monimuotoisuus, morfologia, pelargonit, perinnekasvit, Suomi

Abstract

Maarit Heinonen¹⁾, Saara Tuohimetsä¹⁾, Jaana Laamanen¹⁾, Pirjo Tanhuanpää¹⁾, Tiina Hiltunen²⁾ ja Venla Sykäri²⁾

¹⁾ Natural Resources Institute Finland. firstname.surname@luke.fi

²⁾ Finnish Pelargonium Association. suomen@pelargoniyhdistys.fi, pelargoni.vanhat@gmail.com

In Finland the large-scale pelargonium growing as house and garden plants dates to the late 19th century when varieties grown by manors and market gardens spread equally to large farmhouses as well as to the windows of crofts, cottages, and small farms. In Finnish cold conditions, pelargoniums, as well as other old houseplants that have survived because they could be overwintered in cellars and cool rooms. Another secret of popularity was the possibility to propagate and divide the plants easily from cutting. Thus, pelargonium became a plant that could be cultivated from generation to generation.

Finnish associations specialized in house plants and few market gardens have actively stored family heirloom pelargoniums and old pelargoniums from the collections of plant enthusiasts, which are known to have several decades of cultivation history. In Sweden, the National Plant Genetic Resources Programme has collected heirloom pelargoniums for the purpose of genetic and cultural diversity, and the most valuable ones has been taken for long-term preservation. Although old house plants in Finland are not part of the work of the National Genetic Resources Programme, the need for various preservation activities of Finnish heirloom pelargoniums as a future heritage has been identified.

This publication offers a unique overview of the old zonal pelargoniums grown in Finland for decades. The publication presents 82 clones of zonal pelargoniums with distinguishing morphological characters, photos, and genetic relationships, as well as following the routes of the plants among growers and sites

The catalogue of old Finnish zonal pelargoniums has been created based on the results of two pelargonium projects carried out by the Natural Resources Institute Finland in cooperation with the Finnish Pelargonium Association and key market gardens between 2020 and 2023. A genetic and morphological study was carried out in the research project *Perinnepelargoneista hehkua puutarhavihjelyyn*. The communication project *Varsin hyvät vanhat pelakuut* carried out inquiry on the background history of plants and organised a serie of heirloom pelargoniums exhibits. The work was made possible by funding received for the Natural Resources Institute's pelargonium projects from the Oiva Kuusisto Foundation and the Leader Programme provided by Leader action group Varsin Hyvä in Turku Region in Southwest Finland.

The hope is that the catalogue will help the old home pelargoniums to remain vital for generations to come. The preservation requires many actors: growers of pelargoniums, associations that maintain plant heritage, museums and other communities, and market gardens.

Keywords: dna-analysis, living cultural heritage, plant propagation, diversity, morphology, pelargoniums, heirloom plants, Finland

Sisällys

1. Alkusanat	9
2. Pelargonit saapuvat Eurooppaan ja Suomeen	12
2.1. Pelargonien jalostuksen historiaa.....	12
2.2. Pelargonilajikkeiden varhaista historiaa Suomessa	15
2.3. Pelargonien nimeämisen vaiheita.....	21
3. Kiinnostus vanhojen pelargonikantojen tallentamiseen herää	25
3.1. Pelargonityön uranuurtajia.....	25
3.2. Pelargoniharrastus järjestäytyy ja laajenee	26
3.3. Kauppapuutarhat aktivoituvat lisäämään vanhoja kantoja.....	27
3.4. Suomen Pelargoniyhdistys ry ja pelargonikokoelman synty	28
3.5. Kansallisen kasviperinnön ja monimuotoisuuden suojeluohjelma	31
4. Kuvastokokoelma pelargoniaarteita	35
4.1. Kotipelargonien ulkoiset ominaisuudet	38
4.2. Kotipelargonien geneettinen tutkimus.....	50
4.3. Kotipelargonien historiatietojen kokoaminen	51
5. Kasviesittelyt	54
5.1. Punaiset ruusunnuput.....	54
5.1.1. "Viipurin Evakko", L-213.....	59
5.1.2. "Alastaron Helena", L-214	61
5.1.3. "Kammion Sairaala", L-215.....	63
5.1.4. "Kaarina", L-216.....	64
5.1.5. "Kirsti", L-251	67
5.1.6. "Säkkijärveläinen", L-217	68
5.2. Karminpunaiset kerrottukukkaist.....	69
5.2.1. "Jyväskylä", L-168.....	73
5.2.2. "Laaksola", L-170.....	75
5.2.3. "Orimattila", L-171.....	79
5.2.4. "Hulda", L-173	80
5.2.5. "Kangaslampi", L-169.....	81
5.2.6. "Kelkan Mamma", L-167	82
5.2.7. "Kiviojan Katrin Punanen", L-166.....	83
5.2.8. "Hilja Lydia", L-175	84
5.2.9. "Sotaleski", L-176	85

5.2.10.	"Marjatta", L-177	85
5.2.11.	"Kaavi", L-178	87
5.2.12.	"Almatädin Pelargonia", L-179	88
5.2.13.	"Kyllikki", L-174	89
5.2.14.	"Korton Hilda", L-172	90
5.3.	Mårbackatyyppiset hennon vaaleanpunakukkaiset	90
5.3.1.	"Marketta", L-190	95
5.3.2.	"Kiteeläinen", L-184	95
5.3.3.	"Pori", L-189	97
5.3.4.	"Alavieskan Hilda", L-188	98
5.3.5.	"Tuopanjoki", L-186	99
5.3.6.	"Mynttiskä", L-249	99
5.3.7.	"Miina", L-185	101
5.3.8.	"Farmor Tallskog", L-183	103
5.3.9.	"Ida-Mummun Pelakuu", L-181	104
5.3.10.	"Elma", L-191	105
5.3.11.	"Reijolan Aino", L-180	106
5.3.12.	"Vaaleanpunainen Säkkijärvi", L-182	106
5.3.13.	"Helmi", L-187	108
5.3.14.	"Vilho", L-254	109
5.3.15.	"Pohjoismäen Elvi", L-199	111
5.4.	Rehevät lohenpunakukkaiset lehdiltään voimakasvyöhykkeiset	113
5.4.1.	"Muolaa", L-200	117
5.4.2.	"Aino", L-202	119
5.4.3.	"Alma", L-203	120
5.4.4.	"Kainuulainen", L-204	121
5.4.5.	"Vaaleanpunainen Heinolasta", L-207	122
5.4.6.	"Fallin Pelakuu", L-205	122
5.4.7.	"Kangasniemi", L-201	125
5.4.8.	"Vanha Leppävirralta", L-206	127
5.5.	Punakukkaiset	128
5.5.1.	"Nivala", L-211	129
5.5.2.	"Lakkala", L-209	130
5.5.3.	"Susanna", L-212	131
5.5.4.	"Iso Punainen Pessi", L-210	131
5.5.5.	"Ansion Punainen", L-208	132

5.5.6.	"Saima", L-253.....	134
5.6.	Vaaleanpunakukkaiset "Kaisa Kallio", "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo"	135
5.6.1.	"Kaisa Kallio", L-220	137
5.6.2.	"Inkilänhovi", L-221	142
5.6.3.	"Mattilan Mummo", L-222	143
5.7.	Omenankukkamaiset vaaleanpunaiset.....	145
5.7.1.	"Evakko", L-239.....	147
5.7.2.	"Antseppä", L-240.....	148
5.7.3.	"Karjalan Kaunotar", L-252.....	149
5.7.4.	"Rauhan Pelargoni", L-226	151
5.7.5.	"Maija", L-225.....	152
5.8.	Silmälliset vaaleanpunakukkaiset.....	153
5.8.1.	"Milja", L-224	153
5.9.	Aniliininpunakukkaiset "Carolina" ja "Eura"	154
5.9.1.	"Carolina", L-164	159
5.9.2.	"Eura", L-165	162
5.10.	Valkokukkaiset	163
5.10.1.	"Pietarsaari", L-236.....	167
5.10.2.	"Pelkosenniemi", L-223.....	168
5.10.3.	"Hillevi", L-238.....	169
5.10.4.	"Finska Farmor", L-237.....	170
5.10.5.	"Hoplaxin Fanny", L-235.....	171
5.10.6.	"Mirjam Tirhiältä", L-233	173
5.10.7.	"Pohjoismäen Elsa", L-234.....	175
5.10.8.	"Jurimek", L-219	177
5.11.	Hauskat lohenpunakukkaiset	178
5.11.1.	"Fanny", L-195.....	179
5.11.2.	"Yli-Tuinan Hilikka", L-194.....	181
5.11.3.	"Hauska", L-193	182
5.11.4.	"Hellin Hauska", L-197	184
5.11.5.	"Askola", L-198.....	185
5.11.6.	"Alpuan Marjatta", L-196	187
5.12.	Tummanlohenpunaiset "Tuomen Hulda" ja "Maaninka".....	189
5.12.1.	"Tuomen Hulda", L-250.....	190
5.12.2.	"Maaninka", L-232	191
5.13.	Oranssinpunakukkaiset.....	192

5.13.1.	"Tirilä", L-229	193
5.13.2.	"Leila ja Toivi", L-227	194
5.13.3.	"Huittinen 1", L-228	196
5.13.4.	"Helvi", L-230	197
5.14.	Punaviolettikukkaiset.....	198
5.14.1.	"Ranua", L-231	198
5.14.2.	"Helmi Elisabet", L-218	200
6.	Kuinka vaalia pelargoniperintöä	202
6.1.	Pelargonien hoito ja lisääminen.....	202
6.1.1.	Pelargonien taudit ja tuholaiset.....	202
6.1.2.	Talvettaminen ja keväthoito	204
6.1.3.	Pelargonien lisääminen pistokkaista.....	206
6.2.	Vanhojen pelargonien saatavuudesta	208
6.3.	Kotipelargonien näyttelyt museoissa	209
7.	Kuinka saada pelargoniperintö säilymään?	222
	Lähteet.....	227
	Viitteet.....	229
	Liitteet	234

1. Alkusanat

”Millainen hyvä koti sitten on? Hyvä koti alkaa portaista, sillä ne ovat puhtaat ja lapsia on totutettu pyyhkimään jalkansa matolla. Kun me astumme huoneeseen, niin akkunaruudut ovat kirkkaat, yksinkertaiset, mutta puhtaat akkunaverhot edessä. Pari kukkaruukkua siellä myös on, myrtti taikka ruusu, pelargooni tai verpenpisara.” (Koti ja yhteiskunta, 15.06.1904, nro 6, s. 68)

Pelargonit ovat erottamaton osa suomalaista huonekasvien historiaa. Ensimmäisiä pelargonilajeja tuotiin eksoottisina kasveina 1700-luvulla kasvitieteelliseen puutarhaan Turun Akatemiin. Seuraavan vuosisadan aikana pelargoneja alkoi vähitellen ilmestyä herrasväen kotien ikkunoille, kun niitä tuli pieninä tuontierinä varhaisten puutarhayhdistysten taimimyyntiin. Koska pelargoneja voidaan lisätä helposti juurtuvista pistokkaista, niitä oli varsin vaivatonta jakaa eteenpäin sukulaisille, ystäville, naapureille ja kyläläisille. Pelargonista tuli viimeistään 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa koko kansan ruukkukasvi. Pelargonilajeista etenkin kotipelargonista tuli maalaistalojen, niin suurien kuin pientenkin, mielitetty. Kotipelargonin erityisyys on se, että sitä on pystynyt talvettamaan lepotilassa kellareissa ja viileissä huoneissa ja että se elpyy hyvin uudelleen keväällä kasvuun. Maalaistaloissa emännät, tyttäret ja miniät pitivät hyvää huolta kotipelargoneista, sillä ei ollut juuri paikkoja eikä mahdollisuuksia vuosittain hankkia uusia huonekasveja. Näin kotipelargonista tuli kasvi, jota saatettiin kasvattaa sukupolvesta toiseen.

Tämä kuvastojulkaisu ei ole pelkästään kuvaus sitkeistä kotipelargonin vanhoista kannoista vaan myös kunnianosoitus sinnikkäille kotipelargoneja kasvattaneille ja niistä kauaskantoisesti pistokkaita muille jakaneille menneitten sukupolvien naisille. Ansio kuuluu myös miehille, jotka ovat jatkaneet äitinsä tai puolisonsa pelargonista huolehtimista vähintäänkin varmistaen kasvin siirtymisen vaimoille, miniöille ja lapsille. Julkaisu tarjoaa ainutlaatuisen kuvauksen Suomessa vuosikymmenten ajan kasvatetuista kotipelargonikannoista. Julkaisussa esitellään 82 kotipelargonikannan kasviperintöä ja geneettistä monimuotoisuutta kasvin tuntomerkkikuvauksin, valokuvin ja keskinäisin sukulaisuuskuvauksin sekä seuraten kasvin kulkureittejä kasvattajalta ja paikkakunnalta toiselle usean vuosikymmenen ajalta.

Tie pelargonikuvaston syntyyn on ollut pitkä ja polveileva. Luonnonvarakeskuksen osalta mennään 1990-luvulle, jolloin silloisessa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa (MTT) tehtiin tuoksupelargonilajeista viljelykoe vuodesta 1927 toimineessa puutarhatutkimuksen toimipaikassa Kaarinan Piikkiössä.

Kiinnostus pelargonien tutkimukseen Luonnonvarakeskuksessa heräsi jälleen vuoden 2015 aikoihin, kun Ruotsista kantautui tieto, että siellä oltiin aikeissa tutkia erilaisia Mårbacka-kantoja. Jo 1970-luvun lopulta lähtien vanhan ajan pelargoneja talteen ottaneelle Jouko Pukille soitetun puhelun ja Hyötykasviyhdistyksen Annalan puutarhan pelargonikokoelmaan tutustumisen myötä selvisi, että Mårbacka-kantojen tutkimus kiinnostaisi myös Suomessa. Kuitenkin omien suomalaisten pelargonikantojen tutkimus koettiin vieläkin tärkeämmäksi. Tiedettiin, että harrastajapiireissä liikkui vanhoja kantoja ja että monien nimi viittasi myös Karjalankannaksen alueelle.

Vuonna 2017 kiinnostus vanhojen pelargonikantojen tutkimiseen aktivoitui uudelleen keskusteluissa ammattipuutarhuri Tiina Hiltusen kanssa. Hän oli aktiivisesti vuodesta 2014 lähtien

etsinyt ja ottanut talteen vanhoja kotipelargonikantoja. Pian keskusteluun liittyi hiljattain perustettu Suomen Pelargonyhdistys ry., joka oli asettanut yhdeksi tärkeäksi tehtäväkseen Suomessa vuosikymmenten ajan kasvatettujen pelargonikantojen keräämisen talteen. Hiltusen ja Pelargonyhdistyksen yhteistyön myötä koossa oli mittava ja mielenkiintoinen sukupelargonien kasvattajilta ja pelargoniharrastajilta eri puolelta Suomea kerätty kasviaineisto. Aineistossa oli havaittu useita keskenään toisiaan muistuttavia kotipelargoneja, joilla tiedettiin olevan pitkä, vähintään 50 vuoden kasvatushistoria. Aineiston kasvaessa koettiin tärkeäksi saada kotipelargonikannat kuvatuksi tieteelle ja ymmärtää syvemmin kasviperinnön muodostumista. Suomen Pelargonyhdistyksellä oli toiveena myös saada kulttuurihistoriallisesti merkittävä aineisto entistä varmempaan talteen ja laajempaan käyttöön. Luonnonvarakeskuksen tutkijoilla oli lisäksi tavoitteena selvittää, kuinka vanhojen ruukkukasvien säilytystyö voitaisiin järjestää, vaikka ruukkukasvit eivät sisälly Suomen kansalliseen kasvigeenivaraojelmiaan, toisin kuin Ruotsissa, jossa ruukkukasvit ovat osa kansallista kasvigeenivaraojelmia.

Vanhojen suomalaisten kotipelargonien tuntomerkkien ja sukulaisuussuhteiden sekä kasviperinnön historian selvittämisen mahdollisti loppuvuonna 2019 Oiva Kuusisto -säätiön myöntämä tutkimusrahoitus Luonnonvarakeskukselle. Tätä täydentämään saatiin kesällä 2020 rahoitus Varsinais-Suomen alueella tehtävään tiedonvälitykseen Leader-ohjelman Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta Varsin Hyvä ry:n toimintaryhmän alueelta.

Pelargonikuvasto on syntynyt näiden kahden Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeen – tutkimushankkeen *Perinnepelargoneista hehkua puutarhatuotantoon* ja tiedonvälityshankkeen *Varsin hyvät vanhat pelakuut* – tulosten pohjalta yhteistyössä Suomen Pelargonyhdistyksen Vanhat suomalaiset pelargonit -työryhmän kanssa. Työryhmän jäsenenä vuosien varrella olleiden Tiina Hiltusen (entinen Niittynen), Venla Sykärin, Anna Wahlbergin ja Leila Kakon avulla Luonnonvarakeskuksen pelargonien tutkimusryhmä on saanut kasviaineiston lisäksi yhteyden niiden kasvattajiin. Kotipelargonikantojen kuvausten lisäksi julkaisussa pohditaan keinoja, kuinka pelargoniperintö saadaan säilytettyä elinvoimaisina kasveina tuleville sukupolville.

Hankkeiden toteutuksessa oli mukana monia henkilöitä eri osaamisaloilta. Suurin osa pelargoniaineistosta saatiin pistokkaina Tiina Hiltusen kokoelmasta Suomen Pelargonyhdistyksen työryhmän valitsemana. Tiina Hiltunen toimi asiantuntijana pelargonien kasvatuksessa ja tulosten arvioinnissa. Yhdistykseltä saatiin pelargonien taustatietoja, joita kasvien luovuttajat olivat antaneet tai joita yhdistyksen piirissä oli muuta tietä selvitetty. Venla Sykäri vastasi yhdistyksen hallussa olleiden taustatietojen kokoamisesta. Niistä pelargoneista, joista oli saatavissa kasvattajan yhteistiedot ja lupa luovuttaa ne Luonnonvarakeskukselle, koottiin hankkeiden aikana haastatteluin lisätietoa.

Luonnonvarakeskuksen tutkija Maarit Heinonen vastasi pelargoniaineiston taustahistorian koostamisesta. Hän vastasi tiedonvälityshankkeen rahoituksen järjestymisestä ja siinä tehdystä työstä sekä yhteydenpidosta Suomen Pelargonyhdistykseen. Turun yliopiston museologian oppiaineen opiskelijat Aino Jämsä ja Anna Ojanen suorittivat maaliskoukokuun 2021 aikana työelämäpainotteisen kurssin perinnepuutarha-aiheesta pelargonihankkeille. Sen lisäksi, että he toteuttivat pelargoniaineistosta digiherbaarion (julkaistaan erikseen), he tekivät suurimman osan haastatteluista. Digiherbaariotyön viimeisteli kesä-heinäkuun 2021 aikana Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) geneettisen monimuotoisuuskurssin opiskelija Teemu Virri, joka teki myös Varsinais-Suomen alueelle hankkeen aikana toteutettujen Pieni perinnepelargoninäyttelyistä esittelyvideon. Pelargoninäyttelyihin oli helppo saada mukaan museoitu,

joista suurin osa sitoutui omalta osaltaan tekemään työtä vanhojen pelargonien puolesta tiedonvälityshankkeen päättymisen jälkeenkin. Tiedonvälitykseen saatiin yhteistyökumppaniksi Puutarhaliiton kustantama Kotipuutarha-lehti, jonka kanssa kehitettiin Vuoden pelargoni -konsepti Suomeen. Heinonen, Hiltunen ja Sykäri vastasivat vanhojen pelargonikantojen tallentamisen vaiheiden selvittämisestä 1970-luvulta nykypäivään.

Luonnonvarakeskuksen tutkija Jaana Laamanen, innokas ja hyvin verkottunut pelargoniharrastaja itsekin, vastasi tutkimushankkeen rahoituksen järjestymisestä, huolehti tutkimuspelargonien kasvinterveydestä sekä selvitti verranlajikkeiden taustoja ja pelargonikantojen nimeämistä.

Luonnonvarakeskuksen tutkija Saara Tuohimetsä suunnitteli ja toteutti kotipelargonien ulkoisten ominaisuuksien tutkimuksen. Hän valokuvasi pelargoniaineiston tutkimuskasvihuoneella. Tuohimetsä kokosi tietoa pelargonien jalostuksen kansainvälisestä historiasta ja pelargonilajikkeiden varhaisista vaiheista Suomessa. Kotipelargonien kasvihuonekasvatuksesta Luonnonvarakeskuksen Piikkiön puutarhatutkimuksen koetoimintapaikassa vastasivat tutkimusinsinööri Minna Kavander ja tutkimusmestari Pirkko Nykänen, jotka avustivat myös ulkoisten ominaisuuksien havainnoinnissa. Pelargonien hoitamiseen kasvihuoneessa osallistui moni Piikkiön koetoimipaikan henkilökunnasta: tutkimusmestari Elvi Pääkkönen, tutkimusmestari Päivi Tuomola, tutkimusinsinööri Riitta Vahakoski ja tutkimusmestari Jorma Hellstén. Tutkimusinsinööri Tuomo Laineen, tutkimusteknikko Eero Hiltusen ja tutkimusmestari Asko Laurilan ansiosta saatiin isokokoisia tutkimuspelargoneja Turun Piha- ja puutarhamessuille 1.–3.4.2022 Perinnekasviosaston näyttäväksi vetonaulaksi.

Kotipelargonien geneettisten ominaisuuksien tutkimuksesta vastasi Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija Pirjo Tanhuanpää. Tutkimus tehtiin Jokioisten toimipaikan kasvigenomiikan laboratoriossa. Laborantti Marja-Riitta Arajärvi eristi kasvien lehtinäytteistä DNA:t ja teki PCR-analyysejä. Laboratoriainsinööri Anneli Virta ajoi PCR-tuotteet ABI-sekvensointilaitteella. Lopputuloksena Pirjo muodosti pelargonien sukupuun.

Pelargonikuvaston visuaaliseen esittämiseen ovat asiantuntemustaan antaneet Luonnonvarakeskuksen paikkatiedon asiantuntija Hannu Ojanen, joka laati kartan vanhojen suomalaisten kotipelargonien varhaisimmista tiedetyistä kasvatuspaikoista sekä Luonnonvarakeskuksen julkaisupalvelut-tiimin osaajat Elina Virkkunen ja Saara Pönkkö, jotka viimeistelivät taiton. Hankaviestintää on tehty yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen tutkijaryhmän ja Suomen Pelargoniyhdistyksen kanssa. Erityiskiitos Luonnonvarakeskuksen viestinnän asiantuntija Merja Lindroosille uutisoinnista ja sosiaalisen median postauksista.

Vanhojen kotipelargonien ja niiden taustatietojen keräämisestä kiitos kuuluu ensisijaisesti laajalle joukolle asiaan paneutuneita harrastajia, jotka ovat pyyteettömästi käyttäneet aikaansa kasvien etsimiseen, pistokkaiden keräämiseen ja niiden eteenpäin jakamiseen. Kiitos kuuluu myös jokaiselle oman kasvinsa hankkeeseen luovuttaneelle sekä kaupapuutarhoille, jotka ovat osaltaan säilyttäneet ja lisänneet kasveja.

Näistä panostuksista on syntynyt tämä käsillä oleva vanhojen suomalaisten kotipelargoneja esittelevä julkaisu. Laajuudestaan huolimatta tämä pelargonikuvasto on kuitenkin vasta alkua suomalaisten perinnepelargonien tutkimisessa ja kulkureittien selvittämisessä. Pelkästään näiden hankkeiden aikana on löytynyt lukuisia uusia vanhoja kotipelargonikantoja, jotka odottavat vuoroaan päästä kuvatuksi ja tutkituksi.

2. Pelargonit saapuvat Eurooppaan ja Suomeen

Pelargonit saapuivat Eurooppaan Etelä-Afrikasta kauppalaivojen mukana, jotka toivat niitä kasvitieteellisiin kokoelmiin. Pelargonilajia *Pelargonium triste* (L.) L'Her. kasvatettiin mahdollisesti Leidenin kasvitieteellisessä puutarhassa Hollannissa jo ennen vuotta 1600. 1700-luvun alussa Eurooppaan saapuivat riippapelargonien kantalaji *P. peltatum* (L.) L'Hér. ex Aiton sekä *P. zonale* (L.) L'Hér. ex Aiton ja *P. inquinans* (L.) L'Hér. Pelargoni tulikin eksoottisena kasvina suosituksi viljelyyn kasvihuoneissa ja talvipuutarhoissa jo 1700-luvun Euroopassa. (Holm 1998) Ensimmäiset viljelyyn tulleet pelargonilajit olivat kookkaita ja kukinnaltaan vaatimattomia. Ammattipuutarhurit ja harrastajat Englannissa alkoivat 1830-luvulla jalostaa pelargoneja tavoitteenaan matalammat ja suurikukkaisemmat lajikkeet. Jalostetut lajikkeet ja erityisesti 1864 spontaanisti syntynyt kerrottukukkainen kasviyksilö herättivät ihmisissä suuren kiinnostuksen pelargoneihin. (Ranta 2010) Monet varhaisimmat lajikkeet katosivat maailmansotien aikaan, kun sotien aikaan ei ollut mahdollista lämmittää kasvihuoneita (Rosén 2010). Silti useita 1800-luvulla jalostettuja lajikkeita on edelleen saatavilla (Ranta 2010).

Pelargonit saapuivat myös Suomeen 1700-luvulla. Kasvitieteen professori Helleniukselle (1745–1820) tehdyn väitöskirjan mukaan Turun Akatemian puutarhassa oli 1700-luvun puolivälissä huonekasvien kokoelma ja siinä neljä pelargonilajia: *Geranium zonale*, *G. vitifolium*, *G. inquinans* ja *G. odoratissimum* (Hellens 1779). Ennen vuotta 1788 pelargonit luettiin *Geranium*-sukuun, minkä vuoksi *Geranium*-suvun nimi esiintyy joskus pelargonien yhteydessä. Vähitellen pelargonit siirtyivät kasvihuonekasvatuksesta ruukkukasveiksi säätyläiskoteihin, ja 1800-luvun alkupuolella pelargonit olivatkin jo Suomen suosituimpia ruukkukasveja. 1900-luvun vaihteessa pelargoneja alkoivat kasvattaa säätyläisten lisäksi myös tavalliset kansalaiset. (Holm 1998, Rosén & Rasehorn 2007)

Ruotsalaisilla pelargoneilla voi arvella olleen vaikutusta suomalaisten pelargonikantojen syntyyn. Tästä esimerkkinä on tunnettu 'Mårbacka'-lajike. 'Mårbacka' tunnetaan ruotsalaisena perinnepelargonina, jonka täsmällisestä alkuperästä Ruotsissakaan ei ole täyttä varmuutta (Persson & Ireholm 2021). Suomalaisissa perinnepelargoneissa esiintyy runsaasti mårbacka-pelargonityypin kantoja, minkä vuoksi voidaan arvella, että kasveja on liikkunut aikojen kuluessa Ruotsista Suomeen.

2.1. Pelargonien jalostuksen historiaa

Pelargonien jalostus ja kaupallinen viljely alkoi pian sen jälkeen, kun luonnonlajeja tuotiin Eurooppaan. Esimerkiksi suosittujen enkelipelargonien (*P. crispum* (P.J. Berg.) L'Hér. risteymät) dokumentoitu jalostushistoria alkaa 1920-luvun Englannista, mutta todennäköisesti risteytystyö alkoi paljon aiemmin – pian sen jälkeen, kun ensimmäiset pelargonilajit tuotiin Eurooppaan 1600-luvulla (Plaschil ym. 2017). Kaupallinen viljely ja jalostus alkoi Iso-Britanniassa, ja myös Ranskassa ja Saksassa kehitettiin monia uusia lajikkeita 1800-luvun loppupuolella. Osa näistä katosi 1910-luvulla maailmansodan aikana, kun kasvihuoneita tarvittiin ruuan tuotantoon eikä ollut mahdollisuuksia hoitaa pelargoneja. Hylätyissä kasvihuoneissa säilyneiden pelargonien nimilappuja oli kadonnut, mikä osaltaan johti myöhempään nimistösekaannuksiin. (Holm 1998, 25)

Pelargonium-suvun lajeja tunnetaan yli 280, jotka voidaan jakaa 16 sektioon (Plaschil ym. 2017). Lajeista 33 tulee Etelä-Afrikasta (Horn 1994). Alle 10 lajia on puutarhatuotannon

risteymien takana. Lajienväliset risteymät ovat olleet merkittävässä osassa *Pelargonium*-suvussa, erityisesti kasvinjalostuksessa, mutta niitä tapahtuu myös luonnossa (Horn 1994). Erityisesti kolme puutarha-alalla merkityksellistä ryhmää ovat saaneet alkunsa risteyminä: kaupallisesti tärkein 1) **kotipelargonit** eli *P. zonale* risteymät (*P. x hortorum* Bailey; $2n=18, 36$), jotka ovat syntyneet pääasiassa *P. zonale* (Kuva 1) ja *P. inquinans* lajeista; 2) **riippapelargonit** *P. peltatum* risteymät lajista *P. peltatum*. ($2n=18, 36$) ja 3) **jalospelargonit**, *P. Grandiflorum* risteymät ($2n=44$) (*P. x domesticum* L.H. Bailey), jotka ovat pääasiassa risteymiä lajeista *P. grandiflorum* Willd., *P. cucullatum* L'Herit. ja parfyymiteollisuuden käyttämistä tuoksupelargoneista ($2n=77$), jotka ovat polveutuneet lajeista *P. radens* Moore ($2n=88$) ja *P. capitatum* L'Herit. ($2n=66$) ja jotka on joskus kuvattu lajeina *P. x asperum* Ehrh. ex Willd. tai *P. Roseum* hort. (ei DC.). (Horn 1994)

Kuva 1. Kotipelargonin kantalajin *Pelargonium zonale* lajinimi *zonale* viittaa kasvin lehdessä olevaan vyöhykkeeseen. Kotipelargonin vanha suomenkielinen lajinimi olikin vyöhykepelargonit. Englannin kieleen lehtikuvio on tuonut nimityksen *horseshoe pelargonium*, hevosenkengän muodon mukaan. Kuva: Saara Tuohimetsä 1.6.2022, kuvattu Saarelman puutarhalla ja kukkiva yksilö kasvilampun alla Lohjan Museon *Pelargonirakkautta*-näyttelyssä.

Pelargonit tuotiin alun perin lääkinällisiin tarkoituksiin, kiinnostus niiden puutarhatuotantoon Euroopassa heräsi 1700-luvun loppupuolella. Noista ajoista tähän päivään lajit ovat olleet intensiivisen risteytys- ja jalostustyön kohteina. Varhaisimpien lajikkeiden risteytystyöstä on vain vähän kirjallisia merkintöjä, joten lajikkeiden kantavanhemmistä ei ole tarkkaa tietoa. Risteytystyöllä oli kaksi pääsuuntausta: kotipelargonien eli "Zonal-lajikkeiden" risteytys (polveutuvat pääasiassa *Pelargonium*-suvun Ciconium-sektion lajeista) ja jalospelargonien eli "Regal-lajikkeiden" risteytys. Näille lajikeryhmille annettiin nimet *P. x hortorum* L. H. Bailey (suom. kotipelargonit, kirj. huom.) ja *P. x domesticum* L.H. Bailey (suom. jalospelargonit, kirj. huom.), jotka hyväksyttiin kansainvälisen kasvien nimitysäännösten (The International Code of Botanical Nomenclature, ICBN) toimesta virallisesti 1952. (James ym. 2004)

Kuten aiemmin kuvattu, *P. x hortorum* -risteymän takana on arvioitu olevan useita lajeja. Jo lueteltujen kahden lajin lisäksi *P. frutescens* (L.) L'Her. on saattanut myös olla mukana risteytyksissä (James ym. 2004). Kasvin ulkonäköä leimaava lehtien vyöhykkeisyys on peräisin *P. zonale* -lajilta. *P. inquinans* -lajin mukaanotolla pyrittiin symmetrisiin kukkiin ja kirkkaan

punaisiin terälehtiin. Varhaisimmissa risteytyksissä on voinut olla mukana myös laji *P. acetosum* (L.) L'Her., mutta näitä risteytyksiä ei jatkettu, koska lajin kapeat terälehdet olivat vähemmän suosittu. (James ym. 2004)

Varhaisimmat hybridit sisälsivät myös *Geranium*-suvun lajeja. Syntyi "Noseway Geraniums" ryhmä, jota ei enää laajalti viljellä niiden ei-symmetristen ja kapeiden terälehtien takia. Yksi lajike, 'A Happy Thought' on kuitenkin vielä viljelyssä. Sillä on kapeat punaiset terälehdet ja kirjavat lehdet. Valkokukkaiset lajikkeet ilmestyivät suhteellisen myöhään viljelyyn, ja ne saattavat olla lähtöisin näistä "Noseway" kasveista, koska varhaisimmilla valkokukkaisilla lajikkeilla oli myös suhteellisen kapeat terälehdet. (James ym. 2004)

Uutuuksina miniatyyrilajikkeet saivat nopeasti suosiota. Yksi ensimmäisistä kuvatuista lajikkeista oli 'Lilliput' vuonna 1799. Jamesin ym. viittaamana (2004), vuonna 1826 kuvattu laji *P. x micranthum* on luultavasti ollut kääpiölajikkeiden 'Grannie Hewitt' ja 'Kleine Liebling' takana.

1900-luvun alkupuoliskolle tullessa laaja valikoima pelargoneja oli puutarhatuotannossa. Osa näistä oli peräisin spontaaneista mutaatioista (James ym. 2004). Ensimmäinen pelargonin kukan värin mutaatio on tallennettu vuonna 1859 (Horn 1994). Muita mutaation kautta syntyneitä ovat hapsukukkaiset (fringe-flowered; kuvattu vuonna 1869) sekä kaktuspelargonilajikkeet, joista ensimmäiset syntyivät 1899. Mutaatiota, jossa mukana on todennäköisesti transposoni, joka vaikuttaa antosyaanituotannon geeneihin ja sitä myötä kukkien väriin, hyödynnettiin 1898 Ranskassa ja sen myötä syntyivät linnunmuna- ja pilkulliset pelargonit. Myös lehtivihreän tuotantoon vaikuttavia mutaatioita ilmenee ja niiden myötä on syntynyt useita kirjavalehtisiä lajikkeita jo varhain. (James ym. 2004) Lehtien kirjavuus voi olla myös seurausta kimeerirakenteesta, jossa kasviyksilöllä on kaksi tai useampi geneettisesti erilainen solukanta. Kotipelargonin (*P. x hortorum*) kypsän siitepölyn lisääntymissolut sisältävät lukuisia plastideja (plastidi on värihiukkanen ja kasvisolun soluelin), ja plastidit periytyvät molemmilta vanhemmilta, mikä ei ole yleistä koppisiemenisillä kasveilla. Lehdiltään kirjavia (variegated) kotipelargoneja syntyy, kun kasvi perii vanhemmiltaan erilaiset plastidit (vihreä tai valkoinen). Esimerkkejä kirjavalehtisistä kimeerilajikkeista ovat vihreä-vaaleanvihreä 'A Happy Thought', keltavihreä 'Crystal Palace Gem' ja keltalehtinen 'Golden Crampel'. (Horn 1994)

Pelargonien tärkeästä kaupallisesta asemasta huolimatta pelargonien perimän tutkimusta ei juuri ollut ennen 1960-lukua, jolloin pelargonien jalostus syttyi siemenlisätyjen lajikkeiden ja jalostajanoikeuksien ja kasvipatenttien myötä (Horn 1994) Hornin (1994) mukaan ensimmäiset selvitykset koskivat lehtien valkokirjavuutta (variegaatiota) (Baur 1909), kukan väriä (Baur 1911; Scott-Moncrieff 1936) ja kukkien kerrannaisuutta (Emsweller ym. 1937) Kukan väriin tiedetään osallistuvan 5–6 suurivaikutteista geeniä (major-geeniä) sekä joukko dominoivia tai resessiivisiä geenejä, jotka joko vahvistavat tai haalistavat (diluutio) kukan väriä; lisäksi modifioivat geenit selittänevät kukkien laajaa värikirjoa. Lehden vyöhykkeen takana on geeni Z, mutta vyöhykkeeseen vaikuttaa myös kukinnan värytykseen liittyvä geeni V. Myös lehden vihreän sävyn tummuus riippuu osittain perimästä (geeni G); osin se on tuotosta muun muassa ympäristötekijöistä. (Horn 1994).

Kuva 2. Kotipelargonin lajinsisäistä kirjoa. Kuvassa etualalla kotipelargonierikoisuus, kirjava-lehtinen vanha lajike 'Mrs. Pollock' vuodelta 1858, jonka lehdet ovat kuin vesivärein maalatut. Lajikkeen yksinkertaiset kukat ovat punaiset. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Pelargonien kukinnon kukan terälehtien kerrannaisuus jaotellaan joskus myös yksinkertaisiin (5 terälehteä), puolikerrannaisiin (6–15 terälehteä) ja kerrannaisiin, joissa on yli 16 terälehteä (Horn 1994). Hornin (1994) mukaan kerrannaiskukkainen pelargoni mainitaan kirjallisuudessa ensimmäisen kerran vuonna 1864. Tutkimusten mukaan kukan kerrannaisuudesta vastaa geeni *S*; yksinkertaiset ovat perimältään *ss*, kerrannaiset *SS* ja puolikerrannaiset *Ss*. Kerrannaiskukkaisiin on yhdistetty myös polyploidisuus, ympäristötekijät sekä modifioivat geenit, joiden määrä pelargoneilla vaihtelee (Horn 1994).

Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana *Pelargonium*-suvun tutkimus on keskittynyt lajien polveutumisen genetiikkaan eli fylogeneettiseen tutkimukseen molekyylibiologian menetelmin tuman, viherhiukkasten (kloroplastien) ja mitokondrioiden DNA sekvensseistä (mm. Bakker ym. 2000, 2004; Weng ym. 2012; Plaschil ym. 2017). Lajien fylogeneetiikkaan on yhdistetty myös kasvien ulkoisia tuntomerkkejä: tutkimuksessa Jones ym. (2008) on selvitetty kasvien lehden muodon (lehden koon, liuskoittuneisuuden, suonituksen ja reunan ominaisuuksia) evoluutiota suvussa.

2.2. Pelargonilajikkeiden varhaista historiaa Suomessa

Suomessa viljellyistä pelargonilajikkeista on hajanaisia tietoja 1800–1900-luvun vaihteesta. Myyntiluetteloista, aikakauden lehtiartikkeleista ja historiallisista puistoselvityksistä saadaan suuntaa antava käsitys siitä, millaisia pelargonilajikkeita oli saatavilla. Osa näistä voi olla

vanhojen suomalaisten kotipelargonikantojen lisäysläheteitä joko kasvullisina pistokkaina tai siemenlisätyinä.

Historiallisista puistoselvityksistä löytyy muutamia nimeltä mainittuja pelargonilajikkeita, joita käytettiin Suomessa 1900-luvun alussa.

Helsingin kaupungin maisemakuvaa ja puistoja alettiin kehittää voimakkaasti 1890-luvulla. Siihen saakka vähäisistä istutuksista olivat huolehtineet toimeksiantoina yksityiset kauppa-puutarhurit, mutta 1889 Helsingin kaupunki perusti puutarhamestarin viran, johon valittiin ruotsalainen puutarhuri ja suunnittelija Svante Olsson. Olsson aloitti Helsingissä välittömästi suuret puutarha- ja puistoistutusten uudisrakennus- ja kunnostustyöt, joiden tuloksena kaupunkiin istutettiin runsaasti kauniita ja hyvin hoidettuja puistoja ja esplanadeja, joiden väri-loiston ja rehevyyden ansioista Helsingistä tuli yksi Pohjoismaiden kauneimmista kaupungeista. Olsson halusi välttää istutuksissaan yksipuolisuutta. Siksi missään hänen suunnittele-massaan istutuksessa ei ollut pelkästään puita; suunnitelmissa oli puuryhmien sijaan valoisia ja avarampia aukioita, joita peittivät ruohomatot sekä näyttävät kukkivat istutukset. 1890-luvulla Olssonin istutussuunnitelmissa oli havaittavissa myös toinenkin muutos verrattuna varhaisempiin istutussuunnitelmiin: Matalat teppichtyyppiset kukka- ja lehtiryhmät olivat väisty-neet ja ne oli korvattu yksi- ja monivuotisilla, korkeammilla kukkaryhmillä. Svante Olsson laati Helsinkiin Suomen Pankin ja Säätytalon aukoiden suunnitelman 1890-luvun alussa. Asema-piirroksen ratkaisu on symmetrinen ja noudattaa 1800-luvun lopussa tyypillisiä, mallikirjoista kopioituja sommitelmia. (Sitowise 2022, 3–7)

Kuva 3. Espoon Haukilahdessa Toppelund Gårdin lasiverannalla kasvoi huonekasveja ja myös pelargoneja 1910-luvulla. Toppelund Gårdin omistivat vuosina 1908–1914 Carl ja Sigrid Cronstedt. Kuva: Alfred Hackman, arvio 1908–1914, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

Säätytalon puistikko rakennettiin pääosin 1891. Säätytalonpuistikon perenna- ja kesäkukka-ryhmistä ei ole erityisiä tietoja, eikä niistä ole säilynyt tarkkoja valokuvia, mutta Helsingin

kaupunkiympäristötoimialan arkistossa on säilynyt luettelo Säätytalonpuistikkoon vuodesta 1926 vuoteen 1949 tehdyistä kausi- ja täydennysistutuksista. Niistä käy ilmi, että puistikon kukkapenkkeihin istutettiin pääsääntöisesti yksivuotisia kesäkukkia. Kesällä 1927 ja 1935 puistikkoon istutettiin heliotrooppeja matalana, mattomaisena istutuksena, joka korostettiin muutamalla rungollisella yksilöllä sekä hopealehti-reunuksella. ”Kesällä 1928 olivat vuorossa pelargoniat eli pielikit ’Kuningatar Olga’ ja ’Madame Salleron’. Lajikkeella ’Kuningatar Olga’ on helakanpunaiset puolikerrotut kukat ja laikukkaat, vähän sairaan näköiset lehdet. Niitä on edelleen Upsalan kasvitieteellisen puutarhan kokoelmassa sekä Julita Gårdissa Södermanlandissa. Oikealta nimeltään *Pelargonium* ’Madame Salleron’ on vanha lajike vuodelta 1877. Sillä on valkoraitaiset lehdet ja eteerinen, orvokkimainen punainen kukka. Myös vuonna 1930 istutettiin näitä pelargoneja, mutta ’Kuningatar Olga’ korvattiin lajikkeella ’Madame Zagé’”. (Sitowise 2022, 8–9)

1900-luvun alun pelargoneista löytyy muitakin mainintoja. Esimerkiksi Helsingin Tähtitorninvuoren puiston kukkaryhmien lajiluettelossa mainitaan viisi pelargonilajiketta (Kuva 4). Näistä lajiketta ’Kuningatar Olga’ (’Königin Olga’) on käytetty myös esimerkiksi edellä mainitussa Säätytalon puistossa. ’Mme Sallery’ viittaa kirjavalehtiseen kukkimattomaan lajikkeeseen ’Mme Salleron’. Suunnitelma sisältää lisäksi valikoiman muita erittelemättömiä pelargoneja.

TÄHTITORNINVUOREN PUISTON HISTORIALLINEN KASVILLISUUS						
Ruohovartiset istutusluetteloissa (HKA/RKtri Bn 1)						
Ryhmäkasvit						
Lajit/lajikkeet	Kpl 1900	Kpl 1911	Kpl 1912	Kpl 1913	Kpl 1914	Kpl 1915
<i>Pelargonium</i> 'Flower of Spring'?			48	240	200	
<i>Pelargonium</i> 'Königin Olga'?				222		
<i>Pelargonium</i> 'Mad.'?	129					
<i>Pelargonium</i> 'Meteor'?				275		
<i>Pelargonium</i> 'Mme Sallery'?				365		
<i>Pelargonium</i> sp.		290	267	8		
<i>Pelargonium</i> sp. (valikoima)	125				695	

Kuva 4. Helsingin Tähtitorninvuoren puiston istutusluettelon pelargonit. Kuva on osa taulukosta lähteessä Liite 1: historiaselvitys, ”Tähtitorninvuoren puiston historiallinen kasvillisuus” (Häyrynen 1998, s.101). Alkuperäisen taulukon arkistolähteenä on Helsingin kaupunginarkisto (HKA) (RKtriA = Rakennuskonttorin arkisto. Puisto-osaston istutusluettelot ja kasvi-inventaariot. Asemakaavaosaston arkisto. Viherosaston puistosuunnitelmat).

Turussa Kupittaalla toimi Suomen puutarhaviljelysseura (Finska Trädgårdsodlings Sällskapet) vuosina 1838–1855. Se oli aikansa merkittävimpiä puutarhakasvien viljelyn edistäjiä ja viljelykasvien tuoja. Puutarhaviljelysseura myi eksoottisia koristekasveja ja keittiöpuutarhoissa kasvatettavien kasvien siemeniä. (Simonen 1961, 79–86) Puutarhaviljelysseuralla oli myynnissä vuosina 1845–1848 lukuisa määrä pelargonilajeja ja -lajikkeita. Koska myyntilistalla mainituista lajeista ja -lajikkeista löytyy aikalaistietoa 1800-luvun ranskalaisesta ja englantilaisesta kirjallisuudesta, kuvastoista ja kasvinäyttelyiden raporteista, voidaan arvella, että Suomen puutarhaviljelysseura tilasi niitä pistokkaina tai siemeninä Ranskasta ja Englannista. Puutarhaviljelysseurasta kasveja tilattiin varakkaisiin koteihin, esimerkiksi Sahlbergien Uutekartanoon Yläneelle. (Taulukko 1)

Taulukko 1. Suomen puutarhaviljelysseuran Kupittaa kasvihuoneilla myynnissä olleet pelargonit vuosina 1845–1848.

Myyntinimi	1845	1846	1847	1848	Lisätietoa
Aelaide			x		
Admiral Codington / Codington	x		x	x	
Admiral Napier			x		Suuri, hieman avonainen, tausta kirkkaan viininpunainen, pitkä musta kuviointi.
Album multiflorum	x	x	x		
Amalia	x	x			
Anna Boulin			x		Keskikokoinen, alemmat terälehdet haalean pinkkejä, ylemmät kirkkaan pinkkejä. Musta, haaroittuva kuviointi.
Ann of Cleves	x				
Apollo	x	x	x		Hyvin suuri, pyöreä ja säännöllinen, terälehdissä maidonvalkoinen tausta, karmiinin liila kuviointi.
Adriane			x		
Armida	x	x	x		
Barringtonii	x	x			Käytetty risteytyksissä, erityisesti punakukkaisissa.
capitatum			x		Kupittaaalla myytiin siemeniä tästä ruusupelargonista. Ruusuntuoksuinen luonnonlaji, jota käytettiin uusien lajikkeiden jalostuksessa. Kukat roosan väriset, ylemmissä terälehdissä punavioletti viivakuvio.
Catharina	x				
Coelestial	x	x	x		
Commander in Chief	x	x	x		
Diadematum			x		
Diomedes	x	x			Suuri ja säännöllinen, pyöreä muoto, viininpunataustaiset kukat, joissa mustat, teräväreunaiset kuvioinnit.
Dicaricatum	x	x	x		<i>P. fruticosum</i>
Dulcinea	x				
Ebrington	x				
Emperor of the Vest			x		
Eximia nova	x	x	x		
Floribunda	x	x			
Floribundum			x	x	
Gazelle		x	x		Kotipelargonilajike. Keskikokoiset, terveen vihreät, hammaslaitaiset lehdet, joiden keskellä on pronssinruskea rengasvyöhyke. Kukat ovat haalean kirkkaanpunaiset.
Gazella	x				
Georg	x	x			
Georg IV			x		
Glandsonii			x	x	

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 50/2023

Habranthum			x		Hyvin suuri, kaunis muoto, pehmeän ruusunpunaiset kukat, joissa kirkkaanpunareunaiset, tumman karminpunaiset kuviot.
Juno	x	x	x		
King of Geraniums			x		
Lady Nitsdall / Nithsdale/ Nightsdale	x	x	x		
Lady Rolle	x	x	x		
Lælia/Laelia	x		x	x	
Lavinia superba	x	x	x		
Margaretha	x				
Moscatum	x				
Parkers Triumph	x	x			
peltatum	x	x			Tuotu Eurooppaan 1700-luvulla ja se on riippapelargoniryhmän lajikkeiden kantalaji. Siinä on murattia muistuttavat mehevät lehdet ja roikkuvat versot.
Penelope			x	x	
Sirius	x	x	x	x	
Speculum mundi	x	x	x		Valtava, ryhdikäs, suurikukkainen hybridilaji, jonka alemmat terälehdet ovat vaalean pinkit, ylemmissä on hohtavan valkeaa kuviointia. Kukat voivat olla myös punaviolettia, ja niiden terälehdillä tummempi, verkkomainen kuvio. Sillä on munuaisen muotoiset, terveet vihreät, silkisen karvan peittämät lehdet.
Taglioni			x		
Terebinthinaceum / Therebenthinaceum	x	x			Vahvasti ruusun tuoksuinen, luonnonvarainen laji. Valkoiset, vaaleanpinkit kukat. Voi kasvaa jopa yli 1x1m kokoiseksi pensaaksi. Lehdet ovat silkisen pehmeät. Todennäköisesti yksi pelsamipelargonin, Pelargonium 'graveolens', alkuaiheista.
Urania nova			x	x	
Waterloo	x	x			
Williers			x		

Lähde: Saarikoski (2019). Tiedot kokosi Jaana Saarikoski alkuvuonna 2019 osana Turun yliopiston museologian puutarhakurssilla, jonka yhtenä ohjaajista oli Luken tutkija Maarit Heinonen. Tiedot ovat ennen julkaisemattomia. Tiedot koottiin Turun piha- ja puutarhamessujen Perinnekasviosastolle 29.-31.3.2019 professori Carl Reinhold Sahlbergin (1779–1860) kasvien parissa tekemää työtä esittelevää teemaa varten. C. R. Sahlbergin tytär Hedda Sophia Sahlberg teki Suomen Puutarhaviljelyseuralta kasvitilauksia Yläneen Uuteenkartanoon. Jaana Saarikoski käytti lähteinä Kansalliskirjaston digitaalisia lähteitä (digi.kansalliskirjasto.fi): Vakka-Suomi 7.8.1917; Åbo Tidningar 26.07.1837; Åbo Tidningar 19.07.1837; Åbo Underrättelser 23.1.1857; 19.07.1845 Åbo Underrättelser no 56 s. 5–6; 25.07.1846 Åbo Underrättelser no 57 s. 5–7; 06.03.1847 Åbo Underrättelser no 18 s. 5–10; 24.07.1847 Åbo Underrättelser no 58 s. 5–8; 01.03.1848 Åbo Underrättelser no 17 s. 5–6. Kirjallisista lähteistä on etsitty lisätietoa laji- ja lajikenimien perusteella (kuvaus sarakkeessa Lisätieto): Andrews, Henry C. 1797-1815. The Botanist's Repository, for New, and Rare Plants, Vol 3. Lontoo; van Geert, Charles 1840. Catalogue général des pelargoniums ou geraniums cultivés dans l'établissement d'horticulture de Ch.s Van Geert, à Anvers... Disponibles pour le prin temps et l'été 1840 . J. E. Rysheuvels, Anvers. (Google Booksin digitoima; Käännös: Jaana Saarikoski; Holm, Christa 1998. Kiehtovat pelargonit. WSOY, Helsinki; Rosén, Susanna ja Rasehorn, Eivor 2007. Ihanat pelargonit. Otava, Helsinki; Sweet, Robert 1824-30. The Natural Order of Gerania, Vol 1–3, 5. James Ridgway, Lontoo. (Google Booksin digitoima, Käännös: Jaana Saarikoski. Nettilähteet: <https://www.pelargoniumgrandiflorum.com/en/>; <http://pza.sanbi.org/pelargonium-peltatum>. Taulukon on koostanut Maarit Heinonen.

Kansalliskirjaston digitoituihin aineistoihin tehty haku (pelarg* 3.1.2023) tuottaa muutamia uutisia kaupunkien puistoistutuksista, joissa on käytetty pelargoneja. Esimerkiksi Porin kaupungin kesäistutuksissa kerrotaan olevan vuonna 1902 pelargoneja (Björneborgs Tidning, 10.07.1902, nro 76): "Den stora teppichgruppen med sina Phoenix och pelargonier och begonier och Mesenibryanthemum och Sempervivum är med afseende å färgsammansättningen förträfflig."

Samoin Turun kaupungin kesäistutuksissa mainitaan pelargonit 1903 (Uusi Aura 24.05.1903, nro 118, s. 1: Yleisiä paikkakunnan uutisia – Yleiset istutukset kaupungissamme): "Brahepatsaan ympäristöön on sitä paitsi tänä kewäänä istutettu kymmenen ryhmää orwonkukkia, monenvärisiä, sekä Porthanin patsaan läheisyyteen suuri, erittäin kaunis kukkaisryhmä, jossa on orwonkukkia sekä erivärisiä primula-kasveja. Suweksi istutetaan patsaiden ympäristöön ruusuja ja chrysantemejä, pelargonioita, palmuja, cactus-kasveja y.m. kuten wiime kesänäkin."

Esimerkiksi Vaasassa "pelargonioita" kerrotaan kasvatetun kaupunginpuutarhan kasvihuoneella sekä istutuksiin että kaupunkilaisille myytäväksi (Vaasa 28.5.1929).

Näissä maininnoissa ei kuitenkaan kerrota, mitä lajikkeita käytössä on ollut. Vanhojen säilyneiden pelargonien taustaa ei siis ole helppo selvittää.

Finska trädgårdsodlaren lehdessä 1.10.1916 on professori H.H. Granin alun perin Norsk Have-tidende -lehdessä julkaistu artikkeli "Pelargonier", jossa pelakuihin viitataan jo isoäidin kasveina. Artikkeliki kertoo *Pelargonium inquinans*, Ait. ja *P. zonale*, Willd. lajeja viljellyn meillä 1700-luvun alusta lähtien ja kasvien olevan kaikkien tuntemia. Pelargonien sanotaan kuitenkin olevan muotivirtauksien kasvi, ja että englantilaisia pelargoneja pidetään näitä paljon tyylikkäämpinä. Kirjoittaja kuitenkin korostaa pelargonien uutta tuleamista ja käyttöä istutuksissa perennojen renessanssin ohella. Artikkelissa mainitaan uusina pensaanmuotoisina, runsaskukkaisina lajikkeina "den lysande skarlakansröda 'Paul Crampel' (Meteor), den djupt blodröda 'Henry Jacoby' och den rent rosenröda 'Königin Olga von Würtemberg'". Muita mainittuja lajikkeita ovat 'Bornemann's Beste', "karmiini, jossa on kardinaalinpunainen hohto, ja yksittäinen kukka halkaisijaltaan jopa 6 cm"; 'Rudyard Kipling', syvä violetti karmiini, jossa on siirtymä pieneen helakanpunaiseen silmään; 'Berolina', loistava tulipunainen; paranneltu 'Meteor'; 'Schöne Ulmerin', puhdas pinkki; paranneltu 'Königin Olga'.

Samassa artikkelissa (Finska trädgårdsodlaren 1.10.1916) riippuvan murattilehtisen *Pelargonium peltatum* kerrotaan soveltuvan erityisesti parvekeistutuksiin. Uudempien murattilehtisten pelargonien (riippapelargonien) joukosta mainitaan lajikkeet tummanpunainen 'Rheinland', kirkkaanpunainen 'L'Etincelant' ja loistava vaaleanpunainen 'Galilée'. Artikkelissa uutisoidaan, että tavallisten pyöreälehtisten pelargonien ja murattilehtisten välillä on tehty risteytyksiä. Yksi tällainen risteytys on 'Achievement', jolla on "loistavat kukat kullankeltaisen ja vaaleanpunaisen upeassa värimuutoksessa, joka puolikerroituissa kukissa saavuttaa mitä epätavallisimman syvyyden" (vapaa käännös ruotsinkielisestä alkuperäistekstistä).

Kansalliskirjaston digitoituihin aineistoihin tehty haku hakutermillä "pelarg*" tuottaa 6447 nitteen sivua osumia (haku 3.1.2023), joista kaikki eivät ole aiheeseen liittyviä. Pelargonien osumat ovat usein ruotsinkielisten sanomalehtien tuloksia, usein etusivujen kukka- ja taimimainoksia. Näissä Kansalliskirjaston sanomalehtien jutuissa tai mainoksissa ei yleensä mainita lajikkeiden nimiä. Yleisesti käytössä ja myynnissä ovat olleet verenisärsä Fuchsia, hortensiat ("hordenssioita"), begoniat, useassa mainoksessa myös heliotroopit ja "primuloita" eli esi-koita. Joissain pelargonimainoksissa on mainittu, että saatavilla on usean värisiä, suuri

valikoima, stort sortiment; mikäli väri on mainittu, niin se viittaa punaiseen, ruotsiksi esimerkiksi grannröda, klarröda tai blodröda. Useammassa mainoksessa kaupataan ”englantilaisia pelargonioita”; esimerkiksi Aamulehdessä 18.4.1923 on Louhilinnan kukkakaupan mainos, jossa käytetään vanhankielistä nimitystä ”pelargonioita”. Lehtiartikkeleissa pelargoneja mainitaan mainosten lisäksi puutarhanäyttelyiden yhteydessä sekä niitä mainitaan myös käytetyn messujen somisteena. Suomen ensimmäisen yleisen puutarhanäyttelyn (Kaartin maneesilla Helsingissä) somisteina kerrotaan olleen myös ”Pelargonia-kasveja” (Sawo-Karjala 14.9.1898). Pelargonit tulevat esille myös vuosisadan vaihteen (1800–1900) sanomalehtien tarinoissa. Esimerkiksi Mikkelin Sanomien sepitettyssä tarinassa 22.8.1927 (Jekku. s. 1) mainitaan lohenpunainen suurikukkainen pelakuu:

”Rouva Miettisen aamuaskareihin kuuluu kukkasien hoitaminen perin tärkeänä toimituksena, sillä hänen pelargoniansa ovat laajalti kuuluisia. Nyt on hänellä lisäksi vallan erikoinen ilon ja ylpeyden aihe, kun uusi lohenpunainen englantilainen suurikukkainen paraillaan kukkii.”

Englantilaisilla pelargoneilla viitataan nykyään jalopelargoneihin (*Pelargonium x domesticum*). Näitä lienevät olleen Puutarha-lehdessä 1912 lajikkeina mainostetut uudet englantilaiset pelargonit ’Kronprinzessin Cecilie’, ’Andenken an Florenz’, ’Senator Carlo Ritorffi’, ’Dukaten Männschen’ ja ’Primadonna’ (Puutarha 1.3.1912).

2.3. Pelargonien nimeämisen vaiheita

Rakkaalla kasvilla on monta nimeä, niin on ollut myös pelargonilla. Kansa on kutsunut sitä nimillä pielikki, pelapuu, pelakuu, pelarguunia, pelargonia. ”Pelargooni”-sanaa on käytetty Uusi Suometar -sanomalehden lehtijutussa 24.9.1899 sekä Kannaksen Lehden etusivun von Rosenbladtin kasvimainoksessa 19.9.1933. Helsingin kaupunginpuutarhan ruotsinkielisessä kasvimainoksessa kukkia myydään myös sukunimillä (Pelargonium, Penstemon, Santolina ym.) (Hufvudstadsbladet, 15.05.1921, nro 131, s. 1), suomenkielisessä mainoksessa samalta vuodelta 1921 ”Myytävänä kukkakasveja vapaaseen maahan istutusta varten, kuten: Pelargonioita - -” (Helsingin Sanomat, 22.05.1921, nro 137, s. 1).

Nykymuotoinen kirjoitusasu on pelargoni eli ilman lopun a-kirjainta.

Kotipelargoni oli aiemmin nimeltään vyöhykepelargoni. Vuonna 1901 lajiin viitattiin nimellä sonalpelargoni (Nyholm 1901): ”Niitä seuraavat rengaslehtiset ns. sonalpelargonit. Niitä on epäluukuinen joukko vaihtelevia muotoja ja väriä, lehtirenkaat ovat milloin tumman ruskeat, tumman keltaiset, pronssinkarvaiset ja kaikkiin sateenkaaren vivahduksin. Ne muodostavat ihmeteltävän kokonaisuuden ilman kukkiakin. Sonalpelargonioita on jo monta suurikukkaista lajia.”

Pelargonien kuten muidenkin kasvien nimet perustuvat Carl von Linnen kehittämään tieteelliseen taksonomiaan. Kasvien nimet koostuvat latinankielisistä heimoista, sukuista ja lajeista. Pelargonien suvun nimi on *Pelargonium* ja pelargoniharrastajien yleisin tuntema laji on kotipelargoni, jonka lehdessä on näkyvissä muuta lehteä tummempi vyöhyke ja usein puhutaankin myös vyöhykepelargoneista (Persson & Ireholm 2021).

Suomessa Viljelykasvien nimistö on rekisteri, joka sisältää Suomessa säännöllisesti viljeltävien tai maahan tuotavien kasvien nimiä. Jos kasvi on nimetty useaan kertaan, noudatettavan prio-

riteettiperiaatteen mukaisesti vanhin on oikea ja muut synonyymeja. Viljelykasvien nimistön lähtökohtana pidetään Carl von Linnén teosta *Species Plantarum* (1753). Tästä syystä nimiin tulee aika ajoin muutoksia. Muutoksia aiheuttavat myös uudet tutkimustulokset lajien tai muiden taksonien välisistä sukulaisuussuhteista (Räty 2017).

Taulukossa 2 on esitetty viljelykasvien nimistössä (Räty 2017) olevat pelargonilajien suomenkieliset nimet. On huomattava, että esimerkiksi kotipelargonin suositeltu lajinimi on *P. Zonale*-Ryhmä aiemman *P. x hortorum*in sijaan ja jalopelargonin *P. Domesticum*-Ryhmä *P. x domesticum*in sijaan. Englanniksi kotipelargoniiin viitataan usein termeillä "common geranium" tai esimerkiksi "horseshoe geranium". Riippapelargoni puolestaan on englanniksi muhattaisten lehtien vuoksi "ivy-leaved geranium", jalopelargonit "Regal pelargoniums" tai "Grandiflorum hybrids". Kotipelargonista on laajan jalostustyön ansiosta olemassa joukko erilaisia kasvien ulkonäköön perustuvia ryhmiä (Taulukko 2).

Kotipelargonien tieteellisten nimien nimikäytännöissä on hieman vaihtelua eri maiden välillä. Esimerkiksi Ruotsissa kotipelargonit tunnetaan yleisesti tieteellisellä nimellä *Pelargonium x hortorum*. Suomessa taas käytetään kotipelargoneista nimeä *Pelargonum Zonale*-Ryhmä.

Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha ei käytä nimeä *Pelargonium x hortorum*, sillä tämä kuuluu risteymälle *P. inquinans* × *zonale*. Nykyisin ei voida olla varmoja siitä, että kaikki kotipelargonit ovat tätä yksinkertaista risteymää, vaan joissakin lajikkeissa voi olla muutakin perimää. Nimi *P. Zonale*-Ryhmä kattaa myös nämä lajikkeet. (Lindholm 16.4.2021)

Vanhoja pelargoneja on nimetty usein talon, paikkakunnan tai pelargonin kasvattajan nimen tai kuuluisan henkilön mukaan. Lisäksi nimissä on käytetty usein kukan väriä kuvaamaan kasvia. Ajan mittaan kantojen nimet ovat myös saattaneet muuttua vahingossa. Pelargoneja on myös nimetty uudestaan, kun niitä on alettu markkinoida uusilla alueilla tai niiden oikeaa nimeä ei ole tiedetty. Myös Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa havaittiin useiden vanhojen suomalaisten pelargonikantojen olevan hyvin samankaltaisia, vaikka ne tunnetaan eri nimillä. Pelargoneja on siis helposti voitu nimetä uudestaan, kun pistokkaita on jaettu eteenpäin uusiin taloihin.

Ilman tietoista jalostamista uusia pelargonilajikkeita on voinut syntyä siemenistä, sillä pelargoneja on lisätty myös siemenlisäyksen avulla. Pelargonit tekevät joskus myös sporteiksi kutsuttavia mutaatioita, jolloin kasviin muodostuu muusta kasvista poikkeava verso. Kun tätä versoa lähdetään lisäämään, voivat sen ominaisuudet säilyä muuttumattomina edelleen jälkeläisiin (Persson & Ireholm 2021).

Kansainvälinen rekisteri The International Register of Pelargonium Cultivars (PAGS 2023) vastaa pelargonien lajikenimien rekisteröinnistä. Rekisteröitävien lajikkeiden nimet ovat vakiintuneet kansainvälisesti ja ne ovat hyväksytyjä.

Ruukku- ja ryhmäkasvien taimikaupassa ei ole lainsäädäntöön perustuvia vaatimuksia, millaisia nimimerkintöjä kuluttajalle myytävissä kasvissa pitäisi olla. Tällöin myös pelargonin lajike tai kantanimi voi jäädä tietämättömiin. Pelargoneihin saatetaan myös liittää erilaisia myyntinimiä, kuten 'Mårbacka', joka viittaa vanhaan ruotsalaiseen perinnepelargoniiin, vaikka myytävä kasvi ei sitä välttämättä olisikaan. Pelargoniharrastajille on kuitenkin hyvin tärkeää, että pelargonin laji- ja lajikenimet ovat näkyvissä ja ne ovat oikein. Jos kasveihin merkitään myytävässä laji- ja lajiketietoja, niiden pitäisi niiden olla ehdottomasti oikein. (Heinonen ym. 2021)

Viralliset lajikenimet merkitään yksinkertaisten heittomerkkien sisään. Suomessa epäviralliset, vakiintumattomat lajikenimet tai työnimet merkitään usein lainausmerkkien sisään. Tässä kuvastossa esitettävien vanhojen suomalaisten kotipelargonien nimet ovat kantanimiä, eikä niitä käsitellä siten lajikeniminä. Tutkimuksessa todettiin useiden eri nimellä olevien pelargonikantojen olevan toistensa kaltaisia, eivätkä useimpien kantojen nimet ole vakiintunut niin, että niistä voisi puhua lajikkeena. Ei siis voida toistaiseksi kaikissa tapauksissa päättää, mikä olisi oikea lajikenimi ja mitkä nimet olisivat synonyymejä. Esimerkiksi Carolina-kannan tieteellinen nimi kirjoitetaan *Pelargonium* (Zonale-Ryhmä/-Gruppen) "Carolina", kotipelargoni (nimeämätön lajike), zonalpelargon (opublicerad kultivar). Tässä kuvastossa on noudatettu ulkomaisten lajikkeiden osalta kullekin lajikkeelle vakiintunutta käytäntöä. Esimerkiksi 'Mårbacka'-pelargonista käytetään lajiketta osoittavaa merkintää 'Mårbacka'.

Taulukko 2. *Pelargonium*-suvun (Geraniaceae) lajien nimiä. Lähteenä nimistölle Viljelykasvien nimistö (Räty 2017).

Laji	Lajinimi suomeksi	Lajinimi ruotsiksi	Esimerkkilajikkeita
<i>abrotanifolium (incisum)</i>	aaprottipelargoni	åbroddspelargon	
<i>capitatum</i>	ruusupelargoni	bollpelargon	
<i>citronellum</i>	sukaattipelargoni	suckatpelargon	
<i>crispum</i>	sitruunapelargoni	citronpelargon	
<i>denticulatum (filicifolium)</i>	hammaspelargoni	bråkenpelargon	
Domesticum-Ryhmä (<i>x domesticum</i> , <i>Grandiflorum</i> hybr.)	jalopelargoni	engelsk pelargon	
<i>endlicherianum</i>	turkinpelargoni	turkisk pelargon	
Enkeli-Ryhmä	enkeliipelargoni	änglapelargon	
<i>x fragrans</i>	tuoksupelargoni	doftpelargon, muskotpelargon	Creamy Nutmeg, Golden Nutmeg
<i>fulgidum</i>	sinooperipelargoni	cinnoberpelargon	
<i>x graveolens (Graveolens</i> hybr.)	palsamipelargoni	rosenpelargon	Lady Plymouth
<i>gibbosum</i>	kyhmyipelargoni	knutpelargon	
<i>inquinans</i>	tulipelargoni	smutspelargon	
<i>ionidiflorum</i>	orvokkipelargoni	violpelargon	
<i>odoratissimum</i>	omenapelargoni	äppelpelargon	
<i>peltatum</i>	riippapelargoni	murgrönspelargon, hängpelargon	El Gaucho, Galilee, Red Queen, Summer Showers, Ville de Paris, Cascade-, Royal-lajikkeet
<i>quercifolium</i>	suklaapelargoni	ekpelargon	
<i>radens (radula)</i>	lääkepelargoni	läkepelargon	
<i>tetragonum</i>	pillipelargoni	fyrkantspelargon	
<i>tomentosum</i>	piparminttupelargoni	pepparmyntspelargon	
Unique-Ryhmä (risteymiä <i>P. fulgidum</i> lajin kanssa)	uniikkipelargoni	unikpelargon	
Zonale-Ryhmä (<i>x hortorum</i>)	kotipelargoni	zonalpelargon	
kotipelargonin muotoja	kaktuspelargoni	kaktuspelargon	
	koriste(lehti)pelargoni	brokbladig pelargon	
	munankuoripelargoni, läiskäpelargoni	äggskalpelargon	
	kääpiöpelargoni (mikro-miniattyriipelargoni)	dvärgpelargon	
	miniatyyriipelargoni	miniatyripelargon	
	neilikkapelargoni	nejlikpelargon	
	linnunmunapelargoni (pisamapelargoni)	fågeläggpelargon	
	ruusunnuppupelargoni	rosenknoppspelargon	
	sormipelargoni	fingerpelargon	
	tulppaanipelargoni	tulpanpelargon	
	tähtipelargoni	stjärnpelargon	

3. Kiinnostus vanhojen pelargonikantojen tallentamiseen herää

Pelargoneista tuli 1900-luvulle tultaessa naisille tärkeitä kasveja, joita talvetettiin ja joista jaettiin pistokkaita eteenpäin. Pelargoneja ei haluttu heittää pois, koska uusia kasveja ei ollut helposti saatavilla ja pelargonien säilyminen oli naisille myös kunnia-asia. (Holm 1998, Rosén & Rasehorn 2007, Ranta 2010) Tässä julkaisussa esiteltujen pelargonikantojen kasvattamisen historiasta nähdään, että sukuperintönä äidiltä ja anopilta kulkevien pelargonien lisäksi monien talojen ikkunoilla kasvoi usein muutama pelargoni, joita saatiin ystävilta, naapureilta ja kyläläisiltä. 1900-luvun viime vuosikymmenille asti pelargoneja ei kuitenkaan kerätty kodeissa kokoelmatarkoituksessa, vaan niitä kasvatettiin perinteisinä ikkunoiden koristeina, kuten Leena Arkio-Laine (1985) kuvaa ensimmäisessä suomalaista huonekasvien kulttuurihistoriaa valottavassa teoksessa *Rakkaat vanhat huonekasvit – Ikkunapuutarhan historiaa Suomessa*.

Suomessa kiinnostus vanhojen pelargonikantojen talteen ottamiseen alkoi hiljalleen viritä 1970-lopulla, mutta kului vielä useampi vuosikymmen ennen kuin niitä ryhdyttiin johdonmukaisesti ja laajamittaisesti keräämään.

3.1. Pelargonityön uranuurtajia

Ammattipuutarhuri Jouko Pukki on ollut Suomessa ensimmäisiä, ellei ensimmäinen, joka on tallentanut ja lisännyt vanhan ajan pelargoneja. Hän perusti vuonna 1975 Pukin puutarhan Varsinais-Suomen Perniöön ja on siitä asti lisännyt pelargoneja myyntiin. Hän otti talteen ensimmäiset vanhat pelargonikannat pian puutarhan perustamisen jälkeen. Jouko näki vanhoissa pelargonikannoissa kauneuden, monimuotoisuuden ja kasviperintöarvon lisäksi myös pitkäikäistä kestävyyttä. Kun hän on ollut myymässä kesäkukkia ja taimia Perniön torilla ja muilla lähialueen toreilla ja tapahtumissa, hänelle on kerrottu pelargoneista, joita on hoidettu useiden vuosien ja vuosikymmenten ajan. Pelargonien pistokkaita hän on saanut torimyyntikojuille tuotuna sekä myös postin tuomina ja suoraan puutarhalle. Pukin puutarhan tallentamia ja myyntiin lisäämiä vanhoja suomalaisia kotipelargoneja ovat esimerkiksi "Hillevi", "Kaisa Kallio" ja "Kirsti". (Pukki 27.8.2021) Vuosikymmenten varrella Pukin puutarhasta ovat monet pelargoniharrastajat hankkineet ensimmäiset vanhat suomalaiset kotipelargonit ja ulkomaiset lajikkeet sekä täydentäneet kokoelmiaan.

Alkuna vanhoja suomalaisia kantoja säilyttävälle pelargoniharrastukselle oli se, että joka kodin kotipelargonit ymmärrettiin laajemmin osana kulttuurihistoriaa eikä pelkästään oman suvun arvokkaana perintöpelargonina. Harrastaja tallentaa sekä pelargonikantoja elävinä kasveina että myös niihin liittyvää kokemusta, taitoja ja muistoja sekä sukujen ja paikkojen historiaa.

Tästä esimerkkinä on Hilma Kinnasen ja Irma Hupilan yli 40 vuotta kestänyt pelargoniharrastus. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitoksen (MTT) puutarhakasvien koetoiminnan parissa Piikkiössä, nykyisessä Luonnonvarakeskuksen Kaarinan koetoimipaikassa, pitkän työuran tehneet tutkimusmestarit Irma Hupila (1936–2022) ja 15 vuotta nuorempi Hilma Kinnanen aloittivat jo 1980-luvulla aktiivisen pelargonien keräämisen omaan harrastuskokoelmaan. Irman vanhin pelargoni oli 1970-luvun lopulla ystävältä saatu tuoksupelargoni *Pelargonium radens*. Palkkiona työkaverin kukkien loma-ajan kastelusta vuoden 1986 tienoilla saatu

mårbackatyypin "Mynttiskä" oli alku Hilman pelargonikokoelmalle. Parhaimmillaan Irman ja Hilman yhteisessä pelargonikokoelmassa on ollut erilaisia pelargoneja noin 50. He hankkivat pelargoneja Pukin Puutarhasta, kävivät vaihtokauppaa sukulaisten ja ystävien kanssa ja taisivat saada jonkun pelargonin myös perinteisellä menetelmällä eli pihistämällä pistokas. (Kinnanen 19.3.2023) Irma Hupila toteutti 1990-luvun puolivälissä tuoksupelargonien havaintokkeen, joka lienee ensimmäisiä tuoksupelargonien viljelykokeita Suomessa (Hupila 1996).

Kuva 5. Pelargoniharrastaja Hilma Kinnanen oli suunnittelemassa yhdessä Luken tutkijoiden Sirkka Juhanojan, Jaana Laamasen ja Maarit Heinosen kanssa hanketta vanhoista pelargonikannoista Tiina Hiltusen Rinkin puutarhalla keväällä 2018. Kuva: Jaana Laamanen, Luke.

3.2. Pelargoniharrastus järjestäytyy ja laajenee

Vielä 1990-luvulla pelargoni miellettiin yleisesti kertakäyttöiseksi kesäkukaksi, joita hankittiin pihalle tai parvekelaatikkoon värimieltymysten perusteella. Laajemman pelargoniharrastuksen voidaankin katsoa Suomessa alkaneen vasta 2000-luvulla. Tällöin kansainvälisesti tunnettujen pelargonilajien ja nimettyjen jalostettujen lajikkeiden ympärivuotinen kasvatus alkoi kiinnostaa yhä laajenevaa joukkoa. Näiden tunnettujen lajikkeiden ohella kiinnostus kohdistui uudella tavalla myös vanhoihin suomalaisiin pelargonikantoihin, ja esimerkiksi omassa suvussa säilyneitä, mummon ikkunalla "aina" olleita pelargoneja alkoi moni tutkia aivan uudella tavalla. Tästä muutoksesta sai alkunsa nykyinen laajamittainen ymmärrys vanhojen paikallisten pelargonikantojen erityisestä arvosta kauniina, sitkeinä ja kestävinä kasveina ja kulttuuriperintönä.

Merkittävä eteenpäin sysäävä tapahtuma vanhojen pelargonien keräyksessä oli Hyötykasviyhdistyksen vuonna 2000 järjestämä *Helsinkiäisiä huonekasveja* -näyttely, joka järjestettiin yhdistyksen ylläpitämän Annalan puutarhan vanhassa talvikasvihuoneessa Helsingin Vanhassa kaupungissa. Näyttelyssä oli esillä myös jäseniltä saatuja vanhoja kotipelargoneja, kuten "Evakko". Samaan aikaan yhdistys aloitti järjestelmällisemmin ottamaan talteen vanhoja

pelargoneja, ja tuolloin saatiin Annalaan esimerkiksi "Leila ja Toivi", "Hauska" ja "Hillevi". (Ranta 6.5.2021)

Hyötykasviyhdistyksen toiminnanjohtajana vuosina 1995–2013 toiminut Anu Ranta oli mukana vuonna 2003 Ylen Kysykää puutarhasta -ohjelmassa kertomassa *Helsinkiäisiä huonekasveja* -näyttelyistä ja vanhoista huonekasveista. Toimittaja Jaani Viherluoto kysyi haastattelussa, mikä on nyt trendikästä, johon Anu oli vastannut, että pelargonit. Pian ohjelman jälkeen hän sai kaksi puhelinsoittoa vanhojen pelargonien kasvattajilta, jotka halusivat lahjoittaa vanhan pelakuun Annalaan. Näin Annalaan saatiin talteen "Pori" ja "Askola". (Ranta 6.5.2021) Näitä ja muita Annalan huonekasveja ja pelargoneja Anu Ranta on esitellyt *Hienohelma ja vanhapoika – Rakkaat huonekasvit* kirjassa (Ranta 2010).

Anu Ranta liittyi Hyötykasviyhdistyksen jäseneksi vuonna 1988. Hänen pelargoni-innostuksensa alkuna oli Biodynaamisen yhdistyksen ylläpitämä Rosendahlin puutarha Skansenilla Tukholmassa. Sieltä hän osti ensimmäisen 'Mårbacka'-pelargonin, joka kasvoi korkeaksi hänen olohuoneensa ikkunan molemmilla puolilla. Rosendahl toimi esikuvana, kun Anu oli mukana viemässä Hyötykasviyhdistystä Annalaan 1990-luvun puolivälissä. Anu on jatkanut eläkepäivillään Annalan puutarhan hyväksi toimimista, nyt vapaaehtoisena Annalan huvilan ystäväryksessä, joka vaalii Annalan huvilan huonekasveja, jotka ovat vanhoja kantoja 1800-luvun puolivälistä sota-aikaan. (Ranta 6.5.2021)

Anu Rannan ja muiden vanhoja pelargonikantoja esittelevät kirjat (Holm 1998, Rosén & Rasehorn 2007, Ranta 2010) olivat omiaan lisäämään pelargoniharrastajien määrää. Esimerkiksi Annalassa on vuosien ajan kokoontunut vanhojen huonekasvien ja pelargonien ystävien harrastepiiri *Soilikki ja Pielikki*.

Kun kasvin historiaa alettiin pohtia, monen kannan kohdalla kasvin aiemman historian tunnetut mummo tai muu tunnettu kasvattaja oli kuitenkin jo edesmennyt. Siksi tässäkin julkaisussa esitellyistä kasveista monista tiedetään, että niiden historia ulottuu vähintään 50 vuoden taakse, mikä on ollut "vanhan" määritelmän rajana. Sitä, mistä ja milloin edesmenneet henkilöt ovat kasvinsa hankkineet tai saaneet, ei enää voida selvittää. Sota-aika viimeistään katkaisee tietojen ketjun useimmissa tapauksissa. Kiinnostavaa kyllä, myöskään kannoista, joiden kulkuhistoriasta on tätä varhempia tietoja, ei yleensä löydy tietoa kaupapuutarhasta tai muusta lähteestä, josta se olisi alun perin hankittu. Tämän julkaisun aineistossa vain pelargonin "Ida-Mummun Pelakuu" (L-181) tarina johtaa puutarhakouluun, jossa kasvia on varmasti myös kaupallisesti lisätty, ja "Pori"-pelargonissa (L-189) on yhtymäkohtia paikalliseen kaupapuutarhaan. Molemmissa on kyse mårbackatyypisestä hennon vaaleanpunaisesta kukasta, jonka alkuperälle asiaa selvittellyt Karin Martinsson (2000) on löytänyt ranskalaisia vastineita 1800-luvun lopun lajikkeistosta (ks. kasviesittelyt). Useiden laajasti Suomen eri paikkakunnille levinneiden ryhmien alkuperästä ei kuitenkaan ole toistaiseksi edes arvausta.

3.3. Kaupapuutarhat aktivoituvat lisäämään vanhoja kantoja

Lisääntyvän pelargoniharrastuksen on mahdollistanut harrastajien välisen aktiivisen pistokasvaihdon ohella se, että useampi ammattipuutarha on ottanut taimituotantoon vanhan ajan pelargoneja. Samalla he ovat ryhtyneet ottamaan talteen heille tarjottuja tai vastaan tulleita vanhoja pelargonikantoja. Etelä-Suomessa tunnetuimpia vanhoihin pelargonikantoihin

erikoistuneita puutarhoja ovat nyttemmin toimintaa supistaneen Pukin puutarhan lisäksi Pelargonitaivas Liedossa, Peltosen puutarha Kouvolassa ja Saarelman puutarha Lohjalla.

Pelargonitaivaan omistaja Tiina Hiltunen aloitti vuonna 2014 järjestelmällisesti keräämään talteen pistokkaita yli 50 vuotta kasvatetuista pelargoneista ympäri Suomen. Hän havahtui siihen, että vanhan ajan pelargoneja näkyi enää vähän ikkunalaudoilla (Pihlman ym. 2019, 39). Kokoelmaan kuuluu tällä hetkellä yhteensä yli 700 erikoispelargonia, joista noin 120 on vanhoja suomalaisia kantoja. Tiina aloitti kokoelmansa hyödyntämisen kaupalliseen viljelyyn 2015 Loimaan Alastarolla Rinkin puutarhassa, josta toiminta vuoden 2019 alussa siirtyi Turun kuppeeseen Lietoon Ilmaristen Kukkatarhat -nimiseen yritykseen.

Perinnepelargonit ovat pitkään kuuluneet kolmen sukupolven ajan toimineiden Peltosen puutarhan ja Saarelman puutarhan tuotevalikoimaan. Pelargoneja on viljelty kesäkukkina 1950-luvulta asti Saarelman puutarhalla. Saarelman puutarhan perheyriityksen perustivat Annikki ja Onni Saarelma vuonna 1953 Lohjalle Nummen kirkonkylään Länsi-Uudellemaalle. Vetovastuu on siirtynyt Raili ja Guy Långströmiltä kolmannen polven yrittäjille, kaksosille Tommi ja Pia Långströmille. Saarelman puutarha on ottanut talteen seudun vanhoja löytöpelargoneja, kuten "Tuulensuu" ja "Antseppä". Puutarha ylläpitää laajaa vanhojen pelargonien emokasviainestoa, josta osa on saatu Tiinalta. Saarelman puutarhalla on yli 500 pelargonin emokasvikoelma, joka on esillä myös asiakkaille. (Långström 27.3.2023)

Peltosen Puutarha on toiminut Kouvolassa kolmen sukupolven ajan, melkein sata vuotta. Nykyisen omistajan Juha Peltosen isovanhemmat Antti ja Elli Peltonen aloittivat kauppapuutarhatoiminnan 1920-luvulla. Silloin kasvatettiin pääasiassa hyötykasveja, kuten kurkkua, tomaattia, porkkanaa ja sipulia, ja tuotteet myytiin Kouvolan torilla. Juhalle puutarha siirtyi 1980-luvulla, jolloin suuntaus kääntyi kukkien kasvattamiseen. Puutarhan perustuotantoon kuuluvat erilaiset kesäukat, kuten orvokit, petuniat, pelargonit ja begoniat. Keräilypelargonit ovat pikkuhiljaa ottaneet tilaa puutarhan neliöistä. Nykyään Peltosen Puutarhalla on noin 200 eri lajikkeen pelargonivalikoima. Pelargonien laaja ja monimuotoinen maailma avautui Juhalle hänen nähtyään Sari Kunnas-Mäkysen pelargonikokoelman kesänäyttelyn Kouvolan naapurikunnassa litissä 2000-luvun alussa. Myös keväisillä puutarhamessuilla Tukholmassa huomio kiintyi laajoihin pelargonivalikoimiin ja Ruotsin innokkaaseen pelargoniharrastukseen. Juha toi usein tuliaisina yksilöitä, kuten Australian villipelargonin nimeä kantavan luonnonpelargonin, josta on vuosien ajan lisätty taimia. (Peltonen 1.4.2023)

3.4. Suomen Pelargoniyhdistys ry ja pelargonikokoelman synty

Pelargoniharrastus laajeni edelleen ja harrastajien väliset yhteydet lisääntyivät merkittävästi 2010-luvulla sosiaalisen median luomien mahdollisuuksien myötä. Tällöin tuli ajankohtaiseksi myös pelargoniharrastukseen keskittyvän yhdistyksen perustaminen. Suomalaisia pelargoniharrastajia yhdistämään ja pelargoniharrastusta edistämään perustettiin siten Porissa 2.7.2016 Suomen Pelargoniyhdistys ry. Yhdeksi yhdistyksen keskeiseksi tarkoitukseksi kirjattiin tuolloin myös vanhojen suomalaisten pelargonikantojen ja niiden taustatarinoiden kerääminen ja säilyttäminen. Keskitetyn toiminnan puutteen takia kasvien nimet ja tarinat olivat aiemmin siirtyneet harrastajien keskuudessa vain suullisena tietona. Tarinat saivat näin ajan myötä uusia vivahteita ja samoja kasveja kulki useammalla nimellä. Yhdistyksen perustamisen myötä kasvien taustatietojen tallentamistyötä saatiin keskitettyä ja vaihtuvia nimiä yhtenäistettyä. Yhteisen

kulttuuriperinnön tallennushanke sai näin taakseen virallisemmän tahon, jonka nimissä kasvien ja niiden tietojen etsintää voitiin tehostaa.

Suomen Pelargoniyhdistyksen piirissä vanhojen suomalaisten pelargonikantojen etsintää, tallennustyötä ja tietokeruuta ovat eri vaiheissa olleet aktiivisesti toteuttamassa etenkin yhdistyksen edellinen puheenjohtaja Leila Kakko sekä Miia Kiuru, Sirpa Ojala, Kati Orava, Seija Takala, Outi Vuorimäki ja Anna Wahlberg. Syyskuussa 2018 perustettiin erityinen Vanhojen suomalaisten pelargonien työryhmä, jonka jäseninä toimivat aluksi Leila Kakko, Tiina Hiltunen, Venla Sykäri ja Anna Wahlberg ja vuoden 2021 alusta Hiltunen, Sykäri ja Wahlberg.

Keskeinen henkilö sekä Pelargoniyhdistyksen perustamisen ja toiminnan että tässä julkaisussa esitellyn tutkimushankkeen taustalla on Tiina Hiltunen. Ennen Tiinan kattavaa, monivuotista ja lopulta ammattipuutarhurin uraan johtanutta harrastusta ei yhdelläkään harrastajalla tai puutarhalla ollut niin laajaa vanhojen suomalaisten pelargonikantojen kokoelmaa ja pitkää kokemusta eri kantojen kasvatuksesta samoissa olosuhteissa, että eri kantojen huomattava samankaltaisuus olisi nostanut esiin tutkimusta vaativia – ja sen mahdollistavia – kysymyksiä.

Tiinan pelargoniharrastus alkoi vuonna 2009, ja hän kartutti kokoelmaansa ostolajikkeiden lisäksi vaihtamalla kasveja muiden harrastajien kanssa. Sen myötä kokoelmaan hiipi mukaan vanhoja suomalaisia kantoja, joita harrastajat olivat keränneet. Tällaisia olivat muun muassa ”Evakko”, ”Jyväskylä”, ”Muolaa” ja ”Hillevi”. Vuoden 2014 tienoilla puutarha.net verkkoyhteisön keskustelupalstalla tuli vastaan keskustelu, jossa joku (palstalla käytiin keskusteluja nimimerkillä) puhui vanhasta Susanna-nimisestä sukupelargonistaan. Tiina ehdotti hänelle saman tien pistokkaiden vaihtoa. Vaikka Susanna-pelargonin taustatiedot katosivat, siitä muodostui suunnannäyttävä, jonka myötä Tiina alkoi aktiivisesti tarkkailla vastaavia tilaisuuksia vaihtaa pistokas aina, kun sellaisesta jossain kuuli.

Vuonna 2015 Tiina alkoi pitää pelargoniaiheista blogia, jonne kokosi tietoja myös vanhoista suomalaisista kannoista. Kesällä 2017 blogiin hahmottui ensimmäinen listaus tuolloin tiedetyistä vanhoista kannoista. Tarkoitus oli koota niiden tietoja yhteen paikkaan, sillä Tiina oli huomannut nimien ja tietojen olevan epätarkkoja ja muuttuvan helposti kertojan mukaan. Blogin ja ahkeran kirjoittelun myötä kantoja alettiin myös tarjota Tiinalle ja hän sai vinkkejä lähteistä, joista voisi kysellä niitä. Esimerkiksi vinkki toisen blogin kirjoituksessa mainitusta ”Rauhan Pelargoni” -nimisestä kasvista tuli Tiinalle hänen oman bloginsa lukijan kautta. Tämän lisäksi Tiinan yrityksen, Rinkin puutarhan, osallistuminen lukuisiin paikallisiin myyntitapahtumiin Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueilla vuosina 2015–2018 jalkautti pelargonikeruun tehokkaasti kentälle, jossa isoilla sukutiloilla myös suvun perintöpelargoneja oli vaalittu erityisen tarkkaan sukupolvesta toiseen.

Valtaosa tämän julkaisun vanhoista suomalaisista pelargonikannoista oli kertynyt Tiinan henkilökohtaiseen kokoelmaan edellä mainituin menetelmin vuosien 2014–2018 välillä. Vuonna 2018 Tiina jatkoi vanhojen kantojen keruutyötä yhteistyössä Suomen Pelargoniyhdistys ry:n kanssa. Yhdistyksen aktiviteettien, jäsenten kontaktien ja julkisen tietokeruun myötä kantoja on tullut paljon lisää. Tarkoitus oli myös selventää työnjakoa: yhdistys tulisi vastaamaan kasvien tietojen tallentamisesta, jotta ne olisivat jatkossa tallessa mahdollisimman yhdenmukaisina ja yhdessä paikassa, ja Tiina hankkisi pistokkaita kasveista talteen ja lisättäväksi. Pelargoniyhdistys toteutti uusien kantojen ilmoittamista ja tietokoontia helpottamaan lomakkeen, jolla luovutetun kasvin tiedot ja julkaisuluvat voi ilmoittaa yhdistyksen tapahtumissa tai verkossa. Tietokoonti”a teki alkuvaiheessa yhdistyksen sihteeri Outi Vuorimäki, kunnes vuoden

2018 lopussa taustatietojen tarkistuksista ja listauksesta alkoi vastata yhdistykseen perustetun Vanhat suomalaiset pelargonit -työryhmän jäsenenä hortonomi ja kulttuurintutkija Venla Sykäri.

Suomen Pelargoniyhdistyksessä toimivien aktiivisten vanhojen suomalaisten pelargonikantojen harrastajien keskuudessa oli jo pitkään käyty keskusteluita monien kantojen huomattavasta yhdennäköisyydestä. Vuonna 2018 Tiinalla oli koossa niin mittava kasvullinen vertailuaineisto, että se mahdollisti erojen ja yhtäläisyyksien havainnoinnin samoissa kasvuoloissa. Lisääntyvien havaintojen sekä yhä lisääntyvien löytökantojen myötä geenisukulaisuuden tutkimisen mahdollisuus alkoi nousta Suomen Pelargoniyhdistyksen toiminnan piirissä keskeiseksi tavoitteeksi. Yhteistyökumppanuus Luonnonvarakeskuksen kanssa lopulta toteutti haaveen.

Luonnonvarakeskuksen *Perinnepelargoneista hehkua puutarhaviljelyyn* -tutkimushankkeen käynnistyessä helmikuussa 2020 kantojen valinta tutkimukseen ei ollut aivan helppo, sillä niitä oli Tiinalla jo tallennettuna paljon enemmän kuin mukaan pystyi valitsemaan. Joukosta karsiintui ensin kantoja, joiden historiaa ei pystytty varmistamaan tai joiden ulkoasu muistutti vahvasti moderneja viljeltyjä lajikkeita. Ensisijaisesti mukaan valittiin sitten kaikki kasvit, joista oli olemassa historiatietoa ja joista Tiinalla oli jo pitemmin vertailukelpoista kasvatustietoa. Toissijaisesti mukaan tuli sellaisia ulkonäöltään ja kasvutavaltaan selvästi vanhan tyyppisiä kantoja, joiden historiasta ei ollut saatavilla tarkempia tietoja. Nämä saattoivat joko muistuttaa jotakin verranlajiketta tai olivat muutoin jollakin tavalla erilaisia ja kiinnostavia, kuten "Kaisa Kallio" ja "Inkilänhovi". Tutkimuskasvien rajatusta joukosta jäi puuttumaan monia kantoja, joiden olisi ehdottomasti pitänyt päästä mukaan, esimerkiksi joukko melko vastikään saatuja kasveja, joiden historiasta tiedetään niiden pitkä ikä. Toisaalta kasvien valinnan jälkeen on jo löytynyt myös niin paljon lisää mielenkiintoisia kasveja, että jatkotutkimusta kaivataan joka tapauksessa.

Kuva 6. Tutkimusmestari Pirkko Nykänen ja tutkija Maarit Heinonen Luonnonvarakeskuksen puutarhatutkimuksen Piikkiön koetoiminta-aseman tutkimuskasvihuoneella 16.6.2021. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 7. Tutkimusmestari Pirkko Nykänen, tutkimusinsinööri Minna Kavander ja tutkija Jaana Laamanen sekä Suomen Pelargoniyhdistyksen Vanhojen suomalaisten pelargonien työryhmän jäsenet Anna Wahlberg ja Venla Sykäri Luonnonvarakeskuksen Piikkiön koetoimipaikan tutkimuskasvihuoneessa arvioimassa pelargonianeistoa 17.8.2020. Kuva: Maarit Heinonen, Luke Piikkiö.

3.5. Kansallisen kasviperinnön ja monimuotoisuuden suojeleohjelma

Luonnonvaraisen eliöstön sekä maa- ja metsätaloudessa hyödynnettävien kasvien ja eläinten biologinen monimuotoisuus on tunnustettu suojeltavaksi elonkirjoksi. Kun kansainvälisen yhteisymmärryksen tuloksena saatiin Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (Convention on Biological Diversity, CBD) vuonna 1993, pääsi kansallisten suojelutoimien käytännön järjestäminen alkuun. Suojelun tarpeeseen oli havahduttu jo muutama vuosikymmen aiemmin. Viljelykasvien osalta siemenlisättävää kasviainesta oli ryhdytty tallentamaan siemenpankkeihin, koska haluttiin saada säilytettyä geneettistä monimuotoisuutta uusia lajikkeita kehittävän kasvinjalostuksen tarpeisiin. Yhteispohjoismainen geenipankki, nykyinen Pohjoismainen Geenivarakeskus NordGen, perustettiin vuonna 1979 palvelemaan pohjoisen kasvuoloihin sopeutuneiden jalostettujen lajikkeiden ja useiden viljelijäsukupolvien harjoittamassa viljelyssä muodostuneiden paikallisten kantojen, joita maatiaiskannoiksi tai -lajikkeiksi myös kutsutaan, sisältämään geeniperimää. Näiden viljelylajikkeiden ja -kantojen lisäksi on tallennettu siemennäytteitä viljelykasvien luonnonvaraisten sukulaislajeista, kuten valkoapila. (Pehu ym. 2008, Pehu ym. 2018)

Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen jälkeen on laadittu useita sopimuksia, jotka täsmentävät biodiversiteetin suojelun ja käytön alaa (ks. viljelykasvien geenivarojen osalta Pehu ym. 2018 ja yleisemmin Urho & Nummelin 2020). Kunkin valtion tehtävänä on suojella omaa kansallista biologista monimuotoisuutta. Tätä viranomaistehtävää toimeenpanemaan on perustettu kansallisia biodiversiteettiohjelmaa. Suomessa, kuten monissa

muissakin valtioissa, maa- ja metsätalouden kasvien ja eläinten suojeluun ja kestävästä käytön edistämiseen on perustettu kansallinen geenivaraohjelma. Suomen kansallinen kasvigeenivaraohjelma aloitti toiminnan vuonna 2003, ja vuonna 2018 eläin-, kasvi-, metsäpuiden ja kalojen geenivaraohjelmat yhdistettiin Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansalliseksi geenivaraohjelmaksi (Pehu ym. 2018). Kansallista geenivaraohjelmaa toimeenpanee Luonnonvarakeskus.

Kansallisten kasvigeenivaraohjelmien tehtävänä on huolehtia oman maansa maa- ja puutarhatalouden kasvien geenivarojen suojelusta. Myös maa- ja metsätalouden alan biodiversiteetin kaventumisen kerrannaisvaikutukset ulottuvat laajalle, kuten Hanna Mattilan (2020) toimitaman *Elämän verkko – Luonnon monimuotoisuutta edistämässä* kirjan artikkeleista voidaan havaita.

Suojelumenetelmänä on geenipankkisäilytys siemenpankissa pakastuslämpötilassa ja kenttäkokoelmassa, jossa säilytetään viljelmällä kasvullisesti lisättävien kasvilajien lajikkeita ja paikalliskantoja. Geenipankkisäilytyksen lisäksi ohjelmien tehtävänä on edistää viljelyn monimuotoisuuden säilyminen niiden luonnollisessa kasvuympäristössä eli pelloilla ja puutarhoissa viljeltynä ammattiviljelyssä ja harrasteviljelyssä. Suomessa on näiden lisäksi käytössä geenipankkisäilytystä varmentavina menetelminä kasvupisteiden syväjäädetyttynä säilyttäminen ja varmentavat kasvulliset kokoelmat, Varmuuskokoelmat, Luonnonvarakeskuksen ulkopuolisten toimijoiden pelto- ja puutarhamailloilla. Kasvigeenivarojen suojelun tavoitteena on luoda perustaa niiden käytölle. Tämä edellyttää kasvukantojen säilyttämisen elävänä ja elinvoimaisena, kasvien alkuperän ja ominaisuuksien arviointia, tutkimusta ja dokumentointia. (Ks. Pehu ym. 2018)

Koska geneettistä monimuotoisuutta on muodostunut pitkäaikaisessa ja paikallisessa viljelyssä muodostaen paikalliskantoja, nämä kiinnittyvät edellisiin viljelijäsukupolviin ja ovat näin myös osa suomalaista maatalouden ja puutarhanhoidon historiaa ja kasviperintöä. Maatiaislajikkeiden ohella myös pelloilla ja puutarhoissa vuosikymmenien ajan säilyneet ulkomaista alkuperää olevat vanhat lajikkeet ovat osa suomalaista kasviperintöä. (Heinonen ym. 2014, Pihlman ym. 2018)

Maatalouden alan viljelykasvilajien sisäisen geneettisen monimuotoisuuden suojelussa on tunnistettu tärkeäksi ravinto- ja rehukasvit ruokaturvan varmistamiseksi. Kansalliset kasvigeenivaraohjelmat voivat määrittellä biodiversiteetin suojelun alaa kansallisia tarpeita palvelemaan ja laajentaa suojelua myös muihin viljelykasveihin ravinto- ja rehukasvien lisäksi. Suomessa kansalliseen kasvigeenivarojen keskuskokoelmaan tallennetaan pitkäaikaissäilytykseen myös viherrakentamisessa käytettäviä lajeja eli koristepuita ja -pensaita, perennoja ja sipulikkia (Pehu ym. 2018). Sen sijaan ruukkukasvit eivät kuulu Suomen kasvigeenivaraohjelman säilytystyöhön. Ohjelma on kuitenkin tunnistanut vanhojen ruukkukasvien sisältämän kansallisen kasviperinnön, mikä on myötävaikuttanut ja kannustanut Suomessa kasvatettavien vanhojen pelargonikantojen kasviperinnön selvittämiseen ja geneettisen monimuotoisuuden tutkimiseen (Heinonen ym. 2018).

Ruotsin kansallisen kasvigeenivaraohjelman suojelutyö käsittää pelloilla ja puutarhoissa viljeltyjen ravinto- ja koristekasvien lisäksi myös ruukkukasvit, joilla on pitkä kasvatushistoria Ruotsissa. Tämä on tarkoittanut, että Ruotsin ohjelman vuosien 2003–2010 aikana toteutettujen puutarhakasvien vanhojen kantojen kasvikuulutuksiin sisällytettiin ruukkukasvien ryhmä. Ruotsissa toteutettiin kaikkiaan kahdeksan kasvikuulutusta, ja ruukkukasvien vanhojen

kantojen etsintä tehtiin viimeisimpänä eli vuosina 2009–2010. Ruukkukasveista etsittiin kasvullisesti, kuten pistokkaista, rönsyistä ja sipuleista, lisättäviä kasveja, joilla on muistettua viljelyhistoriaa ennen vuotta 1960. Lisäksi kiinnostavina pidettiin kasveja, joita on merkittävässä määrin ollut saatavilla kauppapuutarhoista, mutta jotka myöhemmin ovat poistuneet tuotannosta. (Persson & Ireholm 2021, 8–10)

Ruotsin kansallinen kasvigeenivaraohjelma otti vastaan vanhoja ruukkukasveja myös aktiivisen kasvikuulutuksen jälkeen, ja ohjelma ottaa edelleen arvioitavaksi kriteerit täyttäviä kasveja. Marraskuuhun 2021 mennessä ohjelma vastaanotti 1226 ilmoitusta yli 700 henkilöltä. Ilmoitettuja kasveja oli lähes 150 eri lajia tai lajiryhmään kuuluvaa. Pelargonien ryhmään kuuluvia ilmoituksia tuli 116 kappaletta lähes kattavasti kaikista Ruotsin maakunnista. Suurimmassa osassa vanhojen pelargonikantojen viljelyhistoriaa pystyttiin tavoittamaan tietoja 1930–1950-luvuille, mutta mitä ilmeisimmin kasvien historia on vanhempaa. Vanhin tieto on vuodelta 1864 kapiopelargonista, jonka nuorikko on tuonut mukanaan lapsuudenkodistaan uuteen kotiin. (Persson & Ireholm 2021, 10–11) Osassa harrastajakokoelmien kasveista oli niukasti tietoa kasvin alkuperästä ja kasvattajista (Persson 31.5.2022).

Ruotsin pelargoniyhdistys Svenska pelargonsällskapet (PS) oli mukana vanhojen ruotsalaisten pelargonien aineiston ulkoisten tuntomerkkien arvioinnissa. Vuosina 2010–2013 tehdyissä tuntomerkkihavainnoissa vertailtiin löytöpelargoneja samankaltaisen näköisiin tunnettuihin vanhoihin pelargonilajikkeisiin ja niiden tuntomerkkeihin. Vertailuaineistona käytettiin myös Upsalan kasvitieteellisen puutarhan pelargonikokoelmaa. Tuntomerkkien havainnot tehtiin UPOV kuvaustunnistein (UPOV 2009). Muutamista vanhasta kirjallisuudesta löydetystä lajikkeista ei saatu elävää kasvia arvioitavaksi, joten niistä tehtiin karkeita vertailuja pohjaten kirjallisuuden tietoihin. Pelargonien arvioinnissa ei käytetty geneettistä analyysia. (Persson & Ireholm 2021, 10–11)

Tästä aineistosta Ruotsin kansalliseen geenipankkiin pitkäaikaissäilytykseen valikoitui 44 pelargonia, joista 41 kuuluu kotipelargoneihin *Pelargonium x hortorum*. Näiden lisäksi yksi palsamipelargoni *Pelargonium* (Tuoksupelargoni-ryhmä) 'Graveolens', yksi jalopelargoni *Pelargonium x domesticum* L.H. Bailey ja yksi tuoksupelargoni *Pelargonium x fragrans* (Poir.) Willd.

Ruotsin kansallisen kasvigeenivaraohjelman yhteistyössä Ruotsin pelargoniyhdistyksen ja Upsalan kasvitieteellisen puutarhan kanssa tekemän vanhojen ruotsalaisten pelargonien viljelyhistorian ja ulkoisten tuntomerkkien tutkimuksen tulokset ovat kuvattuna ruukkukasvikokoelman kuraattori Karin Perssonin ja Anita Ireholmin kirjassa *Pelargoner in Nationella genbanken – fönsterträd med kulturarv* (Persson & Ireholm 2021). Kasvitiedoissa kuvataan pelargonin varhaista tiedettyä historiaa, aikakausia, kasvattajia ja paikkakuntia. Kasvista esitetään kuvin ja sanoin keskeiset ulkoiset tuntomerkit ja verrataan niitä samankaltaisiin. Kaikkiaan pelargonikirjassa on esitelty 172 vanhaa pelargonikantaa, vanhojen ruotsalaisten lisäksi tunnettuja vanhoja lajikkeita. Kirjassa on kuvattu yksi vanha suomalainen kotipelargoni, Jyväskylän seudulta lähtöisin oleva "Jyväskylä", jota on 1990-luvulta lähtien kasvatettu Ruotsissa (Persson & Ireholm 2021, 192–193).

Pelargoneja, samoin kuin muitakin Ruotsin kansalliseen kasvigeenivarakokoelmaan tallennettuja kasvikantoja, valitaan ruotsalaisille taimimarkkinoille lisättäväksi geenivarakasveja edustavan Grönt Kulturarv® -tavaramerkin alla. Vuonna 2021 taimimarkkinoilla oli kuusi geenipan-kista lisättyä pelargonia: 'Drottningminne', 'Karna', 'Knapa-trädet', 'Maria Dangel', Marias Blomma' ja tuoksupelargonien ja tuoksupelargonien 'Graveolens' ryhmään kuuluva Dr

Westerlunds Blomma (Persson & Ireholm 2021, 15, 79). Pelargonikantoja tuodaan vähitellen, vuosittain korkeintaan muutama, kauppapuutarhojen kiinnostuksen, voimavarojen ja mahdollisuuksien mukaan taimimarkkinoille (Persson 31.5.2022).

Kuva 8. Ruotsin kasvigeenivaraohjelman ruukkukasvikokoelman kuraattori Karin Persson keskustelemassa vanhojen pelargonien säilytyksestä Luke Piikkiön kasvihuoneella 1.6.2022. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

4. Kuvastokokoelma pelargoniaarteita

Vanhojen suomalaisten kotipelargonien kuvasto on koottu Luonnonvarakeskuksen kahden pelargonihankkeen tulosten pohjalta. *Perinnepelargoneista hehkua puutarhatuotantoon* -tutkimushankkeessa tehtiin aineistosta geneettinen ja morfologinen tutkimus. *Varsin hyvät vanhat pelakuut* -tiedonvälityshankkeessa toteutettiin kasvin taustahistorian ja kulkureittien selvitystyö.

Kuvastossa esitellään 82 kotipelargonikannan kasviperintöä ja geneettistä monimuotoisuutta kasvin tuntomerkkikuvauksin, valokuvin ja keskinäisin sukulaisuuskuvauksin sekä seuraten kasvin kulkureittejä kasvattajalta ja paikkakunnalta toiselle usean vuosikymmenen ajalta. Kasveille on ollut tutkimuksessa kahdeksan verranlajiketta: 'Scarlet Rambler', 'Red Rosebud', 'Mårbacka', 'Elisabet S. från Visby', 'Knapa-trädet', 'Ellen', 'Madame Recamier' ja 'Tornedalen'.

Pelargoniaaineistossa olleiden vanhojen kotipelargonien ensimmäisen tunnetun paikkakunnan tietojen pohjalta laadittu kartta (Kuva 9) osoittaa, kuinka pelargoneja on aikoinaan kasvatettu eri puolilla Suomea. Ne ovat säilyneet elävänä pelargoniperintönä nykypäivään asti. Näiltä paikoilta pelargonit ovat siirtyneet muille paikkakunnille kasvattajien mukana. Aineisto painottuu eteläiseen Suomeen ja sisämaahan. Muutama löytöpelargoni tunnetaan Lapista: valkokukkainen "Pelkosenniemi" (L-223), punainen ruusunnuppupelargoni "Kaarina" (L-216), aniiliinipunakukkainen "Ranua" (L-231) ja silmällinen vaaleanpunakukkainen "Milja" (L-224).

Karjalankannakselta siirtoväen mukana tulleita pelargoneja on seitsemän. Niistä kaksi on samanlaista omenankukkamaista vaaleanpunakukkaista pelargonia, "Evakko" (L-239) ja "Karjalan Kaunotar" (L-252). "Evakko"-pelargonin tiedetään kulkeutuneen Helsinkiin ja "Karjalan Kaunotar" -kannan Keski-Suomeen Keuruulle. Kaksi Karjalankannakselta lähtenyttä punaista ruusunnuppupelargonia "Viipurin Evakko" (L-213) ja "Säkkijärveläinen" (L-217) muistuttavat ulkoisilta ominaisuuksiltaan toisiaan, mutta geneettisen analyysin tuloksen mukaan ne hieman poikkeavat. Säkkijärveltä on säilynyt myös toinen vanha pelargonikanta, joka on mårbackatyyppin hennon vaaleanpunakukkainen "Vaaleanpunainen Säkkijärvi" (L-182). Pelargoniharrastajien piirissä tunnettu evakkopelargoni on reheväkasvuinen lohenpunakukkainen "Muolaa" (L-200), jonka lehdet ovat voimakkaasti vyöhykkeiset.

Aineistossa on yksi Karjalankannaksella käynyt pelargoni, valkokukkainen "Mirjam Tirhiältä" (L-233), joka oli hankittu Tampereelta talvisodan aikana ja muutti perheen mukana välirauhan aikaan 1942 Viipuriin. Mirjamin pelargoni on esimerkki kasvin selviytymistä elinvoimaisena monista muutoista ja väliaikaisasumuksista huolimatta. Sitä on kasvatettu asuintalojen lisäksi kellarissa ja ladossa. Mielenkiintoinen tulos oli se, että Uudeltamaalta Porvoosta lähtöisin oleva "Hoploxin Fanny" on samanlainen Mirjamin pelargonin kanssa. Niitä molempia on kasvatettu ainakin 1940-luvulta lähtien.

Kaakon suunnalta on kannakselaisten lisäksi säilynyt muitakin vanhoja kotipelargoneja. Luumäeltä on otettu talteen kolme erilaista pelargonia, joista kahta, mårbackatyyppiryhmän "Reijolan Aino" (L-180) ja punakukkainen "Lakkala" (L-209), on kasvatettu saman suvun omistuksessa olevassa talossa 1920-luvulta lähtien. Kolmas luumäkeläinen on karmiinipunakukkainen "Kyllikki" (L-174). Läheltä Luumäkeä tunnetaan niin ikään 1920-luvulta karmiininpunakukkainen "Korton Hilda" (L-172), joka geneettisen analyysin tuloksen mukaan hieman poikkeaa "Kyllikki"-pelargonista.

Pelargonikuvastossa on eniten mårbackatyypiryhmään kuuluvia vanhoja kotipelargoneja. Niitä on jo sata vuotta sitten kasvatettu eri puolilla Suomea, ei ainoastaan lännessä vaan myös idässä. Luumäen "Reijolan Aino"-pelargonin lisäksi Pohjois-Karjalasta Kiteeltä tunnetaan 1940-luvulta "Kiteeläinen" (L-184). Geneettisesti keskenään samanlaisia on 13 kasvikantaa. Samankaltaisia, hieman näistä poikkeavia kantoja ovat "Helmi" (L-187) Pirkanmaalta, "Vilho" (L-254) Varsinais-Suomesta ja "Pohjoismäen Elvi" (L-199) Pohjois-Savosta.

Karmiininpunakukkaisten ryhmässä on myös useita vanhoja kotipelargonien kantoja eri puolilta Suomea. Ryhmän sisällä on kaksi alaryhmää, joiden kasvit ovat keskenään samanlaisia. Toisessa alaryhmässä on pelargoniaineiston vanhimpiin kuuluva tunnettu kanta "Hulda" (L-173), joka tiedetään jo 1890-luvulta Pirkanmaalta. Sen kanssa samanlaisia pelargoneja ovat noin 80 vuotta kasvatetut "Laaksola" (L-170) Satakunnasta, "Orimattila" (L-171) Päijät-Hämeestä ja "Kangaslampi" (L-169) Pohjois-Karjalasta. Toisen alaryhmän pelargoneja on seitsemän ja niitä on kasvatettu Itä-Suomessa, Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä, Pohjois-Savossa, Varsinais-Suomessa ja yksi on evakkopelargoni "Sotaleski" (L-176) Karjalankannakselta. Voi olla hyvinkin mahdollista, että pohjoissavolaisten "Marjatta" (L-177) Leppävirralta ja "Kaavi" (L-179) kulkureitit ovat joskus kohdanneet toisensa.

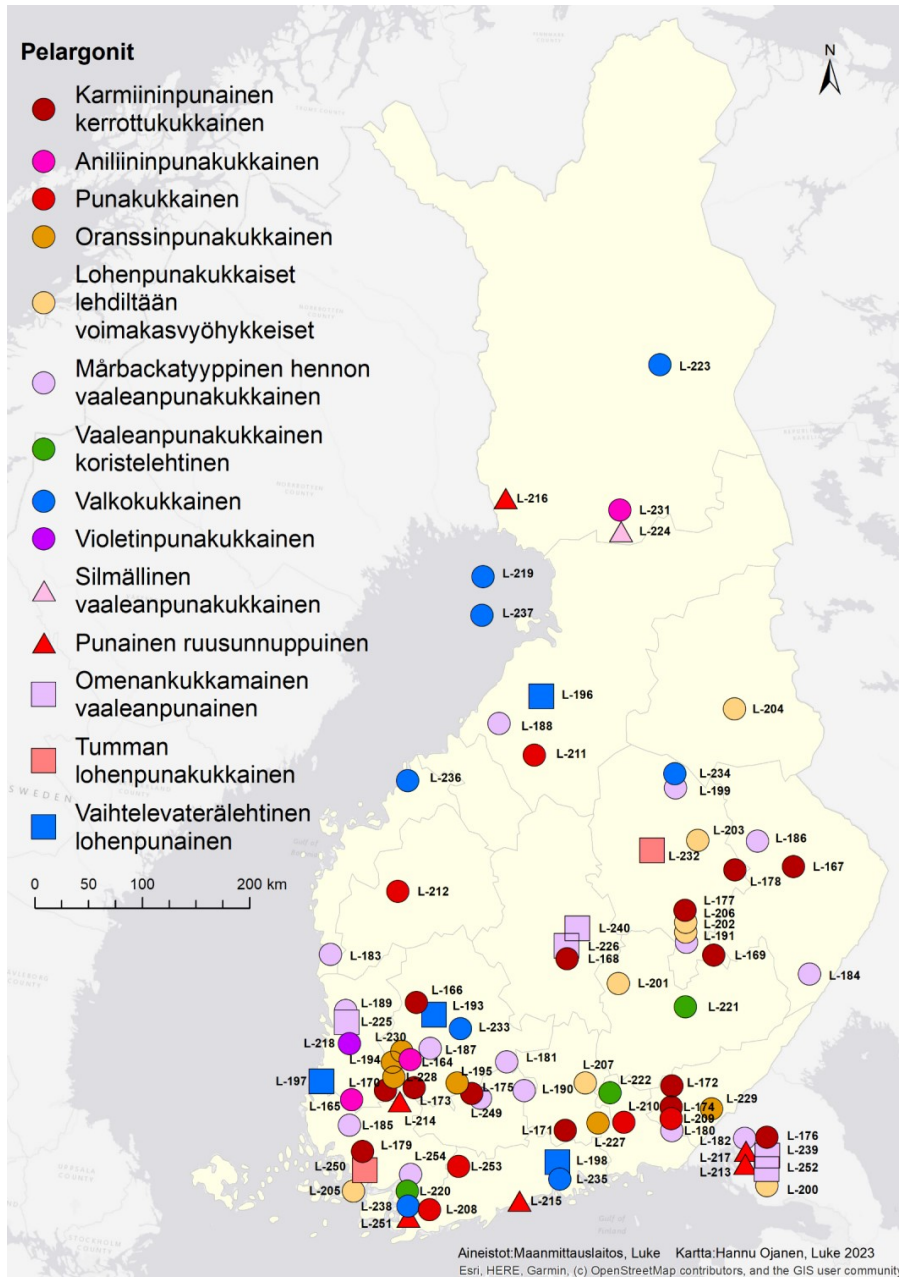
Rehevien lohenpunaisten tyyppiryhmässä on niin ikään kaksi alaryhmää, jonka kasveja voidaan geneettisen tutkimustuloksen pohjalta katsoa keskenään samanlaisiksi ja joiden ulkoisissa tuntomerkeissä on yhtenevyyttä. Toisessa ryhmässä on evakkopelargoni "Muolaa" (L-200) ja sen kanssa samanlaiset kannat pohjoisesta: pohjoissavolaiset "Aino" (L-202) Leppävirralta ja "Alma" (L-203) Nilsiästä sekä "Kainuulainen" (L-204). Kulkureittitiedon perusteella pohjoisen kannat näyttävät olevan eri lähtöisiä kuin "Muolaa". Tämän tyyppiryhmän toisen alaryhmän pelargonit ovat peräisin Turun saaristosta ("Fallin Pelakuu" L-205), Keski-Suomesta ("Kangasniemi" L-201) ja Pohjois-Savosta ("Vanha Leppävirralta" L-206). "Vanha Leppävirralta" eroaa hieman kahdesta muusta pohjoissavolaisesta pelargonikannasta "Aino" ja "Alma".

Punaisten ruusunnuppupelargonien ryhmässä löytyy kolme pelargonia, "Kammion Sairaala" (L-215) Helsingistä, "Alastaron Helena" (L-214) Varsinais-Suomesta ja "Kaarina" (L-216) Lapista, jotka geneettisen ja morfologisen tutkimuksen perusteella näyttävät olevan vanhaa pelargonilajiketta 'Scarlet Rambler'. Näistä "Viipurin Evakko" (L-213) eroaa hieman. Varsinais-Suomessa kasvatettu "Kirsti" (L-251) ja evakkopelargoni "Säkkijärveläinen" (L-217) ovat geneettisen tuloksen perusteella keskenään samanlaisia.

Omenankukkamaisten vaaleanpunakukkaisten aineistossa on kolme samanlaista: evakkopelargonit "Evakko" (L-239) ja "Karjalan Kaunotar" (L-252) sekä Keski-Suomessa kasvatettu "Antseppä" (L-240). Mielenkiintoinen huomio on se, että "Karjalan Kaunotarta" on pitkään kasvatettu Keuruulla ja sillä voi siten olla yhteyksiä "Antseppä"-kantaan.

Punakukkaisten ryhmässä on kolme geneettisesti keskenään samanlaista kantaa, joiden ulkoasuissa on yhtenäisyyttä. Kaksi niistä on lähtöisin Pohjanmaalta, "Nivala" (L-211) Pohjois-Pohjanmaalta ja "Susanna" (L-212), josta ei ole tarkempaa sijaintia. Kolmas on 1920-luvulta tunnettu "Lakkala" (L-209) Luumäeltä Kaakkois-Suomesta. Mielenkiintoinen pelargonipari on varsinaissuomalainen "Tuomen Hulda" (L-250), jonka kanssa samanlaista tumman lohenpunakukkaista pelargonia on myös kasvatettu Pohjois-Savossa ("Maaninka" L-232). Varsinaissuomalaisella kannalla ei ole tiedossa yhteyttä Pohjois-Savoon.

Osa kartassa (Kuva 9) näkyvistä maantieteellisistä keskittymistä johtuu siitä, että on saatu useampi vanha pelargonikanta samalta henkilöltä, kuten Luumäeltä "Reijolan Aino" (L-180) ja "Lakkala" (L-209) ja Sonkajärveltä "Pohjoismaen Elsa" (L-234) ja "Pohjoismaen Elvi" (L-199). Varsinais-Suomen kohdalla oleva pelargonien rypäs kertoo siitä, että Pukin puutarhan Jouko Pukki on ottanut 1970–1990-luvulla talteen useita Perniön seudulla kasvatettuja vanhoja kantoja. Tiina Hiltusen ja Porin ja Turun seudun Pelargoniyhdistyksen jäsenten aktiivisen keruutoiminnan tulosta on keskittymä Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueella. Satakunnasta on peräisin useita kantoja, joiden kasvattamista on jatkettu myöhemmin eri paikkakunnilla.

Kuva 9. Karttaan on merkitty vanhojen pelargonikantojen ensimmäinen tunnettu paikkakunta, jossa sitä on kasvatettu. L-tunnus kertoo, mistä pelargonikannasta on kyse. Karttaan on tehty kasvien luokittelu pääosin kukinnan värisävyn mukaan. Perämereen sijoitetut ovat niitä, joista ei ole tietoa paikkakunnasta eikä maakunnasta. Kartta: Hannu Ojanen, Luke.

4.1. Kotipelargonien ulkoiset ominaisuudet

Ulkoisten ominaisuuksien tutkimuksessa oli 82 suomalaista vanhaa kotipelargonikantaa sekä kahdeksan verrannelajiketta: punaiset ruusunnuppupelargonit 'Scarlet Rambler' ja 'Red Rosebud', valkoinen ranskalainen lajike 'Madame Recamier' sekä Ruotsissa talteen otetut 'Mårbacka', 'Elisabet S. från Visby', 'Knapa-trädet', 'Ellen' ja 'Tornedalen'. Kaikille kasvityypeille ei ollut saatavilla tai tiedetty sopivaa verrannelajiketta. Kasvien ulkoisia ominaisuuksia eli fenologisia ja morfologisia ominaisuuksia havainnoitiin kasvihuonekokeessa, jossa perinnepelargonien kasvukannat kasvatettiin noin 5 cm pistokkaista kolmessa kuukaudessa kukkiviksi kasvivyksilöiksi. Apuna käytettiin kansainvälistä ohjetta kotipelargonilajikkeiden sanalliseen kuvaamiseen ja lajikkeen (kasvikannan) ominaispiirteiden erottamiseen (UPOV 2009). Lisäksi kuvausohjeen luokkamuuttujia havainnoitiin kasveista tehdyin erilaisin mittauksin. Yhteensä havainnoitavia ominaisuuksia tai mittauksia oli yli kuusikymmentä, jotka jakautuvat kasvin yleisolemuksesta ja varsista ja lehdistä tehtäviin havaintoihin sekä kukintoa ja kukkaa sekä sen terälehtiä koskeviin tarkkoihin havaintoihin.

On huomattava, että kasvikannan ulkoisten ominaisuuksien esittelyteksti perustuu kasvihuoneessa verrattain nuorista kasveista tehtyihin havaintoihin. Kasvihuoneessa esimerkiksi kasvien antosyaaniväriytykset olivat vanhempia tai ulkona kasvaneita kasveja huomaamattomampia. Toisaalta kokeessa kasvit olivat kaikki täsmälleen saman ikäisiä ja samoissa oloissa kasvaneita, jolloin vertailutieto on luotettavampaa kuin eri-ikäisiä tai eri kasvurytmin vaiheessa olevia kasveja tarkasteltaessa. Tämän kuvaston kasvikuivat ovat pääsääntöisesti otettu kokeen lopussa kasvien ollessa kolme kuukautta vanhoja. Mikäli kuva on otettu myöhemmin tai muualla kuin Luke Piikkiössä, on se kuvatekstissä mainittu.

Kasvien yleisolemus, varret ja lehdet

Kotipelargonien fenologiaa eli kasvua ja kehittymistä sekä morfologiaa eli ulkoisia tuntomerkkejä tarkasteltiin kolmen kuukauden kasvihuonekasvatuksen päätteeksi. Pohjana havainnoille oli kansainvälinen lajikekuvausohje kotipelargonille (UPOV 2009), lisäksi tehtiin muun muassa mittauksia ja heteiden tarkastelua.

Kasvihuonekokeessa kasvatettiin pääsääntöisesti viisi kasvivyksilöä per kasvukanta. Tarkastelussa verrattiin viittä kasvia silmämääräisesti keskenään ja valittiin tutkimukseen näistä kolme ensimmäistä, jos kaikki näyttivät keskenään yhteneviltä (näyttivät; ei poikkeamia).

Havainnoidut ominaisuudet voidaan ryhmitellä kasvin yleisolemuksesta ja varsista ja lehdistä tehtäviin havaintoihin sekä kukintoon ja kukkaan liittyviin havaintoihin. Lisäksi tarkasteltiin kukkan terälehtien ominaisuuksia. Havainnot tehtiin kolmesta kasvusta, jokaisesta kolme lehteä (mitat cm) ja kolme kukintoa (mitat cm), jokaisesta kukinnosta mitattiin/havainnoitiin kolme (isointa) kukkaa. Havainnot ja mittausdata kerättiin excel-taulukkoon ja kasvit dokumentoitiin valokuvaamalla.

Kotipelargonilla kasvin yleisolemus luokitellaan pystyksi tai puolipystyksi. Varsista ja lehdistä tehtäviä, luokkamuuttujina havainnoitavia ominaisuuksia oli 16 erilaista. Näitä olivat muun muassa varren valkoisuus ja punaisen antosyaaniväriytyksen esiintyminen, lehden vyöhykkeen esiintyminen, sen tummuus ja sijainti lehdellä, lehden reunan muoto ja aaltoilu (undulaatio) ja lehden korkeus ja leveys sekä väri.

Kukintoon ja kukkaan liittyviä (luokka)havaintoja tehtiin noin 20 erilaista, lisäksi mittauksia. Näitä olivat muun muassa heteen ponnin ja palhon väri, kukintovarren pituus ja sen keskikolmanneksen antosyaaniväritys, kukinnon korkeus ja leveys, kukan korkeus ja leveys, kukkaperän pituus ja sen yläkolmanneksen antosyaaniväritys, kukan tyyppi (kerrannaisuus), kukan sivuprofiili, kukan viirujen ja täplien esiintyminen, verholehden kaarevuus ja kukan leveimmän verholehden keskikohdan antosyaaniväritys.

Kukkien terälehtiin liittyviä ominaisuuksia havainnoitiin noin 15 erilaista, lisäksi katsottiin terälehtien värejä. Tarkastelussa katsotaan erikseen kukan ylimpiä ja alimpia terälehtiä; lisäksi huomioidaan erikseen terälehdien ylä-, keski- ja alaosa, jotka tyypillisesti voivat olla keskenään erivärisiä. Pelargonien peruslajeilla esiintyy terälehdissä viiruja ja täpliä – näiden merkkien läsnäoloa tarkasteltiin, mutta aineistossa ei ollut aidosti ”merkillisiä” kasvikantoja. Joillain tutkimuksen kotipelargoneilla saattaa olla yläterälehdissä tummempia viirujen näköisiä ”maalauksia”, mutta ne ovat useimmiten terälehdien suonitusta, jossa väriaineita on enemmän.

Kasviryhmiä esimerkkikasvikantojen kukkien värejä määritettiin RHS-kortistolla (ks. Taulukko 3 myöhemmillä sivuilla).

Seuraavana on esitelty kuvin näitä kotipelargonien havainnoitavia ulkoisia ominaisuuksia. Myöhemmässä luvussa 5, jossa esitellään tutkimuksen kasvit, on esitetty kasvikannoista tehtyjä havaintoja – useimmat kuvateksteissä, jolloin ominaisuuksia voi myös katsoa. Kukintoihin ja kukkiin liittyvät mittaukset on esitetty kasviryhmäkohtaisissa tulostaulukoissa.

Kuva 10. Versojen väritys on yksi kotipelargoneja erotteleva tuntomerkki. Kaikilla lajikkeilla punaista antosyaaniväritystä ei versoissa ole. Punaista väriä voi löytyä myös kukintovarsista ja kukkaperistä. Sen määrä ja tummuus vaihtelevat, ja kasvuolosuhteilla on vaikutusta. Erilaiset stressitekijät, kuten yöllinen liika viileys, saa usein antosyaanit esiin ja esimerkiksi lehdet vyöhykkeineen punertuvat. Kuvassa karmiininpunainen kerrottukukkainen pelargoni ”Kangaslampi” (L-169), jolla versoissa ja lehtiruodissa on selvä punainen sävy. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 11. Kotipelargonin versoissa voi olla lähes lehtivihreättömiä valkoisia kohtia, jota lajikekuvausohjeen termi "whitish" kuvaa. Märbackatyyppin pelargoneilla ominaisuus on helposti havaittavissa, kuten kuvan pelargonilla "Ida-Mummun Pelakuu" (L-181). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 12. Kuvassa vanhojen suomalaisten kotipelargonien lehtien monimuotoisuutta. Vyöhykkeen leveys, tummuus ja sijainti lehdellä vaihtelevat. Vyöhyke voi sijaita lähellä lehtilavan tyveä, keskellä lehteä tai lähellä lehden ulkoreunaa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 13. Kotipelargonin lehtien monimuotoisuutta. 'Distinction' lajikkeella vyöhyke on selvärajainen ja lähellä lehden reunaa (lajike ei ollut mukana tutkimuksessa). Kuvassa näkyy vyöhykkeiden lisäksi lehden muodon monimuotoisuutta: reunan sinuksen syvyys vaihtelee tehden toisilla lehdestä hyvinkin piparkakkumaisen. Myös lehtilavan reunan asennossa on eroja: yleisesti avoimesta täysin päällekkäin meneviin lehdenreunoihin. Havainnoitavia muita ominaisuuksia ovat lehden reunan aaltoilu eli undulaatio ja lehden vihreän värin sävy (vyöhykettä huomioidmatta), jolle on kansainvälisessä lajikekuvausohjeessa (UPOV 2009) kahdeksan eri luokkaa (1=keltainen, 2=vaaleanvihreä, 3=vaalean-keskivihreä, 4=keskivihreä, 5=keski-tummanvihreä, 6=tummanvihreä, 7=tummanpunainen, 8=ruskeanvioletti). Kuvat: Minna Kavander, Luke; 'Distinction' Saara Tuohimetsä, Luke.

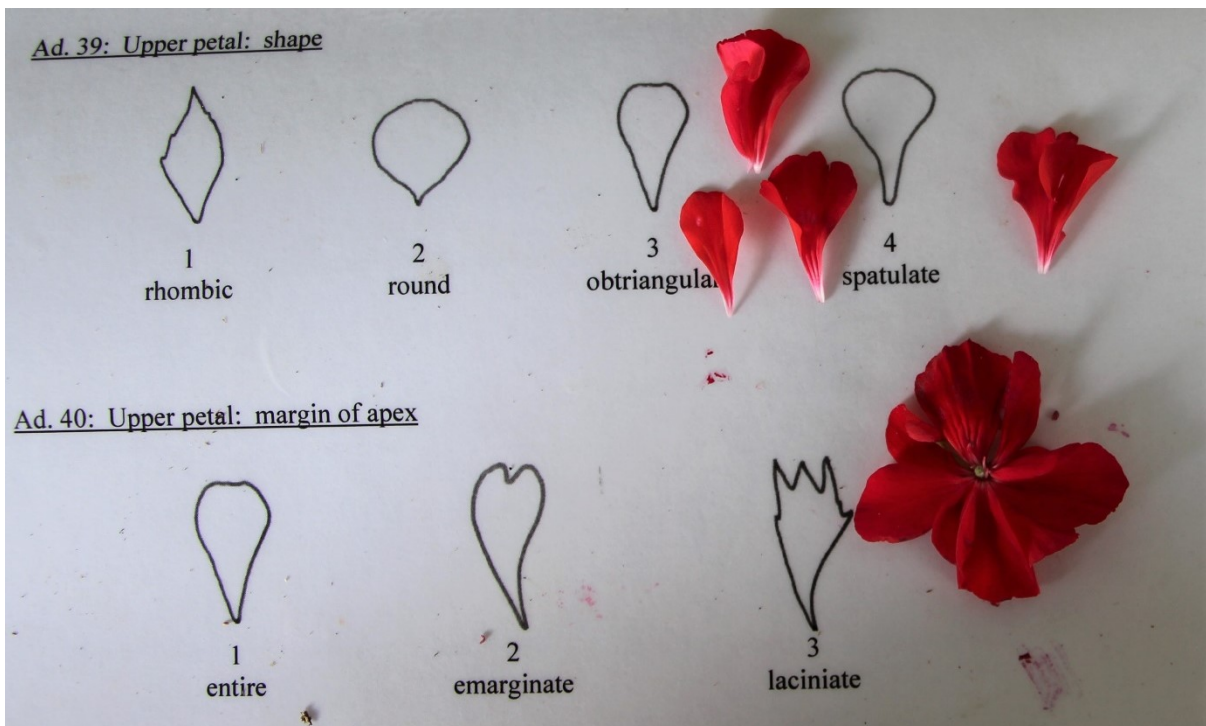
Kuva 14. "Kyllikki" (L-174). Kuvassa näkyy hyvin, miltä lehti näyttää, kun lehtilavan reunan asento lehtiruotiin kiinnittyessä on päällekkäinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kasvien kukinnot, kukat ja terälehdet

Kukan kerrannaisuus määriteltiin siten, että 5 terälehteä on yksinkertainen kukka, 6–10 terälehteä puolikerrottu ja yli 10 terälehteä kerrottu kukka. Lajikekuvausohje (UPOV 2009) määrittelee kukat vain yksinkertaisiin (single flower), joissa on 5 terälehteä, ja kerrannaisiin (double flower), joissa on yli 5 terälehteä. Ruotsin kasvigeenivaraohjelman pelargoniryhmä on päätynyt luokittelemaan kukat luokkiin "något fylld", jolloin kukassa on vähemmän kuin 10 terälehteä (englanniksi vastaava termi semi-double), ja kerrottuihin "fylld" (double), joissa on 9–14 terälehteä (Persson 1.6.2022). Tässä tutkimuksessa ei ollut mukana yhtään yksinkertaiskukkaista pelargonikantaa, mutta kukan kerrannaisuus vaihteli paljon. Kukissa, joissa osa heteistä on muuntunut kapeiksi terälehdiksi, pyrittiin tarkastelemaan vain ns. täysikokoisten terälehtien lukumäärää. Kukien tarkastelussa olisi hyvä jättää kevään ensimmäiset kukat huomiotta, jotka voivat olla poikkeavan näköisiä.

Kuva 15. Tuoksupelargonilla "Fredrika Runeberg" on yksinkertainen kukka eli siinä on aina saman viisi terälehteä. Yläterälehdissä on tyypillisiä merkkejä, raitoja ja pisteitä. Tällaisia selkeitä merkkejä ei ollut tutkimuksen kotipelargoneilla. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 16. Karmiininpunaisen kerrottukukkaisen kotipelargonin kukan ylimpien terälehtien muodon arviointia UPOV-lajikekuvausohjetta (2009) apuna käyttäen. Terälehtien laskostuminen aiheuttaa haasteita tulkintaan. Ylimmät terälehdet voivat olla muodoltaan ruutumaisia (rhombic), pyöreitä (round), kolmiomaisia (obtriangular) tai vastapuikeita (spatulate). Yläterälehtien reuna puolestaan luokitellaan ehytlaitaiseen (entire), lanttoreunaiseen (emarginate) tai kapealiuskaiseen, hapsuun (lacinate), jollaisia tutkimuksen kasveissa ei ollut. Kuvassa "Marjatta" (L-177). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

Kukkien väreistä

Englantilainen Royal Horticultural Society (RHS) on julkaissut satoja värisävyjä sisältävän värikartaston RHS Color Chart, jota käytetään yleisesti kuvailtaessa kasvilajikkeita mm. erilaisiin lajikerekistereihin. Värikartasto perustuu sävyjen määrittämiseen numero- ja kirjainkoodein. Esimerkiksi kasvin kukan värin voi määrittää kartaston väriiluskojen avulla, joissa on aukko värin vertailua varten suoraan näytteestä. Määrittäminen on kuitenkin työlästä kartaston sävyjen runsauden ja optimaalisen katsomisympäristön valitsemisen vuoksi: esimerkiksi kukkien terälehdet usein kimaltavat tai voivat kuulua läpi, jolloin täydessä päivävälyssä määrittäminen ei onnistu. Eri kasveja toisiinsa verrattaessa vertailutyö kaikkien kasvien kesken pitäisi toteuttaa samanlaisissa valo-olosuhteissa. Käytännössä tällaisen järjestäminen on haastavaa muun muassa päivänvalon muuttumisen vuoksi. Kotipelargonien kukkien värimäärittämisen haasteena on lisäksi, että joillain kasveilla kukan värin sävy muuttuu kukan auetessa ja kukan vanhetessa.

Pelargonitutkimuksen käytettävissä oli RHS-värikartasto, jolla määritettiin joidenkin tutkittujen pelakuuryhmien edustajien kukkien päävärit. Lajikekuvausohjeessa (UPOV 2009) kukan ylimmät ja alimmat terälehdet (yksittäinen terälehti) jaetaan kolmeen osaan, joiden väriä ja merkkejä tarkastellaan erikseen. Useimmilla kasvikannoilla näiden osien erillinen tarkastelu oli käytännössä mahdotonta, koska värialueet ovat todella pieniä ja usein väri on liukuva. Esimerkiksi selkeästi silmällisillä kannoilla kukista olisi määritettävissä pääväri ja kukan "silmän" väri.

Kuva 17. 'Mårbacka' on vanha ruotsalainen kotipelargonilajike. Sen kaltaisia vanhoja kasvikantoja löytyy Suomesta useita. Kukkien väri vaihtelee saman kukinnan kukissa. Värimäärittäminen tehtiin täysin auenneesta kukasta. RHS värikartastolla (red-purple group) terälehtien vaaleampi reuna-alue on lähellä sävyä 62D ja hieman tummempi, vaaleanpunainen keskiosa sävyä 62C. Irrotetun terälehdteen kannassa on pieni valkoinen alue. Kuva ja määrittäminen: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Mikäli kukkien värisävymaailma kiehtoo, voi värimääritystä kokeilla esimerkiksi maisemasuunnittelun opinnäytteessä ”Perennoiden estetiikka. Länsimaisen kauneuskäsityksen toteuttaminen perennaryhmän suunnittelussa” (Tuovinen 2012) esitellyn arkkitehti Seppo Rihlaman kehittämän RA-värijärjestelmän avulla. Tai NCS-INDEX standardivärijärjestelmällä, joka löytyy esimerkiksi maisema-arkkitehtuurin opinnäytteestä kasvien lehtien värien mittaamisesta (Lau-nis 2019). Standardisoituja värikarttoja on esimerkiksi valokuvausalan yrityksillä. Suomessa RAL Classic -värikarttoja voi ostaa muun muassa Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:n kautta – ne ovat vastaavan näköisiä liuskoja kuin käyttämämme RHS-kortisto.

Kuva 18. Karmiininpunaisten kerrannaiskukkaisten kotipelargonien ryhmän kukkien terälehtien sävy vaalenee hieman terälehtien tyveä kohden. RHS-värikartastolla kukan sävy on 45B, lähempänä terälehtien kantaa 45C. Väri on määritetty tuoreista kukista. Ryhmän kukille on tyypillistä, että ne mustuvat kastuessaan, näin on käynyt kannalle ”Kiviojan Katrin Punanen” (L-166) kasvihuoneella, jossa kasveilla on ollut päältäpäin tapahtuva sumutus. Kuva ja määritys: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Taulukko 3. Tutkimuksessa olleiden kotipelargonien kukkien värisävyjä RHS-kortiston sävykoodein (Royal Horticultural Society). Kansainvälinen kasvilajikeoikeuksien liitto on määrittänyt kortiston sävykoodeille nimet (UPOV 2019). Suomenkieliset vastineet ovat vapaita käännöksiä. Värien määrittäminen on tehty kasvihuonekasveista 12. tai 14.4.2022, määrittäjinä Saara Tuohimetsä ja Pirkko Nykänen, Luke.

Kasviryhmä	RHS Väri-ryhmä	RHS-sävykoodi	UPOV nimi RHS-sävykoodille	Värin nimi	Muut osat/huomioita
Punaiset ruusunnuppuiset					
L-213 Viipurin Evakko	punaiset	45B	dark red	tummanpunainen	
L-216 Kaarina	punaiset	44A	medium red	keskipunainen	
Karmiininpunaiset kerrottukukkaiset					
L-168 Jyväskylä	punaiset	45B	dark red	tummanpunainen	45B ei täsmää täysin, näyte on kirkkaampi. Yläterälehtien keskiosan oranssi 44A (medium red), valkoinen kanta-alue 155D.
L-176 Sotaleski	punaiset	45B	dark red	tummanpunainen	
L-173 Hulda	punaiset	44B	medium red	keskipunainen	66B
Märbackatyypiset hennon vaaleanpunakukkaiset					
L-199 Pohjoismaen Elvi	punaviolettit	62C	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	alkukevään kukat lähes pinkit
L-184 Kiteeläinen	punaiset	50D	light red pink	vaaleanpunavaaleanpunainen	
L-187 Helmi	punaviolettit	65C	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	
L-189 Pori	punaiset	39D	light red pink	vaaleanpunavaaleanpunainen	sisäosa valkoinen 155D
L-254 Vilho	punaviolettit	65C	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	kevät-kukat vaaleanpunaiset
L-183 Farmor Tallskog	punavioletti	65C	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	ponnet kellertävät
Lohenpunakukkaiset					
L-205 Fallin Pelakuu	punaiset	43C/D	43C red pink; 43D pink	punaisen vaaleanpunainen	enemmän oranssit kukat lähellä 41C
L-201 Kangasniemi	punaiset	43D/C, 41C	43C red pink; 43D pink; 41C orange red	punaisen vaaleanpunainen; oranssinpunainen	sävy vaihtelee, terälehti ei ole tasavärinen
Punakukkaiset					

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 50/2023

L-208 Ansion Punainen	punaiset	45B	dark red	tummanpunainen	yläterälehtien hehkuvat osat 44B (medium red)
L-209 Lakkala	punaiset	40A	light red	vaalea punainen	väri erittäin hehkuva
L-253 Saima	punaiset	45B	dark red	tummanpunainen	
Vaaleanpunakukkaiset					
L-220 Kaisa Kallio	punaviolettit	73C	medium blue pink	keskisinivaaleanpunainen	voimakkaamman punaisissa kohdin 73B (medium blue pink)
L-221 Inkilänhovi	punaviolettit	65A, 73C	65A medium blue pink; 73C medium blue pink	keskisinivaaleanpunainen	
L-222 Mattilan Mummo	punaviolettit	65A	medium blue pink	keskisinivaaleanpunainen	ponsi kellertävä; siitepöly oranssinkeltaista
L-226 Rauhan Pelargoni	punaviolettit	65A, 62B	65A medium blue pink; 62B medium blue pink	keskisinivaaleanpunainen	Yläterälehtien valkoinen 155C. Terälehtien alapinta lähes valkoinen.
L-232 Maaninka	punaviolettit	58D	medium blue pink	keskisinivaaleanpunainen	
L-198 Askola	punaiset	40C	orange red	oranssinpunainen	Reunan vaaleanpunainen lähestyy valkoista. Terälehtien alapinta lähes valkoinen.
Omenankukkamaiset vaaleanpunaiset					
L-240 Antseppä	punaviolettit	69A tai violetti 73 D	69A light blue pink; 73D light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	yläterälehtien valkoinen 155D
L-252 Karjalan Kaunotar	punaviolettit	69A	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	siitepöly tilienpunaista
L-239 Evakko	punaviolettit	69A	light blue pink	vaaleansinivaaleanpunainen	silmä valkoinen 155D
Silmällinen vaaleanpunakukkainen					
L-224 Milja	punaviolettit	73A	73A dark blue pink; 155C white	tummansinivaaleanpunainen	valkoinen silmä 155C (white)
Valkokukkaiset					
L-233 Mirjam Tirhiältä	harmaat	155D	white	valkoinen	
L-235 Hoplaxin Fanny	harmaat	155D	white	valkoinen	

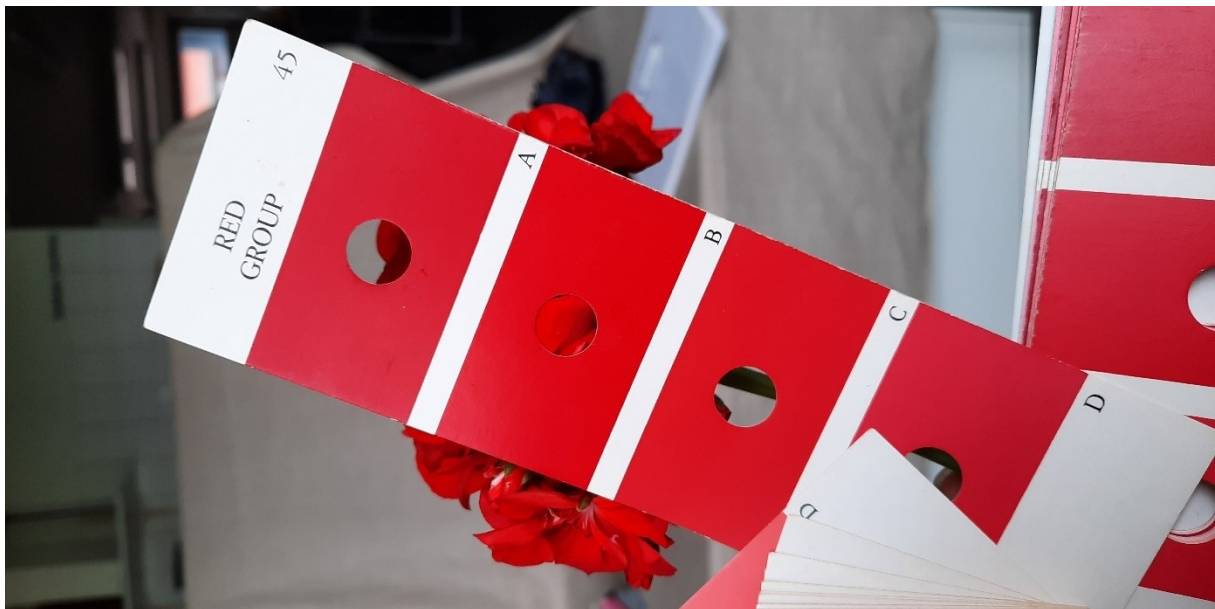

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 50/2023

L-234 Pohjoismaen Elsa	harmaat	155D/C	155D white; 155C white	valkoinen	155 C harmahtava, "maalarinvalkoinen", 155D on enemmän kellertävä sävy
L-219 Jurimek	harmaat/ punaviolettit	155D, 69A	155D white; 69A light blue pink	valkoinen; vaaleansinivaaleanpunainen	
L-236 Pietarsaari	harmaat	155D	white	valkoinen	
L-238 Hillevi	harmaat	155D	white	valkoinen	
L-237 Finska Farmor	harmaat	155D	white	valkoinen	
L-223 Pelkosenniemi	harmaat	155D	white	valkoinen	Varsinkin avautuvissa kukissa vielä vihertävyyttä
Oranssinpunakukkaiset ja muut					
L-195 Fanny	punaiset	40D	orange red	oranssinpunainen	
L-227 Leila ja Toivi	oranssipunaiset	33A	33A light red; 40A light red	vaalea punainen	red-group 40A
L-197 Hellin Hauska	punaiset	40C, 40D	40C orange red; 40D orange red	oranssinpunainen	tuore kukka oranssihava vaal.pun., haalistuu vanhemmiten
L-193 Hauska	punaiset	40C	orange red	oranssinpunainen	sävy vaalenee reunaan, terälehtien tyvi puhtaan valkoinen
L-218 Helmi Elisabet	punaviolettit	66A	N66A medium purple red	keskivioletinpunainen	yläterälehtien oranssi lähellä punaisia (viihka 1) 40A
Aniliininpunakukkaiset					
L-164 Carolina	punaviolettit	67B/C	67B dark blue pink; 67C dark blue pink	tummansinivaaleanpunainen	
L-231 Ranua	punaviolettit	67C, 68B	67C dark blue pink; 68B medium blue pink	keski-tummansinivaaleanpunainen	

Kuva 19. Lohenpunakukkaisia kotipelargoneja edustavan "Muolaa"-kannan (L-200) kukka on aavistuksen kirjava ja sen sävyä on haastava määrittää. Väri on lämmin, ja RHS värikartastolla kukan väri löytyy viuhkasta 1 (fan 1) punaisten sävyistä (red group). Sävy on käytännössä jotain sävyjen 41B ja 41C väliltä ollen lähempänä 41C-sävyä. Kuva ja määrittys: Saara Tuohimetsä, Luke.

Kuva 20. Kannan "Iso Punainen Pessi" (L-210) kukan värisävy on RHS-kartastossa lähinnä punaisen ryhmän sävyä 45B. Kuva ja määrittys: Saara Tuohimetsä, Luke.

Kuva 21. 90 tutkimuspelargonin joukossa kotipelargoni "Helmi Elisabet" (L-218) oli poikkeavan värinen ja sijoittui RHS värikartastolla punaviolettien ryhmään (red-purple group). Kukan terälehtien värisävy on RHS kartalta 66A. Kuva ja määrätyt: Saara Tuohimetsä, Luke.

4.2. Kotipelargonien geneettinen tutkimus

Pelargoniaineistossa olleista 82 vanhasta suomalaisesta kotipelargonikannasta ja kahdeksasta tunnetusta ulkomaista alkuperää olevasta verranellajikkeesta tehtiin geneettinen tutkimus. Kotipelargonien perimän tutkimiseksi eristettiin DNA lehtinäytteistä käyttäen kaupallista kit-tiä. Pelargoneissa esiintyvien fenolisten yhdisteiden takia jouduttiin DNA:ta puhdistamaan vielä käyttäen etanolisaostusta. Perimästä haluttiin tutkia nimenomaan monimuotoisuutta ja siinä käytettiin DNA-merkkejä, ns. mikrosatelliitteja, jotka sisältävät DNA:n toistojakson. Tois-tojaksojen määrän eli mikrosatelliitin pituuden vaihtelu tarkoittaa eri alleleja. Pelargoneille kehitettyjä mikrosatelliitteja (*Pelargonium x hortorum*ille ja *P. peltatum*ille, Becher et al. 2000) valittiin aluksi 20, joita testattiin muutamassa kasvissa ja 17 monimuotoisinta (eniten alleleja) ja parhaiten toimivaa valittiin varsinaiseen analyysiin. Mikrosatelliitit monistettiin PCR-reak-tiossa ja allelien koko määritettiin sekvenssointilaitteella. Valituissa 17 mikrosatelliitissa oli pelakuuaineistossa (90 näytettä) yhteensä 67 alleelia ja allelien määrä mikrosatelliittia koh-den vaihteli kahdesta 11:een.

Mikrosatelliittiallelien esiintymiseen perustuen laskettiin pelakuunäytteiden väliset geneetti-set etäisyydet, joiden havainnollistamiseksi piirrettiin sukupuu eli dendrogrammi (unweighted neighbour-joining tree, Saitou ja Nei 1987) tietokoneohjelmalla.

Pelargonin sukupuussa osa näytteistä muodosti selviä yhtenäisiä ryhmiä ja ryhmien sisällä näytteiden kukinto ja lehdistö olivat samankaltaisia. Ryhmät voitiin nimetä aiemmin

tunnistettujen kasvien (verranelajikkeiden) perusteella: karmiininpunaiset kerrottukukkaisten (14 näytettä, "Jyväskylä" verranteena), lohenpunaiset lehdeltään voimakasvyöhykkeiset (9, 'Elisabet S. från Visby' verranteena), punaiset ruusunnuput (8, 'Scarlet Rambler' ja 'Red Rosebud' verranteina), valkokukkaisten (10) ja mårbackatyypiset (16, 'Mårbacka' verranteena). Dendrogrammi sisälsi paljon duplikaatteja, täysin identtisiä näytteitä, esimerkiksi mårbackatyypiryhmässä 13 kpl. Tämä kuvastaa sitä, että parhaiten menestyviä pelargoneja on jaettu eteenpäin ja näin samaa kasvia voi esiintyä ympäri Suomea eri nimellä.

Yleensä kasveilla on kutakin kromosomia kaksi kappaletta (samoin kuin ihmisillä), jolloin niitä kutsutaan kromosomistoltaan diploideiksi (kaksinkertainen peruskromosomisto). Monilla kasveilla esiintyy kuitenkin polyploidiaa eli niiden kromosomistot ovat moninkertaistuneet. Yleisin polyploidia pelakuilla on tetraploidia eli kutakin kromosomia on neljä kappaletta. Polyploideja kasveja syntyy luonnossa itsestäänkin, mutta usein jalostuksen avulla niitä tuotetaan tarkoituksellisesti, koska polyploidit kasvit kasvavat nopeammin ja suuremmiksi kuin vastaaavat diploidit. Lisäksi polyploidien hedelmällisyys on alentunut, minkä vuoksi kukat kukkivat pidemmän aikaa. Tutkimuksessa olleiden pelakuiden polyploidiatasoa ei määritetty, mutta mikrosatelliittituloksista se pystyttiin päättämään.

Geneettisen analyysin mukaan karmiininpunaisten kerrottukukkaisten ryhmässä oli 14 kasvia, jotka jakaantuivat kahteen eri alaryhmään. Toisessa alaryhmässä oli seitsemän keskenään identtistä kasvia (duplikaattia) ja toisessa samoin neljä duplikaattia, kolme muuta ryhmän kasvia poikkesi hieman näistä kahdesta duplikaattiryhmästä. Karmiininpunaisten kerrottukukkaisten ryhmän kasvit olivat kromosomistoltaan diploideja.

Lohenpunakukkaisten lehdeltään voimakasvyöhykkeisten tyyppiryhmässä oli yhdeksän kasvia, jotka jakaantuivat kahteen alaryhmään, joista toisessa oli neljä duplikaattia ja toisessa kolme, kaksi muuta (toinen 'Elisabet S. från Visby', verranelajike) poikkesi hieman muista duplikaattiryhmän kasveista. Tämän lohenpunaisten ryhmän kasvit olivat luultavimmin tetraploideja.

Ruusunnuppuryhmä sisälsi kahdeksan kasvia, joista neljä keskenään (näistä yksi oli verranne 'Scarlet Rambler') ja kaksi keskenään olivat duplikaatteja, muut poikkesivat hieman. Kaikista erilaisiin tässä ryhmässä oli verranelajike 'Red Rosebud'. Ruusunnuput olivat diploideja.

Valkokukkaisten ryhmässä (10 kasvia) oli enemmän vaihtelua kuin muissa pääryhmissä ja ainoastaan kaksi duplikaattiparia. Valkokukkaisten pelargonit olivat tetraploideja.

Mårbackatyypisten ryhmässä oli 16 kasvia, joista 13 täysin identtistä (mukaan lukien verranelajike 'Mårbacka'). Mårbackatyypiryhmän kasvit olivat kromosomistoltaan diploideja.

4.3. Kotipelargonien historiatietojen kokoaminen

Tässä julkaisussa esiteltyjen vanhojen suomalaisten pelargonikantojen taustahistorian lähteenä on useimmiten harrastajalle, kaupapuutarhalle tai Suomen Pelargoniyhdistyksen keruutoimintaan kasveja luovuttaneen henkilön antamat tiedot kasvin kasvattajista ja kulkureiteistä. Osa tiedoista on hyvin seikkaperäisiä ja osa niukkoja. Suomen Pelargoniyhdistyksen pitämään rekisteriin näitä sekä muista lähteistä saatuja tietoja on koottu vuodesta 2017.

Hankkeen aikana historiaa kasvattajatietoineen ja kulkureitteineen kartoitettiin entistä laajemmin julkaistuista pelargonikirjoista (Rosén & Rasehorn 2007, Ranta 2010, Persson ja

Ireholm 2021), lehtiaineistoista sekä pelargoniaiheisista blogeista ja muista sosiaalisen median kanavista. Pelargoniblogeista keskeisin on ollut ruotsalaisen pelargonikeräilijän Mona Hellbergin vuodesta 2003 ylläpitämä nettigalleria *Monas Pelargoneria*. Mona Hellberg on erikoistunut vanhoihin pelargoneihin, joita hän on kerännyt ja harrastanut 1990-luvulta asti. Helmikuussa 2023 nettigalleriassa oli 429 pelargonia, joista suurin osa on ruotsalaisia vanhoja löytöpelargoneja ja vanhoja lajikkeita. Mukana on myös löytöpelargoneja Pohjoismaista ja Baltiasta sekä muualta Euroopasta, kuten Itävallasta. Joukossa on ainakin 21 suomalaista vanhaa kotipelargonia. Kukkakuvan lisäksi nettigalleriassa on muutamalla sanalla kerrottu kasvin taustasta. Vanhojen pelargonien tietoja hän on koonnut alan kirjoista, ja osan tiedoista hän on saanut kasvin omistajilta. (Hellberg 2023).

Yksityiskohtaisempaa taustatietoa tuottanut tiedonkeruu tehtiin pelargonien kasvattajien haastatteluina puhelimitse, sähköpostilla ja paikan päällä haastatellen.

Aiemmissa viljelykasvien vanhojen kantojen tiedonkeruun hankkeissa (mm. Heinonen ym. 2014, Heinonen 2017, Pihlman ym. 2017) on kehitetty menetelmiä kasviperinnön muodostumisen ymmärtämiseen sekä sen tarkasteluun kulttuuriperinnön osa-alueena. Kulttuuriperinnön tapaan kasviperintö määritty monien käytännön toimintojen ja toimijoiden kautta kasvin ja ihmisten vuorovaikutuksessa, niin kasvin kasvattajan kuin sen muistelijan toiminnoissa. Samoin kuin kulttuuriperintöön myös kasviperintöön kuuluu usein jokin uhka tai epävarmuus, jonka hallitsemiseksi halutaan ryhtyä toimiin. Perinnön suojelu voi käynnistyä ja säilyä, kun se on koettu omalle yhteisölle arvokkaaksi tai kiinnostavaksi. Jokainen voi tunnistaa perintöjä omista arvoistaan käsin.

Keskeinen lähtöedellytys kasviperinnön muodostumiselle on se, että kasvit tai paikka kasveineen tulevat niin merkityksellisiksi ihmisten arjessa, että kasveja halutaan kasvattaa ja viljellä vuosikymmenestä toiseen ja että kannetaan huolta niiden elossa säilymisestä kasvattajan kuoleman jälkeen. Olennaista on tunnistaa ne merkitykset, joita kasvattajalle luo kasvin kytkös omaan tai toiseen sukuun tai henkilöön tai johonkin paikkaan. Kiinnostavaa on myös se, kuinka kasveihin liittyvät kertomukset, tavat ja toiminnot muotoutuvat eri toimijoiden verkostoissa. Myös kasvin tietyt ominaisuudet voivat olla merkittävässä roolissa kasviperinnön muodostumisessa. (Pihlman ym. 2017)

Yksi innokas perinnekasvin kasvattaja ei muodosta perintöyhteisöä, mutta kun hän jakaa tietoa, vaikuttaa tekemisellään ja löytää kumppaneita, muodostuu yhteisö. Näillä kasviasioihin perehtyvillä ja sosiaalisilla henkilöillä on suuri merkitys kasviperinnön näkyväksi tekemisessä ja vahvistamisessa. Kasviperintöön liittyviä yhteisöjä on Suomessa laaja kirjo löyhistä yksittäisten kasviharrastajien keskustelufoorumeista yhdistyksiin, esimerkkinä Hyötykasviyhdistys. On havaittu, että kasviperinnön tallentaminen ja tutkiminen voimistaa kasviperintöprosessia. (Pihlman ym. 2017)

Kasviperinnön käsite voidaan tiivistää seuraavasti. Se tarkoittaa yhteisölle merkityksellisiä kasveja niihin liittyvine tietoineen, taitoineen ja muistoineen. Ne ovat kasveja, joilla on tärkeäksi koettuja kiinnekohtia menneeseen ja joiden halutaan säilyvän myös tulevaisuuden perintönä. (Pihlman ym. 2017).

Edellä kuvattua menetelmää on sovellettu aiemmin puutarhassa kasvatettavien yksi- tai monivuotisten kasvien vanhojen viljelykantojen viljelyhistoriatiedon kokoamisessa. Se sopii kuitenkin hyvin myös huonekasvien vanhojen kantojen ja yksilöiden kasvatushistorian selvittämiseen. Ruotsissa on tallennettu ruukkukasvien vanhoja kantoja kansalliseen

säilytyskokoelmaan tarkoituksena turvata näin niiden geneettistä monimuotoisuutta ja samalla myös tallentaa niihin liittyvää kasvatushistoriaa (Persson & Ireholm 2021).

Haastatteluissa koottiin tietoa pelargonin alkuperästä, sen varhaisimmista tiedetyistä vaiheista ja henkilöistä sekä paikoista ja aikakaudesta sekä kasvin myöhäisemmistä vaiheista, henkilöistä, paikkakunnista. Tietoja koottiin myös kasvin hoitamisesta, sen ominaisuuksista, kasviin liittyvistä muistoista, pistokkaiden antamisesta. Niiden osalta haastateltava sai itse määrittää, millaisista muistoista halusi kertoa. Haastateltava sai halutessaan kertoa pelargoniharrastuksen vaiheista, verkostoista ja merkityksestä yleisemmin.

Puhelinhaastatteluja ja paikalla tehtyjä haastatteluja ei taltioitu äänittämällä, vaan haastatteluista kirjoitettiin muistiinpanot ja tiedot koostettiin kertomuksen muotoon. Haastattelukooste lähetettiin tarkistettavaksi haastateltavalle ja hän sai määrittää, mitä henkilöihin liittyviä tietoja voidaan julkaista. Kaikista pelargoniaineiston kasvikkanoista ei ollut mahdollista tehdä haastattelua, sillä niistä ei ollut tallella tarkempia yhteistietoja tai ne olivat vanhentuneita tai kasvin Tiina Hiltuselle ja Suomen Pelargonyhdistykselle luovuttanut henkilö oli halunnut antaa kasvista vain perustiedot.

Haastattelukoosteista muokattiin kasviesittelyiden tekstit. Niiden pelargonikantojen osalta, joista oli käytettävissä vain perustiedot, saatiin kasviesittelyyn lyhyt taustahistorian osio ja tiedot kulkureiteistä jäivät niukemmiksi. Haastattelukoosteet ovat Luonnonvarakeskuksen hallussa. Haastattelijoita oli viisi. Haastatteluaineiston tiedot ovat viiteluettelossa.

Haastattelukysymykset vanhan suomalaisen kotipelargonikannan kasvattajalle

Kotipelargonista:

- Kuinka kauan olette kasvattaneet pelargonია?
- Keneltä pelargoni saatu? Miten se on saatu? Onko saatu pistokkaana vai ruukutettuna? Milloin se on saatu? Mistä päin Suomea se on saatu?
- Minkälaisia saatesanoja tai hoito-ohjeita kasvin antaja antoi? Mitä tiedätte kasvin historiasta? Kuinka kauan pelargoni oli ollut edellisellä kasvattajalla, ja mistä hän sen mahdollisesti oli saanut?
- Miksi tai millä perusteella olette halunnut hankkia tämän pelargonin?
- Kenelle kasvia jaettu eteenpäin, miksi, millaisia ohjeita tai saatesanoja olette antanut?
- Mikä tekee pelargonista kiinnostavan, tärkeän? Millaisia muistoja pelargoniin liittyy?
- Miten ja missä pelargonია talvetetaan? Missä se kasvaa? Viedäänkö sitä ulos? Missä ja millaisissa olosuhteissa viihtyvät parhaiten ulkona ja sisällä?
- Miten pelargoni eroaa muista perinnepelargoneista?

Yleistä pelargoniharrastuksesta:

- Mistä innostus tai kiinnostus vanhan ajan pelargoneihin tai mistä pelargoniharrastus sai alkunsa? Mikä perinnepelargoneissa kiinnostaa, viehättää?
- Mitä olette oppinut pelargonien parissa? Minkälaisia muistoja teillä liittyy pelargoneihin ja niiden hoitamiseen?
- Millaisia muita pelargoneja teillä on? Millä perusteella hankitte uusia pelargoneja? (esim. ulkonäkö, historia, nimi)

5. Kasviesittelyt

Tässä luvussa esitellään Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeiden tuloksia 82 vanhasta suomalaisesta pelargonikannasta. Kaikki esitellyt kasvikannat ovat kotipelargoneja *Pelargonium* Zonale-Ryhmä. Kasvit on ryhmitelty pääosin dna-tutkimuksen tuloksia kuvaavan sukupuun ryhmiä seuraten. Osin ryhmittely perustuu kukinnon, lähinnä sen värin samankaltaisuuteen. Mukana ovat myös tutkimuksen kahdeksan verrannelajiketta 'Scarlet Rambler', 'Red Rosebud', 'Mårbacka', 'Elisabet S. från Visby', 'Knapa-trädet', 'Ellen', 'Madame Recamier' ja 'Tornedalen'.

Kunkin ryhmän alussa kuvataan ryhmän yleistä taustaa ja tutkimuksessa käytettyjä verrannelajikkeita sekä ryhmään sijoitettujen kasvikantojen yhteisiä ulkoisia tuntomerkkejä ja mahdollisia eroavuuksia. Osiossa selostetaan myös dna-analyysin tuloksia.

Pelargonikannan kuvausosion otsikkona on kannan nimi ja tutkimuksessa annettu yksilöivä tunnus. Kasvin kasvatushistorian tieto pohjautuu kasvin luovuttaneen henkilön antamiin tietoihin ja haastatteluun koottuun tietoon. Muutamien pelargonikantojen historiatietoja on dokumentoitu pelargonikirjoissa tai muissa painetuissa teksteissä. Kasvin kulkureittitietoon on kirjattu ensimmäinen tiedetty paikkakunta, jossa kasvia on kasvatettu. Sitä seuraavat paikkakunnat ovat pelargonikannan kulkureittejä, joita nykyiset kasvien kasvattajat tietävät tai on dokumentoitu pelargonikirjoissa.

Pelargonikannan tunnetun historian kuvauksessa kerrotaan tehtyihin haastatteluihin ja muihin tietokeruihin pohjaten kasvin ensimmäisestä muistetusta kasvattajasta saatavissa olleita tietoja, tärkeimpinä nimi, aikakausi sekä paikkakunta ja sen tarkempi sijainti, kuten kylä tai talo. Pelargonikannan historiatiedoissa kerrotaan, mistä kanta on saanut nimensä ja kuka sen on nimennyt. Lisäksi kuvataan, kuinka kasvi on siirtynyt seuraaville kasvattajille ja miten se on nivoutunut kasvattajan arkeen, juhlaan ja moniin erilaisiin muistoihin. Osassa pelargonikannoissa on kuvausta siitä, miten pelargonია on käytännössä kasvatettu ja hoidettu niin, että ne ovat voineet säilyä vuosikymmenien ajan elinvoimaisina. Osa haastatelluista kasvattajista kuvailee pelargonikannan ominaisuuksia verraten niitä muihin pelargonikantoihin.

Kasvin taustahistorian osion jälkeen on valokuvasarja, joka on kuvattu Luonnonvarakeskuksen kasvihuonekokeen kasveista. Osa kasveista kasvatettiin kaksi vuotta, jolloin niistä otetut valokuvat ovat suuremmista kasveista. Kuvateksteissä on kerrottu pelargonikannan keskeisiä tuntomerkkejä.

5.1. Punaiset ruusunnuput

Ruusunnuppupelargoni on syntynyt kotipelargonilajin perimässä tapahtuneesta spontaanista muutoksesta, jonka seurauksena on ruusunnuppumuotoinen kukinto. Tämä muunnos on dokumentoitu ensimmäisen kerran 1800-luvun puolivälissä. Sen kaunis kukinto innoitti kasvattamiseen ja siitä tuli suosittu koriste napinläpiin ja kukkavihkoihin. Se innosti myös jalostamaan uusia lajikkeita. Suurin osa ruusunnuppupelargonien lajikkeista kehitettiin 1800-luvun loppupuolella, miltä ajalta myös 'Scarlet Rambler' ja 'Red Rosebud' ovat peräisin. (Holm 1998)

'Scarlet Rambler' on esitelty ensimmäisen kerran kuvastossa Cat. Vernon's Nursery, D. & J. James vuonna 1991 Isossa Britanniassa. Kasvin kasvutapa on tiivis ja lajike on kooltaan pieni.

Kukat ovat ruusunnuput ja väriltään syvän tulipunaiset. Lehdet ovat kiiltävän vihreät. 'Red Rosebud' on esitelty ensimmäisen kerran kuvastossa Cat. Miller Holmes C. vuonna 1949 USA:ssa. Kukat ovat kerrotut, väriltään punaiset, mahdollisesti hieman tulipunaiset. (PAGS 2023)

Ruusunnuppupelargoneihin kuuluu kukaltaan erivärisiä muotoja. Nimistö ei ole johdonmukainen, vaan englannin kielen sana "red" esiintyy useissa lajikkeiden nimissä kuvaten hyvin erilaisia punaisen sävyjä. Kukkien väri voi olla vaaleanpunainen tai tummempi purppuran-, karmiin- tai sinooperinpunainen. Ruusunnuppupelargoni voi olla myös valkokukkainen. Samanvärisillä lajikkeilla on tapahtunut nimisekaannuksia ja todennäköisesti täysin samanlaiset lajikkeet ovat saaneet eri nimiä eri maissa. Esimerkiksi 'Scarlet Rambler' tunnetaan myös nimellä 'Rosebud Supreme'. Lisäksi on mahdollista, että siihen viitataan jossain yhteyksissä myös nimellä 'Crimson Rambler'. Molemmat englannin kielen sanat "crimson" ja "scarlet" kuvaavat kaunista tummanpunaista väriä. (Holm 1998)

Ruusunnuppupelargonien kukinnan yksittäinen kukka muistuttaa ruusua, josta tämä kotipelargonien ryhmä on saanut nimensä. Ruusunnuppupelargonit tulevat kukkaan myöhemmin kuin muut kotipelargonit. Ne ovat parhaimmassa kukassa elokuussa ja kukkivat pitkälle syksyyn saakka.

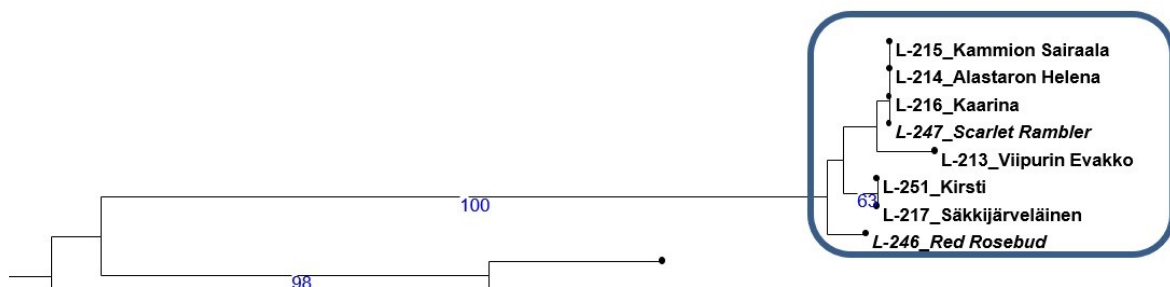
Tässä tutkimuksessa oli mukana kuusi vanhaa Suomessa kasvatettua ruusunnuppupelargonia "Viipurin Evakko" (L-213), "Alastaron Helena" (L-214), "Kammion Sairaala" (L-215), "Kaarina" (L-216), "Säkkijärveläinen" (L-217), "Kirsti" (L-251) ja niille verranteina lajikkeet 'Scarlet Rambler' (L-247) ja 'Red Rosebud' (L-246). Kasvit jakautuivat kahteen duplikaattiryhmään (Kuva 23). Toisessa ryhmässä olivat "Kammion Sairaala", "Alastaron Helena" ja "Kaarina", joiden kanssa vastaava näiden tutkittujen mikrosatelliittien osalta oli 'Scarlet Rambler'. "Viipurin Evakko" sijoittuu sukupuussa näistä hieman erilleen, se eroaa yhden merkin suhteen: muissa 30, "Viipurin Evakolla" 29. Toisen duplikaattiryhmän muodostivat "Kirsti" ja "Säkkijärveläinen". Verrannelajike 'Red Rosebud' oli omalla sukupuun haarallaan eli eroaa geneettisesti muista.

Morfologisesti kasveissa oli hienoisia eroja esimerkiksi lehdistön korkeudessa ja kukintovarsien pituudessa. Esimerkiksi "Viipurin Evakolla" mittaushetkellä kesäkuussa 2020 kukat nousivat enemmän lehdistön yläpuolelle kuin kannalla "Alastaron Helena", jolla osa kukinnoista oli lehtien seassa. "Alastaron Helenalla" lehtien vyöhyke oli heikosti näkyvillä, kuitenkin selkeämmin kuin "Viipurin Evakolla", jolla vyöhyke ei erottunut lainkaan. Tässä on syytä huomata, että kasvihuonekasvatuksessa mittaushetkellä 3 kk vanhoilla kasveilla antosyaaniväriytykset olivat huomattavasti heikommat kuin kasveja keskikesällä ulkona kasvattaessa. "Viipurin Evakon" lehden vyöhyke tarkastettiin myöhemmin uudelleen ja sillä oli silmiin erottuva vyöhyke lehden keskellä.

Kuva 22. Kuvassa vasemmalta oikealle 'Red Rosebud', "Viipurin Evakko" ja "Alastaron Helena", jotka on satunnaisesti poimittu valokuvaan punaisten ruusunpuppelargonien joukosta. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

Kuva 23. Tutkitut suomalaiset punaiset ruusunpuppelargonit muodostivat sukupuussa kaksi duplikaattiryhmää. Kasvikannat "Kammion Sairaala", "Alastaron Helena" ja "Kaarina" olivat tutkittujen mikrosatelliittien osalta samanlaisia kuin verranlajike 'Scarlet Rambler'. Kasvikannat "Kirsti" ja "Säkkijärveläinen" olivat keskenään samanlaisia. Sen sijaan "Viipurin Evakko" ja verranlajike 'Red Rosebud' poikkesivat näistä ryhmistä. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Kaikilla punaisten ruusunpuppelargonien ryhmän kasveilla kasvutapa on puolipysty. Leikatuna kasveista tulee säännöllisen mallisia, tuuheita pikku pensaita. Nuorista kasveista lehdistön korkeus arvioitiin keskipöytäiseksi tai korkeaksi ("Alastaron Helena", 'Scarlet Rambler', "Säkkijärveläinen", "Kirsti"). Kasvit olivat leveitä. Kevään kasvihuonekasvatuksessa lehtien vyöhykkeet olivat vaivoin nähtävissä. Vyöhyke tulee paremmin esiin kesäkasvatuksessa. Vyöhyke on keskellä lehteä. Lehden väri arvioitiin keskivihreäksi ("Kaarina", 'Scarlet Rambler', "Säkkijärveläinen", "Kirsti") tai keski-tummanvihreäksi ("Kammion Sairaala", "Alastaron Helena", "Viipurin Evakko", 'Red Rosebud'). Varressa antosyaaniväritystä ei ollut nähtävissä.

Lehti on sileä, "nahkamainen". Lehden reunan sinussyvennys on kaikilla ryhmän kasveilla selkeä, syvä (UPOV luokka 3). Lehti on korkeuttaan leveämpi. Koko ryhmässä lehden

keskikorkeus on 6,4 cm ja leveys 10,4 cm. Pienimmät lehdet ovat kannoilla "Kammion Sairaala" (keskikorkeus/leveys cm) (6,2/9,5) ja "Viipurin Evakko" (6,1/9,7). Suurimmat lehdet olivat 'Scarlet Ramblerilla' (6,5/11) ja "Kirstillä" (6,9/11,3). Lehden reunan aaltoilu arvioitiin heikoksi "Kaarinalla" ja "Säkkijärveläisellä", keskimääräiseksi "Alastaron Helenalla", "Viipurin Evakolla" ja 'Scarlet Ramblerilla', voimakkaaksi "Kammion Sairaallalla", "Kirstillä" ja 'Red Rosebudilla'.

Lehtilavan tyven asento lehtiruotiin kiinnittyessä vaihteli hieman avoimesta ("Kirsti", "Kaarina"), kiinni olevaan ("Säkkijärveläinen", 'Red Rosebud') ja selvästi päällekkäiseen ("Viipurin Evakko"). Ylemmällä duplikaattiryhmällä ("Kammion Sairaala", "Alastaron Helena", 'Scarlet Rambler') asento oli hieman ylimenevä (paitsi "Kaarinalla" keskimäärin hieman avoin 2). Ominaisuus on vaikeasti tulkittavissa, koska se vaihtelee usein samassa kasviyksilössä.

Kukintovarren pituus on keskimääräinen, lajikkeella 'Scarlet Rambler' pitkä (vaihtelu 27–32 cm, KA 28,7 cm). Kukinto on pieni, mutta auenneiden kukkien määrä siinä on lukuisa. Koko ryhmässä kukinnon keskikorkeus oli 3,55 cm ja leveys 6,45 cm. Mittaushetkellä suurimmat kukinnot (keskikorkeus/leveys cm) olivat kannoilla "Viipurin Evakko" (4,1/6,9), "Kaarina" (3,8/7,0) ja "Kirsti" (4,0/7,0); pienimmät "Säkkijärveläisellä" (3,2/5,9) sekä verranlajikkeilla 'Scarlet Rambler' (3,2/6,2) ja 'Red Rosebud' (3,2/5,8).

Näiden ruusunnuppuisten kotipelargonien kukka on heteetön. Kukka on pieni (matala ja kapea), noin parisenttinen (Taulukko 4), voimakkaasti kerrannainen: terälehtiä laskettiin yhdestä kukasta jopa yli 60 kappaletta. Kukka on hieman korkeuttaan kapeampi, paitsi kannalla "Säkkijärveläinen" (L-217), jolla kukka on lähes pyöreä ja ryhmän levein (Taulukko 4). Kukan koko vaihtelee, eikä korreloi duplikaattiryhmän kanssa. Kukan sivuprofiili on kovera. Kukan terälehdissä ei esiinny epäsäännöllisiä viiruja tai täpliä, mutta terälehtien takapinnalla voi esiintyä valkoista väriä. Kukkaperän yläkolmannes on vihreä (antosyaaniväritys puuttuu tai on heikko). Kukkaperässä ei ole kuhmua. Kukkaperä on lyhyt, reilu 20 mm, kannalla "Viipurin Evakko" jopa alle 2 cm; "Kirstillä" kukkaperän pituus arvioitiin keskimääräiseksi (mitattuja arvoja välillä 29–33 mm). Verholehti ei kaarru ja siinä ei havaittu antosyaaniväritystä.

Taulukko 4. Punaisten ruusunnuppujen tyyppiryhmän kasvien kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Kukinnon tai kukan koko ei korreloi suoraan DNA-tuloksen (duplikaatit samalla värillä) kanssa, mutta koko ryhmä on hyvin yhtenäinen.

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Kammion Sairaala	19–29	3,6	6,3	15–21	17,9	15–21	17,2
Alastaron Helena	19–24,5	3,4	6,1	18–23	21,3	16–21	19,1
Kaarina	20–24	3,8	7	22–25	23,3	20–25	22,7
Scarlet Rambler	27–32	3,2	6,2	17–23	18,3	16–22	18,2
Viipurin Evakko	17,5–25,5	4,1	6,9	19–25	22,2	18–23	20,6
Kirsti	23–30,5	4	7	17–27	23	16–26	22,2
Säkkijärveläinen	22–25	3,2	5,9	20–25	22,7	20–26	23,3
Red Rosebud	20,5–29,5	3,2	5,8	17–19	18	13–19	15,3

Kuva 24. Tutkimuksessa punaisten ruusunnappujen verranelajikkeena ollut 'Scarlet Rambler'. Ruusunnappupelargonit kehittivät kukkaan noin 3 viikkoa hitaammin kuin muut tutkimuksen kotipelargonit. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 25. Tutkimuksessa 'Scarlet Rambler'-lajikkeella oli melko maltillinen määrä kukkia kukinnossa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 26. Tutkimuksessa toinen punaisten ruusunnuppujen verranelajike oli 'Red Rosebud', jonka lehden reunassa on hyvin voimakas sinussyvennys, ja jonka kukan teräehtien alapinnalla on enemmän valkoista kuin lajikkeella 'Scarlet Rambler'. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Punaiset ruusunnuput kehittyivät kukkaan myöhemmin kuin tutkimuksen muut kotipelargonit, ja valokuvaushetkellä kasvit eivät olleet vielä parhaassa kukinnassa.

Geneettisen tutkimuksen mukaan, tutkimuksessa käytetyillä mikrosatelliiteilla, vanhat suomalaiset kasvikkannat "Kammion Sairaala", "Alastaron Helena" ja "Kaarina" olivat vastaavia kuin lajike 'Scarlet Rambler'. Ulkoisissa ominaisuuksissa, mm. kukintojen ja kukkien koossa on tämän duplikaattiryhmän kasveilla kuitenkin eroja. Mittaustoistoja on tutkimuksessa suhteellisen niukasti.

Geneettisessä tutkimuksessa kasvikkannat "Kirsti" ja "Säkkijärveläinen" olivat tutkittujen mikrosatelliittien osalta identtiset eli kasvit saattavat olla samaa kasvullisesti lisättyä kantaa.

Tutkimuksessa mikään kasvikkanta ei vastannut geneettisiltä eikä ulkoisilta ominaisuuksilta toiseksi verranelajikkeeksi valittua 'Red Rosebudia'.

5.1.1. "Viipurin Evakko", L-213

Kulkureitti: Viipuri – Kouvatsa – Kauhajoki – Seinäjoki

Punaiseen ruusunnuppuiseen "Viipurin Evakko" -pelargoniin liittyvät muistot vievät ainakin 1940-luvulle Viipuriin. Viipurilainen Lempi Kaasalainen joutui lähtemään sodan jaloista evakkoon. Hän pakkasi mukaansa pelargonin, ja se matkasi Lempin mukana Satakuntaan, silloiseen Kouvatsan kuntaan. Kouvatsalla pelargoni herätti ihastusta kauneudellaan ja siitä levisi pistokkaita naapurustoon. Yksi pistokkaita saaneista oli Aune Sundqvist, joka kasvatti sitä useamman vuosikymmenen ajan. Myös Aune jakoi pistokkaita ystäville ja tuttaville. Yksi pistokkaan saaneista oli ystävän tytär Satu Tallgren, joka toi kukan Etelä-Pohjanmaalle Kauhajoelle.

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon maakunta-amanuenssi Risto Käsälä kiinnostui 2000-luvun taitteessa Kauhajoen paikallismuseokäynnillä museonhoitaja Satu Tallgrenin

kasvattamasta kotipelargonista, jolla oli mielenkiintoinen, sota-aikaan ulottuva historia. Käsälä sai mukaansa pari pientä pelargonin alkua, jotka kotiutuivat hyvin Seinäjoelle hänen asuntoonsa Törnävän kartanoon. Käsälä on jakanut pistokkaita eri tahoille. Vuosia sitten eräs Karjalasta lähtöisin ollut evakkosuku kokoontui Seinäjoelle ja kartanon esittelyn jälkeen moni halukas sai mukaansa pistokkaita.

Käsälä on kutsunut tätä joulunpunaisen väristä ruusunnuppupelargonia viipurilaiseksi evakoksi sen kulkureitin takia. Sen nimeksi vakiintui ”Viipurin Evakko” viimeistään muutamia vuosia sitten, kun se päätyi Suomen Pelargoniyhdistys ry:n vanhojen pelargonien kokoelmaan.

Risto Käsälän mukaan ”Viipurin Evakko” on sitkeä ja varsin helppohoitoinen kotipelargoni, joka kestää hyvin talvetuksen viileähkössä ja mielellään melko valoisassa huoneessa. Ensimmäinen talvi on kukan kannalta haastavin. Aune Sundqvistin mukaan pelargonin pistokkaita ”pitää kärsittää” eli niitä ei kannata suoraan laittaa vesilasiin juurtumaan, vaan pistokkaan leikkuuhaava saa hieman kuivahtaa ennen kuin sitä juurrutetaan vedessä.

Risto Käsälällä ”Viipurin Evakko” on ollut kiitollinen ja runsas kukkija, joka nauttii Törnävän kartanon vieritse virtaavan Seinäjoen ravinteikkaasta vedestä. Parhaimmillaan yhdessä monta vuotta vanhassa pelargonissa on ollut lähes sata kukkaa. Käsälä pitää välillä suuret pelargonit useamman vuoden leikkaamatta, jolloin niiden kasvu hieman hidastuu. Kesät se on viihtynyt ulkona portailla ilmastossa ja aurinkoisessa paikassa tai portaikon verannan katoksen alla kovemmilta sateilta suojassa, jolloin hennot kukkavarret eivät vaurioidu tai kukinto homehdu. Tuuheaksi sen saa leikkaamalla kevättalvella kasvin varsia reippaasti.

”Viipurin Evakko” valittiin vuonna 2021 Puutarhaliiton kustantaman Kotipuutarha-lehden 80-vuotisjuhlavuoden juhlakasviksi. Luonnonvarakeskus, Suomen Pelargoniyhdistys ry ja Kotipuutarha-lehti valitsivat sen ensimmäiseksi Vuoden Pelargoni -kannaksi vuonna 2022.

Kuva 27. ”Viipurin Evakko”. Kuvassa oleva kasvi on kaksivuotias, kasvatettu yhdestä 5 cm pistokkaasta kasvihuoneessa. Kasvia on leikattu useasti, jolloin tuuheaa, pensasmaista kasvutapa korostuu. Kuva: Maarit Heinonen, Luke Piikkiö 23.4.2022.

Kuva 28. "Viipurin Evakko". Lehden reunan sinussyvennys on selkeä, jonka johdosta lehden muoto on hieman "piparkakkumainen". Lehden vyöhyke on heikosti nähtävissä ja se sijaitsee keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

"Viipurin Evakko" on kirkas punainen ruusunnuppupelargoni. Kukkien värisävy on silmään saattamainen. Kasvi on tuuhea ja tiiviskasvuinen, leveä ja pensasmainen, lehti tuntuu sormiin hieman nahkamaiselle. Lehden reunan sinus on hyvin selkeä ja reuna aaltoilee keskimääräises-ti. Lehden vyöhyke voi olla hyvin huomaamaton, sisällä kasvatettaessa sitä ei välttämättä näy lainkaan. Vyöhyke sijaitsee keskellä lehteä. Lehdet ovat keskivihreät-tummanvihreät. Lehden tyvellä lehden reunat menevät päällekkäin.

"Viipurin Evakon" kukinnot nousevat selvästi lehdistön yläpuolelle. Kukintovarsi on keskipituinen. Heteet puuttuvat. Kukka on hyvin kerrannainen. Kukkaperä on lyhyt. Terälehdissä ei ole merkkejä.

5.1.2. "Alastaron Helena", L-214

Kulkureitti: Alastaro

Tiina Hiltuselle pelargonin antanut Merja Yli-Urpo kertoo, että hänen anoppinsa Helenan mukaan nimetty kasvi tunnetaan Varsinais-Suomen nykyisin Loimaaseen kuuluvan Alastaron sukutalosta ainakin 1900-luvun puolivälistä saakka. Vuonna 1914 syntynyt Helena Yli-Urpo muutti avioiduttuaan 1936 Alastarolle ja emännöi taloa kuolemaansa asti. Nykyisen isännän, Helenan pojan, mukaan pelargoni on ollut talon ikkunalla "aina" – varmaksi tiedetään, että ainakin 1950-luvulla. Miniäksi taloon yli 40 vuotta sitten tullut ja pelargonia edelleen vaaliva Merja arvelee, että pelargoni on voinut tulla Helenan syntymäkodista. Helena olisi mielellään lähtenyt puutarha-alalle, mutta sota-aika ja avioituminen veivät tämän unelman. Merja onkin tyytyväinen, että sai antaa Helena-nimen anoppinsa pelargonille.

Kuva 29. "Alastaron Helena" aloittelemassa kukintaa. Kukinnon kaikki kukat aukeavat niin, että "koko ruusukimppu" on yhtä aikaa auki. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

Kuva 30. "Alastaron Helena". Kukinnot nousevat, ainakin nuorella kasvilla, selvästi lehdistön yläpuolelle. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.1.3. "Kammion Sairaala", L-215

Kulkureitti: Helsinki – Porvoo

Kammion sairaalan mukaan nimetyn pelargonin Suomen Pelargoniyhdistykselle ilmoittanut Anneli Nousiainen kertoo, että kasvin tunnettu historia ulottuu 1950-luvun alkuun, jolloin se löytyi Helsingissä Taka-Töölössä toimineesta Kammion sairaskodista. Kammio-nimisessä huvilassa aloitettiin sairaalatoiminta jo vuonna 1891 ja se jatkoi toimintaansa vuoteen 1952. Sittemmin Kammion sairaskodin alueella on toiminut palvelukeskus ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Sukulaistaan tapaamaan mennyt vierailija oli huomannut toisen potilaan pöydällä mielestään hienon pelargonin ja sanoi sen ääneen. Pelargonin omistaja antoi siitä pistokkaan. Nykyään pelargoni kasvaa vierailijan pojantyttären kotona Porvoossa. Vanhojen suomalaisten pelargonikantojen kasvatusta jo pitkään harrastaneelle Annelille "Kammion Sairaala" tuli tämän ystävän kautta.

Kuva 31. "Kammion Sairaala" on tiiviskasvuinen. Kukinnossa on useita kukkia. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

Kuva 32. "Kammion Sairaala". Irrotettuja kukkia, jotka ovat kasvityypiryhmän nimen mukaisesti kuin pieniä ruusunpuppua. Tyypillisesti terälehtien alapinnalla on valkoisia raitoja. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

Kuva 33. "Kammion Sairaala". Lehdistö on kaunis. Lehden reunan sinussyvennys on selkeä, ja lehtilavan reunat menevät päällekkäin. Lehden keskellä oleva vyöhyke tulee paremmin esiin ulkokasvatuksessa kuin kuvan kasvihuonekasvilla. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

5.1.4. "Kaarina", L-216

Kulkureitti: Tornio

Tornionjoen suulla lähellä Ruotsin rajaa Torniossa on punaista ruusunnuppupelargonია kasvattettu mitä ilmeisimmin ainakin 1940-luvulta asti. Pelargonin on nimennyt Kaarinaksi sukunsa pelargonია kasvattava Ilmari Majuri isän äitinsä Kaarina Puhakan mukaan. Kaarina ei muistanut pelargonin alkuperää tarkasti, mutta on todennäköistä, että myös hänen äitinsä Susanna Illikainen kasvatti sitä. Kaarina on kertonut, että muistikuvat kotipihasta ja siellä puusaavissa kasvaneista punaisista pelargoneista sekä yksinhuoltajaäidistä nousivat hänen mieleensä, kun hän Ruotsiin lähetettynä sotalapsena ikävoi kotiinsa Tornioon.

Kun 1960-luvun alussa Susanna muutti sokeuduttuaan Kaarinan ja tämän uuden aviomiehen mukana Alatornion kirkonmäelle, pelargoni muutti mukana, sillä ajan tavan mukaan huonekasveja säilytettiin sukupolvelta toiselle, koska niitä oli hankalaa hankkia muutoin.

Kaarina kasvatti pelakuita kesällä sisäkuistilla. Ensimmäisten yöpakkasten tultua hän leikkasi varret lyhyiksi tapeiksi ja siirsi kasvit sisälle pimeään ja viileään vaatekomeron nurkkaan. Myöhemmällä iällä Kaarina tykäsytty uusiin tuuheiksi kasvatettuihin pelargoneihin, sillä hän ei pitänyt kauniina harvukukkaista vanhan ajan pelargonია. Nämä marketeista hankitut uudet pelargonit eivät kuitenkaan kestäneet Kaarinan talvetustapaa. Kaarinaa hieman harmitti, kun sitkeä vanha pelargoni ei kuollut sitten millään.

Tyttärenpoika Ilmari vietti lapsena ja nuorena paljon aikaa parin kilometrin päässä asuvan Kaarina-mummon luona. He olivat molemmat kiinnostuneita kasveista, lukivat kasviaiheisia kirjoja ja retkeilivät 1980-luvulla Tornionjoen jään yli Ruotsiin, mistä he hankkivat muun muassa hedelmiä, joiden siemeniä idättivät yhdessä.

Ilmari kuvaa isoäitinsä pelargonian voimakaskasvuiseksi ja sinnikkääksi selviytyjäksi. Vähällä hoidolla se kasvattaa pitkää, mutta rotevaa vartta ja on harvakukkainen. Sellaisena kasvi on eniten hänen mieleensä. Voimakkaasti lannoitetussa mullassa sen kukinto kasvaa erittäin tiiviiksi lähes miehen nyrkin kokoiseksi palloksi, jossa yksittäiset kukat ovat avonaisia sekä vihreät lehdet kasvavat sankasti. Mummonsa tapaan hän vie pelargonin kesäisin kuistille tai istuttaa sen kasvihuoneeseen. Talven osa kasveista viettää usein viileällä vintillä ja osa pohjoiseen suuntaavalla ikkunalla.

Ilmari on jakanut mummonsa pelargonista pistokkaita kaikille kiinnostuneille, ja ne ovat kaikki juurtuneet ja kasvaneet hyvin. Hän antoi 2000-luvun alkupuolella pistokkaan myös ystävänsä taiteilija Miina Äkkijyrkälle, jolla "Kaarina" kasvaa elinvoimaisena parin metrin korkuisena ja verhoaa koko ikkunan.

Kuva 34. "Kaarina". Kukinnan kaikki kukat ovat auki yhtä aikaa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 1.6.2022.

Kuva 35. Kaksivuotias "Kaarina" aloittamassa keväällä kukintaansa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 11.4.2022.

Kuva 36. "Kaarina". Kukinto täydessä kukassa on puolipallon muotoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

5.1.5. "Kirsti", L-251

Kulkureitti: Perniö

Vanhoja pelargoneja 1970-luvun lopulta lähtien talteen ottanut Jouko Pukki Pukin puutarhasta Varsinais-Suomessa sijaitsevasta Salon kaupunkiin kuuluvasta Perniöstä on nimennyt ruusunnuppupelargonin sen kasvattajan mukaan. Pukki sai kasvin perniöläiseltä Kirsti Niemiseltä vuonna 1985. Kasvin kulkuhistoriasta ei ole tarkempia tietoja, mutta Pukki arvelee, että Kirsti Nieminen oli kasvattanut sitä ainakin vuosikymmenen tai useamman ajan. Pukki kuvaa kukan väriä kirkkaan sinoperinpunaiseksi. Hän arvioi sen samantyyppiseksi 'Scarlet Rosebud' ja 'Red Rosebud' -nimisten englantilaisten vanhojen lajikkeiden kanssa.

Pelargoneja 1990-luvulta harrastaneen kaarinalaisen Hilma Kinnasen kokoelmassa "Kirsti" on ollut 2000-luvun alkupuolelta asti. Hän hankki kasvin ystävänsä Irma Hupilan kanssa Pukin puutarhalta, koska he tiesivät sen olevan vanha kanta. Toinen heille tärkeä valintaperuste oli se, että pelargonilla oli sama nimi kuin heidän ystävällään. Hilman kokemuksen mukaan "Kirsti" on selvästi alttiimpi kirvoille kuin muut hänen vanhan ajan pelargoninsa. Hilma on käyttänyt aikuisten kirvojen torjunnassa pyretriinipohjaista kasvinsuojeluainetta, jota suihkutaan useamman kerran kesässä. Ulkona "Kirsti" on valossa ja sateensuojassa, sillä sen kukat ovat tiiviit ja pääsevät helposti sateen kastelemina mätänemään. Pelargonin kukintaa saa yleensä hieman odotella. Se kukkii viikkoja tai jopa kuukauden myöhemmin kuin 'Mårbacka', joka voi kukkia aikaisin keväällä, usein jo maaliskuun alussa.

Kuva 37. "Kirsti" aloittamassa kukintaa. Tutkimuskasvien viiden kasviyksilön kesken kasvin muodossa oli jonkin verran vaihtelua; osa oli pystykasvuisemman näköisiä (kuvassa) kuin ilmeisesti keskipistokkaasta lisätty leveämpi pensasmainen kasvi. Myös latvominen muuttaa kasvin muotoa tällä kasvukannalla paljon. Kukintovarret ovat kepeän näköiset. Lehden reuna aaltoilee. Lehtilavan reunan asennossa on kasvissa vaihtelua, mutta usein asento on hieman avonainen, toisin kuin esimerkiksi kannoilla "Alastaron Helena" ja "Viipurin Evakko" sekä lajikkeella 'Scarlet Rambler', joilla asento on päällekkäinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

Kuva 38. "Kirsti". Kukinnon yksittäinen kukka on voimakkaasti kerrottu: terälehtiä laskettiin yhdestä kukasta yli 60. Terälehtien takapuolella voi olla valkoisia juovia, "punaisen värin haalistumaa", ja irrotetun terälehden tyvellä on pieni puhtaanvalkoinen kanta-alue. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

5.1.6. "Säkkijärveläinen", L-217

Kulkureitti: Säkkijärvi

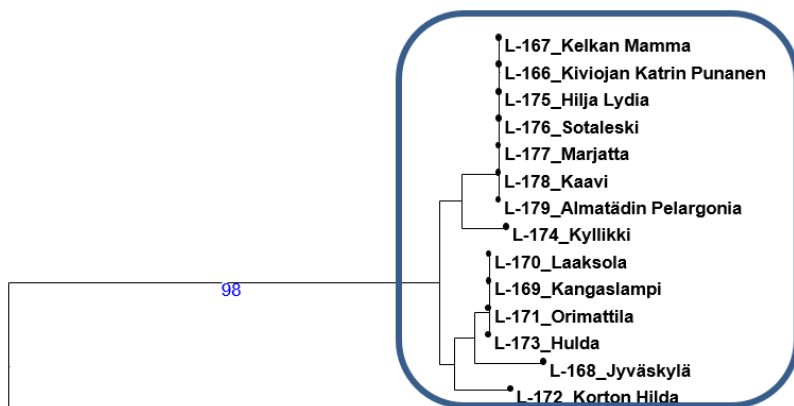
"Säkkijärveläinen" on yksi vanhoista kannoista, joita pelargoniharrastajat ovat kasvattaneet jo pitkään, mutta jonka taustaa ei toistaiseksi tunneta. Kasvin mukana on kulkenut vain tieto, että se on Karjalankannaksen vanhoja pelargoneja, joita on otettu mukaan evakkoon lähdettäessä. Tämän perusteella se on peräisin ainakin 1940-luvulta.

Kuva 39. "Säkkijärveläinen". Pelargonilla on leveä, pensasmainen kasvutapa. Lehti on laakea ja antaa jollain tapaa avonaisen vaikutelman. Lehtilavan tyven reuna on kiinni tai useimmiten asento on aukinainen. Lehden reunan aaltoilu on heikkoa, vrt. edeltävä "Kirsti", jonka lehden reuna aaltoilee (unduloi) selvästi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö, 2.7.2020.

5.2. Karmininpunaiset kerrottukukkaiset

Tähän kasviryhmään kuuluu 14 ulkoisesti hyvin samannäköistä kasvikantaa, joilla on karmiinpunaiset, melko kapeat, kerrotut kukat: "Kelkan Mamma", "Kiviojan Katrin Punanen", "Hilja Lydia", "Sotaleski", "Marjatta", "Kaavi", "Almatädin Pelargonia", "Kyllikki", "Laaksola", "Kangaslampi", "Orimattila", "Hulda", "Jyväskylä" ja "Korton Hilda". Harrastajien keskuudessa tämän ryhmän edustajia kutsutaan melko yleisesti ns. jyväskylätyyppin pelargoneiksi tarinaltaan ensimmäisenä tallennetun "Jyväskylä"-kannan mukaan. Kasviryhmälle ei ole löytynyt sopivaa verranlajiketta jalostetuista kotipelargoneista.

Kuva 40. Tällä kasviryhmällä (n=14) on karmiinpunaiset, kerrotut kukat. Geneettisen analyysin mukaan ryhmä jakautuu kahteen suurempaan alaryhmään, joissa toisessa on 8 kasvikantaa ja toisessa 6 kasvikantaa. Toisessa alaryhmässä on 7 keskenään identtistä kasvia (duplikaattia) ja toisessa samoin neljä duplikaattia, kolme muuta ryhmien kasvia poikkeasi hieman näistä kahdesta duplikaattiryhmästä. Morfologisessa tarkastelussa poikkeavalla kannalla "Korton Hilda" oli hieman pienemmät kukat. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Kuva 41. Kuvassa vasemmalta oikealle "Jyväskylä", "Sotaleski", "Hulda" ja "Marjatta". Nämä kasvit edustavat karmiinpunaista kerrottukukkaista kasvityyppiä, joita tutkimuksessa oli 14. DNA-tutkimuksessa kasviryhmä oli melko yhtenäinen jakautuen kahteen alaryhmään. Kuvassa olevista "Sotaleski" ja "Marjatta" ovat tutkittujen mikrosatelliittien tuloksella duplikaatteja keskenään; "Hulda" edustaa toista duplikaattiryhmää, johon kuuluu neljä kasvikantaa; "Jyväskylä" sijoittui dendrogrammissa omalle haaralleen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

Kuva 42. Ryhmän pelargoneilla on kirkkaanpunaiset, kerrotut kukat. Kuvassa "Orimattila" (L-171), jolla on voimakkaan punasävyiset kukkaperät. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

Kuva 43. Karmiininpunaisen kerrottukukkaisten pelargonien kukkien terälehtien tyvellä on pieni valkoinen alue. Terälehdet ovat tyypillisesti laskoksilla. Ylimmissä terälehdissä on terälehtien keskiosassa nähtävissä helakamman värinen, hieman oranssiin vivahtava alue. Kuvassa kannan "Korton Hilda" kukkia pöyhittyinä auki. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

Karmiininpunakukkaisten kerrottujen kotipelargonien ryhmässä lehtilavan reunan asento lehtiruotiin kiinnittyessä on hieman ylimenevä tai selvästi päällekkäinen. Lehden reunan

sinussyvyys arvioitiin keskimääräiseksi, kannalla "Huittinen" (L-170) syväksi; ominaisuudessa on kasvien kesken pientä vaihtelua. Lehden reuna aaltoilee heikosti tai keskimääräisesti. Lehden värissä oli kasveilla pientä vaihtelua, tyypillisesti lehdet ovat keskivihreät-tummanvihreät; kahdella kannalla väri arvioitiin välille vaaleanvihreä-keskivihreä ("Kyllikki" L-174 ja "Orimattila" L-171, jotka sijaitsevat keskenään eri duplikaattiryhmissä). Lehden vyöhyke on keskellä lehteä. Vyöhykkeen värin voimakkuus oli kahdeksalla kasvukannalla keskimääräinen, kuudella kasvukannalla erottuvuus oli heikko – tulos on nuorista kasvihuonekasveista, ulkokasvatuksessa väri olisi erottuvampi. Vain kolmella kasvukannalla varressa näkyi antosyaanivärytystä (L-175, L-169, L-172), myös tämä ominaisuus todennäköisesti tulisi ulkona esiin.

Kukintovarsi on pitkä, kukinnot nousevat selvästi lehdistön yläpuolelle. Kukintovarren mitaustulosten vaihteluväli oli reilusta 20 cm:stä 39 cm:iin. Lyhimmat kukintovarret olivat "Kelkan Mamma" -kannalla (L-167), jolla kukintovarret olivat keskimäärin 25,8 cm (20,5–28,5 cm), "Hilja Lydialla" (L-175) KA 27,1 cm ja "Kangaslammella" (L-169) KA 27,3 cm. Pisimmät kukintovarret olivat "Korton Hildalla" (L-172), jolla kukintovarret olivat keskimäärin 31,9 cm pitkiä (max. 39 cm) ja "Sotaleskellä" (L-176) (keskiarvo 31,7 cm, max. 39 cm). Kukintovarressa punaista antosyaanivärytystä esiintyi viidellä kasvukannalla (L-166, L-174, L-175, L-169, L-173), kannat ovat osin eri kantoja kuin ne, joilla varressa oli punavärytystä. Kukkaperä oli kaikilla punainen, värin tummuus vaihteli vahvasta erittäin vahvaan. Kukinnan korkeus vaihteli hieman sukupuun ylemmällä kasvijoukolla, keskikorkeuden ollen noin 5,0 cm, paitsi kannalla "Almatadin Pelargonian" (L-179), jolla kukinto oli keskimäärin 6,6 cm (n=4). Kannalla "Marjatta" (L-177) kukinto oli keskimäärin 5,3 cm korkea; täysin avautuneena ja alimmat kukat mukaan laskettuna lähes täysi pallo, jonka korkeus oli keskimäärin 7,5 cm. Kukinnan leveys oli noin 9 cm; "Marjatalla" keskimäärin 10,0 cm ja "Almatadin Pelargonialla" 9,5 cm. Sukupuun alemmalla kasvijoukolla kukinnan korkeus oli hieman matalampi, keskimäärin 4,7 cm korkea. "Jyväskylän" kukinto oli keskimäärin 5,3 cm korkea (3x3 mittausta; keskiarvo ja mediaani 5,3 cm). Kukinnan leveys oli keskimäärin 8,3–8,9 cm; "Orimattilalla" (L-171) oli alemman ryhmän ainoana yli 11 cm leveitä kukintoja, keskimäärin kukinnan leveys oli 9,6 cm. "Jyväskylällä" kukinnan leveys oli keskimäärin 8,9 cm.

Kukinnossa aukeaa paljon kukkia yhtä aikaa. Kukan väri on karminpunainen, yläterälehtien keskiosassa on erotettavissa vaaleampi, oranssipunaiseen vivahtava alue, terälehtien tyvellä on pieni valkoinen kanta-alue. (Toisena vuonna viileässä kehittyneiden alkukevään kukkien havaittiin olevan sinertävän punaisia, aniliiniin vivahtavia.) Kukan tyyppi oli kaikilla kerrottu (yli 10 terälehteä). Terälehtien lukumäärää ei laskettu kaikista kasvukannoista. Niistä, joista laskettiin, lukumäärä vaihteli kasvukantojen välillä. Esimerkiksi dendrogrammin alemmassa duplikaattiryhmässä kannoilla "Kangaslampi" ja "Orimattila" terälehtiä oli tyypillisesti 12–15 kappaletta, saman ryhmän kannoilla "Korton Hilda" ja "Hulda" 16–18 kappaletta ja lisäksi pieniä, kapeita terälehtiä kukan keskellä (todennäköisesti muuntuneita heteitä). Kannalta "Jyväskylä" terälehtien lukumääräksi muutamasta kukasta laskettiin 21–24 kappaletta, lukumäärä pitää sisällään myös pienet terälehdet. Kukan sivuprofiili vaihteli koverasta litteään/tasaiseen. Sukupuun ylemmässä duplikaattiryhmässä sivuprofiili oli viidellä kasvulla tasainen, kolmella kovera (L167 "Kelkan Mamma", L-166 "Kiviojan Katrin Punanen", L-178 "Kaavi"). Alemmassa duplikaattiryhmässä päinvastoin enemmistöllä profiili oli kovera, yhdellä kannalla tasainen ("Korton Hilda"). "Jyväskylällä" kukan sivuprofiili arvioitiin koveraksi. Ominaisuus pyrittiin katsomaan aukinaisista kukista.

Kukka on korkeuttaan hieman kapeampi (Taulukko 5), paitsi "Almatadin Pelargonialla", jonka kukka on hieman leveämpi kuin korkea. Sukupuun ylemmässä alaryhmässä kukan korkeuden

suhde leveyteen on 1,06, alemmassa alaryhmässä 1,08. Kukka on tyypillisesti 30 mm (3 cm) korkea ja 28 mm leveä. Ryhmässä suurimmat kukat on ylemmän alaryhmän kasveilla "Marjatta" ja "Almatädin Pelargonia"; alemmassa alaryhmässä kannan "Jyväskylä" kukat ovat suuremmat kuin millään muulla alaryhmän kasvilla. Joukossa "Korton Hildan" kukat ovat muita pienemmät, kasvi myös sijoittuu sukupuussa hieman erilleen muista. (Taulukko 5).

Taulukko 5. Karmiininpunaisten kerrottukukkaisten tyyppiryhmän kasvien kukkien kokojen keskiarvot (mitattu kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Ryhmässä suurimmat kukat ovat kasvikannoilla "Marjatta", "Almatädin Pelargonia" ja "Jyväskylä". Joukossa "Korton Hildan" kukat ovat muita hieman pienemmät, kasvi sijoittuu sukupuussa vähän erilleen muista. Taulukon eriväriset rivit kuvaavat geneettisiä duplikaatteja (duplikaatit samalla värillä).

Kasvikanta	Kukinto- varren pi- tuuden vaihtelu cm	Kukin- non kor- keus cm	Kukin- non le- veys cm	Kukan korkeu- den vaih- telu mm	Kukan korkeus mm	Kukan le- veyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Kelkan Mamma	20,5–28,5	4,8	8,6	25–34	29,4	25–31	28,2
Kiviojan Katrin Punanen	25,5–34	4,8	9,0	21–29	27	23–28	25,1
Hilja Lydia	22,5–29	5,1	9,5	28–33	30,4	21–28	25,2
Sotaleski	25–39	5,0	9,3	25–32	29,7	25–30	27,8
Marjatta	23,5–36	5,3	10,0	28–40	34,2	27–35	31,3
Kaavi	25,5–31	5,2	8,9	27–33	29,6	25–32	28,4
Almatädin Pelargonia	25–30	6,6	9,5	30–40	35,2	33–40	36,2
Kyllikki	23,5–33	4,8	9,0	27–32	29	25–32	27,6
Laaksola	27–31	4,8	8,9	27–34	30,6	26–29	27,3
Kangaslampi	23,5–32,5	4,8	8,9	30–32	30,6	25–30	27,7
Orimattila	25,5–32,5	4,7	9,6	29–35	32,1	27–34	30,7
Hulda	25–35,5	4,8	8,3	27–36	31,9	22–30	27,9
Korton Hilda	26,5–39	4,3	8,4	23–30	25,2	21–28	24,3
Jyväskylä	28–34	5,3	8,9	29–35	32,2	28–33	30,6

Tämän kasviryhmän kukilla heteiden palho oli valkoinen ja ponsi punainen tai vaaleankeltainen (L-167, L-172, L-173, L-168). Morfologinen ominaisuus ei korreloi duplikaattiryhmien kanssa, vaan molemmista ryhmistä löytyy molempia ponnen värejä. "Almatädin Pelargonialla" (L-179) palho oli valkoinen, yläosastaan punainen. "Jyväskylällä" (L-168) palho oli valkoinen, ponsi vaaleankeltainen.

Kukan terälehdissä ei esiinny viiruja tai täpliä. Verholehti ei kaarru. Leveimmän verholehden keskikohdan antosyaaniväritys vaihteli tutkimuksessa paljon, kaikki viisi luokkaa olivat käytössä. Vaihtelua oli vihreästä (L-172) heikkoon (L-168), keskimääräiseen (L-166, L-173), vahvaan (L-167, L-175, L-176, L-178, L-170, L-171) ja erittäin vahvaan (L-174, L-177, L-179, L-169). Kaikkiaan antosyaanitulokset (koko kasvin kaikista kasvinosista) eivät korreloi duplikaattiryhmän kanssa (geneettisen tuloksen) kanssa: ominaisuus vaihtelee ryhmän sisällä ja ryhmien välillä.

Koko tämän ryhmän kasvijoukko on ulkoisesti hyvin yhtenäinen ryhmä. Kasveja on selkeästi jaettu kasvullisesti. Sukupuun alemmalla duplikaattiryhmällä (Kuva 40) on hieman pienemmät kukinnot ja kukat. Kuitenkaan tiedossa ei ole tunnettua nimettyä lajiketta, josta kasvia olisi lähdetty aikanaan jakamaan.

5.2.1. "Jyväskylä", L-168

Kulkureitti: Jyväskylän seutu – Ruotsi – Suomi

Karmiininpunaisin kerrotuin kukkiva "Jyväskylä" -kanta on peräisin Jyväskylän seudulta usean vuosikymmenen takaa. Kasvin on nimennyt ja sen tiedot on tallentanut suomalaissyntyinen pelargoneja 1990-luvulta asti kerännyt ja niitä tutkinut Flora Draveng (entinen Christa Holm) Ruotsissa. Flora sai tietää pelargonista maaliskuussa 1998, kun hän oli Tukholman puutarhamessuilla esittelemässä hiljattain ilmestynyttä kirjaansa *Pelargoner* (Holm 1997), joka julkaistiin suomeksi nimellä *Kiehtovat pelargonit* (Holm 1998). Puutarhamessuilla perustettiin Ruotsin pelargoniyhdistys Sveriges Pelargonsällskapet.

Suomalaissyntyinen Ruotsissa asuva Marjatta tuli puutarhamessuilla kertomaan Floralle vanhasta pelargonista. Marjatta oli jo pitkään asunut Uppsalan seudulla ja kasvattanut siellä 1980-luvun lopulla suomalaiselta ystävättäreltään aikanaan saatua pelargonia. Ystävätär oli saanut sen 1890-luvulla syntyneeltä äidiltään, joka oli kotoisin Jyväskylän seudulta Keski-Suomesta.

Flora sai Marjatalta pistokkaita ja ryhtyi sitä kasvattamaan. Flora nimesi sen "Jyväskylä" pelargoniksi, koska kannalla piti olla jokin nimi ja se tuntui ainoalta järkevältä, koska Marjatta ei halunnut sitä nimettävän omalla nimellään. "Jyväskylä" levisi Ruotsin pelargoniseurajäsenten keskuudessa. Laajemmin kasvi alkoi Ruotsissa levitä, kun kauppapuutarha otti sen lisäykseen ja myyntiluetteloonsa. Se oli yksi Floran antamien 500 pelargonin joukossa. Kasvi sai nimen "Jyväskylä" ja lisämääreen Gammal Finsk. Jossain vaiheessa kasvi on kulkenut Ruotsissa nimellä "Gammal Finsk" eli lisämääreellä ja itse kantanimi "Jyväskylä" on tipahtanut pois. Flora kertoo, että Mats Asplundin kauppapuutarha Pelargonfönstret Örbyhusissa Uppsalan lähellä on vuosien ajan lisännyt sitä ja monia muita hänen tallentamiaan pelargoneja.

Pelargoner i Nationella genbanken -kirjassa (Persson & Ireholm 2021, 192) kerrotaan Jyväskylä-pelargonin saantivuodeksi 1997, mutta tämä tapahtui siis maaliskuussa 1998.

Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin kirjan *Ihanat pelargonit* (2007, 32) kuvatekstissä kerrotaan, että "'Kitterödshagen' on vanha lajike, joka tunnetaan myös nimellä Jyväskylä". Myös Floran mukaan "Jyväskylä" muistuttaa 'Kitterödshagen'-lajiketta. Perssonin ja Ireholmin (2021,111) mukaan ne eroavat hieman toisistaan ulkomuodoltaan. 'Kitterödshagen' on ruotsalainen vanha pelargonilajike 1920–1930-luvulta.

Tiina Hiltusen kokoelmaan "Jyväskylä" on tullut suomalaisten pelargoniharrastajien kautta.

Kuva 44. "Jyväskylä" tutkimuskasvihuoneessa kevätauringossa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 45. "Jyväskylä." Noin 5 cm pistokkaasta kolmikuiseksi kasvatettu kasvi (vasemmalla, ruukku 12 cm) ja kaksivuotiaaksi kasvatettu, useaan kertaan leikattu yksilö (ruukku 5 litraa). Kukintovarsi on pitkä, yli 30 cm. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

Kuva 46. "Jyväskylä". Kukinnan kaikki kukat voivat olla yhtä aikaa auki. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 47. "Jyväskylä". Kukan terälehdet laskostuvat eri tavoin. Kukkaperä on pitkä, sen pituus vaihtelee kukinnossa. Kukkaperän antosyaaniväriytyys on vahva. Oikeanpuoleisessa kuvassa kukat on aseteltu kynän päälle niin, että kukan ylimmät terälehdet ovat ylhäällä. Kukan sivuprofiili määritettiin koveraksi (lajikekuvausominaisuus). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

5.2.2. "Laaksola", L-170

Kulkureitti: Huittinen

Pelargoni on nimetty Satakunnassa Huittisten Naarassaassa sijainneen Laaksola-nimisen maatilan mukaan. Laaksolassa sitä on kasvatettu useiden vuosikymmenten ajan. Varhaisin muistettu pelargonin kasvattaja oli vuonna 1924 syntynyt Maire, joka kolmevuotiaana muutti perheen kasvattilapseksi Laaksolaan. Mairen vuonna 1946 syntynyt poika Lasse Vigren muistaa pelargonin lapsuudestaan 1950-luvun alusta, mutta ei ole tiedossa oliko kasvi jo Mairen

kasvattivanhemmilla vai saiko Maire sen myöhemmin, esimerkiksi joltain naapurilta. Maire talvetti pelargonejaan sängyn alla pahvilaatikossa, jossa ne veivät vähemmän tilaa.

Kun uusi talo valmistui 1948 vanhan asuinrakennuksen purkamisen jälkeen, pelargoni muutti perheen mukana uuteen taloon. Kun Maire muutti kaupunkiin palvelutaloon, poika Lasse muutti vaimonsa Marja-Leenan kanssa Laaksolan tilalle ja he saivat pelargonin talon mukana.

Nykyään Marja-Leenalla on noin kolmekymmentä erilaista pelargonia. Hänellä on useampi yksilö anopin pelargonia itsellään, mutta pistokkaita hän ei ole juuri muille jakanut. Pelargonit talvehtivat vuonna 1993 talon laajennuksen yhteydessä rakennetussa varastossa, jossa on noin 15 asteen lämpö. Tätä ennen hän talvetti ne anoppinsa tapaan sängyn alla pahvilaatikossa. Marja-Leena vaihtaa mullan joka toinen vuosi ja välivuosina lisää uutta multaa vanhan joukkoon. Kesät pelargoni viettää kuistin ikkunalla, missä kukinnoista kasvaa hyvin tiivis pallo.

Kuva 48. Kaksivuotias, useaan kertaan leikattu "Laaksola". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 49. "Laaksola" kukkii runsaasti. Kukan terälehdet eivät varisseet, vaikka ne oli helppo irrottaa lähempään tarkasteluun. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 50. "Laaksola". Kolmikuisten kasvien joissain kukissa laskettiin olevan 21–22 kpl terälehtiä, eli tämä kanta oli tyyppiryhmän kerrotuimpia kannan "Jyväskylä" ohella. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 51. "Laaksola". Kukinnossa on runsaasti kukkia ja ne ovat kaikki yhtä aikaa auki. Kukka-perä on punainen ja myös kukan leveimmän verholehden keskikohta on punainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 52. "Laaksola". Täällä ja muilla ryhmän pelargoneilla lehden reunan sinussyvennys on selkeä ja lehtisuonet erottuvat hyvin. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

5.2.3. "Orimattila", L-171

Kulkureitti: Orimattila – Hollola

Päijät-Hämeen Orimattilasta on peräisin karmiininpunakukkainen kotipelargoni, jonka historia saman suvun kasvattina ulottuu arviolta 1920- tai 1930-luvulle. Kasvin Tiina Hiltuselle lahjoittanut henkilö kertoo, että sitä on myöhemmin kasvatettu Hollolassa.

Kuva 53. "Orimattila". Kasvilla oli kasvatuskokeessa tämän tyyppiryhmän suurimmat (leveimmät) lehdet. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

Kuva 54. "Orimattila". Kukista laskettiin ryhmässä maltillisempi määrä terälehtiä "Kangaslammen" ohella: muutamissa lasketuissa kukissa vaihtelua oli 12 ja 15 terälehten välillä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.2.4. "Hulda", L-173

Kulkureitti: Punkalaidun – Loimaa – Raisio – Parainen

"Hulda" on Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeiden aineistossa olleista pelargoneista tunnetulta historialtaan poikkeuksellisen vanha, se edustaa samaa aikakautta kuin aniliininpunakukkainen "Carolina" (L-164). Pelargoni tunnetaan 1890-luvulta asti. Ensimmäinen tunnettu kasvattaja oli vuonna 1880 syntynyt Hulda Aleksandra Kustaantytär (avionimi Mikkola), joka alkuvuonna 1898 muutti kotoaan Pirkanmaan Punkalaitumelta aviomiehensä maatilalle noin 20 kilometrin päähän Loimaan Seikunmaalle Mikkolan taloon nuoreksi emännäksi. Hän toi kapiossaan karmiinpunaisen pelargonin.

Kasvin tiedot on tallentanut vuonna 1967 syntynyt Jutta Mutka, jonka isoisän äiti Hulda oli. Jutta muistaa pelargonin lapsuudestaan ja oli sen historiasta kiinnostunut. Hänen isoisänsä, vuonna 1904 syntynyt Nikolai Mikkola, muisteli eläkepäivillään suvun vaiheita ja kertoi Jutalle myös vuonna 1936 kuolleen äitinsä Huldin pelargonista. Nikolai arveli, että Hulda oli voinut saada pelargonin pistokkaan Punkalaitumen isoilla maataloilla piikoessaan. Mikkolan talossa oli eteläpuolella lämmittämätön veranta tai loimaalaisittain "porstoo", jossa pelargonit olivat "akkunoilla" eli ikkunoilla keväästä syksyyn. Mikkolan talon ikkunoilla kasvatettiin pitkään myös toista heleämmän punakukkaista pelargonia. Jutta muistaa, kuinka Huldin tummanpunasista pelargoneista oli yksillä ikkunoilla ja tätä vaaleampikukkaista Sylvi-mummon vanhaa pelargonia toisilla ikkunoilla. Jossain vaiheessa Sylvin pelargoni hävisi, koska se oli vaativampi talvetettava. Mikkolan talon pelargonit talvetettiin perunakellarissa.

Jutta on jakanut vuosikymmenten aikana runsaasti pistokkaita Huldin kapiopelargonista varmistamaan sen säilymistä. Hän oli 1970-luvulla vienyt pistokkaita toiseen mummolaan isäntänsä Salme Saaren (os. Kaurila) luo Mellilään. Yhtenä talvena Mikkolan perunakellarissa myyrät tai muut jyrsijät olivat herkutelleet pelargoneilla. Mellilän mummolasta saatiin Huldin pelargoni takaisin Mikkolaan. Myöhemmin Jutta on antanut pistokkaita sukulaisille Koski Tl:ään, Loimaan Kojonperään, Nokialle ja Rymättylään.

Jutan äiti Maj-Lena Saari (os. Mikkola) otti pelargonin mukaan, kun perhe vuonna 1976 muutti Raisioon. Kun Jutta asui kerrostalossa, hänellä ei ollut suvun perintöpelargonia, kunnes hän muutti 1990-luvun lopussa Paraisille. Mellilän mummolan naapuri opetti Juttua lisäämään kasveja pistokkaasta ja antoi ohjeita kasvien kasvattamiseen. "Hulda" talvehtii hyvin, paremmin kuin muut Jutan kasvattamat pelargonit. Jutta pitää pelargonit sisällä viileässä huoneessa talvilevossa. Maaliskuun lopussa hän nostaa ruukut lämpimämpään huoneeseen, vaihtaa multaa sekä leikkaa ja juurruttaa pistokkaita. Kesän pelargonit ovat ulkona ison männyn varjossa isommilta sateilta suojassa. "Hulda" kukkii koko kesän ja voi kukkia ympäri vuoden, jos se on talvisaikaan lisävalolla viileämmässä huoneessa. Pelargoni ei karista terälehtiään vaan kukinto kuihtuu kauniisti.

Jossain vaiheessa Huldin pelargoni kulki virheellisesti nimellä "Maileena", joka on väännös Jutan äidin Maj-Lena nimestä.

Kuva 55. "Hulda". Kukintovarret ovat melko ohuet ja pitkät ja niissä on punaista antosyaaniväriä. Kukintoja on runsaasti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.2.5. "Kangaslampi", L-169

Kulkureitti: Kangaslampi – Kontiolahti

Kasvin Tiina Hiltuselle antanut Pohjois-Karjalassa Kontiolahdella asuva henkilö kertoo saaneensa karmiininpunaisen kotipelargonin täditään. Täti oli kasvattanut pelargonian neljä vuosikymmentä siitä asti, kun hän oli saanut pistokkaan iäkkäältä mieheltä ehkä 1970-luvulla tai aiemmin. Tiedossa ei ole, kuinka kauan tämä iäkäs mies pelargonian kasvatti tai mistä hän oli sen aikanaan saanut tai hankkinut kotiinsa nykyisin Varkauteen kuuluvan Kangaslammen Härämäniemen kylään Pohjois-Savossa.

Kuva 56. "Kangaslampi". Kuvattu aikaisin aamulla, jolloin jouduttu käyttämään lisävaloja – loisteputki vaikuttaa kuvien värisävyihin. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

Kuva 57. "Kangaslampi". Kasvikannassa oli tarkasteluhetkellä ryhmästä voimakkaimmat antosyaaniväriytykset kautta koko kasvin. Punaista väriä oli vahvasti nähtävillä varressa, lehtiruodissa, kukintovarressa, kukkaperässä ja verholehdessä. Myös lehden vyöhyke oli selkeä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.2.6. "Kelkan Mamma", L-167

Kulkureitti: Itä-Suomi – Oripää

Pelargoni on saanut nimensä Kelkka-sukunimestä pitkäaikaisen kasvattajansa mukaan. Kasvin Tiina Niittyselle antanut henkilö kertoi, että Varsinais-Suomessa Oripään kunnassa asunut nainen oli saanut pelargonin veljensä vaimolta noin 50 vuotta aiemmin, arviolta 1960-luvulla, ja kasvatti sitä kodissaan kuolemaansa asti. Kasvin kulkureitistä tiedetään vain, että se on tullut Varsinais-Suomeen Itä-Suomen alueelta.

Kuva 58. "Kelkan Mamma". Kasvi on tiheä ja kauniin muotoinen. Lehti on nukkakarvainen. Kukkan terälehtien muoto vaihtelee, osa niistä on laskoksilla. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.2.7. "Kiviojan Katrin Punanen", L-166

Kulkureitti: Ikaalinen – Parkano

Karmiininpunaisena kukkiva kotipelargoni kantaa varhaisimman tunnetun kasvattajan nimeä. Nuorikko Katri Kivioja otti kasvin mukaansa, kun hän teki muuttokuorman Pirkanmaalta Ikaalisista noin neljäkymmenen kilometrin päähän uuteen kotiinsa Parkanoon vuonna 1937. Kasvin kulkureitistä Tiina Hiltuselle kertonut ja sen kasvattamista jatkanut Katrin pojanpoika Mika kutsuu pelargonia lempinimellä "kapiopelargoni", sillä se liittyy hänen isoäitinsä naimisiinmenoon. Pelargoni kasvaa yhä samassa talossa, joka nykyään on suvun kesäkotina.

Kuva 59. "Kiviojan Katrin Punanen". Kukkaperä on todella punainen, mutta verholehdessä punaista väriä oli maltillisesti. Kuvan kasvin kukinnoissa kukkia on mustunut kasvihuoneen sumutuksen takia. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

Kuva 60. "Kiviojan Katrin Punanen". Lehden reunan tyven asento lehtiruotiin kiinnittyessä on selvästi päällekkäinen. Ryhmän kaikilla kasveilla asento vaihteli hieman ylimenevästä selvästi päällekkäiseen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.2.8. "Hilja Lydia", L-175

Kulkureitti: Iittala – Helsinki

Pelargonin tiedot on Suomen Pelargoniyhdistykselle antanut Anneli Nousiainen, joka on kasvattanut ja jakanut tätä tuttavansa isoäidiltä peräisin olevaa kasvia. Se on nimetty Hilja Lydiaksi vuonna 1890 syntyneen isoäidin mukaan. Hän oli ollut töissä opettajana Kanta-Hämeessä Iittalan lähellä Kutilassa 1909 tai 1910, ja pelargonin arvellaan olevan kotoisin sieltä.

Kuva 61. "Hilja Lydia". Yksi kukinto on mustunut kastuttuaan kasvihuoneen sumutuksessa. Kukat pysyvät parhaimman näköisinä kasvattamalla sateelta suojassa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

Kuva 62. "Hilja Lydia". Versossa on punaista antosyaaniväriä. Myös kukintovarsi ja kukkaperä ovat punertavat. Väri on voimakkaampi suoraa auringonvaloa saaneilla kasveilla kuin kuvan kasvihuoneessa kasvaneella kasvilla. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

5.2.9. "Sotaleski", L-176

Kulkureitti: Karjalankannas – Perniö

Pelargoni on saanut nimensä vuonna 1952 Varsinais-Suomen Perniössä järjestetystä sotaleskien juhlasta. Koska juhlakoristeluun ei ollut mahdollisuutta saada riittävästi kukkia, järjestäjät kehottivat yleisöä tuomaan niitä mukanaan. Eräs rouva toi runsaasti pelargoneja ja jakoi niitä auliisti muillekin. Nämä pelargonit lähtivät leviämään pitkin pitäjää ja niitä ruvettiin kutsu-
maan Sotaleski-pelargoniksi. Yksi näistä sotaleskien juhlan pelargoneista oli Hilikka Ranta-
aholla Perniön Leppäkorvessa, jossa hän kasvatti sitä vuosikymmenien ajan. Hän asui Pukin
puutarhan naapurissa. Koska Hilikka tiesi Jouko Pukin keräävän talteen vanhoja pelargoneja,
hän antoi kasvin Pukille vuonna 2004.

Jouko Pukin tiedossa on, että "Sotaleski" on peräisin Karjalankannaksen alueelta, mutta ei tar-
kempaa tietoa, mistä pitäjistä. Hän kuvaa runsaasti kukkivan pelargonin kerrannaista kukkaa
loistavan purppuranpunaisen väriseksi ja samanlaiseksi kuin "Jyväskylä" (L-168).

Kuva 63. "Sotaleski" on karmiininpunainen, kerrottukukkainen. Useissa kukissa erityisesti ylim-
mät terälehdet olivat "viikkaantuneita". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.2.10. "Marjatta", L-177

Kulkureitti: Leppävirta

Karmiininpunakukkainen pelargoni on peräisin Pohjois-Savosta Leppävirralta. Tiina Hiltunen
on saanut sen paikallisia vanhoja pelargoneja talteen ottaneelta pelargoniharrastajalta, joka
kertoi saaneensa sen iäkkäältä naiselta. Muita tutkittuja Leppävirroilla kasvaneita pelargoneja
ovat hennon vaaleanpunakukkainen "Elma" (L-191) ja lohenpunainen "Aino" (L-202).

Kuva 64. "Marjatta". Ensimmäiset kukinnot ovat kehittyneet lähes palloiksi. Kukinnot ovat painavat ja saavat kukintovarret notkumaan. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 65. "Marjatta". Lehtilavan reunat menevät toistensa päälle. Tämän tyyppiryhmän kasvien lehdet ovat pehmeänukkaiset. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.2.11. "Kaavi", L-178

Kulkureitti: Kaavi

Kasvi on tullut Tiina Hiltuselle harrastajalta, joka kertoo saaneensa sen iäkkäältä naiselta, joka on kasvattanut sitä pitkään Kaavilla Pohjois-Savossa. Sen alkuperää ei tunneta. Harrastajan mukaan lajike on erittäin kestävä ja talvehtii erinomaisesti. Alkuperäisellä omistajalla se kasvaa huoneenlämmössä vuoden ympäri melko varjoisalla ikkunalla.

Kuva 66. "Kaavi" aloittamassa kukintaa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 67. "Kaavi". Irrotettuja kukkia. Kukkaperä ja verholehden keskiosa ovat voimakkaan punaiset. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

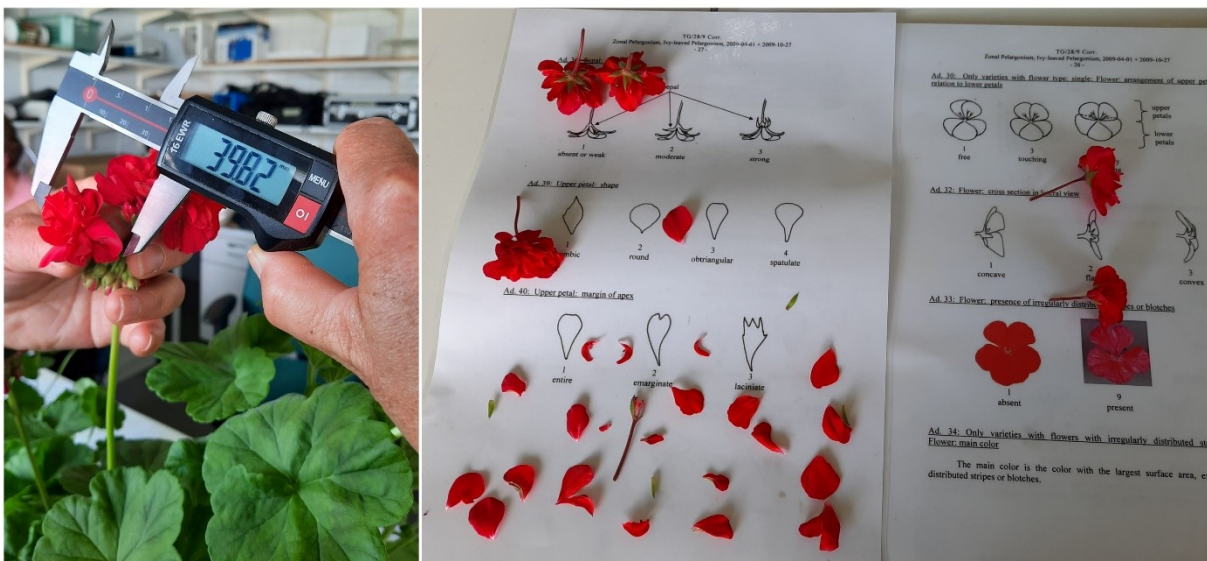
5.2.12. "Almatädin Pelargonia", L-179

Kulkureitti: Turun seutu

Tiina Hiltunen sai kasvin keväällä 2019, mutta yhteystiedot, kasvin kulkureittitiedot ja tieto niiden historiasta ovat kadonneet. Se kuuluu vanhoihin pelargoneihin, joilla on useiden vuosikymmenien historia Suomessa. Ehkäpä joku lukijoista tunnistaa kasvin ja saadaan täydennettyä tämän karmiininpunakukkaisen pelargonin taustatiedot.

Kuva 68. "Almatädin Pelargonia". Lehden vyöhyke on keskellä lehteä kuten muillakin tämän tyyppiryhmän kasveilla tutkimuksessa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 17.6.2020 ja oikeanpuoleinen kasvi 11.4.2022.

Kuva 69. "Almatädin Pelargonian" mittausta ja kukan ominaisuuksien arviointia kansainvälistä lajikekuvausohjetta (UPOV 2009) apuna käyttäen. Vajaa nelisenttinen kukka on hieman leveyttään korkeampi, ja kukan sivuprofiili on lähinnä tasainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

5.2.13. "Kyllikki", L-174

Kulkureitti: Luumäki

Eteläkarjalaisen Luumäen Heikkilän kylässä kasvoi viisi vuosikymmentä samassa tuvassa karmininpunaisia kotipelargoneja. Pelargoneja kasvatti noin 80-vuotiaaksi elänyt Kyllikki. Kun Tiina Hiltunen sai kasvin sen talteen ottaneelta henkilöltä 2010-luvun puolivälissä, Kyllikki oli jo edesmennyt eikä lisätietoa ollut enää saatavilla.

Kuva 70. "Kyllikki". Kukintovarressa on antosyaaniväriytystä. Kukintovarsi on pitkä (3x3 mitattua vartta, keskiarvo 28 cm). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

Kuva 71. "Kyllikki". Lehden reuna aaltoilee selvästi. Se on poikkeava verrattuna dna-analyysin tuloksen perusteella samanlaiseen kantaan "Sotaleski" (L-176), jolla lehden reuna on suora. Lehden reunan ominaisuudessa on hieman vaihtelua tämän ryhmän kasveilla. "Kyllikkillä" lehden väri on myös aavistuksen vaaleampi vihreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

5.2.14. "Korton Hilda", L-172

Kulkureitti: Savitaipale – Luumäki

Pelargoni on nimetty eteläkarjalaisen Luumäen Juurikkalan kylässä sijaitsevan Korton maatilan ja kannan vanhimman tunnetun kasvattajan, Hilda Sokuran, mukaan. Kasvi kasvoi Hildan lapsuudenkodissa Savitaipaleella. Kun hän avioitui, hän toi kasvin mukanaan 1920-luvulla Korton taloon. Hilda Sokuran jälkeen 1940-luvun lopulta lähtien kasvista piti huolta hänen miniänsä Siiri Sokura ja Siirin tytär eli Hildan pojantytär Leila.

Kasvin tiedot tallentanut Sokuran naapuri Tuula Vanhalakka kertoo, että joka kesä Korton vanhan talon kuistia koristavat useat kukkivat "Korton Hildat". Pelargonista pistokkaan 2010-luvulla saanut Tuula Vanhalakka kuvaa pelargonia hentokasvuiseksi.

Kuva 72. Pelargonin "Korton Hilda" kaksi eri kasviyksilöä. Kukinnot nousevat selvästi lehdistön yläpuolelle. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.3. Mårbackatyypiset hennon vaaleanpunakukkaiset

Ruotsalainen kasvitutkija Karin Martinsson kirjoittaa (2000) kirjassaan *Pelargoner – Kulturarv i kruka* mårbackapelargoneista näin:

"Mårbackapelargonerna är en av de mest spridda gamla pelargonerna, men trots detta är den dåligt känd. Den har dubbla, öppna blommor med en speciell ljus varmrosa blomfärg som engelska kallas "shrimp pink" -räkrosa. Av någon underlig anledning låter inte räkrosa lika vackert som laxrosa! Kronbladen bleknar något mot kanten. En "äkta" Mårbacka skall ha rosa ståndarknappar med rostrött pollen som bildar en skarp kontrast mot kronbladen."

Vapaasti kääntäen, "'Mårbacka'-pelargoni on yksi kaikista suosituimmista vanhoista pelargoneista, mutta silti se tunnetaan huonosti. Sillä on kerrotut, avoimet kukat, joiden väri on erityinen vaalea, lämpimän vaaleanpunainen (ljus varmrosa), jota englantilaiset kutsuvat katkaravun vaaleanpunaiseksi (shrimp pink, ruotsiksi räkrosa). Jostain kummallisesta syystä katkaravunvaaleanpunainen ei kuulosta yhtä kauniilta kuin lohenpunainen! Terälehdet vaalenevat

reunaa kohden. ”Oikealla” ’Mårbackalla’ on vaaleanpunaiset heteet ja ruosteenpunainen siitepöly, joka muodostaa vahvan kontrastin terälehtiä vasten.”

Mårbacka on kirjailija Selma Lagerlöfin (1858–1940) kotitalo, joka sijaitsee Ruotsissa nykyisessä Sunnen kunnassa Värmlannin läänissä Keski-Ruotsissa. Lagerlöf asui lapsuudenkodissaan ensin 24-vuotiaaksi asti. Kun hänen isänsä kuoli vuonna 1885, talosta jouduttiin luopumaan. Vuonna 1907 Lagerlöf osti sen takaisin ja pystyi maksamaan sen vuonna 1909 saamallaan Nobel-palkinnolla. Talo kunnostettiin kolmikerroksiseksi kartanoksi, ja Lagerlöf asui siellä kuolemaansa asti vuoteen 1940. (Wikipedia 18.5.2022)

’Mårbacka’-pelargoni ei ole vain värmlantilainen erikoisuus, vaan niitä esiintyy ympäri Ruotsia (Engblom 2020, Persson & Ireholm 2021). Mårbacka-kartanon puutarhuri on turhaan yrittänyt löytää yhteyttä pelargonin ja Selma Lagerlöfin kodin välille. Epäily kasvin ja paikan yhteenliittymisestä kuitenkin on, koska myöhemmin eräs vedevågilainen nainen otti yhteyttä kasvitieteellisen puutarhan näyttelyyn ja kertoi, että hänen ’Mårbacka’-pelargoninsa on peräisin iäkältä naiselta, joka on kertonut saaneensa kasvin nuoruudessaan ystävättäreltä, joka työskenteli keittiöapulaisena Mårbackan kartanossa.

Ruotsissa monet yhdistävät vanhanaikaiset pelargonit sellaisiin, joita kuvataiteilija Carl Larsson (1853–1919) on akvarelleissaan kuvannut Lilla Hyttäs -kodissaan, joka sijaitsee Sundbornissa Falunin ulkopuolella. Åbergin puutarha Öjassa Ystadin ulkopuolella myy ’Mårbacka’-pelargonia nimellä ’Sundbornin Pelargoni’. Heidän pelargoninsa ovat peräisin kasvista, jonka Carl Larssonin tytär Kersti antoi yhdelle Sundbornin naapureista, Lena Drameus-Åbergin isoäidille. Ruotsin pelargoniharrastajat uskovat, että sama pelargoni on kasvanut sekä Sundbornissa että Mårbackassa. (Engblom 2020). Vuosisadan vaihteessa Selma Lagerlöf asui kymmenen vuotta ympäri vuoden Falunissa. Mårbackan tilan ostamisen jälkeen hän jakoi aikansa Värmlannin ja Taalainmaan välillä.

Engblomin mukaan (2020) ei ole epäilystäkään, etteikö ’Mårbacka’ olisi vanhaa alkuperää, oletettavasti vuosikymmeniä ennen vuosisadan 1900 vaihdetta, ja kaikella todennäköisyydellä ranskalainen lajike. Hänen mukaansa Karin kirjassa (Martinsson 2000) on mainittu kolme ranskalaista lajiketta, jotka voivat mahdollisesti olla alkuperänä ’Mårbacka’-pelargonille: ’Souvenir de Grenoble’, ’Mme Jaulen’ ja ’Gloire de France’.

Maria Engblomin (2020) oman teorian mukaan pelargoni on seurannut Karin ja Carl Larssonin mukana heidän muuttaessaan takaisin kotiin taideopinnoistaan Ranskasta. Sittemmin Selma Lagerlöf on luultavasti saanut heiltä pistokkaan asuessaan Falunissa ennen Mårbackan tilan ostamista. Engblom pohtii, että ehkä Åbergin puutarha on oikeassa siinä, että pelargonia pitäisikin kutsua Ruotsissa ’Sundbornin Pelargoniksi’.

Kasvien todellisen alkuperän epävarmuudesta huolimatta mårbackapelargonien tarina on viehättävä ja siinä toistuu sama kuin monessa suomalaisessa vanhassa pelargonissa, että kasvi on saanut nimensä kasvatuspaikan mukaan.

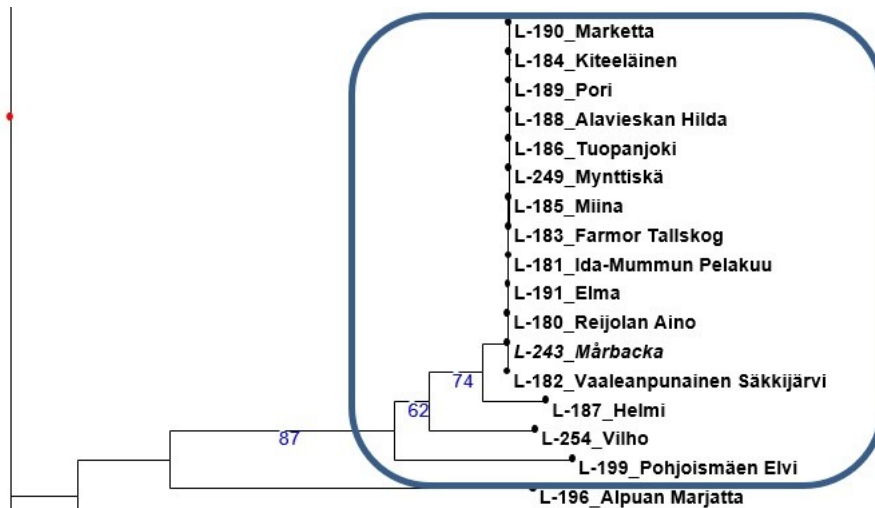

Kuva 73. Hennon vaaleanpunakukkaisten, heleänvihreälehtisten kotipelargonien joukkoa. Tutkimuksessa mukana oli 16 tähän ryhmään kuuluvaa vanhaa kasviantaa, joista yksi oli ruotsalainen perinnepelargoni 'Mårbacka'. Tämä kotipelargonityyppi on pohjoismaissa hyvin rakastettu ja paljon jaettu. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

'Mårbacka' tunnetaan nimeltä Ruotsissa vuodesta 1955. Kasvi kuvataan "pystykasvuiseksi, ei kovinkaan kompaktiksi, mutta kauniiksi". Tanskalainen versio 'Mårbacka'-pelargonista on 'Drottning Ingrid', jolla on hieman pienemmät, täyteläisemmät kukat ja pensastavampi (haarottuvampi) kasvutapa. Kasvi tulee ruotsalaissyntyisen Tanskan kuningatar Ingridin lapsuuden kesälinnasta Sofierosta Skånesta Etelä-Ruotsista. Ruotsalaiset tuntevat mårbackatyyppejä pelargoneina myös täysin valkokukkaisia muotoja, jotka useimmiten kulkevat nimellä 'Vit Mårbacka'. Niiden alkuperä on tuntematon. (Engblom 2020)

Nykyisin Ruotsissa kaupoissa myydään lähes kahtakymmentä erilaista 'Mårbacka'-kanta, eli sitä ei voida pitää yhtenäisenä lajikkeena. Useat myytävistä kannoista ovat myös melko uusia. (Persson & Ireholm 2021).

Luonnonvarakeskuksen pelargoniaineistossa on 16 mårbackatyypiryhmään luettavaa kasviantaa. Ryhmä on morfologisesti hyvin yhtenäinen. Mikrosatelliittien mukaan 13 kantaa ovat toistensa duplikaatteja, joista yksi on 'Mårbacka'. (Kuva 73). Näillä kaikilla on hennon vaaleanpunaiset kukat – sukupuussa omalle haaralleen asettuva "Pohjoismaen Elvi" on ulkoisesti hyvin lähellä näitä muita, kukassa on hieman tummempi ja erottuvampi vaaleanpunaisen sävy.

Kuva 74. Mårbackatyypisten kasvien sijoittuminen DNA-sukupuussa. Tutkimuksessa oli 16 kasvikantaa, joista 13 oli tutkittujen mikrosatelliittien osalta keskenään samanlaisia. Näistä yksi oli verrannelajike 'Mårbacka'. Vanhat suomalaiset kasvikannat "Helmi", "Vilho" ja "Pohjoismaen Elvi" poikkesivat geneettisesti tästä duplikaattiryhmästä, "Farmor Tallskog" ulkoasultaan. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Yleistäen pelargoniaineistosta voidaan todeta, että mårbackatyypin pelargonit ovat korkeita ja pystykasvuisia, jonka vuoksi ne sopivat tuettuina hyvin ikkunanlautakasvatukseen. Lehtien värisävy on heleänvihreä ja vyöhykkeet vaivoin, jos ollenkaan nähtävissä. (Kuva 73). Koko kasvissa antosyaaniväriytyy puuttuu tai on hyvin heikko (verso, kukintovarret, kukkaperät, verholehdet). Vaaleanvihreän, raikkaan yleiskuvan ja kukinnan herkin vaaleanpunaisen värisävyn johdosta koko kasvin yleisvaikutelmaa voi kuvata romanttiseksi. Yksittäisen kukan terälehtien värisävyt vaihtelevat samassa kukinnossa, kuitenkin niin, että yleisesti terälehtien reuna on hennon vaaleanpunainen ja keskiosa hieman selkeämpi vaaleanpunainen. Terälehtien kannassa on pieni lähes puhtaanvalkoinen alue. Terälehtien värit ovat "epätasaiset", "liukuvat", ja niissä ei ole selkeitä merkkejä (raitoja tai pisteitä). Verholehti ei kaarru. Kukka on maltillisesti kerrannainen, ja sen heteiden palhot ovat valkoiset ja ponnet punaiset; poikkeuksena aineistossa "Farmor Tallskog", jolla ponnet olivat vaaleankeltaiset, lähes valkoiset. Mårbackatyypin pelargonien kukintovarret ovat pitkähäköt tai pitkät, joten ne sopivat hyvin kimppuihin tai maljakkoon – varsinkin niillä kasvikannoilla, joiden terälehdet eivät varise, kuten "Vilho"-kannalla.

Ryhmän kasvien lehtien väri vaihteli vaaleanvihreästä vaalean-keskivihreään. Lehden reunan sinussyvennys on vähäinen tai keskimääräinen. Lehden vyöhyke oli heikko ja sijaitsee keskellä lehteä tai hieman lähempänä lehden ulkoreunaa. Lehtilavan reunan asento vaihtelee jopa samassa kasvissa hieman avoimesta hieman päällekkäin menevään.

Ryhmän kasvien kukintojen ja kukkien koot on esitetty taulukossa 6. Ryhmän kasveilla kukka on kapeampi kuin sen korkeus. Ryhmässä oli kolmetoista tutkittujen mikrosatelliittien osalta samanlaista kasvia (mukaan lukien 'Mårbacka'). Näiden kasvien kukintojen ja kukkien koossa oli vaihtelua. Pienimmät kukinnot ja kukat oli kannalla "Farmor Tallskog". Kantojen "Miina", "Ida-Mummun Pelargoni" ja "Elma" kukat olivat myös pienimpiä. "Mynttiskän" kukat olivat verrattaen suuret; yli 40 mm korkeita ja leveitä kukkia mitattiin myös kannoilta 'Mårbacka', "Marketta", "Kiteeläinen", "Helmi", "Pohjoismaen Elvi". "Vilho" tuli kasvatuskokeeseen myöhemmin kuin muut – siitä mitattiin myöhemmin yli 50 mm kokoisia (korkuisia ja levyisiä) kukkia.

Taulukko 6. Hennon vaaleanpunakukkaisten, heleänvihreälehtisten pelargonien kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). "Tuopanjoki"-kannan kukinnot olivat verrattaen suuret; myös "Marketan" ja "Pohjoismäen Elvin" kukinnot olivat kookkaat, niillä mitattiin myös yli 40 mm kokoisia kukkia. Myös "Mynttiskän" kukat olivat kookkaat. Pienimmät kukinnot ja kukat oli "Farmor Tallskogilla". Ylimpien terälehtien muoto määritettiin vastapuikeaksi; kannoilla "Kiteeläinen", "Marketta" ja "Vilholla" pyöreäksi. Kannoilla "Farmor Tallskog" ja "Helmi" terälehdet olivat enemmän kolmiomaisia. Ylimmät terälehdet olivat leveydeltään keskimääräisiä tai leveitä paitsi "Farmor Tallskogilla", jolla ne arvioitiin kapeiksi. Mittausarvoja tulkitessa on huomattava, että "Vilho" oli nuorempi ja pienempi kasvi kuin muut. Taulukon eri väriset rivit kuvaavat geneettisiä duplikaatteja (duplikaatit samalla värillä).

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Mynttiskä	22–31	4,9	8,5	35–44	39	35–42	38,2
Pori	21–34,5	4,9	8,6	34–39	37,3	30–40	35,6
Kiteeläinen	17–30	4,6	7,8	32–41	37,1	29–42	36
Tuopanjoki	23–29,5	5,9	9,1	35–40	37	32–42	34,8
Miina	24,5–31,5	4,6	8,1	31–37	33,6	26–34	29,2
Ida-Mummun Pelargoni	24–34	4,2	8,1	31–35	33	27–31	29
Reijolan Aino	24–32,5	4,8	8,5	32–40	37,1	33–37	34,4
Alavieskan Hilda	22–32,5	4,7	8,4	34–40	36,5	31–37	34,3
Marketta	19–32	5,3	8,6	33–43	38	27–40	34
Elma	22–29,5	4,6	7,7	33–35	34,3	28–35	30,3
Farmor Tallskog	20–33	3,8	6,2	27–35	31,3	27–32	28,7
Vaaleanpunainen Säkkijärvi	23,5–29,5	4,9	8,6	31–39	35,2	30–38	32,7
Mårbacka	21–27	4,8	8,5	32–40	37,1	31–41	34,6
Helmi	20–31	4,6	7,8	35–40	38,6	30–40	36
Vilho	.	4	7,3	31–41	35,6	32–39	35,3
Pohjoismäen Elvi	23,5–31	5,6	8,7	34–41	36,9	30–40	35

Kuva 75. Vanha ruotsalainen perinneapolispelargoni 'Mårbacka' (L-243) oli tutkimuksessa verranteena. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

5.3.1. "Marketta", L-190

Kulkureitti: Lammi

Hennon vaaleanpunaisena kukkiva "Marketta" on nimetty sen tiedetyn kasvattajan mukaan. Sitä on kasvatettu pitkään Kanta-Hämeen Lammilla, joka nykyisin kuuluu Hämeenlinnan kaupunkiin. Tiina Hiltunen on saanut kasvin pelargoniharrastajalta, mutta tarkempaa tietoa pelargonista ei ole säilynyt.

Kuva 76. "Marketta". Kukinto on tiivis puolipallo, jonka yläosa on tasainen. Raikkaanvihreät lehdet ovat melko kookkaat ja niiden reuna aaltoilee heikosti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

5.3.2. "Kiteeläinen", L-184

Kulkureitti Kitee – Kangasniemi – Hollola – Kangasniemi – Kutemajärvi

Kotipelargonin tiedetty historia ulottuu Kiteen kirkonkylään Pohjois-Karjalaan ja vuoteen 1947, jolloin 17-vuotias Sanni Liukkonen vieraili serkkunsa luona. Sanni sai vaaleanpunakukkaisen pelargonin oksan kotiinsa viemisiksi Kauppilan kylään Kangasniemelle Etelä-Savoon.

Sannin äiti hoiti tuliaisukukkaa ja antoi siitä pistokkaita myös naapurin emännälle, joka on antanut sille nimen "Kiteeläinen". Sannin nuoruudessa oli tapana kysyä naapureilta ja tuttavilta "otatko kukan oksia", ja näin pelargoni levisi talosta taloon Kangasniemellä ja myös kauemmaksi, ainakin Vaajakoskelle.

Sannia kiinnosti jo nuorena kukkivat kasvit ja hän liittyi paikalliseen maatalousnaisten yhdistykseen. Maatalousnaiset järjestivät sotien jälkeen 1940-luvulla huonekasvien kasvatuskilpailun, johon myös Sanni osallistui. Sitä hän ei enää muistanut, ylsikö hän kasveineen palkinnoille.

Sanni muutti 1950-luvulla Etelä-Suomeen maatalouskouluun opiskelemaan unelma-ammattiinsa karjakoksi. Kun hän palasi takaisin Kangasniemelle vuonna 1967 "Kiteeläinen" kukki elinvoimaisena yhä naapuritalossa. Sanni sai naapurilta kasvin ja on siitä asti sitä kasvattanut. Pelargoni on kulkenut Sannin muutoissa mukana, se on kasvanut myös Hollolan kodissa.

”Kiteeläinen”-pelargonin lisäksi Sannilla on useita eri värisin kukkivia nimeämättömiä pelargoneja.

”Kiteeläinen” on levinnyt 2020-luvulla uusille pelargonien kasvattajille sen jälkeen, kun Sanni antoi siitä pistokkaita Kangasniemen Pihapuutarhurit -yhdistykselle. Tämän vuonna 1993 perustetun ja Puutarhaliittoon kuuluvan yhdistyksen tarkoituksena on edistää kotipuutarhailijyä ja puutarhakulttuuria Kangasniemen alueella. Yhdistys järjestää retkien lisäksi kursseja ja tilaisuuksia, kuten kasvienvaihtopäiviä. ”Kiteeläinen”-pelargonia on esitelty yhdistyksen järjestämässä kukkatapahtumassa muiden perinnepelargonien rinnalla. Kiteeltä kotoisin oleva Liisa kiinnostui pelargonista ja kasvattaa sitä kotonaan Kangasniemen Kutemajärvellä.

Sanni kuvaa pelargonia ahkeraksi kukkijaksi ja pitää siitä, ettei se varista kovin herkästi terälehtiä. Kuihtuessaan kukat kuivuvat paikoilleen, jolloin ne on helppo napsia pois. Kesäisin se on kasvanut talon rapun pielessä, ja talven se on viettänyt vanhan omakotitalon alakerrassa, jossa on usein 6–7 astetta lämpöä. Sannin äiti talvetti sitä tuvan ikkunalla, jossa ne viihtyivät hyvin uunilämmityksen ansiosta. Sanni raaskii leikata pelargonit alas vasta keväällä.

Kuva 77. ”Kiteeläinen”. Kasvi on hyvin korkea ja pystykasvuinen. Varret ovat rotevat, joten kasvi pysyy kuitenkin hyvin pystyssä pienessäkin kevyessä muoviruukussa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 78. ”Kiteeläinen”. Terälehtien keskiosa on voimakkaamman vaaleanpunainen, terälehtien reuna lähes valkoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022 ja 22.6.2020.

5.3.3. "Pori", L-189

Kulkureitti: Noormarkku – Helsinki

Pelargoni tunnetaan 1950-luvulta Satakunnasta Porin seudulta. Helsingin Munkkiniemessä asunut nainen ilmoitti pelargonista Hyötykasviyhdistyksen silloiselle toiminnanjohtajalle Anu Rannalle vuonna 2003. Rouva oli kuunnellut edellisenä päivänä Yleisradion *Kysykää puutarhasta* -radio-ohjelman jaksoa, jossa Anu Ranta oli kertomassa vanhoista huonekasveista ja vuonna 2000 järjestetystä *Helsinkiläisiä huonekasveja* -näyttelystä Annalassa. Munkkiniemäläinen rouva halusi lahjoittaa Annalaan vanhan pelargonin.

Anu Ranta tallensi rouvan kertomat tiedot pelargonin historiasta. Rouva kertoi saaneensa sen pistokkaan kihlajaislahjaksi entiseltä kotitalousopettajaltaan vuonna 1951. Rouva oli kotoisin Porin seudulta Noormarkusta ja asunut siellä mennessään kihloihin 1950-luvulla.

Myös Noormarkussa Ahlströmin ruukkien kasvihuoneessa on kasvatettu tätä vaaleanpunaista pelakuuta. Anu Ranta arvelee, että todennäköisesti lahjoittajalta saatu pelargoni oli tätä Ahlströmien kantaa, sillä pelargonit usein kulkeutuivat herrasväen kartanoiden saleista kansan kuisteille ja keittiöihin. Ruukinpatruuna Antti Ahlström osti ruukin vuonna 1870, ja hänen vaimonsa Eva Ahlström toimi ruukin johdossa miehensä kuoltua vuodesta 1896 aina omaan kuolemaansa vuoteen 1920. Ruukinpatruunan vielä eläessä vuonna 1881 valmistui kartanoomainen Isotalo omistajaperheen asuintaloksi. Rakennusta ympäröi laaja puutarha kasvihuoneineen, ja Evan aikaan suuressa kasvihuoneessa kasvatettiin myös eksoottisia kasveja, kuten viiniköynnöstä, palmuja ja agavea. Anu Ranta kuvailee pelargonin olleen komea ja valtava Annalaan tullessaan. Lahjoittaja oli ottanut tästä emokasvista itselleen talteen pistokkaita.

"Pori"-pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 80) kirjassa *Ihanat pelargonit*. Kirjassa todetaan, että "Pori" on samantapainen kuin ruotsalaisten perinnepelargoni 'Mårbacka', minkä Luonnonvarakeskuksen geneettinen ja morfologinen tutkimus on vahvistanut. Kirjassa arvellaan, että "Pori" voi olla "ranskalainen 'Gloire de France', joka on ollut olemassa jo ennen vuotta 1889. Ruotsissa sitä on ollut myynnissä 1800–1900-lukujen taitteessa ja todennäköisesti meillä Suomessakin." Anu Ranta (2010, 114) on esitellyt *Hienohelma ja vanhapoika – Rakkaat huonekasvit* kirjan kuvatekstissä Pori-pelargonia sanoin "vanha vyöhykepelargoni Porin seudulta".

Kuva 79. "Pori". Lehden reunan sinussyvennys on selkeä, mutta melko matala. Kukinnossa on runsaasti kukkia, se on hyvin tiivis, muodoltaan puolipallo, jonka yläosa on tasainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 80. "Pori". Kukan terälehtien reuna on hennomman vaaleanpunainen kuin keskiosa. Irrotetun terälehtien kanta on valkoinen. Yläterälehtien suonet ovat erottuvat. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.3.4. "Alavieskan Hilda", L-188

Kulkureitti: Alavieska – Askainen

Tiina Hiltunen sai pelargonin Museoviraston Louhisaaren kartanomuseon erikoiskasvimarkkinoilla Maskun Askaisissa vuonna 2017 tai 2018. Pelargoni on nimetty Pohjois-Pohjanmaalla Alavieskan Jukulaisen kylässä asuneen Hilda Takkusen mukaan. Kasvin antanut henkilö tiesi, että Hilda kasvatti sitä ainakin 1950-luvulla. Sittemmin 2000-luvun alkupuolella se kulkeutui Varsinais-Suomeen Maskun Askaisiin.

Kuva 81. "Alavieskan Hilda". Kukkien väri vaihtelee kukinnossa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.3.5. "Tuopanjoki", L-186

Kulkureitti: Juuka – Eno – Ruotsi – Suomi

Pohjois-Karjalasta Joensuun Enosta kotoisin oleva Maiju Ahlholm kertoo Suomen Pelargoniyhdistykselle ostaneensa tämän kasvin vuonna 2002 Hakkaraisen puutarhalta Kontiolahdelta. Puutarhalla oli paljon pelargoneja, ja Maiju ihaili kasvihuoneessa ollutta isoa emoyksilöä, josta puutarhuri joka kevät napsi pistokkaat ja kasvatti tätä kaunokaista myyntiin. Hän ei ollut antanut kukalle mitään nimeä, mutta kertoi Maijulle sen olevan vanhaa kantaa, jonka hän oli saanut Marja Lukkariselta, joka oli saanut omansa Aili Puumalaiselta Tuopanjoen kylästä Juuasta vuonna 1979. Maiju antoi kasville nimen "Tuopanjoki" sillä perusteella, että se oli kaukaisin alkuperä, mikä kukalle löytyi.

Maiju on vaihtanut kasvin pistokkaita muiden harrastajien kanssa Ruotsiin ja Suomeen ja antanut myös ystävilleen. Näin kasvi on päätynyt myös ruotsalaisen Mona Hellbergin kokoelmaan, josta Tiina Hiltunen on sen aikanaan hankkinut omaan kokoelmaansa. Maijulla ei ole enää "Tuopanjokea", sillä hän pitää enemmän viileänsävyisistä pelakuista, kun taas "Tuopanjoki" on lämpimän roosan värinen.

Kuva 82. "Tuopanjoki". Kasvi on hyvin korkea ja lehdistö ilmavan näköinen ja raikkaanvihreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

5.3.6. "Mynttiskä", L-249

Kulkureitti: Hattula – Kalvola – Kaarina

Pelargonin historia juontaa ainakin 1960-luvun alkupuolelle Kanta-Hämeeseen Hattulaan, missä Marjatta Viitanen sitä kasvatti. Hän oli Parolannummen osuuskaupan hoitajana. Marjatta oli saanut pelargonin rouva Mynttiseltä. Pelargonin tarinan tallentanut kaarinalainen Jorma Hellstén kertoo, että rouva Mynttinen oli kaupan asiakas tai hän oli kaupassa töissä. Marjatta antoi pelargonille nimeksi Mynttiskä. Tuohon aikaan käytettiin varsin yleisesti naimissa olevan naisen sukunimestä ska-päätettä. Tämä ei ollut henkilön lempinimi, jota olisi käytetty häntä itseään puhuteltaessa, vaan pikemminkin häneen viitattaessa.

Hellsténin sukuun pelargoni tuli vuonna 1966, kun Jorman äiti, vuonna 1938 syntynyt Pirkko, sai sen lahjaksi uusilta naapureiltaan Viitasilta. Perhe oli edellisen vuoden tammikuussa muuttanut Kalvolaan, joka on nykyisin osa Hämeenlinnaa. Kalvolassa K-kauppiaina toimineet Pirkko ja Pentti Hellstén tutustuivat nopeasti paikallisiin. Viitaset asuivat noin puolen kilometrin päässä ja olivat samaa ikäluokkaa Hellsténin kauppiaspariskunnan kanssa. Pirkko antoi Marjatan antamasta pelargonista pistokkaita äidilleen, vuonna 1910 syntyneelle Rauha Aallolle, joka kasvatti sitä kuolemaansa lokakuuhun 1979 asti. Viisi kuukautta ennen kuolemaansa Rauha antoi pistokkaan tyttärenpojalleen Jormalle hänen 20-vuotissyntymäpäivänään.

Jorma otti pelargonin mukaansa, kun hän vuonna 1984 muutti nuoruudenkodistaan Varsinais-Suomeen Piikkiöön töihin silloiseen Maatalouden tutkimuskeskuksen puutarhatutkimuslaitokseen, nykyiseen Luonnonvarakeskuksen Kaarinan toimipaikkaan. Hänen uusi työkaverinsa Hilma Kinnanen ihastui kauniin vaaleanpunakukkaiseen pelargoniin, kun hän kävi kastellessa Jorman huonekasveja tämän lomamatkojen aikana. Koska vaaleanpunainen on Hilman lempiväri, hän pyysi pistokkaan kasvusta.

Jormalla on ollut aiemmin useita huonekasveja, joista hän on harrastuksen hiipuessä luopunut, vain "Mynttiskä" on säilynyt. Tosin muutamaan otteeseen hän on pyytänyt Hilmalta uudet pistokkaat, kun hänen omansa ovat kuolleet tai olleet huonokuntoisia. Jorma kasvattaa pelargonia kesät talvet sisällä olohuoneen ikkunan vieressä. Haasteita on aiheuttanut liian pimeä ja lämmin huoneilma, jossa pelargonia on vaikeaa saada haarottumaan ja se kasvattaa sinnikkäästi vain yhtä vartta.

Pelargoneja kolme vuosikymmentä harrastanut Hilma Kinnanen on kutsunut pelargonia myös 'Mårbacka'-nimellä, koska se hänen mielestään näyttää kovin tältä perinnepelargonilta. Hilma ei aikanaan raaskinut leikata eteisen ikkunalla ahkerasti kukkanuppuja puskevaa pelargonia ja sen varret venyivät pituutta. Vieraaksi tullutta ystävää Liisa Tuomea nämä pelargonit huvittivat niin, että hän otti pihalta päin valokuvan muistoksi. Myöhemmin sen valokuvan pohjalta Hilman veljen vaimo maalasi taulun. Hilma antoi Liisalle pelargonin pistokkaita ja sai vaihtokauppana Liisalta "Tuomen Hulda" -pelargonin (L-250) alkuja.

Luonnonvarakeskuksen pelargoniaineistoon tutkittavaksi "Mynttiskä" saatiin Jorma Hellsténiltä.

Kuva 83. "Mynttiskä". Kukinto oli keskimäärin 4,9 cm korkea ja 8,5 cm leveä. Kukat olivat verrattaen kookkaat tutkimusaineiston ns. mårbackatyyppin kasvien joukossa, jopa yli 40 mm korkeita ja leveitä. Kukka on lähes pyöreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.7.2020.

Kuva 84. "Mynttiskä" on runskukintoinen, hyvin kaunis kasvi. Lehden vyöhyke on heikko, mutta erottuu keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.7.2020.

5.3.7. "Miina", L-185

Kulkureitti: Mynämäki – Tarvasjoki

Pelargonin historia ulottuu 1950-luvulle Varsinais-Suomeen Mynämäelle Luhdan kylään. Pelargoni on nimetty ensimmäisen tiedetyn kasvattajan Miina Kaukorannan mukaan.

Tarvasjoella asuva Carita Maisila sai Miina-pelargonin tyttärensä ristiäislahjan yhteydessä tädiltään mynämäkeläiseltä Mervi Kauppilalta vuonna 2017. Lahjana vaunujen muotoisessa korbissa kasvoi murattia ja keskellä kukki Miina-pelargoni. Vuonna 1956 syntyneellä Mervi Kauppilalla pelargoni oli ollut ainakin kymmenen, ehkä kaksikymmentä vuotta. Mervi sai kasvin aviomiehensä Tapio Kauppilan serkun puolisolta, vuonna 1943 syntyneeltä Marjatta Kauppilalta. Marjatta oli saanut kasvin aikanaan anopiltaan, vuonna 1919 syntyneeltä Hellä Kauppilalta, joka asui Miina Kaukorannan naapurissa. Ennen kuolemaansa 2005 tai 2006 Hellä oli joutunut palvelukotiin ja Marjatta kävi Hellän kotona hoitamassa kasveja satunnaisesti. Vanha pelargoni ikkunalla oli päässyt huonoon kuntoon, ja Marjatta pyysi saada ottaa sen itselleen kotiin "elvytykseen". Tuolloin olisi voinut pelargoni kuolla, mutta Marjatta onnistui sen pelastamaan.

Hellä asui miehensä kanssa Luhdan kylässä Kaukorannan naapurissa. Kaukorannan talo oli pieni torppa, jossa asuivat Miina ja Oskari Kaukoranta. Miina kuoli melko nuorena vuonna 1956, ja leskeksi jäänyt Oskari hoiti pelargonia vaimonsa kuoleman jälkeen vuoteen 1967.

Mervin aviomies Tapio Kauppila syntyi ja kasvoi Luhdan kylässä. Hän muistaa lapsuudestaan 1950- ja 1960-luvulta hyvin Oskari Kaukorannan, joka kävi leskeksi jäätyään Tapion sedän Heimo Kauppilan ja tämän Hellä-vaimon luona syömässä ja saunassa. Oskari antoi jossain yhteydessä pelargonin Hellälle, joka piti Oskarista huolta. Pelargoneja kasvoi noina aikoina runsaasti Oskarin mökin ikkunalaudoilla. Tapio muistelee kukkivien pelargonien lisäksi Kaukorannan mökkiä ja pihapiiriä, josta erityisesti pimeä, pelottava riihi oli jäänyt pienen pojan mieleen.

Miina ja Oskari Kaukoranta olivat alun perin kotoisin noin kahdeksan kilometrin matkan päästä Mietoisista. Tarina ei kuitenkaan kerro, oliko myös "Miina"-pelargoni peräisin Mietoisista vai kasvattivatko Kaukorannat sitä vasta asuessaan Luhdan kylässä.

Miina ja Oskari Kaukorannan mökki on edelleen paikallaan, mutta pelargoneja siellä ei enää kasva. "Miina"-pelargoni kasvaa kuitenkin kotikonnuillaan Mynämäellä Mervi Kauppilan hoidossa. Hän talvettaa kasvin talon alakertaan vievän portaikon ikkunalla. Kesäisin Mervi vie osan pelargoneista ulkoterassille ja osa kasvaa talon eteläpuoleisella ikkunalla.

Carita Maisila kasvattaa pelargonia Taivasjoella. Hänen talossaan on viileämpi lasikuisti, jossa "Miina"-pelargoni kasvaa kesät ja talvet. Isompi kasvi ei selvinnyt vuoden 2020–2021 talvesta, mutta Carita ehti pelastaa siitä kuusi pistokasta. Carita on jakanut "Miina"-pelargonista pistokkaita muutamille tuttaville. "Miina"-pelargoni ja sen historia saivat Caritan pelargoni-innostuksen heräämään, ja hän on vaihtanut pistokkaita muiden vanhojen suomalaisten pelakuiden pistokkaita vastaan.

Kuva 85. "Miina". Lehdistö on vaaleanvihreä. Kasvihuoneessa kasvatetuista kasveista ei löydetty punaista antosyaaniväriä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

Kuva 86. "Miina" on hennon vaaleanpunainen ja kerrottukukkainen. Kasvi on todella runsaskukintainen. Yhdessä kasvissa oli jopa 24 kukintovartta! Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

5.3.8. "Farmor Tallskog", L-183

Kulkureitti: Lapväärtti – Ruotsi

Pelargoni on kulkenut Pohjanmaalta Ruotsiin pelargoniharrastaja Mona Hellbergille, jolta Tiina Hiltunen on saanut sen kokoelmaansa vuonna 2017. Sen historiasta tiedetään vain se, minkä Hellberg mainitsee verkkosivuillaan (Hellberg 2023). Monalle tiedot pelargonin taustasta oli antanut Alman pojanpoika Åke Tallskog. Pelargoni on nimetty ensimmäisen tunnetun kasvattajan Alma Tallskogin mukaan. Alma oli ainakin 1950-luvulla kasvattanut sitä Pohjanmaalla Lapväärtissä. Lapväärtti oli siihen aikaan itsenäinen kunta, kunnes se 1973 liitettiin osaksi Kristiinankaupunkia. Kasvin nimen perusteella suku on ruotsinkielistä. Pelargonin perustiedot ovat myös Ruotsin pelargoniyhdistyksen rekisterissä (PS 2023).

Kuva 87. Kukintaansa aloitteleva "Farmor Tallskog". Muista tutkimuksessa olleista ns. mårbackatyyppin kasveista poiketen tämän kasvikkannan kukkien heteiden ponnet olivat vaaleankeltaiset eivätkä punaiset. Siitepölyn muodostumista ei havainnoitu. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 88. "Farmor Tallskog". Kevään kukat kasvihuoneella olivat voimakkaamman punertavat kuin kasvilla kesällä. Kasvi on korkea. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

Kuva 89. "Farmor Tallskog". Kukka on maltillisesti kerrannainen ja hennon vaaleanpunainen (ei näin tumma kuin tällä viileässä kasvihuoneessa kukintansa aloittaneella kasvilla). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

5.3.9. "Ida-Mummun Pelakuu", L-181

Kulkureitti: Luopioinen

Pelargonia on kasvatettu samassa suvussa 1940-luvulta, mahdollisesti 1930-luvulta lähtien Luopioisissa Aitoon kylässä Pirkanmaalla. Se kuuluu nykyään Pälkäneen kuntaan. Pelargoni on nimetty kasvin tiedot tallentaneen Mirja Hautamäen isoäidin Idan mukaan. Alkujaan pelargoni on lähtöisin Aitoon kylän Anna Tapion kotitalouskoulusta.

Mirja Hautamäen äiti kertoi, että Ida-mummu kasvatti pelargonia sotien aikaan 1930- ja 1940-luvulla. Hän siirsi talveksi pelargonit perunakuoppaan perunoiden päälle. Kun 1950-luvulla valmistui uusi talo lasikuistilla, sen ikkunoilla kasvoi vuodesta toiseen tämä mummun pelakuu. Kun Ida kuoli vuonna 1965, hänen poikansa jatkoi pelargonin kasvattamisessa kuistin ikkunoilla. Mirjan äiti sai pistokkaita, joista hän kasvatti taimia oman kotinsa ulkoverannan ikkunoille. Kun talo myytiin vuonna 1994, mummun pelargonin kasvatus siirtyi Mirjalle.

Ida sai pelargonin miehensä siskolta, joka oli töissä Knaapin tilalla, jossa toimi Anna Tapion kotitalouskoulu sotien aikaan. Puutarhaopettaja Anna Tapio toimi 1921 perustetun Aitoon kotitalous- ja puutarhakoulun johtajana siihen asti, kunnes hänet erotettiin 1930-luvulla. Hän perusti oman kotitalouskoulun, joka toimi ensin vuokratiloissa Knaapin tilalla ja myöhemmin Toukon tilalla kylän keskustassa. Idan miehen sisko oli erittäin innokas kukkien kasvattaja ja hänen mökkinsä ikkunat olivat kuin vuorattu erilaisin kukin.

Kuva 90. Kukintaa aloitteleva "Ida-Mummun Pelakuu". Kukintovarret olivat pitkiä, havaintojen mukaan kasvin yläosaa kohden lyheneviä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.3.10. "Elma", L-191

Kulkureitti: Leppävirta

Pohjois-Savosta Leppävirralta on peräisin vaaleanpunakukkainen pelargoni, jota naiset ovat kasvattaneet useassa talossa. Tiina Hiltunen on saanut kasvin leppävirralaisia vanhoja pelargoneja talteen ottaneelta pelargoniharrastajalta. Muita tutkittuja Leppävirroilla kasvaneita pelargoneja ovat karmiininpunakukkainen "Marjatta" (L-177) ja lohenpunainen "Aino" (L-202).

Kuva 91. "Elma". Mårbackatyypin kukkien irrotetuissa terälehdissä on tyypillisesti erotettavissa kolme erisävystä osiota: terälehtien yläosa on hennon vaaleanpunainen, keskiosa enemmän vaaleanpunainen ja terälehtien kannasta löytyy pieni lähes puhtaan valkoinen alue. Terälehtien värit ovat "epätasaiset", "liukuvat", mutta niissä ei ole selkeitä merkkejä (raitoja tai pisteitä). Kasvien heteiden palhot olivat valkoiset ja ponnet punaiset. Kukintovarressa tai kukkaperässä ei ole punaista antosyaaniväriä. Kasvi on heleänvihreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke, 29.6.2020.

5.3.11. "Reijolan Aino", L-180

Kulkureitti: Luumäki

Pelargonilla on sata vuotta tunnettua historiaa Etelä-Karjassa Luumäellä Reijolan talossa. Aino Salmi Lakkalan kylästä avioitui 1920-luvulla Emil Vanhalakan kanssa. Nuoripari asettui asumaan Luumäen kylän etäisimpään kolkkaan Tuhtiaisen pohjoisrannalle Sarkalahden kylän rajalle Reijola-nimiselle tilalle.

Aino toi mukanaan kaksi kotipelargonია lapsuudenkodistaan. Toinen oli karmiininpunaisena kukkiva ja toinen hennon vaaleanpunaisia kukkia tekevä pelargoni. Karmiininpunainen sai kutsumanimen Aino kotikylän Lakkalan mukaan ("Lakkala", L-209). Vaaleanpunakukkainen nimettiin uuden kodin Reijolan mukaan "Reijolan Aino" -kotipelargoniksi. Aino Vanhalakan jälkeen pelargonien kasvattamista jatkoi hänen miniänsä Lilja Vanhalakka. Lilja antoi suvun pelargonit poikansa Arton vaimolle Tuula Vanhalakalle vaalittavaksi.

Pelargonin tiedot tallentanut ja suvun pelargonია vuodesta 1995 kasvattanut Tuula Vanhalakka kertoo, että pelargoni on ollut kaksi kertaa vähällä kuolla, mutta onneksi pieni pistokas molemmilla kerroilla lähti vielä kasvamaan. Vuonna 2020 tämä luumäkeläinen perinnepelargoni päätyi Suomen tasavallan presidentti P.E. Svinhufvudin kotimuseon Kotkaniemen veranalle kasvamaan.

Kuva 92. "Reijolan Aino". Kukinnot ovat hyvin kauniit. Kukka on puolikerrottu: muutamista kukista laskien terälehtien lukumäärä kukassa oli 8–10 ja joissain kukissa oli lisäksi keskellä 1–3 pientä terälehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

5.3.12. "Vaaleanpunainen Säkkijärvi", L-182

Kulkureitti: Säkkijärvi – Helsinki

Pelargoni on saanut nimensä vaaleanpunaisesta kukinnosta ja paikkakunnasta, jossa sitä kasvatettu. Kasvin tiedot tallentaneet helsinkiläiset vanhoja pelargoneja harrastava Iris Niininen ja vanhoista huonekasveista kirjoja kirjoittanut ja Hyötykasviyhdistyksen puheenjohtajana toiminut Anu Ranta ostivat kumpikin pelargonin Hyötykasviyhdistyksen Annalan taimitorilta vuonna 2007. He arvioivat, että sitä on kasvatettu ainakin 1940-luvulta lähtien.

Isoon saviruukkuun istutettu kookas ja runsaasti kukkiva kasvi kiinnitti Iriksen huomion taimitorilla iäkkään naisen runsaalla myyntipöydällä. Myyjä kertoi olevan vanha kanta Karjalasta, Säkkijärveltä. Säkkijärvi oli Etelä-Karjalassa Viipurinlahden länsirannalla sijainnut Suomen kunta, josta jäi noin 90 prosenttia Neuvostoliitolle sotien jälkeen. Suomen puolelle jäänyt osa Säkkijärveä liitettiin vuonna 1946 Ylämaan ja Miehikkälän kuntiin. Säkkijärveläisen lisäksi naisella oli myynnissä myös toinen pelargoni, joka oli suurikukkainen ja väriltään hyvin voimakkaan punainen. Sen isoon saviruukkuun oli kirjoitettu ”Vanha venäläinen”.

Myyjä oli entisen Hyötykasviyhdistyksen puheenjohtajan Sinikka Katajamäen ystävä. Anu Ranta muistelee, että tämä ystävätär oli samaa ikäluokkaa kuin Sinikka eli 1930-luvulla syntynyt. Ystävättärellä oli yhteyksiä Karjalaan. Tarkempia tietoja myyjästä ei enää ole saatavissa. Anu arvioi, että mahdollisesti pelargoni oli peräisin hänen kodistaan Säkkijärveltä ja kulkeutunut sieltä Helsinkiin.

Iris Niininen kasvattaa pelargonejaan, kuten tätä säkkijärveläistä ja ”Hauska”-pelargonia, (L-193) kesäisin ulkona. Suurimman osan hän vie mökille Keski-Suomeen ja loput kaupunkikodin pihalle talon seinustalle Helsinkiin. Talvisin pelargonit ovat viileällä lasikuistilla, jossa hän antaa hieman lisävaloa.

Kuva 93. ”Vaaleanpunainen Säkkijärvi”. Lehdistö on heleänvihreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 16.6.2021.

Kuva 94. "Vaaleanpunainen Säkkijärvi". Kasvi on reheväkasvuinen ja korkea. Kukinto on muheka ja kukintovarret taittuvat helposti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 30.6.2020.

5.3.13. "Helmi", L-187

Kulkureitti: Tyrvää – Tottijärvi – Sastamala

Vaaleanpunakukkainen pelargoni on nimetty Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen rajalla nykyisen Sastamalan Tyrvällä vuonna 1924 syntyneen Helmi Järvensivun (os. Paunuvuori) mukaan. Pelargonin on nimennyt hänen sastamalainen ystävänsä Merja Lehtimäki, joka on tallentanut kasvin tiedot. Kasvi tunnetaan ainakin 1930-luvulta.

Merja Lehtimäki tutustui Helmiin 2000-luvun alussa nykyisen Sastamalan kesätorilla. Helmi myi torilla villasukkia ja tumppuja, Merja oman puutarhansa, Kantolopen tilan, taimia. Nokian Tottijärvellä asuvaa Helmiä Merja kuvailee puutarhahaimiseksi henkeen ja vereen, ja torilla taimien äärellä jutustellessa he ystävystyivät. Helmin kotipuutarhasta Merja on saanut useampiakin kasvien taimia, joista yhtenä on vaaleanpunainen Helmi-pelargoni, mitä hän on kasvatanut vuodesta 2010.

Helmi itse sai pelakuun äidiltään. 11-lapsinen perhe, jonka sisaruskatraasta Helmi on yksi vanhimpia, asui maatalossa isänpuoleisen suvun Paunuvuoren pientilalla, jossa oli peltoa ja hie-man karjaa. Helmin äiti, 1900-luvun alkupuolella syntynyt Anni Paunuvuori (os. Mattila) kasvatti Kaltsilassa pelargonia niin kauan kuin Helmi muistaa. Siitä ei kuitenkaan ole varmaa tietoa mistä Anni pelargonin aikoinaan sai, oliko hän mahdollisesti tuonut sen kotoaan mennessään naimisiin ja muuttaessaan Paunuvuoren tilalle nuoreksi emännäksi.

Helmi muistaa, että äiti istutti pelargoneja peltipurkkeihin, kuten vanhoihin maalitölkkeihin, sillä kukkaruukkuja ei juurikaan ollut saatavilla. Peltipurkkien pohjaan ei tehty reikiä, sillä silloin ne olisivat vaatineet lautasen alleen, ja suuriväkisessä perheessä kaikki lautaset varattiin luonnollisesti vain ruokakäyttöön. Umpinaisten peltipurkkien takia kukkien kastelun kanssa tulikin olla tarkkana.

Helmin äidillä oli tapana pitää pelakuita ympäri vuoden sisätiloissa, sillä ulkona käyskentelevät lehmät ja leikkivät lapset olisivat saattaneet turmella kasveja. Kesäisin vanhan talon

ikkunoista irrotettiin sisäpokat, jolloin kukkapurkit mahtuivat hyvin ikkunalle. Talvella Anni siirsi pelargonit talvehtimaan joko pimeään komeroon tai ikkunoiden läheisyyteen. Pelargo-neille annettiin lannoitteeksi helposti saatavilla olevaa lehmän lantaa sadeveteen liotettuna. Anni antoi pistokkaita auliisti kaikille halukkaille ja hän antoi pelargonin alun mukaan myös kaikille lapsille näiden muuttaessa pois kotoa.

Merjan mukaan Helmi-pelargonissa on suhteellisen pienet kukinnot, joiden ansiosta kukka-varret pysyvät hyvin pystyssä. Se ei ole kovinkaan roteva, vaan ennemminkin siro. Lehdet ovat hieman harmaaseen taittuvia, eivät siis perinteisen tummanvihreitä. Merja vie pelargonit usein kesäisin pihalle ja terassille. Talveksi hän vie kasvit kuistille ja vanhan navetan ikkunoille. Las-ten muutettua pois kotoa hän on hyödyntänyt myös vapautuneiden huoneiden ikkunat.

Kuva 95. "Helmi". Lehdet ovat vaaleanvihreitä. Kukka on puolikerrottu, tyypillisesti kukassa on 10 terälehteä, keskellä voi olla lisäksi muutama pieni terälehti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.3.14. "Vilho", L-254

Kulkureitti: Salo – Vilppula – Pälkäne – Naantali – Pöytyä

Pelargoni on säilynyt vuosikymmeniä vuonna 1941 syntyneen Vilho Niemen vaalimana. Kasvin tarinaan ja pitkään historiaan liittyy useita suomalaisia historiallisia kartanoita. Viimeisimpänä kasvi kukoisti tasavallan presidentin kesäasunnon Kultarannan tilalla Naantalissa, jonka laitoshoitajan pestistä Vilho eläköityi vuonna 2004 työskenneltyään Kultarannassa 32 vuotta. Vilho kertoo: "Kanta on 1968 veljeni kuistilta Salosta. Veljeni vaimo Bertta oli saanut pistokkaat samassa työpaikassa olleelta Lyyli Breiliniltä, jonka vanhemmat olivat työskennelleet Joensuun Kartanossa Salossa. Kartanon kuistilta lähtöisin."

Salolaisen kunnallispoliitikon ja kansanedustajan Reino Breilinin äiti Lyyli Breilin on tuonut aikanaan, mahdollisesti 1958 tai 1959, Joensuun Kartanosta Halikosta nykyisestä Salon kaupungista kasvin pistokkaan, jota Vilho on vuosikymmenet kasvattanut. Lyylin vanhemmat olivat työskennelleet Joensuun Kartanossa. Vilho Niemen käly Bertta Niemi työskenteli samassa paikassa Salon meijerissä Lyyli Breilinin kanssa ja sai pistokkaansa häneltä. Bertta taas kasvatti omansa ja antoi pistokkaita Vilho ja Annikki Niemelle, jotka aloittivat Kultarannan huvilatilan

tilanhoitajana sekä emäntänä vuonna 1972. Samana vuonna he saivat pistokkaita, joista kasvattivat omansa aina siihen saakka, kun eläköityivät Kultarannasta. Vilho Niemi on jäänyt vuosi sitten leskeksi, mutta edelleen joka vuosi hän uusii ja kasvattaa lasiverannallaan pelargonit talvettaen ne kellarissa. Pelargoni ei varista kukkien terälehtiä, vaan kuivattaa ne.

Vilho kertoo, että "Tasavallan presidentin Mauno Koiviston (1923–2017) puoliso Tellervo Koivisto pyysi myös pelargonin eräänä kesänä ihastuttuaan Frälsin lasiverannan kuistillamme kukkivaan kasviin."

Laitosmies Vilho Niemen mukana kasvikanta on kulkenut monissa paikoissa:

1968–1971	Salosta Vilppulaan, Pohjois-Hämeen Maatalousoppilaitos
1971–1972	Vilppulasta Pälkäneelle, Saarioisten taimistot
1972–1980	Kultaranta Frälsi, talvisäilytys kasvihuoneella
1980–1996	Omakotitalo Naantali, talvisäilytys kasvihuoneella
1996–1999	Aura Kuuskosken Kartano Koskipirtti, talvisäilytys kellarissa
1999–2000	Kultarannan kasvihuoneella
2000–2022	Vapaa-ajanasunto Pöytyä, talvisäilytys kellarissa

Kuva 96. Kuva on 1980-luvun puolesta välistä Frälsin lasiverannalta, jonka ikkunoilla kukkii upea, pitkään vaalittu pelakuukanta. Kuvassa on perhe Niemi ja vieraana perhetuttava Aili. "Olimme kaikki töissä Kultarannassa. Tytär Mari oli töissä kesäisin ja opiskelujen aikana useana vuotena." Kuva: yksityinen albumi.

Luonnonvarakeskuksen tutkija Maarit Heinosen saamaan vihjeeseen Kultarannassa kasva-
neesta vanhasta kotipelargonista tuli varmistus maaliskuussa 2020 (Suvanto, 10.3.2020). Kul-
tarannan puutarhuri Sari Suvanto otti talteen Vilho Niemen kasvattaman pelargonin ja kokosi
perustietoja Vilho Niemeltä alkukesällä 2020. Tutkija Saara Tuohimetsä vastaanotti kasvin Kul-
tarannasta vieraillessaan siellä pioniasioissa Sirkka Juhanojan ja Merja Hartikaisen kanssa ke-
säkuussa 2020.

Kuva 97. Kultarannan puutarhuri Sari Suvanto luovuttaa "Vilho"-taimen tutkimukseen 11.6.2020. Kukka hieman myöhemmin kesällä. Kuva: Saara Tuohimetsä.

"Vilho" tuli tutkimukseen muita kasveja myöhemmin, eikä sitä voitu havainnoida samassa koeasetelmassa. Kuitenkin myöhemmin kukissa terälehtien määrän laskettiin vaihtelevan 6-10 terälehteen, lisäksi keskellä oli pieniä terälehtiä 0-3 (n=8 kukkaa). Yhden kukinnan kolmen suurimman kukan korkeudet olivat 50, 50 ja 47 mm ja leveydet vastaavasti 51, 45 ja 45 mm. Eli kukka on puolikerrottu ja kookas.

Kuva 98. "Vilho" kahden vuoden kasvatuksen jälkeen. "Vilhon" kukat vaikuttavat hieman suuremmilta kuin muilla mårbackatyyppin kasveilla. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.3.15. "Pohjoismäen Elvi", L-199

Kulkureitti: Sonkajärvi

Vaaleanpunaisena kukkiva pelargoni tunnetaan Pohjois-Savon Sonkajärveltä Pohjoismäen kylästä ja sen varhaisin tiedetty kasvattaja oli vuonna 1901 syntynyt Elvi Heiskanen. Kasvin tiedot antanut sonkajärveläinen Elsa Vatanen on nimennyt kasvin naapurinsa Elvin mukaan.

Suomen Pelargoniyhdistyksen vanhojen kantojen keruuseen kasvin löysi Varsinais-Suomen Liedossa asuva pelargoniharrastaja Sirpa Ojala.

Pelargoni on ollut vuonna 1950 syntyneellä Elsa Vatasella vuodesta 1977 asti, jolloin hän muutti nykyiseen kotitaloonsa. Hän pyysi Elviltä pistokkaan kahdesta pelargonista, toinen oli tämä vaaleanpunainen ja toinen valkokukkainen, jolle hän antoi nimen ”Pohjoismaen Elsa” (L-234). Siitä, kuinka kauan pelargonit ovat vuonna 1901 syntyneellä Elvillä olleet, ei ole varmuutta. Naapuripariskunta Elvi ja hänen miehensä Tauno asuivat suuressa maalaistalossa, vanhalla tilalla nimeltä Tuovila. Elsa muistelee, että kyseessä oli Elvin sukutila, ja siksi kuulostaisi todennäköiseltä, että myös pelakuut ovat kasvaneet kauan tilalla. Teerimäen Tuovila on yksi vanhimmista Sonkajärven rakennuksista, joka on edelleen asuinkäytössä ja se on alun perin 1700-luvulla rakennettu valtion metsänvartijan asunnoksi.

Vaikka molemmat pelargonit ovat kasvaneet Elsalla lähes 50 vuotta, vuonna 2020 vaaleanpunainen Elvi-pelargoni kuihtui. Elsa on jakanut kasveja alkuja runsaasti tuttavilleen. Hän on antanut myös vaaleanpunaisen Elvi-pelargonin naapurilleen Irjalle, joka sai kasvatettua valoisassa eteisessään pelakuusta mahtavan. ”Pohjoismaen Elvi” pelastui.

”Pohjoismaen Elvi” kukkii runsaasti ja usein pitkälle syksyyn. Talvea kohden Elsa ei useinkaan raaski leikata kasveja tapeiksi, vaan leikkaa niistä rujoimmat oksat vasta keväällä, mikäli siltä näyttää. Hän talvettaa pelargonit normaalissa huoneenlämmössä niillä kasvupaikoilla, joilla kasvit kesänkin kukkivat, eli kamarin ja tuvan ikkunalla. Kellariakin hän on kokeillut, mutta vanhan puutalon kellari on liian viileä ja kostea, joten kasvit tупpaavat homehtumaan. Arjen helpottamiseksi taloon on nyttemmin asennettu ilmalämpöpumppu puulämmityksen tilalle, mikä on tuonut haasteita pelakuiden talvettamiselle. Koska Elsa ei jaksa enää itse hoitaa pelargoneja samalla tarmolla kuin ennen, on hän erittäin mielissään, että on jakanut niitä, jos ne niin säilyisivät tulevaisuuteen.

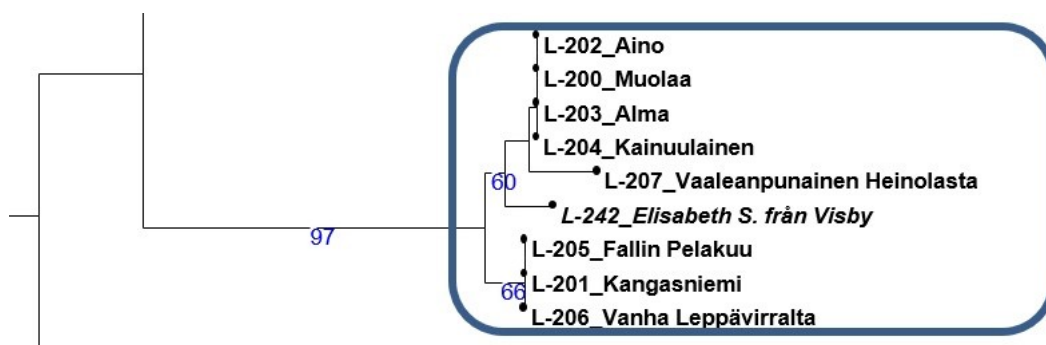
Kuva 99. ”Pohjoismaen Elvi”. Lehden vyöhyke lähenee lehden reunaa. Kukinnot nousevat selvästi lehdistön yläpuolelle. Kukassa oli tyypillisesti 11 terälehteä, ja ne olivat tummemman vaaleanpunaisia kuin aineiston muilla mårbackatyyppin kasveilla. Kasvikanta erosi geneettisesti aineiston isosta (13 kasvikantaa) duplikaattiryhmästä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.4. Rehevät lohenpunakukkaiset lehdiltään voimakasvyöhykkeiset

Tällä ryhmällä on suuret ja raskaat lohenpunaiset kukinnot, rehevä kasvutapa ja lehdissä voimakas vyöhyke. Ryhmässä oli yhdeksän kasvikanntaa: "Aino", "Muolaa", "Alma", "Kainuulainen", "Vaaleanpunainen Heinolasta", "Fallin Pelakuu", "Kangasniemi" ja "Vanha Leppävirralta". Harrastajat kutsuvat ryhmän kasveja muolaatyypiksi ryhmän varhaisimman tunnetun edustajan "Muolaa" mukaisesti.

'Elisabet S. från Visby' on vanha ruotsalainen pehmeän oranssikukkainen kotipelargoni, jonka kukat ovat puolikerrotut. Lehdissä näkyy selvä vyöhyke. Pelargoni on peräisin mieheltä, jonka kotitalossa Sankt Olofsin kujalla Visbyssä se kasvoi. Miehen äiti Elisabet (1887–1963) oli pelargonin kasvattaja. Elisabetin kuoleman jälkeen hänen miehensä ja pojanpoikansa jatkoivat pelargonin kasvatusta. (PS 2023).

Ryhmän kasvit jakaantuivat DNA mikrosatelliittitutkimuksessa kahteen alaryhmään (Kuva 100), joista toisessa oli 4 duplikaattia ("Aino", "Muolaa", "Alma", "Kainuulainen") ja toisessa 3 ("Fallin Pelakuu", "Kangasniemi", "Vanha Leppävirralta"). Kaksi muuta, "Vaaleanpunainen Heinolasta" ja verrannelajike 'Elisabet S. från Visby', poikkesivat hieman ylemmän duplikaattiryhmän kasveista (Kuva). Kasviryhmän kasvit ovat luultavimmin tetraploideja.

Kuva 100. Lohenpunakukkaiset, rotevakasvuiset, lehden vyöhykkeeltä voimakkaat kasvit ovat tutkimuksessa sekä DNA-merkeiltään että ulkoisilta ominaisuuksiltaan melko yhtenäinen ryhmä. DNA-tutkimuksessa kasvit jakautuvat kahteen alaryhmään. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Ryhmän kasvien kasvutapa on puolipysty (UPOV luokka 2), versot ovat osin levällään. Leikkaamalla kasveista saa kompaktimpia. Lehdistön korkeudessa oli vaihtelua. Lehden väri arvioitiin kaikilla olevan keskivihreä-tummanvihreä. Vyöhyke erottui vahvasti tai erittäin vahvasti. Vyöhykkeen sijainti lehdellä on lähempänä lehden ulkoreunaa (Kuva 101), leveävyöhykkeisillä lähes keskellä. Lehden reunan sinus (syventymä) vaihtelee kasveilla vähäisestä keskimääräisen syvään. Lehtilavan tyven reunan asento vaihteli kasviyksilössä ja ryhmässä hieman avoimesta kiinni olevaan ja hieman ylimenevään. Lehden reuna aaltoilee voimakkaasti paitsi kannalla "Vanha Leppävirralta" (L-206), jolla aaltoilu arvioitiin keskimääräiseksi. Mitattuna lehdet ovat korkeuttaan lähes kaksi kertaa leveämpiä, ja tutkimuksessa olleiden kasvien suurimpia. Ulkomuodoltaan lehti on lähes pyöreä (huomaa korkeuden mittaustapa). Lehtien yksittäiset

ominaisuudet eivät korreloi geneettisen tutkimuksen ryhmittelyn kanssa: kasviryhmä on kokonaisuutena yhtenäinen.

Ylemmän duplikaattiryhmän lehden korkeus oli 7,3 cm ja leveys 12,7 cm. "Vaaleanpunainen Heinolasta"-kannalla lehdet olivat pienemmät: korkeus keskimäärin 5,9 cm ja leveys 10,3 cm. Alemman duplikaattiryhmän kasveilla lehden korkeus oli 7,1 cm ja leveys 12,7 cm. Verrannelajikkeella 'Elisabet S. från Visby' lehden korkeus oli keskimäärin 7,6 cm ja leveys 13,2 cm.

Kukintovarren pituusluokka vaihtelee ylemmällä duplikaattiryhmällä keskimääräisestä ("Aino" KA 23 cm, "Alma" KA 22,5 cm) pitkään ("Muolaa" KA 25,3 cm, "Kainuulainen" KA 27 cm). Alemman duplikaattiryhmän kasveilla kukintovarsi on keskipitkä ("Fallin Pelakuu" KA 24,5 cm, "Kangasniemi" KA 21,7 cm, "Vanha Leppävirralla" KA 23,5 cm). Kannalla "Vaaleanpunainen Heinolasta" kukintovarsi on luokkaa lyhyt (1), pituus on selvästi lyhyempi kuin muilla koko ryhmän kannoilla (16–19,5 cm, KA 17,9 cm). Lajikkeella 'Elisabet S. från Visby', kukintovarsi on keskipitkä, keskimäärin 21,9 cm (18–24,5 cm). Tutkimushetkellä, nuorilla kasvihuonekasveilla, kukintovarren keskikolmanneksen antosyaanivärytystä ei ollut tai se oli hyvin heikko.

Kuva 101. Kuvissa ryhmän kasvit kolmen kuukauden kasvihuonekasvatuksen jälkeen. Kasvien lehtien väri on keski-tummanvihreä (huomaa, että kuvat on otettu eri valotuksilla eivätkä siksi täysin vertailukelpoisia), ja lehtien vyöhykkeet ovat vahvat tai erittäin vahvat. Vyöhykkeen sijainti lehdellä on lähellä lehden reunaa; leveävyöhykkeisillä, kuten kannalla "Muolaa" lähes keskellä. Lehden reuna aaltoilee voimakkaasti, paitsi kannalla "Vanha Leppävirralla" keskimääräisesti (oik. alakulma). Kuvan kasvit vasemmalta oikealle ylärivissä "Aino", "Muolaa" ja "Vaaleanpunainen Heinolasta", keskirivissä "Alma", "Kainuulainen" ja ruotsalainen 'Elisabet S. från Visby', alarivissä "Fallin Pelakuu", "Kangasniemi" ja "Vanha Leppävirralla". Kuva: Saara Tuohimetsä.

Kukinnot ovat suuret. Kukkaperän yläkolmanneksen antosyaaniväriyty on kaikilla ryhmän kasveilla erittäin vahva (UPOV luokka 5). Kukkaperä on keskimittainen tai pitkä (L-202 "Aino", L-200 "Muolaa", L-203 "Alma", L-201 "Kangasniemi"). Ryhmän kasveilla kukkien heteiden palho on valkoinen ja ponsi punainen. Kukat ovat vain hieman leveyttään korkeampia – kukan muoto on lähes pyöreä. Kukat ovat suuret, korkeudeltaan 30–42 mm ja leveydeltä 29–40 mm (Taulukko 7). Kukan tyyppi on maltillisesti kerrottu (useissa 12–14 terälehteä); "Kainuulainen" määriteltiin puolikerrotuksi, koska useimmissa lasketuissa kukissa oli 10 terälehteä (kerrottu olisi yli 10 terälehteä), samoin "Vaaleanpunainen Heinolasta" -kannan kukissa oli usein tasan 10 terälehteä, joissain 11 tai 12 terälehteä (yhdessäkään havainnoidussa kukassa ei ollut pieniä terälehtiä kukan keskellä). Kukan sivuprofiili on kovera. Terälehdissä on tyypillisesti värin epätasaisuutta, suonet näkyvät tummempina ja punaisen lisäksi valkoista "raitamaisuutta" voi esiintyä. Verholehti ei kaarru. Leveimmän verholehden keskikohdan antosyaaniväriyty on erittäin vahva (lk 5), kannalla "Vanha Leppävirralta" vahva (lk 4). Kukan ylimmät terälehdet ovat vastapuikeita (spatulate). Ylimpien terälehtien reunassa on lantto (emarginate), kannalla "Vanha Leppävirralta" reuna oli ehytlaitainen (entire). Terälehtien väri on sama kukan kaikissa terälehdissä. Kukka on RHS-kortistolla lähinnä sävyjä 43 C/D. (Kuva 102).

Taulukko 7. Lohenpunaisten tyyppiryhmän kasvien kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu yhteensä vähintään kolme kukintoa tai kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Sukupuun ylemmän duplikaattiryhmän kannalla "Kainuulainen" on muita kolmea kasvikan- taa hieman pienemmät kukinnot ja kukat. Suurimmat kukat olivat kannalla "Vaaleanpunainen Heinolasta", kasvi sijoittuu sukupuussa vähän erilleen muista. Geneettiset duplikaattiryhmät ovat taulukossa samanvärisin rivein.

Kasvikanta	Kukinto-varren pituuden vaihtelu cm	Kukin- non korkeus cm	Ku- kin- non le- veys cm	Kukan korkeu- den vaih- telu mm	Kukan kor- keus mm	Kukan levey- den vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Aino	21–25,5	7,9	12,9	35–47	39,9	32–46	37,1
Muolaa	21,5–28	5,9	11,5	33–44	36,9	30–43	36,2
Alma	17–26,5	5,9	11,3	35–40	37	33–40	35,2
Kainuulainen	20,5–29,5	5,2	9,6	25–33	30,1	24–34	28,7
Vaaleanpunainen Heinolasta	16–20	7,5	11,4	37–45	42,1	34–45	39,8
<i>Elisabet S. från Visby</i>	18–24,5	6,1	11,1	32–45	38,1	31–46	36,6
Fallin Pelakuu	21–24,5	5,7	11,3	28–35	31,3	26–35	30,8
Kangasniemi	19–25	7,6	11,7	35–45	40,1	32–38	35,8
Vanha Leppävirralta	20–27,5	5,3	9,9	34–42	37,7	29–38	34,7

Kuva 102. Lohenpunakukkaisten ryhmän kukintoja. Kuvan kasvit vasemmalta oikealle ylärivissä "Aino", "Muolaa" ja "Vaaleanpunainen Heinolasta", keskirivissä "Alma", "Kainuulainen" ja ruotsalainen 'Elisabet S. från Visby', alarivissä "Fallin Pelakuu", "Kangasniemi" ja "Vanha Leppävirralta". Kuva: Saara Tuohimetsä.

Kuva 103. Ruotsalainen vanha perinnepelargoni 'Elisabet S. från Visby' oli lohenpunakukkaisten ryhmän verrannelajikkeena. Kukan ylimmissä terälehdissä suonet erottuvat hieman tummempina, mutta kukassa ei ole varsinaisia merkkejä. Kukkaperä on voimakkaan punainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 24.6.2020.

Ryhmä on ulkoisilta ominaisuuksista varsin yhtenäinen, vaikka geneettisen analyysin tulos näyttää aineistossa eroja. Kasvien suuri koko, kuten lehtien, kukintojen ja kukkien suuret mitat arvoit verrattuna useaan muuhun tutkimuksen kasviryhmään, vastaa geneettisen analyysin havaintoa kasvien polyploidista eli kromosomistojen moninkertaisuudesta. Ryhmän kasvit ovat arviolta tetraploideja.

5.4.1. "Muolaa", L-200

Kulkureitti: Muolaa – Viipuri – Lavia – Koski TI.

Rotevakasvuisen suurin lohenpunaisin kukin kukkivan "Muolaa"-nimisen kotipelargonin kulkureitti Muolaasta Turun läänin Koskelle on piirtynyt lähtemättömästi Pyykkö- ja Romu-sukujen historiaan.

Heti talvisodan jälkeen sotailesti Tyne Romu, tyttönimeltään Pyykkö, muutti takaisin tyttärensä Aunen kanssa Karjalaan. Tyne asettui asumaan Viipurin maalaiskuntaan Säiniön kylään noin kahdeksan kilometrin päähän Viipurista vanhimman siskonsa talon yläkertaan. Hän vei tyttärensä Muolaan pitäjään mummonsä Helenan luo asumaan. Tyne kävi viikonloppuisin Muolaassa tyttärensä luona. Hän sai Helenalta pelargonin taimen, jonka vei Säiniölle. Pelargoni kasvoi isoksi ja kauniiksi.

Kesäkuussa 1944 Tyne Romu polki pyörällä sydän pamppaillen Viipurin Säiniön kylästä kohti Muolaan pitäjää. Matkaa oli useampi kymmenen kilometriä. Oli kiire hakemaan 7-vuotias tytär mummon luota Muolaasta. Oli tullut käsky lähteä evakkoon – jo toistamiseen. Muolaan evakointi tapahtui hieman aikaisemmin kuin Säiniön, joten tytär oli haettava.

Tyynen huoneen ikkunalla talon yläkerrassa kukki pelargoni isoin lohenpunaisin kukin. Hän oli halunnut ottaa pelargonin ruukussa mukaan matkalle, mutta ei sitä voinut kuljettaa polkupyörällä ja yhdessä matkalaukussa. Tyne päätti leikata siitä useita pistokkaita, jotka hän asetti matkalaukkuun päällimmäiseksi.

Juuri ennen lähtöä Tyne antoi paljon vettä pelakuulle. Tyne etsi kynän ja paperilapun, johon hän kirjoitti lyhyen viestin talon seuraavalle asukkaalle. Hän pyysi antamaan kukalle vettä ja kirjoittamaan sen voinnista hänelle. Tyne antoi osoitteeksi nuorimman siskonsä Saiman kodin Turun läänin Koskella. Sinne hän ja Aune-tytär nyt olivat matkalla.

Tyne köytti matkalaukun polkupyörän rungon päälle. Tyynen ja Aunen evakkomatka alkaa kohti Viipurin keskustaa. Tyne talutti polkupyörää, Aune-tytär käveli vierellä pieni tuohilaukku kädessään. Myöhemmin he pääsivät kyytiin kuorma-auton lavalle.

Viipurista matka jatkui länteen yli 400 kilometrin päähän Satakuntaan Lavialle evakkojen yhteiskyydeillä. Lavialla Tyne pääsi istuttamaan pelakuun ruukkuun. Pian Tyynen ja Aunen ja pelakuuruukkujen matka jatkui noin 150 kilometriä etelän suuntaan Turun läänin Koskelle Tyynen nuorimman siskon luo.

Muutama viikko evakkomatkalta lähdön jälkeen posti toi Koskelle kirjeen Viipurista. Kirjeen oli kirjoittanut suomalainen sotilas, jonka rintamalta perääntyvä joukkue oli yöpymässä Tyynen vanhimman siskon talossa Säiniössä. Sotilas kirjoitti kasteleensa pelakuuta ja kertoi sen voineen hyvin sotilaiden lähtiessä talosta. Tyynen ja sotilaan kirjeenvaihto jatkui vielä pitkään.

Pelargoni kukoisti Koskella. Tyynen tuomista pistokkaista lisättiin vuosien aikana useita satoja uusia taimia. Pelakuuta alettiin kutsua "Muolaaksi". Tyynen siskontyttö Ritva Mikkola ryhtyi hoivamaan tätinsä perintöpelakuuta samoin kuin hänen poikansa vaimo Anne Mikkola. Sitä on jaettu myös kauppa-utarihoihin lisättäväksi.

”Muolaa”-pelargonin tarinan tallentaneelle Aune-tyttärelle isoäidin pelargoni oli todella tärkeä. Aune kuoli tammikuussa 2021. Hänen miehensä Heikki kertoi, että Aune oli erittäin mielissään siitä, että ”Muolaa”-pelargoni ja sen tarina elää.

”Muolaa”-pelargonin kulkureittihistoria on julkaistu aiemmin Koskelainen-seutulehdessä ja Kotivinkki-lehdessä (Vallinkoski 2021). Anu Ranta (2010, 113) on esitellyt *Hienohelma ja vanha-poika – Rakkaat huonekasvit* kirjan kuvatekstissä ”Muolaa”-pelargonia: ”Kuvan yksilö on Someron torilta ostetun jälkeläinen.” Hyötykasviyhdistys otti ensimmäisenä sen talteen kokoelmaan.

Kuva 104. ”Muolaa” on runsaskukintainen. Kukkaperä on yläosastaan hyvin voimakkaan punainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 30.6.2020.

Kuva 105. ”Muolaa”. Kasvi on reheväkasvuinen, roteva. Lehden vyöhyke on hyvin voimakas. Kuvassa on kaksivuotias, voimakkaasti leikattu kasvi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 11.4.2022.

Kuva 106. "Muolaa". Lehdet ovat hyvin kauniit. Niiden vyöhyke on leveä. Lehtilavan reunan asento on kiinnioleva. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 11.4.2022.

5.4.2. "Aino", L-202

Kulkureitti: Leppävirta

Pohjois-Savosta Leppävirralta on peräisin vanha lohenpunakukkainen pelargoni, jota on Tiina Hiltuselle kasvin antaneen paikallisen pelargoniharrastajan mukaan kasvatettu paikkakunnalla useassa talossa. Muita Leppävirroilla kasvaneita pelargoneja ovat hennon vaaleanpunakukkainen "Elma" (L-191) ja karmiininpunainen "Marjatta" (L-177).

Kuva 107. "Aino". Huomaa kuvien eri valotuksesta johtuva ero lehdistön värissä. Lehden väri arvioitiin keski-tummanvihreäksi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 18.6.2020.

5.4.3. "Alma", L-203

Kulkureitti: Nilsia – Helsinki

Pelargoni tuli helsinkiläiselle pelargoniharrastaja Anneli Nousiaiselle 16.7.2004. Annelin äiti toi pistokkaan ystävältään, joka asuu Pohjois-Savossa Nilsian Sydänmaalla samassa kylässä, josta pelargonin vanhin tunnettu kasvattaja Alma on kotoisin. Ystävä oli saanut pistokkaan Almalta, joka oli 92-vuotias vuonna 2004, kun pistokas tuli Annelille. Alma oli Sydänmaalla tunnettu intohimoinen kasviharrastaja, jonka talossa oli hieno puutarha, jossa kasvoi erikoisiakin kasvilajeja. "Alma"-pelargonin tiedetään tulleen Sydänmaalle 1950–1960-lukujen vaihteessa jostain Pohjois-Savosta. Sydänmaalla se on levinnyt pistokkaista laajasti ja sitä kasvatettiin ja kasvatetaan ehkä edelleenkin useissa taloissa.

Kuva 108. Kannan "Alma" kaksi kasviyksilöä. Kasvutapa versoilla on melko leveäasentoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 23.6.2020.

Kuva 109. "Alma". Kasvi on voimakaskasvuinen. Lehden reuna aaltoilee. Kukkien terälehtien alapinta on vaaleampi kuin yläpinta. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 23.6.2020.

5.4.4. "Kainuulainen", L-204

Kulkureitti: Hyrynsalmi – Ranua

"Kainuulainen" on yksi ranualaisen Rami Hiltusen Ranualta tallentamista ja Tiina Hiltusen pelargonikeruuseen antamista vanhoista pelargonikannoista. "Kainuulainen"-pelargoni on saanut nimensä siitä, että sen on Ranualle tuonut nuori miniä lapsuudenkodistaan Kainuun maakunnan Hyrynsalmelta. Kyseinen rouva on syntynyt 1950-luvulla ja kertoo, että pelargoni on peräisin 1924 syntyneeltä mummolta. Rami Hiltusen tallentamia vanhoja pelargonikantoja ovat myös aniliininpunakukkainen "Ranua" (L-231) ja silmälinen vaaleanpunakukkainen "Milja" (L-224).

Kuva 110. "Kainuulainen". Kukka on oranssihtava lohenpunainen, terälehtien reunat haalistuvat. Kasvi on melko matala ja leveä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 29.6.2020.

Kuva 111. "Kainuulaisen" kukinnossa on monta kukkaa. Kukkaperät ovat kokonaan punaiset ja niiden väri on vahva. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 29.6.2020.

5.4.5. "Vaaleanpunainen Heinolasta", L-207

Kulkureitti: Heinola

Tiina Hiltunen on saanut tämän vanhan pelargonin isänsä tuttavalta Päijät-Hämeestä Heinolasta. Sen tiedetään olevan vanhaa kantaa, mutta tarkempia tietoja ei ole saatavissa.

Kuva 112. "Vaaleanpunainen Heinolasta". Lohenpunakukkainen ja roteva kasvi. Lehden vyöhyke on voimakas. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 17.6.2020.

5.4.6. "Fallin Pelakuu", L-205

Kulkureitti: Parainen

Pelargonioita on kasvatettu arviolta ainakin 1940-luvulta lähtien Turun saaristossa Paraisten Lemlahden saarella. Sen ensimmäinen tiedetty kasvattaja oli 1880- tai 1890-luvulla syntynyt Naima Karlsson, joka asui koko elämänsä Lemlahden kartanon työväenalueella. Kasvin tiedot tallentanut paraislainen pelargoniharrastaja Pasi Hurtén on nimennyt pelargonin työväenalueen kutsumanimen mukaan. Aluetta kutsuttiin suomenkielisten keskuudessa Falliksi, ruotsiksi Fallet. Alueella oli kartanon saha, työläisten asuinalue ja kauppa.

Lemlahden kartanon naapurissa myöhemmällä iällä asunut 1940-luvulla syntynyt Aune Pulkkinen sai Naiman pelargonista pistokkaan 1960-luvun alussa. Lemlahden kartanon omistaja Carl-Göran af Heurlin muistaa nuoruudestaan, että Fallin kaupassa töissä ollut Naima pidettiin topakkana luonteeltaan. Naima kuoli 1970-luvulla. Naiman kotona ei moni paikallinen ollut vierailut. Nuori, noin 20-vuotias Aune tutustui tuolloin iäkkääseen, noin 80-vuotiaaseen Naimaan, joka kutsui hänet vierailemaan luonaan Fallin työväen asuinalueella, jota kutsuttiin kasarmialueeksi. Naiman pieni asunto oli matalassa kahden huoneiston puutalossa, jossa oli omat sisäänkäynnit. Huoneistossa oli tupakeittiö ja makuuhuone. Aune muisteli, että Naimalla ei ollut muita huonekasveja kuin tätä erityisen komeasti kukkivaa ja rotevaa pelargonioita.

Aune sai pelargonista pistokkaan. Naima oli evästännyt Aunea, että tämä on erikoinen, spesiaali, pelakuu. Hän kehotti pitämään siitä hyvää huolta eikä antamaan siitä pistokkaita ihan kenelle tahansa. Ilmeisesti Naima valitsi tarkoin, kenelle pistokkaita antoi. Aune laittoi

pistokkaan takintaskuun. Seuraavana päivänä Aune muisti pistokkaan ja oli kauhuissaan, kuinka oli saattanut unohtaa pistokkaan. Pistokas oli jo nuutunut, mutta Aune sai sen virkomaan ja kasvamaan. Aune kasvatti pelargonia neljän vuosikymmenen ajan.

Myöhemmin Aune muisteli, että Naima oli kasvattanut pelargonia pitkään, mutta ei enää muistanut, mistä Naima oli aikanaan saanut pelargonin. Se on saattanut tulla Lemlahden saarelle siirtokarjalaisten mukana, mutta ei oletettavasti kuitenkaan koivistolaisilta.

Lemlahden saarella asuva Pasi Hurtén sai pelargonin vuonna 2006. Hän sai vinkin Aune Pulkisen erikoisesta pelargonista Marjukka af Heurliniltä, joka kierteli samoihin aikoihin saaren ja Lemlahden kartanon alueita etsien vanhoja huonekasveja. Innoituksen tähän Marjukka oli saanut kuultuaan Pasiin kertovan huonekasveista Kaarinassa Tuorlassa Ammattiopisto Livian tapahtumassa.

Vanhoja pelargoneja harrastavan Pasi Hurténin mielestä ”Fallin Pelakuu” on ”Muolaa”-pelargonin (L-200) tapainen, mutta ei kuitenkaan aivan samanlainen. Fallin kukinto on aluksi oranssi ja muuttuu myöhemmin enemmän rosanväriiseksi. Pasi on nähnyt tätä samaa pelakuuta myös muualla Paraisilla, joten kyllä siitä on pistokkaita jonkin verran jaettu – mutta ei ihan kenelle tahansa.

Koska ”Fallin Pelakuu” on Pasille tärkeä pelargoni, hän talvettaa sen sisällä huoneenlämmössä. Hän kasvattaa kolme vuotta samaa yksilöä, jonka leikkaa maaliskuussa noin viiden senttimetrin tapeille, koska se muutoin haarottuu huonosti. Pelargoni vaatii vahvaa lannoitusta ja se aloitetaan jo maaliskuussa.

Kuva 113. ”Fallin Pelakuu” kevään aamuaringossa. Kasvi on leikattu pyöreäksi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 11.4.2022.

Kuva 114. "Fallin Pelakuu". Lehti on todella kaunis; vyöhyke on tumma ja leveä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 11.4.2022.

Kuva 115. "Fallin Pelakuu" on roteva ja leveäkasvuinen. Kasvia voi ohjata leikkaamalla versoja. Kukan väritys antaa rustiikkisen vaikutelman "kuluneella" ulkonäöllään. Kasvi ei pysy pystyssä muovisessa 12 cm ruukussa ilman tukea. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 23.6.2020.

5.4.7. "Kangasniemi", L-201

Kulkureitti: Kangasniemi – Imatra – Kangasniemi – Tampere – Valkeakoski – Pieksämäki – Lappeenranta – Kouvola

"Kangasniemi"-nimisestä pelargonista on tullut keskisuomalaisen reilun 5 000 asukkaan Kangasniemen nimikkokasvi, joka mielellään otetaan tuliaisukuksi, varsinkin jos isäntäväki on kotoisin Kangasniemeltä tai on muita yhteyksiä paikkakuntaan.

Yksi varhaisimmasta muistitiedosta tästä lohenpunakukkaisesta kotipelargonista on Kangasniemen Kutemajärven kylästä Punnanmäen talosta. Talossa lapsuutensa asunut, vuonna 1935 syntynyt Mirjam Hokkanen muistaa äitinsä kasvattaneen tätä samaa pelargonia 1950-luvulla. Mirjamin äiti oli saanut pistokkaita yhdeltä naapuriltaan. Talossa oli samantyyppistä pelargonia myös ennen 1950-lukua, mutta ei ole varmuutta, oliko kyseessä sama pelargoni. Kun Mirjamin äiti kuoli ja Mirjam oli muuttanut sisarensa kanssa pois, ei taloon jäänyt miesväki ollut kiinnostunut pelargonien hoidosta. Kasvi kuoli.

Imatralla asunut ja kesät Kangasniemellä viettänyt Mirja Arponen sai pelargonin pistokkaan 1990-luvun alussa mökkinaapuriltaan, joka oli saanut aikanaan pistokkaan Kangasniemen Unnukalan kylän talosta, jossa hän nuorena vieraili. Samaa pelargonia on siis kasvatettu ainakin Unnukalan ja Kutemajärven kylissä sekä Puulaveden saarella. Ei ole tietoa, missä pelargonia kasvatettiin ensin.

Mirjan kokemuksen mukaan "Kangasniemi"-pelargonin kukka ei varise, vaan vanhetessaan se muumioituu paikallaan ja on helppo irrottaa taittamalla pois. Pelargoni talvehtii hyvin. Hänen lappeenrantalainen ystävänsä unohti eräänä talvena syksyn pistokkaat ruukkuihin ilman kastelua ja ne heräsivät kasvuun keväällä. Ne ovat talvehtineet myös kerrostaloasunnoissa, joissa muut pelargonit ovat kuolleet.

Kangasniemeläinen pelargoni kulki kesälomakauden päätyttyä Mirjan mukana Imatralle aina vuoteen 2009 asti, jolloin hän ja pelargoni muuttivat vakituisesti Kangasniemelle. Mirja kuuluu vuonna 1993 perustettuun Kangasniemen pihatarhurit -yhdistykseen (2023), joka ylläpitää pelargoneja ja jakaa niistä pistokkaita. "Kangasniemi"-pelargonin lisäksi yhdistys ylläpitää muun muassa "Kiteeläinen" (L-184) pelargonia. Monet ylläpidettävistä pelargoneista on saatu Martta Tiihoselta.

Pelargonit kasvavat kesäisin ulkona, talveksi ne nostetaan viherhuoneeseen, jossa lämpötila pidetään 13–15 asteessa. Pelargoneja ei leikata lyhyeksi syksyllä, mutta niistä otetaan loka-kuussa pieni määrä pistokkaita, jotka kastetaan juurrutushormonijauheeseen ja istutetaan taimimultaan. Kasvilamppujen valossa taimet kasvavat hyvin ja kukkivat jo joulun alusviikoilla. Tammi-helmikuun vaihteessa leikataan viherhuoneessa talvehtineista pelargoneista paljon pistokkaita.

Kuva 116. "Kangasniemi". Lehden vyöhyke on voimakas ja sijaitsee lähellä lehden reunaa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 18.6.2020 ja 11.4.2022.

Kuva 117. "Kangasniemi". Kasvia on leikattu runsaasti, jolloin se on erityisen rehevän ja tuu-
hean näköinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 11.4.2022.

Kuva 118. "Kangasniemi". Kukan väri ei ole tasainen ja terälehtien lukumäärä vaihtelee kukissa, mikä tekee kukinnosta hauskan näköisen. Vaaleat epäsäännölliset kohdat antavat hieman kulluneen oloisen vaikutelman, mikä sopii perinnekasvi-imagoon. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 18.6.2020.

5.4.8. "Vanha Leppävirralta", L-206

Kulkureitti: Leppävirta

Tiina Hiltusen kokoelmaan tämä kanta on tullut vaihdossa pelargoniharrastajalta. Pelargonin taustasta tiedetään vain, että se on vanha kanta Leppävirralta.

Kuva 119. "Vanha Leppävirralta". Kasvin vanhat lehdet ovat suuria. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 22.6.2020.

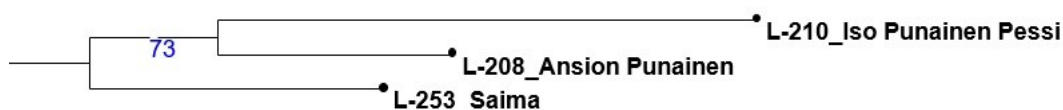

5.5. Punakukkaiset

Kirkkaan punakukkaiset kasvit eivät ole geneettisesti eikä ulkoisesti yhtenevä joukko kasveja. Kasvien ulkonäkö kuitenkin on sellainen, mikä lähes ensimmäisenä tulee mieleen sanasta perin-nepelargoni. Tässä esitellyt pelargonikannat "Nivala", "Lakkala" ja "Susanna", jotka olivat tutkit-tujen mikrosatelliittien osalta samanlaisia (Kuva 120), sekä "Iso Punainen Pessi", "Ansion Punai-nen" ja "Saima", jotka sijoittuivat sukupuussa toisaalle muodostaen keskenään löyhän ryhmän (Kuva 121). Tutkimuksessa ei ollut tunnettua lajiketta, johon verrata näitä pelargonikantoja.

Kuva 120. Suurikukintoisista punakukkaisista kasvikannat "Nivala", "Lakkala" ja "Susanna" osoittau-tuivat tutkittujen mikrosatelliittien osalta keskenään duplikaateiksi. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Kuva 121. Toisen ryhmän punakukkaiset kotipelargonit ovat sekä ulkoisten ominaisuuksien että DNA-tutkimuksen mukaan toisistaan eriävät. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Näiden punakukkaisten kasvien kasvutapa on puolipysty, kannalla "Saima" osa versoista oli lähes lamoavia. Lehdet ovat melko kookkaat. Keskimäärin lehden korkeus/leveys cm oli: "Ni-vala" 7,7/13,6 cm, "Lakkala" 6,9/11,9 cm, "Susanna" 7,0/12,1 cm, "Iso Punainen Pessi" 7,0/11,1 cm, "Ansion Punainen" 7,4/11,7 cm, "Saima" 65/10,7 cm. Lehden väri arvioitiin kannoilla "Lakkala" ja "Ansion Punainen" vaalean-keskivihreäksi, kannoilla "Iso Punainen Pessi", "Susanna" ja "Saima" keskivihreäksi ja kannalla "Nivala" keski-tummanvihreäksi. Lehtilavan asento on hie-man avoin, kannalla "Saima" selvästi avoin. Lehden vyöhykkeen tummuus vaihteli heikosta ("Lakkala", "Iso Punainen Pessi"), keskimääräiseen ("Ansion Punainen", "Susanna", "Saima") ja vahvaan ("Nivala"). Vyöhyke sijaitsee keskellä lehteä.

Lehden reunan sinussyvennys oli vähäinen tai keskimääräinen. Lehden reuna aaltoilee kaikilla, kannoilla "Lakkala", "Nivala", "Susanna" sekä "Saima" aaltoilu arvioitiin voimakkaammaksi.

Kannan "Saima" varren väri oli kokonaan vihreä, muilla oli havaittavissa "whitish" ominaisuus. Näiden kasvikantojen varressa ei havaittu punaista antosyaanivärytystä.

Verholehti ei kaarru. Leveimmän verholehden keskikohdan antosyaanivärytyksissä oli eroja: "Lakkalalla" värytys oli keskimääräinen, kannoilla "Nivala", "Susanna" ja "Ansion Punainen" vä-rytys oli vahva, "Saimalla" erittäin vahva, kannalla "Iso Punainen Pessi" verholehti oli vihreä. Kukkaperät olivat punaiset. Kukintovarren keskikolmanneksessa havaittiin punaista värytystä vain "Ansion Punaisella". Kukintovarsien pituudessa on suuria eroja (Taulukko 8); kukintojen ja kukkien koot vaihtelevat, mutta yleisesti yksittäinen kukka on kookas (korkea ja leveä).

Ylimpien terälehtien muoto oli kannoilla "Saima", "Lakkala", "Nivala" ja "Susanna" kolmiomai-nen, kannoilla "Ansion Punainen" ja "Iso Punainen Pessi" vastapuikea. Ylimmät terälehdet ovat "Ansion Punaisella" leveitä, "Saimalla" kapeita, muilla leveys arvioitiin keskimääräiseksi. Kukan ylä- sekä alaterlehdet ovat samenväriset punaiset. Kukan sivuprofiili on kovera. Kukka on puolikerrottu.

Taulukko 8. Tutkimuksen punakukkaisten kasvien kukintovarsien, kukintojen ja kukkien ko-
kojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti yhteensä vähintään kolme kukkavartta tai kolme
kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). "Iso Punainen Pessi" kukinnon korkeuksien mittausarjassa
on mukana täysin pallomaisia kukintoja, jolloin kukinnon korkeus oli jopa 11,5 cm.

Kasvikanta	Kukintovar- ren pituuden vaihtelu cm	Kukin- non kor- keus cm	Kukin- non le- veys cm	Kukan korkeu- den vaih- telu mm	Kukan korkeus mm	Kukan le- veyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Nivala	25,5–33,5	7,1	11,1	40–46	41,3	32–43	38
Lakkala	22–28,5	6,0	9,9	36–43	39,5	35–43	37,5
Susanna	20,5–25	5,4	10,5	34–40	36,4	32–40	36,3
Iso Punainen Pessi	16–23	8,4	11,7	37–45	39,9	36–43	40,3
Ansion Punainen	21–23,5	5,9	9,7	38–45	42,3	38–45	41,7
Saima	16–23,5	6,3	9,9	37–42	39,7	32–40	36

5.5.1. "Nivala", L-211

Kulkureitti: Nivala – Haapavesi

Pohjois-Pohjanmaalla Nivalan alueella on tiettävästi 1940-luvun sotavuosista asti kasvatettu
voimakaskasvuista kirkkaanpunaisin kerrotuin kukin kasvavaa pelargonia. Se on nimetty Niva-
laksi, koska se on kulkenut paikkakunnalla emännältä toiselle. Haapaveteläinen pelargoneja
harrastava Anneli Törmälehto sai pistokkaita Nivalasta 2010-luvun puolivälissä.

Pelargoni on erityisen elinvoimainen ja se on kestänyt talvetuksen erilaisissa olosuhteissa. An-
neli Törmälehto talvettaa kasvia vanhan koulun viileässä ikkunallisessa varastohuoneessa,
jossa lämpötila pysyy plussan puolella. Hän leikkaa kasvin alas keväällä huhti-toukokuun vaih-
teessa, kun ottaa sen varastohuoneesta esille kotinsa viileälle verannalle. Samalla kertaa hän
ottaa siitä pistokkaita. Hän siirtää säiden lämmentyä pelargonit ulos ruukuissa kasvamaan.
"Nivala" kasvaa nopeasti reheväksi ja alkaa kukkia kesäkuussa.

Kuva 122. "Nivala" on punakukkainen. Lehden vyöhyke on varsinkin vanhimmissa lehdissä
vahva. Se sijaitsee lehden keskellä. Kasvi on karvainen, nuoret lehdet tuntuvat käteen pehmeille.
Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

5.5.2. "Lakkala", L-209

Kulkureitti: Luumäki

Pelargonilla on sata vuotta tunnettua historiaa Etelä-Karjassa Luumäellä Reijolan talossa. Aino Salmi Lakkalan kylästä avioitui 1920-luvulla Emil Vanhalakan kanssa. Nuoripari asettui asumaan Luumäen kylän etäisimpään kolkkaan Tuhtiaisen pohjoisrannalle Sarkalahden kylän rajalle Reijola-nimiselle tilalle.

Aino toi mukanaan kaksi kotipelargonია lapsuudenkodistaan. Toinen oli vahvan punaisena kukkiva ja toinen hennon vaaleanpunaisia kukkia tekevä pelargoni. Punainen sai kutsumanimen Aino kotikylän Lakkalan mukaan. Vaaleanpunakukkainen nimettiin uuden kodin Reijolan mukaan "Reijolan Aino" -kotipelargoniksi (L-180). Aino Vanhalakan jälkeen pelargonien kasvattamista jatkoi hänen miniänsä Lilja Vanhalakka. Lilja antoi suvun pelargonit poikansa Arton vaimolle Tuula Vanhalakalle vaalittavaksi.

Pelargonin tiedot tallentanut ja suvun pelargonია vuodesta 1995 kasvattanut Tuula Vanhalakka kuvailee sitä erittäin elinvoimaiseksi kasviksi, minkä saa menestymään melkein kuka vaan. "Lakkala" on hyvä aloittelijan pelakuu. Yksittäisenä kasvina siitä kasvaa pitkä kaareva roikko, mutta ryhmään istutettuna ja napakasti leikattuna pelargoneista saa näyttäviä.

Kuva 123. "Lakkala". Lehden reuna aaltoilee (unduloi) voimakkaasti. Lehden vyöhyke oli tutkimuksessa heikommin nähtävissä (vaaleampi) kuin geneettisesti mikrosatelliiteilta samanlaisilla kannoilla "Nivala" ja "Susanna". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

Kuva 124. "Lakkalan" irrotettuja kukkia. Kukka on puolikerrottu. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

5.5.3. "Susanna", L-212

Kulkureitti: Pohjanmaa

Tiina Hiltunen sai kasvin loppukesällä 2014, mutta yhteystiedot, kasvin kulkureittitiedot ja tieto, kuka Susanna oli, ovat kadonneet. Susanna oli kasvin antajan mummo Pohjanmaalta, ja kasvi on kulkenut perintönä sukupolvelta toiselle samassa suvussa arviolta 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Tiina Hiltunen muistelee, että kasvin antaja kertoi, että pelargoni oli tuhoutua tulipalossa, mutta muutama taimi säilyi tulelta suojassa saunamökissä. Ehkäpä joku lukijoista tunnistaa kasvin ja saadaan täydennettyä tämän kirkkaan punakukkaisen pelargonin tietoja sen taustasta ja kulkureiteistä.

Kuva 125. "Susanna" on helakanpunakukkainen, keskikorkea ja leveä. Lehdet ovat suuret, pehmeänukkaiset ja niiden reuna aaltoilee. Kukka on puolikerrottu, terälehtiä oli tyypillisesti 9–10. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 24.6.2020.

5.5.4. "Iso Punainen Pessi", L-210

Kulkureitti: Kouvola – Orimattila – Mäntsälä

Kuusankoskelainen Leila Pörsti kertoo saaneensa nimettömän pelargonin syntymäpäivälajaksi serkultaan vuonna 1996. Serkku oli ostanut sen Kuusankosken seudulta, sen tarkempaa tietoa ei ole enää tavoitettavissa sen aiemmasta viljelyhistoriasta tai hankintapaikasta. Pelargoni oli hienossa pullukassa ruukussa, jossa Leila kasvatti sitä samassa mullassa ainakin vuoteen 2009 asti, koska ruukku oli hankalan mallinen mullan vaihtoon.

Leila Pörsti innostui juurruttamaan pistokkaita. Hän antoi niitä myös orimattilaiselle Päivi Pettiselle, joka myöhemmin toimitti niitä ammatillista koulutusta järjestävän Keski-Uudenmaan koulutus kuntayhtymän Keudan Saaren kartanon toimipisteeseen Mäntsälään Uudellemaalle.

Opiskelijat nimesivät Saaren kartanolla Keudan pitkäaikaisen opettajan Päivi Pettisen lempinimen mukaan Pessiksi. Siihen aikaan Päivillä oli punainen tukka ja pyöreä ruumiin rakenne. Nimeksi tuli "Iso Punainen Pessi". Iso punainen kuvaa myös pelargonin poikkeuksellisen punaisia ja puolikerrottuja erittäin suurikokoisia kukintoja. Kasvilla on muutenkin vahva kasvatapa.

Se kasvaa kunnolla lannoitettuna rotevaksi, jopa puoli metriä korkeaksi. Päivi on todennut harjateräskepit riittävän tukeviksi tukemaan kasvia. Leila Pörstillä on ollut kasviyksilö, joka kasvoi yli metrin korkuiseksi. Kukan väri on niin vahva, että kamera ei pysty toistamaan sen punaista väriä.

Päivi Pettisellä on useampi ruukku Pessiä talvihävikin varalta. Hän on havainnut, että kasvi on vaarassa kuolla märkyyteen, jos sitä talvettaa isossa muoviruukussa. Hän leikkaa pelargonit alas maaliskuussa ja ottaa samalla uusia pistokkaita.

Saaren kartanolta "Iso Punainen Pessi" kulkeutui Kouvolaan Peltosen puutarhalle, josta sitä on myyty. Leila Pörsti on hankkinut uusia Pessin taimia Peltosen puutarhalta ja Saaren kartanon Keudan myymälästä – hän kutsuu niitä paluumuuttajiksi.

Kuva 126. "Iso Punainen Pessi". Kukka on punainen ja maltillisesti puolikerrottua. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke, 2.7.2020.

5.5.5. "Ansion Punainen", L-208

Kulkureitti: Pohja

Uusmaalaiseen Raaseporin kaupunkiin kuuluvassa Pohjassa on vuosikymmenten ajan kasvanut punakukkainen pelargoni. Kasvi on kasvatettu Ansio-nimisellä tilalla Pohjan Kuhmalahden Vehkapuntarin kylällä. Se oli Hannu Virtasen ja hänen siskonsa Raija Hännisen lapsuuden "mummulan" kukka, jota on kutsuttu myös syytinkikukaksi sen taloon tulon historian vuoksi. Pelargoni kukoistaa yhä suvun perintökasvina.

Kuva 127. "Ansion Punainen". Kukka on punainen. Lehden vyöhyke erottui kasvihuonekasvilla keskimääräisesti. Melko leveä vyöhyke sijaitsee keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke, 18.6.2020.

Kuva 128. "Ansion Punainen". Kukkavarren keskikolmanneksessa erottui punaista antosyaaniväriä. Kukkaperän ja leveimmän verholehden keskikohdan antosyaanivärietykset olivat vahvat. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke, 18.6.2020.

Kuva 129. "Ansiön Punainen". Leikatussa kasvissa osa versoista kasvaa lähes vaakasuoraan. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke, 11.4.2022.

5.5.6. "Saima", L-253

Kulkureitti: Nummi – Pusula – Helsinki

Pelargoni tunnetaan 1900-luvun alusta ja se on nimetty kasvia kasvattaneen Saiman mukaan. Kasvin tiedot tallentaneen helsinkiläisen Anu Rannan, Hyötykasviyhdistyksen entisen toiminnanjohtajan, mukaan Saima oli kotoisin Uudeltamaalta Nummi-Pusulasta ja syntynyt 1910- ja 1920-lukujen vaihteessa. Saima peri pelargonin äidiltään tämän kuoltua vuonna 1936. Tiina Hiltunen on saanut kasvin pelargoniharrastajalta. "Saima"-pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 81) kirjassa *Ihanat pelargonit*.

Kuva 130. "Saima" on matalakasvuinen ja suurikukintoinen. Lehti on tummanvihreä ja vyöhyke selkeä. Kukinto on säännöllisen muotoinen, täysin auenneena lähes pallo. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2022.

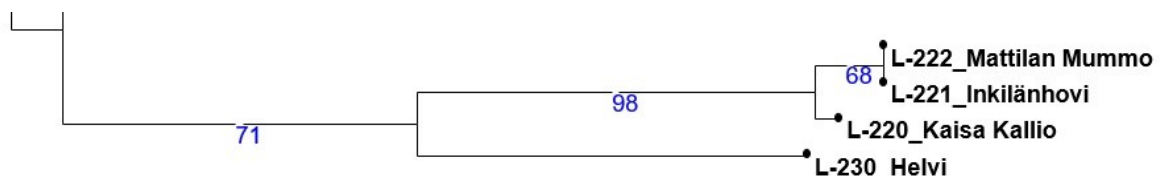
5.6. Vaaleanpunakukkaiset "Kaisa Kallio", "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo"

Vanhat kotipelargonit "Kaisa Kallio", "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo" ovat kolmikko, joiden kulkureittihistoriat sivuavat toisiaan ja joiden ulkoisissa tuntomerkeissä on samankaltaisuutta. Verrannelajiketta ei ollut mahdollista saada tutkittavaksi näiden rinnalle.

Näillä kolmella kasvikkannalla on samannäköiset vaaleanpunaiset kukat (Kuva 131), mutta lehdistö poikkeaa toisistaan (Kuva 133). Tutkittujen mikrosatelliittien osalta "Mattilan Mummo" ja "Inkilänhovi" ovat identtisiä keskenään. Sen sijaan "Kaisa Kallio" sijaitsee muodostetussa sukupuussa näistä hieman erillään ja poikkeaa kasvikkannasta "Mattilan Mummo" yhden merkin osalta (Kuva 132).

Kuva 131. Kuvassa vasemmalla pelargonin "Mattilan Mummo", keskellä pelargonin "Inkilänhovi" ja oikealla pelargonin "Kaisa Kallio" kukinnosta irrotettu yksittäinen kukka. Yläterälehdissä on valkoinen keskikohta. "Inkilänhovin" (keskellä) yläterälehtien suonitus on selkeämpi kuin kahdella muulla kannalla. Taustalla on "Kaisa Kallio" valkoreunaisine lehtineen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

Kuva 132. Mikrosatelliitein muodostetussa sukupuussa "Mattilan Mummo" ja "Inkilänhovi" ovat identtisiä keskenään, "Kaisa Kallio" sijoittuu näistä hieman erilleen: Geneettisen analyysin mukaan "Kaisa Kalliolta" puuttuu yksi merkki "Mattilan Mummo" -kantaan verrattuna. Morfologisesti kasvit poikkeavat lähinnä lehdistöltä toisistaan. (Huom. Kotipelargonikanta "Helvi" kuvataan oranssikukkaisten kasvien joukossa; se poikkeaa morfologialtaan näistä kolmesta kasvista.) Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Kuva 133. Kuvassa vasemmalla "Mattilan Mummo", keskellä "Kaisa Kallio" ja oikealla "Inkilänhovi". Näiden kolmen kasvikannan kukat ovat keskenään huomattavan samannäköiset, mutta kasvien lehdet poikkeavat toisistaan. Huomaa, että kuvan kasvit on leikattu voimakkaasti kaksi kuukautta ennen kuvanottoa, kasvien kasvutapaa ei kuvasta voi täysin arvioida. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

Näiden kolmen kasvin kasvutapa on pysty, "Inkilänhovilla" hieman leveämpi; kasvien leveys on keskimääräinen. Lehden vyöhyke erottuu selvästi. Varren antosyaanivärytystä ei havaittu; varsi havainnoitiin "Mattilan Mummolla" kokonaan vihreäksi, "Kaisa Kalliolla" ja "Inkilänhovilla" valkoista löytyi ("whitish"). Lehdet eivät ole kovin kookkaita, ja ne ovat selvästi korkeuttaan leveämpiä. "Kaisa Kallion" lehti on keskimäärin 6,7 cm korkea ja 11,7 cm leveä; "Mattilan Mummon" lehti on keskimäärin 6,0 cm korkea ja 10,9 cm leveä; "Inkilänhovilla" vastaavasti korkeus 5,3 cm ja leveys 9,7 cm. Lehden reunan sinussyvennys on keskimääräinen; "Mattilan Mummolla" lehden reuna on kurova ja sinus olematon. Kannoilla "Mattilan Mummo" ja "Inkilänhovi" lehden reunan aaltoilu arvioitiin keskimääräiseksi, "Kaisa Kalliolla" lehden reunan aaltoilu arvioitiin heikoksi. Lehtilavan reunan asento lehtiruotiin kiinnittyessä on selvästi avoin, "Inkilänhovilla" hieman avoin. Lehden väri arvioitiin vaalean-keskivihreäksi, "Mattilan Mummolla" keskivihreäksi. "Mattilan Mummon" ja "Kaisa Kallion" lehden reuna on valkoinen (variegation). Vyöhyke on keskellä lehteä ja sen erottuvuus on heikko, "Inkilänhovilla" vahva.

Kukinto on näillä kaikilla kasvikannoilla matala ja leveydeltään keskimääräinen. Kukintovarsi on kaikilla lyhyt. Kukintovarren keskikolmanneksen antosyaanivärytystä ei havaittu. Kukka on kerrottu (yli 10 terälehteä). Morfologisesti "Kaisa Kallio" poikkeaa hieman kahdesta muusta kukinnolta ja kukalta. "Kaisa Kalliolla" kukinto on pienempi (matalampi ja kapeampi) kuin kannoilla "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo", samoin kukka on hieman pienempi (Taulukko 9). "Kaisa Kalliolla" kukan verholehti ei kaarru; "Inkilänhovilla" ja "Mattilan Mummolla" kukan verholehti kaartuu keskimääräisesti. Verholehden antosyaanivärytys oli kaikilla vaatimaton. Kukinon yksittäisen kukan pisin kukkaperä on lyhyt (noin 2 cm). Kukkaperän antosyaanivärytys oli tarkasteluhetkellä "Kaisa Kalliolla" todella heikko, kahdella muulla kannalla heikko. Terälehtien lukumäärä laskettiin muutamista kukista (laskentatoistojen määrä on pieni, joten tulos on suuntaa antava) ja "Kaisa Kalliolla" terälehtiä oli tyypillisesti 13 kpl, "Inkilänhovilla" 13 ja "Mattilan Mummolla" 10–12 kpl; kukka on siten kerrottu. Kukan sivuprofiili arvioitiin kaikilla tasaiseksi. "Inkilänhovilla" terälehtien suonitus on voimakkaampi kuin kahdella muulla kasvikanalla, mutta ei ole tulkittavissa varsinaisiksi terälehtien merkeiksi (Kuva 133).

Taulukko 9. Kantojen "Kaisa Kallio", "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo" kukintovarsien, kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu yhteensä vähintään kolme kukkavartta tai kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä; kukintomittausten toistoja oli tätä 3x3 vähemmän "Inkilänhovilla" (yht. 7 kukintoa kolmessa yksilössä) ja "Mattilan Mummolla" (yht. 4 kukintoa kahdessa yksilössä), koska mittaukset tehtiin mahdollisimman pitkälle auenneista kukinnoista). Sukupuussa hieman poikkeavalla "Kaisa Kalliolla" on keskimäärin hieman pienempi kukinto ja kukka kuin tutkittujen mikrosatelliittien osalta keskenään samanlaisilla kannoilla "Inkilänhovi" ja "Mattilan Mummo".

Kasvikanta	Kukintovarren pituus cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Mattilan Mummo	16,7	5,3	8,2	33–40	37,3	32–40	35,2
Inkilänhovi	18,4	4,4	8,3	30–42	37,8	33–38	35,4
Kaisa Kallio	19,8	3,8	7	31–39	35,4	27–35	31,7

Kukka on vaaleanpunainen. "Kaisa Kallion" heteet ovat pienet (osa heteistä puutteellisia, heteitä ei mikroskopoitu). Heteiden palho on valkoinen, ponsi "Inkilänhovilla" on oranssinpunainen, vanhetessaan violetti; "Mattilan Mummolla" heteen ponsi on vaaleanpunainen. Kukan ylimmät terälehdet ovat kapeat ja muodoltaan kolmiomaiset. Ylimpien terälehtien kannassa on keskimääräisen kokoinen valkoinen alue; "Inkilänhovilla" myös alimpien terälehtien kannasta löytyi pieni valkoinen alue.

Polyploidiatarkastelun osalta nämä kasvit ovat mahdollisia polyploideja.

5.6.1. "Kaisa Kallio", L-220

Kulkureitti: Mahdollisesti Nivala – Perniö

Pelargoniharrastajien keskuudessa kulkee perinteisestä kotipelargonista lehdiltään poikkeavan näköinen vanha kanta, jota kutsutaan nimellä "Kaisa" tai "Kaisa Kallio". Nimet viittaavat Suomen tasavallan presidentti Kyösti Kallion (1873–1940) vaimoon Kaisaan (1878–1954), joka teki elämäntyönsä Heikkilä-Mehtälän suurtilan emäntänä Pohjanmaalla Nivalassa. Pelargonit kuuluivat tuohon aikaan maatalojen huonekasveihin. Tiedossa ei ole, miten ja missä vaiheessa pelargoni on saanut nimensä. Osa pelargoniharrastajista arvelee, että tämä voisi olla yksi Kaisan pelargoneista.

Varsinais-Suomeen Salon Perniöön vuonna 1975 perustetussa Pukin Puutarhassa Jouko Pukki aloitti ensimmäisenä Suomessa vanhan ajan pelargonien talteen keräämisen ja myyntiin kasvattamisen. Kun hän myi paikallisilla toreilla kasvejaan, hän myös otti vastaan vanhoja pelargoneja, jotka poikkesivat hänen omasta valikoimastaan. Kerran Perniön Kosken asemalla asunut iäkäs Elvi Kokkonen toi Joukolle koristelettisen pelargonin, jota hän kutsui Kaisaksi. Ajankohta on unohtunut, mutta luultavasti tämä tapahtui 1990-luvulla. Kukka on väriltään lilanpunainen ja lehti kaksivärinen, jossa on hopeansävyinen reunus. Se tekee epäsymmetrisiä lehtiä ja joskus myös valkoisia lehtiä, joita Jouko kutsuu haamuversoiksi. Hän neuvoo poistamaan nämä valkoiset versot.

Se, milloin, miksi ja miten pelargoni on liitetty Kaisa Kallioon, ei ole tiedossa. Kyösti ja Kaisa Kallion tyttärentytär Kaisa-Leena Kaarlonen, joka asuu Perniön Paarskylän kartanon vanhassa työväentalossa, on Jouko Pukin luokkakaveri yhteiskoulun ajoilta. Pukin Puutarha sijaitsee lähellä Paarskylän kartanoa. Jouko Pukki ilmoitti Kaisa-Leenalle 2000-luvun alussa, että hänellä on Kaisa Kallion nimeä kantava pelargoni. Kaisa Kallion tytär Katri Kaarlonen (1915–2008) ei tuntenut tätä pelargonia lapsuudestaan. Pukin Puutarhasta hankittu Kaisa-pelargoni kuoli ja Kaisa-Leena sai Liedosta Pelargonitaivaan Tiina Hiltuselta uuden.

Pelargoneja kasvoi Nivalassa Heikkilän talon ikkunoilla, mutta Kaisa-Leenan vuonna 1934 syntynyt serkku Tuulikki, joka asui lapsuudessaan Kaisa Kallion Heikkilän talossa, ei tiedä, että Kaisan elinaikana olisi hänelle nimetty pelargoni. Kaisa jakoi pelargonien pistokkaita, ja voi olla, että jonkun niistä on joku myöhemmin nimennyt Kaisa Kallion mukaan.

Yksi selitys siihen, miksi Perniöstä on saatu "Kaisa"-niminen pelargoni, voi liittyä Kaisa Kallion tyttären Katri Kaarlonen ja hänen miehensä Olavin pitämään Paarskylän kartanon puutarhaan, jossa kasvatettiin myyntiin puutarhakasveja ja myös pelargoneja. Kartanon taimituotanto jatkui vuoteen 1965. Onkin hyvin mahdollista, että Jouko Pukille tuotu "Kaisaksi" sanottu pelargoni oli aikanaan hankittu Paarskylän puutarhalta, olihan sen omistajana Kaisa Kallion tytär Katri Kaarlonen.

Jouko Pukki on kuullut samankaltaista pelargonia kutsuttavan myös Myllärin hameenhelmaksi sen lehden reunusvärin vuoksi. Joskus Jouko on törmännyt nimeen Talvelan pelargoni. Tämä viittaa samaan kantaan, joka Karjalankannaksen alueelta Räisälästä Satakuntaan evakkoina tulleiden sukujen parissa tunnetaan nykyään "Räisälän Pelakuu" nimellä. Siihen liittyy tiedonanto, että kasvi on tullut Satakuntaan oopperalaulaja Martti Talvelan perheen evakko-kuormassa Hiitolasta, joka on entinen Suomen kunta Laatokan rannalla, hiukan Räisälää pohjoisempana. Martti Talvelan sisar, joka oli emäntänä Vampulassa, on antanut siitä pistokkaita eteenpäin, ja sitä tietä kasvi on päätyneet räisäläläisille.

Edelleen yhteys ulottuu oopperalaulaja Martti Talvelan Etelä-Savon Juvalla sijaitsevaan Talveloiden Inkilänhoviin. Martti Talvelan tyttären Johanna Hirvosen mukaan Inkilänhovin kartanosta on toimitettu menneinä vuosina perheen sukulaiselle vaaleanpunakukkainen pelargoni. Tästä pelargonista on valokuva, ja sitä arvioineet Luonnonvarakeskuksen tutkijat ja Tiina Hiltunen ovat todenneet sen muistuttavan "Kaisa Kallio"-pelargonia.

Ilmeisesti kuitenkin tällaista "Kaisa Kallio" -pelargonin kaltaista kasvia on liikkunut Suomessa muissakin paikoissa. Vastikään Suomen Pelargoniyhdistykselle on ilmoitettu Pohjois-Karjalan Enosta, että paikkakunnalla on kasvatettu "Kaisa Kalliota" kovasti muistuttavaa "Ylioppilaspelakuu"-nimen saanutta kantaa.

Anu Rannan mukaan "Dagmar"-niminen vanha herraskartanon löytöpelargoni voisi olla samanlainen kuin "Kaisa Kallio". "Dagmar"-kasvin ja tiedon tallentanut Anu Ranta kertoo, että se on hämeenlinalaisen toimittaja Matti Vermasvuon perheen pelargoni, jota on vaalittu kauden sukupolven ajan (Ranta 6.5.2021). Pelargonin taustahistoria on julkaistu Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 79) kirjassa *Ihanat pelargonit*. Nimensä kasvi on saanut vuonna 1883 syntyneen isoäidin Dagmar Jäätmaa (entinen Islander, os. Bruun) mukaan. Dagmar asui lapsena Päijät-Hämeessä Asikkalan Kalkkisten kylässä poliisin virkatalossa, jossa pelargoni oli kasvanut. Dagmarin isoäiti Henriikka Bruun oli tuonut taloon kasvin mahdollisesti Koiskalan kartanosta Nastolasta. Pelargoni kulki Dagmarin muutoissa mukana. Vuonna 1941 syntynyt Matti Vehmasvuo kertoo, kuinka hänen isoäitinsä Dagmar rakasti pelargonia. Dagmar puhui

pelargonille, kuten kaikille muillekin huonekasveilleen, joita oli paljon. Dagmarin kuoltua pelargonin hoito siirtyi hänen tyttärelleen eli Matin äidille. Matin äidille pelargoni oli niin rakas, että hän pyysi, että tätä pelargonia olisi hänen ja hänen äitinsä Dagmarin haudalla. "Dagmar"-pelargonista on valokuvia Rosénin ja Rasehornin kirjassa (2007, 79) ja Anu Rannan kirjassa *Hienohelma ja vanhapoika* (2010, 117). Molemmissa kirjoissa todetaan, että "Dagmar"-pelargoni on Herraskartanopelargoni-nimistä lajiketta, joka on tunnettu vuodelta 1880, ja että se tunnetaan myös nimellä 'Mrs Parker'. Rosénin ja Rasehornin (2007, 49) mukaan 'Rosa Herrgård' (1880) on toiselta nimeltään 'Mrs Parker'. Ranta arvelee, että "Kaisa Kallio" voisi olla siis 'Mrs Parker' -lajiketta. Ruotsin Uppsalaan 1990-luvulla kerättyjen herraskartanopelargonien kukkien todettiin kuitenkin olevan vaaleampia kuin silloin Englannissa myydyin 'Mrs Parker' -lajikkeen kukkien (Martisson 2000, Persson & Ireholm 2021). Valokuvien perusteella pelargonit "Dagmar" ja "Kaisa Kallio" näyttävät hyvin samankaltaisilta. Samanlaisuutta ei ole voitu varmistaa, koska "Dagmar", 'Mrs Parker' eikä Herraskartanopelargoni olleet mukana Luonnonvarakeskuksen pelargoniaineistossa geneettisessä ja ulkoisten tuntomerkkien tutkimuksessa.

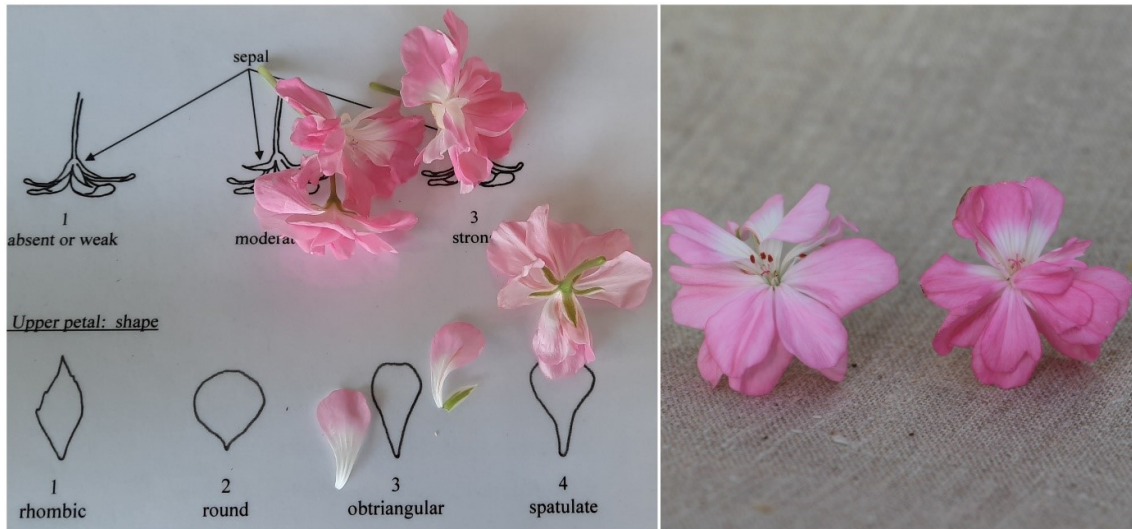
Kuva 134. "Kaisa Kallio". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 135. "Kaisa Kalliolla" on valkoreunaiset lehdet; valkoisen määrä lehdissä vaihtelee ja siihen vaikuttaa mm. kasvuolosuhteet. Vyöhyke on keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 136. "Kaisa Kallio" on pystykasvuinen. Kukinnossa kaikki kukat ovat lopulta yhtä aikaa auki. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

Kuva 137. "Kaisa Kallio". Verholehti ei kaarru ja sen reunat ovat usein valkoiset. Ylimmät terälehdet ovat melko kapeat ja muodoltaan kolmiomaiset (obtriangular) (kotipelargonin yläterälehtien muoto voi vaihdella vinoneliömäisestä (rhombic), pyöreään (round) ja vastapuikeaan (spatulate)), ja niiden yläreuna on ehytlaitainen. Ylimpien terälehtien keskiosa on valkoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

Kuva 138. "Kaisa Kallio". Lehtilavan reunan asento on avoin. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 16.6.2021.

5.6.2. "Inkilänhovi", L-221

Oopperalaulaja Martti Talvelan vaimo Annukka Talvela (os. Kääriäinen, 1934–2016) soitti Hyötykasviyhdistys ry:n toiminnanjohtaja Anu Rannalle 2000-luvun lopussa tai 2010-luvun alku-puolella ja tarjosi Annalan puutarhaan vanhaa pelargonია. Annukka Talvela kertoi pelargonin olevan vanha ja ilmeisesti kasvaneen kartanossa jo ennen kuin Talvelat muuttivat sinne 1970-luvulla.

Inkilänhovi, jota myös Inkilän kartanoksi kutsutaan, sijaitsee Juvalla Etelä-Savossa, ja se on nimetty tilan omistaneiden Inkisten mukaan. Inkiset omistivat tilan 1500-luvulta 1600-luvun puoliväliin. Tämän jälkeen kartanon omistaja on vaihtunut useita kertoja. Oopperalaulaja Martti Talvela (1935–1989) osti kartanon 1979, ja hänen kuoltuaan isännyyttä ja luomulam-mastilaa on pitänyt hänen tyttärensä Johanna miehensä Severi Hirvosen kanssa.

Inkilänhovi-pelargonista ei ole valokuvaa ajalta, jolloin Annukka Talvela toimitti kasvin Annalaan. Ajalta, jolloin "Inkilänhovi" saapui Annalaan, on merkintä, että "Inkilänhovi" olisi kukan väriltään "punainen kuin Jyväskylä". Tämä tieto on ristiriidassa sen kanssa, että tunnetun "Inkilänhovi"-kannan kukan väri on vaaleanpunainen ja siis täysin erilainen kuin "Jyväskylällä". Tutkimuksessa ollut vaaleanpunakukkainen "Inkilänhovi"-kanta oli kulkeutunut Tiina Hiltuselle harrastajalta. Kasvi vastasi täysin harrastajapiireissä yleisesti "Inkilänhovina" tunnettua kasvia.

Annukka Talvela on jo edesmennyt ja jälkipolvet eivät tunne Annalaan toimitetun "Inkilänhovi"-pelargonin ulkonäköä ja taustaa. Selvittämättömäksi toistaiseksi jää se, miksi Annalaan aikoinaan tuodun kukan väriä on kuvattu "Jyväskylä"-kannan tyyppiseksi. Pitääkö se paikansa ja onko kasvikannoissa tapahtunut sekaannus jossain vaiheessa? Epäselvästä tilanteesta huolimatta nykyään "Inkilänhovi"-pelargonina tunnetaan kuitenkin yleisesti kaunis vaaleanpunakukkainen kanta.

Kuva 139. "Inkilänhovi" on tutkituilla mikrosatelliiteilla identtinen pelargonikannan "Mattilan Mummo" kanssa, mutta sillä on kokonaan vihreä lehti toisin kuin valkoreunalehtisellä "Mattilan Mummolla". Lehden vyöhyke on hyvin erottuva ja sijaitsee keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 140. "Inkilänhovi". Vaaleanpunaisten kukkien yläterälehtien keskiosa on valkoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

5.6.3. "Mattilan Mummo", L-222

Kulkureitti: Jaala – Kausala

Valkoreunuslehtisen vaaleanpunaisena kukkivan pelargonin vanhin tunnettu omistaja oli Aino Mattila Kymenlaaksosta Kouvolan Jaalan kirkonkylästä. Kasvin tiedot tallentanut ja sen nimenmynyt Kirsti Asikainen sai pelargonin 1990-luvun alussa lapsuudenkodistaan Jaalasta vuonna 1927 syntyneeltä äidiltään Siiriltä, joka puolestaan sai sen ystävältään Rauhalta 1970-luvulla. Rauha oli aikanaan saanut sen Aino Mattilalta, jonka Kirsti tunsu lapsena. Ei ole tiedossa, kuinka kauan pelargoni kasvoi Ainon pienessä punaisessa mökissä, ja mistä hän oli sen saanut.

Kirsti muistaa pelargonin lapsuudestaan, jolloin äiti piti kesäisin sitä ja lohenpunaisia pelargoneja viileällä verannalla tai kukkalaatikoon istutettuna pihalla. Siiri vie pelargoneja myös läheistensä haudoille kesäkukiksi. Siiri kutsui pelargonia kirjavalehtiseksi. Talveksi Siiri nosti pelargonit, joita oli paljon, mieluiten idän- ja etelänpuoleisille ikkunoille, mutta lopulta kaikki 1950-luvun omakotitalon ikkunalaudat pursuilivat talvehtivia pelargoneja.

Kirsti sai äidiltään kirjavalehtisen lisäksi ihailemansa punaisen ruusunpuppupelargonin ja valkokukkaisen pelargonin, jotka olisivat vaatineet parempaa hoitoa kuin mitä hänellä oli tarjota ja kuolivat. Kirjavalehtinen säilyi elossa. Se ei ole innokas kukkija, mutta sen kauniiden lehtien vuoksi Kirsti on säilyttänyt sen. Vuonna 2006 hän näki Yli-Kaitalan Lomamökeillä järjestetyssä pelargoninäyttelyssä "Kaisa" nimisen pelargonin, joka näytti samalta kuin hänen kirjavalehtisensä. Kirsti alkoi kutsua pelargoniaan Kaisaksi, kunnes myöhemmin pelargoniharrastajien keskusteluryhmässä hän totesi, että ne ovat hieman erilaisia. Hän havaitsi eroja heteiden värisissä ja lehtien valkoisessa reunuksessa. Kirstin kokemuksen mukaan "Kaisa Kallio" (L-220) pelargonin lehdet ovat suorat, kun taas "Mattilan Mummolla" ne hieman käpristyvät. Lapsuuden pelargoni herätti Kirstissä pelargoniharrastuksen ja hänellä on 50–60 ruukkua erilaisia pelargoneja.

Kuva 141. Kotipelargoni "Mattilan Mummo" on erikoisuus perinnepelakuiden joukossa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020 ja oik. 11.4.2022.

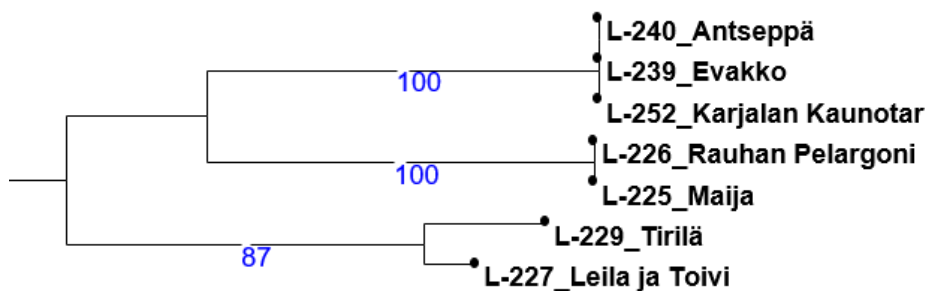
Kuva 142. "Mattilan Mummo". Pelargonilla on valkoreunaiset lehdet. Lehden reuna on kurova, "rypyssä". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

Kuva 143. "Mattilan Mummo". Kukan verholehti kaartuu selvästi, ja verholehden reunat ovat myös valkoiset. Kukkaperä on lyhyt. Vyöhyke erottuu valkokirjavan lehden keskellä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

5.7. Omenankukkamaiset vaaleanpunaiset

Omenankukkaa muistuttavin vaaleanpunaisin kukin kukkivia vanhoja suomalaisia kotipelargoneja tunnetaan joitakin. Aineistossa näitä kasveja oli viisi kantaa: "Antseppä", "Evakko", "Karjalan Kaunotar", "Rauhan Pelargoni" ja "Maija". DNA-mikrosatelliittitutkimuksen tuloksessa ryhmä jakautuu kahteen duplikaattiryhmään (Kuva 144) ja on myös ulkoisten tunto-merkkien osalta melko yhtenäisiä.

Kuva 144. Omenankukkaa muistuttavin vaaleanpunaisin kukin kukkivia kotipelargoneja oli tutkimuksessa viisi kantaa, jotka muodostivat kaksi duplikaattiryhmää. Tutkittujen mikrosatelliittien osalta keskenään samanlaisia olivat "Antseppä", "Evakko" ja "Karjalan Kaunotar" sekä "Rauhan Pelargoni" ja "Maija". Sukupuussa näkyvät kannat "Tirilä" sekä "Leila ja Toivi" kuvataan oranssikukkaisten kasvien joukossa; ne poikkeavat morfologialtaan näistä viidestä kasvista. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Tämän ryhmän kasvien kasvutapa on puolipysty, versot ovat osin levällään; "Rauhan Pelargonilla" kasvutapa arvioitiin pystyksi. Kasvit ovat leveitä, "Rauhan Pelargoni" on lehdistöltään kapeampi.

Lehden väri (ilman vyöhykettä) arvioitiin vaalean-keskivihreäksi, "Rauhan Pelargonilla" keski-vihreäksi. Lehden reunan sinussyvennys on vähäinen, "Evakolla" keskimääräinen. Lehden reuna aaltoilee voimakkaasti; "Maijalla" ja "Rauhan Pelargonilla" keskimääräisesti. Lehden vyöhyke erottuu ja sijaitsee keskellä lehteä, "Karjalan Kaunottarella" jopa lähelle lehden reu-naa. Lehtilavan reunan asento oli hieman avoin, "Evakolla" selvästi avoin; "Rauhan Pelar-gonilla" lehtilavan asento oli selvästi päällekkäinen.

Ryhmä jakautuu kahteen duplikaattiryhmään, joilla on selvästi keskenään erikokoiset lehdet: "Rauhan Pelargonilla" ja "Maijalla" lehti on pienempi kuin sukuun ylemmällä duplikaattiryh-mällä ("Antseppä", "Evakko", "Karjalan Kaunotar"), jolla on kookkaat lehdet. Keskimäärin "Rau-han Pelargonilla" lehti on 6,0 cm korkea ja 9,7 cm leveä; "Maijalla" lehti oli keskimäärin 6,1 cm korkea ja 9,6 cm leveä. Toisen duplikaattiryhmän lehdet olivat keskimäärin kooltaan (kor-keus/leveys): "Antseppä" 7,2/12,2 cm, "Evakko" 7,6/12,0 cm ja "Karjalan Kaunotar" 7,3/12,3 cm. Ylemmän duplikaattiryhmän kukintovarret olivat hieman pidemmät, keskimäärin "Antseppä" 23,9 cm, "Evakko" 24,7 cm, "Karjalan Kaunotar" 29,3 cm; alemmalla ryhmällä "Rauhan Pelar-goni" 19,8 cm ja "Maija" 22,1 cm. Samoin kukkaperien pituudessa on eroa: ylemmällä ryh-mällä kukkaperä on pitkä (lk 3; mitattuna kannalla "Antseppä" jopa yli 4 cm), alemmalla ryh-mällä ("Rauhan Pelargoni", "Maija") pituus luokiteltiin keskimääräiseksi (lk 2).

Kasvien varsissa ei havaittu punaista antosyaaniväritystä. Ei myöskään verholehdissä eikä ku-kintovarsien keskikolmanneksessa. Kukka on puolikerrottu; hyvin tyyppillisesti terälehtiä lasket-tiin yhdestä kukasta 6–7 kpl, lisäksi kukan keskellä on pieniä kapeita terälehtiä. Kukka on koo-kas (Taulukko 10). Kukka on sivuprofiiltaan kovera. Kukassa ei ole merkkejä. Verholehti ei kaarru. Kukintojen ja kukkien koot on esitetty taulukossa.

Terälehdet ovat leveitä. Niiden muoto on vastapuikkea, "Evakolla" pyöreä. Ylimpien terälehtien reuna on ehytlaitainen. Terälehdet ovat vaaleanpunaisia; yläterälehdien kannassa oleva vyö-hyke on keskikokoinen ja valkoinen. Alimpien terälehtien kannassa ei ole (eriväristä) aluetta.

Taulukko 10. Vaaleanpunaisten omenankukkaa muistuttavakukkaisten kasvien kukintovar-sien, kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti kolme kukkavartta tai kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Ylemmän duplikaattiryhmän kasveilla oli keskimäärin pidemmät kukintovarret kuin alemmalla duplikaattiryhmällä. "Karjalan Kaunottaren" kukinto-varret olivat muita pidemmät. "Evakolla" puolestaan oli suurimmat, keskimäärin yli nelisentti-set, kukat. Duplikaattiryhmät on esitetty taulukossa samanvärisin rivein.

Kasvikanta	Kukintovar-ren pituuden vaihtelu cm	Kukin-non kor-keus cm	Kukin-non le-veys cm	Kukan kor-keuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan levey-den vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Antseppä	21–26,5	5,8	11,7	32–39	36,7	30–36	32,2
Evakko	21–27,5	7,6	12,4	41–47	44,2	39–47	43
Karjalan Kaunotar	27,5–34,5	6	10,5	34–42	39,8	33–40	37,8
Rauhan Pelargoni	16,5–22,5	7,3	10,7	35–42	38,6	32–43	37,9
Maija	21–24	5,9	10,5	34–40	37,4	27–40	34,7

5.7.1. "Evakko", L-239

Kulkureitti: Karjalankannas – Helsinki

Omenapuun kukan näköisin suurin puolikerrannaisin kukin kukkiva "Evakko" on ollut tunnettu pelargoniharrastajien parissa. Sen varhaisista kasvattajista ja kulkureiteistä ei ole juuri tietoa. Kasvi on ainakin 1940-luvulta peräisin. Kasvin tiedot on tallentanut Hyötykasvivyhdistyksen toiminnanjohtajana vuosina 1995–2013 toiminut Anu Ranta. Hyötykasvivyhdistyksen jäsen Helka Sinkkonen toi Annalassa järjestettyyn teematiistaihin vanhan pelargonin ja lahjoitti sen yhdistykselle vuonna 2000. Helka oli ostanut sen joitakin vuosia aiemmin Helsingin Kauppatorilta. Myyjänä oli karjalaisevakon jälkeläinen, joka kertoi, että kasvi oli peräisin Karjalankannakselta ja säilynyt elävänä evakkomatalla 1940-luvun puolivälissä. Hyötykasvivyhdistys nimesi pelargonin tämän tiedon pohjalta.

"Evakko" otettiin mukaan Hyötykasvivyhdistyksen vuonna 2000 Annalaan järjestämään *Helsinkiäisiä huonekasveja* -näyttelyyn. Anu Ranta kertoo, että "Evakko" kosketti tarinallaan kävijöitä. Monet halusivat siitä pistokkaan kotiinsa, ja kun pistokkaat loppuivat, kerättiin ylös halukkaiden nimet ja heihin otettiin yhteyttä, kun uusia pistokkaita oli taas saatavilla. Eräs iäkäs nainen halusi ehdottomasti Evakon, ja naisen poika tuli myöhemmin hakemaan pistokkaan äidilleen, kun niitä oli taas jaossa. Nainen iloitsi kasvista suuresti ja kuvasi tunteitaan sanomalla, että kun "Evakko" oli kotona, tuntui siltä kuin Karjalan olisi saanut takaisin.

Evakko-pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 83) kirjassa *Ihanat pelargonit*. Anu Ranta (2010, 114) on esitellyt *Hienohelma ja vanhapoika – Rakkaat huonekasvit* kirjan kuvatekstissä "Evakko"-pelargonin hyväksi talvehtimaan ja siten pitkäikäiseksi. Anun mielestä sen nimeksi sopisi Kaipuun kukka.

Kuva 145. "Evakko". Kukinto on suuri. Kukka on puolikerrottua, yli 4 cm ja lähes pyöreä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 17.6.2020.

5.7.2. "Antseppä", L-240

Kulkureitti: Keski-Suomi – Nummi

Pelargoni on saanut nimensä Antsepän tilan mukaan. Luoteis-Uudellamaalla Nummen Oinolan kylällä, nykyisellä Lohjalla, sijaitsevalle Antsepän tilalle se on muistitiedon mukaan tuotu 1940-luvulla jostain päin Keski-Suomea. Kasvin on tallentanut Saarelman puutarha, joka kerää ja kasvattaa myös vanhoja pelargoneja Nummella. Nykyisten omistajasisarusten Tommi ja Pia Långströmin vanhemmat saivat 1990-luvun lopulla pienen pistokkaan Antsepän talon tyttäreltä, vuonna 1935 syntyneeltä Hilkka ja vuonna 1937 syntyneeltä Marjatta Salomäeltä. Siitä lähtien pelargonia on vaalittu Saarelman puutarhalla. Puutarhalla on jättimäinen kaksikymmenvuotias emoyksilö, joka on kiertänyt pelargoninäyttelyissä ja useaan otteeseen palkittu kauneimpana pelargonina.

Kuva 146. "Antseppä". Kukka luokiteltiin puolikerrotuksi, vaikka kukasta laskettiin tyypillisesti 5 täysikokoista terälehteä: kukan keskellä on lisäksi pieniä terälehtiä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 147. "Antseppä". Lehden vyöhyke on selvä. Kasvihuonekasvatetuissa kasveissa punaista antosyaaniväritystä löytyi myös kukkaperän yläkolmanneksesta; varsi, kukintovarsi ja verholehdet olivat vihreitä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 148. "Antseppä" kasvaa todella upeaksi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.7.3. "Karjalan Kaunotar", L-252

Kulkureitti: Valkjärvi – Keuruu – Kaarina

Pelargonin tiedetään lähteneen 1940-luvulla sodan jaloista valkjärväläisen evakkomatkalta mukaan. Valkjärvi on entinen Suomen kunta Karjalankannaksella Neuvostoliitolle vuonna 1944 luovutetulla alueella. Valkjärvi sijaitsi Kannaksen keskiosassa Vuoksen varrella. Kasvin vastaanottivat Luonnonvarakeskuksen vanhempi tutkija Sirkka Juhanoja ja tutkimusmestari Pirkko Nykänen kesällä 2013 kiertäessään vanhojen sipulikukkakantojen näytteiden hakumatalla Keuruulla Keski-Suomessa.

Tarkemmin ei tiedetä, kuinka pitkään pelargoni oli kasvanut Eila Kaasisen kotona Keuruulla. Eilan koti sijaitsi Alainen-Elämäisen lammen rannalla noin viisi kilometriä Keuruun keskustasta etelään päin. Hän kertoi saaneensa pelargonin iäkkäältä karjalaisnaiselta. Mahdollisesti tämä oli se, jonka mukana pelargoni oli Valkjärveltä tullut. Vuonna 2013 Eila Kaasinen oli jo iäkäs nainen ja on luultavaa, että hän oli ehtinyt kasvattaa pelargonia pitkään. Hän halusi lahjoittaa sipulikukkien lisäksi tutkijoille vanhan pelargonin, jota kutsui nimellä "Karjalan Kaunotar".

Sirkka Juhanoja ja Pirkko Nykänen toivat kasvin Luonnonvarakeskuksen puutarhatutkimuksen toimipaikkaan Varsinais-Suomeen Kaarinaan. He antoivat komeasti kukkivan pelargonin pitkäikäiselle työkaverilleen Hilma Kinnaselle, jonka tiesivät pelargoniharrastajaksi ja jonka sukujuuret ulottuvat Karjalankannaksen Rautuun. Hilma sai pelargonin saatesanoin: "Siinä on Karjalan kaunotar Karjalan kaunottarelle". Hilma on kerännyt evakkomatkalta otettuja pelargoneja ja on näin seurannut niiden monivaiheisia kulkureittejä. Pelargoneja ei Hilman äidin ja veljen matkaan tarttunut Raudusta lähdettäessä. Hilman mielestä "Karjalan Kaunotar" on samanlainen kuin "Evakko" (L-239).

Kuva 149. "Karjalan Kaunotar". Kukissa laskettiin tyypillisesti olevan 6–7 terälehteä ja lisäksi vaihteleva määrä pieniä kapeita terälehtiä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 150. "Karjalan Kaunotar". Runsaita kukintoja maljakossa. Kukintovarsi on pitkä, jopa yli 30 cm. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 151. Voimakkaasti leikattu kaksivuotias "Karjalan Kaunotar. Lehdistön väri arvioitiin vaalean-keskivihreäksi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.7.4. "Rauhan Pelargoni", L-226

Kulkureitti: Jyväskylä

Pelargoni on saanut nimensä varhaisimman tunnetun kasvattajan mukaan. Rauhan tytär, vuonna 1930 syntynyt Helga, sai äitinsä pelargonin 1980-luvulla. Hän kasvatti sitä kuolemaansa 2017 asti Jyväskylän Vesangassa lapsuudenkotinsa naapuritontilla sijainneessa kodissaan. Pelargoni kasvoi Rauha-äidillä useita vuosikymmeniä, hänen "koko ikänsä" ajan, ainakin 1940-luvulta asti. Tiedossa ei ole, mistä Rauha pelargonin aikanaan sai tai hankki. Rauha jakoi pelargonista pistokkaita naapureille.

Helga lannoitti pelargoneja runsaasti kesäaikaan. Helga hoiti pelargoneja vuosikymmenestä toiseen samalla hyväksi kokemallaan tyylillä. Syksyllä hän nosti ne keittiön viileään yläkaappiin talvehtimaan. Talven aikana hän kasteli niitä vain vähän. Helmi-maaliskuun vaihteessa Helga otti pelargonit esille ja vaihtoi niille tuoreen mullan, minkä jälkeen pelargonit pääsivät rintamamiestalon eteläpuolen ikkunalaudalle kasvamaan ja vahvistumaan. Maaliskuussa Helga otti pelargoneista pistokkaita ja laittoi ne vesilasiin juurtumaan. Tästä muutaman viikon kuluttua hän istutti ne ruukkuihin uuteen multaan. Kylmän kuistin lämmentyä kevätauringosta hän asetteli taimet ikkunalaudoille. Pelargonien siirtäminen kuistille oli Helgalle kesän merkki. Kesän aikana Helga antoi pelargoneilleen "rakkautta ja substraalia".

Tiina Hiltunen löysi vuonna 2017 tai 2018 kertomuksen pelargonista Jyväskylän Viherlandian blogista (Viherlandia 2023) ja pyysi pistokkaan kokoelmaansa blogin kirjoittajalta Johanna Selliltä. Helga oli Johannan täti ja Rauha isoäiti.

Kuva 152. "Rauhan Pelargoni". Vaaleanpunaisten kukkien yläterälehdissä terälehdien keski- ja alaosa on valkoinen. Terälehtien alapinta on vaaleampi kuin yläpinta. Kasvin kasvutapa oli maltillinen ja kukinnot nousivat lehtien yläpuolelle. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

Geneettisessä tutkimuksessa "Rauhan Pelargoni" oli tutkittujen mikrosatelliittien osalta yhtenevä Satakunnassa kasvatetun kasvikkannan "Maija" kanssa. Kasvit muistuttavat ulkoisesti toisiaan. Niiden kukka on tummemman vaaleanpunainen kuin tässä luvussa kuvatulla toisella omenankukkamaisten kotipelakuiden ryhmällä.

5.7.5. "Maija", L-225

Kulkureitti: Noormarkku – Huittinen

Kasvin Tiina Hiltuselle antanut Huittisissa asuva Maija Pepponen kertoo sitä kasvatetun hänen lapsuutensa kotipaikkakunnalla Satakunnan Noormarkussa ainakin 1950-luvulta lähtien. Maija on saanut kasvista alun 1990-luvun lopussa ja kasvattaa sitä edelleen.

Kuva 153. "Maija". Kukka on hyvin maltillisesti puolikerrottu. Pääsääntöisesti kukassa laskettiin olevan terälehtiä 5–6 kpl, lisäksi keskellä saattoi olla pieniä kapeita terälehtiä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

5.8. Silmälliset vaaleanpunakukkaiset

Silmällisten vaaleanpunakukkaisten kasviryhmään sijoittuu yksi vanha suomalainen kasvikanta "Milja". Kasvin ulkonäkö on jokseenkin samannäköinen kuin edellä kuvatuilla vaaleanpunaisilla omenankukkamaisilla, mutta "Milja" sijoittui DNA sukupuussa aivan eri puolella sukupuuta.

5.8.1. "Milja", L-224

Kulkureitti: Ranua

Pelargoni on peräisin Lapista Ranualta. Se on yksi ranualaisen Rami Hiltusen tallentamista ja Tiina Hiltusen pelargonikeruuseen antamista vanhoista Ranualla kasvatetuista pelargonikannoista. Pelargonin on Ramin mummo tuonut mukanaan järven toiselta puolelta lapsuuskodistaan muuttaessaan nuorena vaimona omaan tupaan. Rami arvioi, että se on hyvinkin jo 100-vuotiasta kantaa, jos ei vanhempaa. "Milja"-pelargonin lisäksi Ramin pelargonikokoelmasta on tutkimuksessa ollut aniliininpunakukkainen "Ranua" (L-231) ja voimakasvyöhykkeinen lohempunainen "Kainuulainen" (L-204).

Kuva 154. "Milja". Pelargoni on kasvutavaltaan hyvin matala. Kukka on lähes yksinkertainen: terälehtiä laskettiin kukissa olevan tyypillisesti 5–6 kpl. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

"Milja" on lehdiltään keskivihreä ja melko matala. Lehden reuna aaltoilee voimakkaasti. Lehtilavan reunan asento on hieman avoin. Lehden vyöhyke erottuu selvästi ja se on keskellä lehteä. Kukintovarren pituus vaihteli 20–26 cm, ollen keskimäärin 24 cm pitkä. Kasvihuonekasvatuksessa olleilla kasveilla kukintovarressa ei havaittu punaista antosyaanivärytystä. Kukinto oli korkea ja leveä, keskimäärin kukinto oli 6,8 cm korkea ja 10,5 cm leveä. Kukka on kookas, koptipelargoneille tyypilliseen tapaan hieman korkeuttaan kapeampi. Kukan korkeus vaihteli 32–42 mm ja leveys 30–37 mm. Keskimäärin kukka oli 36,7 mm korkea ja 32,7 mm leveä. Heteiden palho oli valkoinen ja ponsi punainen. Verholehti ei kaarru ja siinä ei havaittu antosyaanivärytystä.

Kuva 155. "Milja". Runsas lannoitus sai osan kukintovarsista haarautumaan (vasemmalla oleva kukinto). Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

5.9. Aniliininpunakukkaiset "Carolina" ja "Eura"

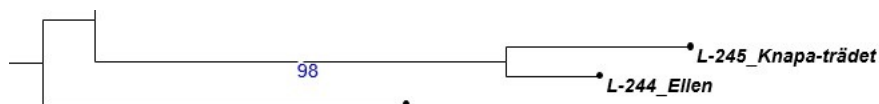
Suomalaisilla vanhoilla kotipelargonikannoilla "Carolina" ja "Eura" on hyvin samannäköiset aniliininpunaiset (magentanväriset) eli violetinpunaiset kukat, joiden yläterälehtien keskikohta on valkoinen. Niiden kukkia muistuttavat ruotsalaiset lajikkeet 'Knapa-trädet' ja 'Ellen' (Kuva 156). Kuitenkin DNA-sukupuussa nämä kaksi verranteina ollutta lajiketta sijoittuivat (Kuva 157) erilleen kannoista "Carolina" ja "Eura", jotka olivat keskenään melko lähekkäin sukupuun saman oksan eri haaroilla (Kuva 158).

'Knapa-trädet' on ruotsalainen perinnepelargoni 1900-luvun alusta. Lajike on kasvutavaltaan korkea ja pystykasvuinen. Kirsikanpunainen (cerise) kukka on puolikerrottu/kerrottu ja terälehtien määrä kukassa on 7–13 kpl. Terälehdet ovat muodoltaan soikeita. Ylemmissä terälehdissä on valkoisia siveltimen vetoja muistuttavia juovia, joiden keskellä terälehtien alapuolella näkyy purppuranvärisiä viiruja. Lajikkeen siitepöly on ruosteenväristä. Kukintovarsi on puolipitkä/pitkä. Lehdet ovat kooltaan pienet, väriltään keskivihreät/tummanvihreät ja hieman aaltoilevat. Lehden reuna on sahalaitainen. Vyöhyke on tummanvihreä/punaruskea. (Persson & Ireholm 2021).

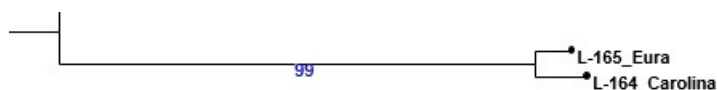
'Ellen' on yli 100-vuotta vanha suvussa kulkenut kotipelargoni Ruotsin Oskarshamnstraktenista. Pelargonilla on kerrottu vaaleanpunainen kukka, jossa on valkoinen silmä. Lehdet ovat tummanvihreät ja niissä näkyy vyöhyke. Synonyyminiimiä ovat 'Gammal Svensk från Råå' ja 'Cedergrens dubbla lila'. (PS 2023).

Kuva 156. Kuvassa vasemmalta oikealle 'Ellen', 'Knapa-trädet', "Carolina" ja "Eura". 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' ovat ruotsalaisia vanhoja lajikkeita, "Carolina" ja "Eura" suomalaista kasviperintöä. Näiden kasvien violetinpunainen kukka on samannäköinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

Kuva 157. Ruotsalaiset lajikkeet 'Knapa-trädet' ja 'Ellen' olivat verranteina tälle ryhmälle. DNA tutkimuksessa ne kuitenkin sijoittuivat muodostetussa sukupuussa eri puolelle kuin suomalaiset perinne-kannat "Carolina" ja "Eura". 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' on ruotsalaisia vanhoja lajikkeita, "Carolina" ja "Eura" suomalaista kasviperintöä. Näiden kasvien violetinpunaiset kukat muistuttavat toisiaan. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Kuva 158. Kuva 1. Suomalaiset perinne-kannat "Carolina" ja "Eura" eivät olleet keskenään täysin identtiset tutkittujen DNA mikrosatelliittien osalta. Ne poikkesivat ruotsalaisista verranteista 'Knapa-trädet' ja 'Ellen', jotka muodostivat sukupuussa oman ryhmänsä. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Luonnonvarakeskuksen kasvihuonekokeen kasveista tarkastellen kannoilla "Carolina" ja "Eura", sekä verrannelajikkeilla 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' heteen palho on valkoinen, 'Knapa-trädetillä' siinä voi olla vaaleanpunaista. "Carolinalla" ja 'Knapa-trädetillä' ponsi on vaaleankeltainen, "Euralla" punainen ja 'Ellenillä' oranssi.

Kasvien kasvutapa on pysty, "Euralla" hieman enemmän aukinainen. Lehdistö arvioitiin korkeaksi "Carolinalla" ja 'Ellenillä', keskikorkeaksi "Euralla" ja 'Knapa-trädetillä'. Lehdessä on selvä vyöhyke. Kasvin leveys arvioitiin "Carolinalla" leveäksi, "Euralla" ja 'Knapa-trädetillä' keskileveäksi ja 'Ellenillä' kapeaksi. Varressa on erotettavissa valkoista. Varren antosyaaniväritys oli heikko, 'Knapa-trädetillä' voimakas. Lehden korkeus oli keskimääräinen, 'Knapa-trädetillä' matala: Lehden korkeuden mittauksien keskiarvo (KA) oli kasveilla "Carolina" 7,6 cm, "Eura" 7,4 cm, 'Ellen' 6,6 cm ja 'Knapa-trädet' 5,9 cm. Lehtien leveys oli keskimääräinen: "Carolina" 12,5 cm (KA), "Eura" 11,95 cm, 'Ellen' 11,3 cm ja 'Knapa-trädet' 10,6 cm. Lehden reunan sinuksen syvyys oli keskimääräinen. Lehden reuna aaltoilee, 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' voimakkaasti. Lehden reunan asento lehtiruotiin kiinnittyessä on kaikilla hieman avoin. Lehti on keskivihreä, lajikkeella 'Ellen' keski-tummanvihreä. Lehden vyöhyke erottui kannoilla "Carolina" ja "Eura" vahvasti, 'Ellenillä' heikosti ja 'Knapa-trädetillä' keskimääräisesti. Vyöhyke sijaitsee kaikilla näillä keskellä lehteä.

Kannoilla "Carolina" ja "Eura" kukkaperä (keskipituinen 2) oli hieman pidempi kuin lajikkeilla 'Ellen' ja 'Knapa-trädet', joilla kukkaperä oli lyhyt (lk1; 'Ellen' noin 22 mm, 'Knapa-trädet' noin 25 mm). "Euralla" oli eniten terälehtiä, noin 11–12 kappaletta ja lisäksi muutamia pieniä; 'Ellenillä' terälehtiä oli kukassa noin 8, lisäksi joissakin (ei kaikissa) muutama pieni. 'Knapa-trädetillä' laskettiin terälehtiä olevan 9–11 kpl ja 0–2 kapeaa pientä terälehteä. "Carolinalla" terälehtiä oli 8–9, lisäksi muutama pieni. "Euralla" verholehden katsottiin kaartuvan hieman. Kukkaperän yläkolmanneksen antosyaaniväritys oli kannoilla "Carolina" ja "Eura" vahva (4), lajikkeilla 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' erittäin vahva (5). Myös leveimmän verholehden keskikohdan antosyaanivärityksessä oli eroa: "Carolinalla" ja "Euralla" väritys oli heikko (2), 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' erittäin vahva (5).

Magentan (aniliininpunaisen) väriset kukat muistuttavat näillä neljällä toisiaan. "Carolina" ja "Eura" sijoittuvat tutkimuksessa tehdyssä sukupuussa (dendrogrammissa) keskenään erilleen kuin keskenään ryhmittyvät 'Ellen' ja 'Knapa-trädet'. Samoin kasvuparien morfologiset ominaisuudet ryhmittyvät osittain, vaikka parit eivät ole täysiä dublikaatteja toisilleen. 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' -lajikkeilla ylimmät terälehdet ovat kapeammat kuin kannoilla "Carolina" ja "Eura". Vastaavasti terälehdien muoto on arvoitu olevan 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' kolmio-mainen (obtriangular), "Carolinalla" ja "Euralla" vastapuikea (spatulate). Terälehdien väri on magentanpunainen; 'Knapa-trädetillä' yläterälehdien keski- ja tyviosassa on selkeästi valkoista, alaterälehdistä valkoista on terälehdien tyvessä. Kaikilla yläterälehdien kantaosassa on valkoista: "Carolinalla" ja "Euralla" valkoinen tyvivyöhyke on keskikokoinen, 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' vyöhyke on suuri. Yläterälehdistä on kaikilla neljällä kasvilla erottuvia raitoja: 'Knapa-trädetillä' merkkien erottuvuus arvioitiin vahvaksi (muilla keskivahvaksi). Alaterälehtien merkit erottuvat heikommin kuin yläterälehdistä; "Carolinalla" ja "Euralla" merkkien erottuvuus on heikko, 'Ellenillä' lähes merkittömät, 'Knapa-trädetillä' merkit ovat keskivahvat. Alaterälehtien kannassa on vyöhyke kaikilla, paitsi 'Elleniltä' se puuttuu. Valkoinen kantavyöhyke on kooltaan pieni.

Kasvien kukintojen ja kukkien koot on esitetty taulukossa 11. Kukkavarret ovat pitkät, keskimäärin noin 27 cm, "Carolinalla", jolla mittaustoistoja oli vähemmän, kukkavarsien keskiarvo oli 30,5 cm. "Carolinalla" ja "Euralla" kukkavarren keskikolmanneksen antosyaaniväritys oli hyvin heikko, 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' erottuvampi, mutta heikko. Kukka on puolikerrottu. Kukka on hieman leveyttään korkeampi. Mitattujen kukinnan korkeuksien keskiarvo (KA) oli kannoilla "Carolina" 4,2 cm ja "Eura" 5,2 cm, sekä lajikkeilla 'Ellen' 5,1 cm ja 'Knapa-trädet' 4,5 cm. Kukinnan leveys oli keskimääräinen: "Carolina" (KA) 8,3 cm, "Eura" 9,3 cm, 'Ellen' 7,8 cm,

'Knapa-trädet' 7,9 cm. Aukinaisia kukkia kukinnossa oli monta. "Carolinalla" ja 'Knapa-trädetillä' oli hieman matalammat kukat kuin "Euralla" ja 'Ellenillä', joilla oli yli 4 cm korkeita kukkia. Suurimman kukan keskimääräinen mitattu korkeus/leveys oli "Carolinalla" 33,2/34,1 mm, "Euralla" 37,5/33,7 mm, sekä 'Ellenillä' 39,8/34,2 mm ja 'Knapa-trädetillä' 33,7/32,3 mm. Kukkaperä on kannoilla "Carolina" ja "Eura" keskimääräisen pituinen (~31-33 ja 28 mm), lajikkeilla 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' lyhyt (~22 ja 25 mm). Kukkaperän antosyaaniväryitys on vahva, 'Ellenillä' ja 'Knapa-trädetillä' erittäin vahva. Kukkaperässä ei ole turvonnutta kohtaa. Kukan keskikohdan sivuprofiilin muoto vaihteli. "Carolinalla" ja 'Knapa-trädetillä' kukan sivuprofiili oli tasainen, "Euralla" kupera ja 'Ellenillä' kovera. Verholehti kaartuu hieman, "Euralla" verholehti kaartuu kohtalaisesti. Verholehden keskikohdan antosyaaniväryitys oli kannoilla "Carolina" ja "Eura" heikko, lajikkeilla 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' erittäin vahva.

Taulukko 11. Aniliininpunakukkaisten kasvien kukintojen ja kukkien koot. Ruotsalaisella lajikkeella 'Ellen' ja suomalaisella kannalla "Eura" oli suurimmat kukat. Kukka on tyypillisesti korkeuttaan kapeampi, mutta "Carolinalla" mitattiin yksittäisiä kukkia, jotka olivat korkeuttaan leveämpiä.

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Knapa-trädet	20,5–34	4,5	7,9	32–35	33,7	27–36	32,3
Ellen	24–31,5	5,1	7,8	37–42	39,8	30–38	34,2
Carolina	25,5–34	4,2	8,3	30–37	33,2	30–38	34,1
Eura	21–31,5	5,2	9,3	34–40	37,5	32–36	33,7

Kaikilla näillä neljällä kasvikannalla lehtilavan reunan asento on hieman avoin (2). Lehden reuna aaltoilee: 'Ellen' ja 'Knapa-trädet' aaltoilun katsottiin olevan voimakasta, "Carolina" ja "Eura" keskimääräistä. Kasvit ovat keskivihreitä. Lehden vyöhyke on keskellä lehteä, se erottui paremmin suomalaisilla pelakuilla kuin verranlajikkeilla.

Kuva 159. 'Knapa-trädet' on ruotsalainen perinnepelargoni 1900-luvun alusta. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 160. 'Knapa-trädet'. Luken kokeessa muutamista kukista laskien terälehtien lukumääräksi saatiin 9–11 kpl, lisäksi keskellä kukkaa oli kapeita pieniä terälehtiä 0–2 kpl. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 161. 'Knapa-trädet'. Versoissa ja kukintovarsissa on punaista antosyaaniväritystä. Lehden vyöhyke on erottuva. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 162. 'Ellen'. Kukassa on tyypillisesti 8 täysikokoista terälehteä, joissain lisäksi pieniä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 163. 'Ellen'. Versoissa ei havaittu punaista antosyaaniväritystä (vrt. 'Knapa-trädet'). Molemmilla lajikkeilla kukintovarren keskikolmanneksessa onpunaista väritystä, kukkaperän yläkolmanneksen antosyaaniväritys on erittäin voimakas, samoin kukan leveimmän verholehden keskikohdan punaisuus on voimakasta. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

5.9.1. "Carolina", L-164

Kulkureitti: Tyrvää – Punkalaidun – Köyliö – Säskylä – Punkalaidun

Vanhojen suomalaisten kotipelargonien aineistossa "Carolina"-kannan historia ulottuu kauimmaksi, aina 1880-luvulle asti. Toinen saman aikakauden pelargoni on karmiininpunainen kerrottukukkainen "Hulda" (L-173) 1890-luvulta. Nimen se on saanut ensimmäisen muistetun kasvattajan Carolina Esiasd Sävilahden mukaan. Kotipelargonin alkuperätiedon ja kulkureitin on tallentanut Seija Uusi-Kouvo, jonka äidin suvussa pelargonია on kasvatettu usean sukupolven ajan Pirkanmaan alueella.

Carolina Esiasd Sävilahti syntyi vuonna 1859 Sävilahden tilalla Suodenniemellä. Hän avioitui vuonna 1880 ja muutti noin 30 kilometrin päähän Erkkilän tilalle Liuhulan kylään Tyrvälle.

Carolina Erkkilä eli ja hoiti maatilaa kuolemaansa vuoteen 1938 asti. Ei tiedetä, toiko Carolina pelargonin mukanaan synnyinkodistaan Erkkilän taloon vai saiko hän sen Erkkilässä.

”Carolina”-pelargoni jatkoi osana Sävilahden ja Erkkilän suvun historiaa ja kerrontaa, ja myöhemmin Mikkolan ja Uusi-Kouvojen suvuissa. Pelargoni on siirtynyt miniöille, tyttärille ja siskontyttärille.

Carolinan miniä Lempi Erkkilä (1903–1997) jatkoi anoppinsa pelargonin kasvattamista Talopappilassa Punkalaitumella. Lempi antoi pelargonin eteenpäin tyttärelleen Irja Mikkolalle (s. 1926), joka vei sen kotiinsa Vuorenmaalle Köyliöön. Irja istutti ”Carolina”-pelargoneja myös ulos ja hän ihasteli, kuinka auringonvalossa sen kukkien väri taittuu vahvemmin violetin sävyyn.

Kun Irja muutti eläkepäiviään viettämään Säskylään, hän antoi pistokkaan kummityttärelleen, siskontyttärelleen Seija Uusi-Kouvolle. Seija on kasvattanut ”Carolina”-pelargonia vuodesta 2008 ensin Säskylässä ja sitten Punkalaitumella. Seija kasvattaa sitä sisäkukkana, mutta vie helteisinä kesinä sen myös ulos. ”Carolina” talvehtii sisällä kasvilamppujen valossa. Seija on jakanut pistokkaita isänsä Uusi-Kouvon suvussa.

Kuva 164. ”Carolina” Luken kasvihuonekokeessa. Lehden väri arvioitiin keskivihreäksi. Lehden vyöhyke on vahva ja sijaitsee keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2020.

Kuva 165. ”Carolina”. Irrotettuja kukkia. Kukassa on tyypillisesti 8–9 terälehteä, joissain voi lisäksi olla pieniä. Kukan ylimpien terälehtien keskiosa on valkoinen, aniliininpunainen suonitus näkyy siinä selvästi. Kukkaperä on voimakkaan punainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 166. "Carolina" Luken kasvihuonekokeessa. Kukintovarsi on pitkä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 167. Kaksi vuotta kasvihuoneella kasvatettu "Carolina". Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.9.2. "Eura", L-165

Kulkureitti: Eura

Suomen Pelargoniyhdistyksen vanhojen kantojen keruuseen pelargonin Eurasta löysi lietolainen pelargoniharrastaja Sirpa Ojala. Pelargonin taustasta tiedetään vain, että sitä oli kasvatettu vuosikymmenten ajan iäkäs, nyt jo pitkän aikaa sitten edesmennyt henkilö.

Kuva 168. "Eura". Täysin auennut kukinto on pallonmuotoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 169. "Eura". Kukinnossa kaikki kukat aukeavat auki. Kukkaperä on voimakkaan punainen. Yläterälehdissä on keskiosassa valkoista. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

Kuva 170. "Euran" lehden reunan sinussyvennykset ovat voimakkaat ja lehden vyöhyke selkeästi erottuva. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 3.7.2020.

5.10. Valkokukkaiset

Valkokukkaisia perinnepelargoneja oli tutkimuksessa mukana kahdeksan suomalaista kantaa: "Pietarsaari", "Pelkosenniemi", "Hillevi", "Finska Farmor", "Hoplaxin Fanny", "Mirjam Tirhiältä", "Pohjoismäen Elsa" ja "Jurimek". Lisäksi tutkimuksessa oli verranteena Ruotsin puolelta tunnettu tornionjokilaaksolainen vanha lajike 'Tornedalen' sekä vanha lajike 'Madame Recamier'.

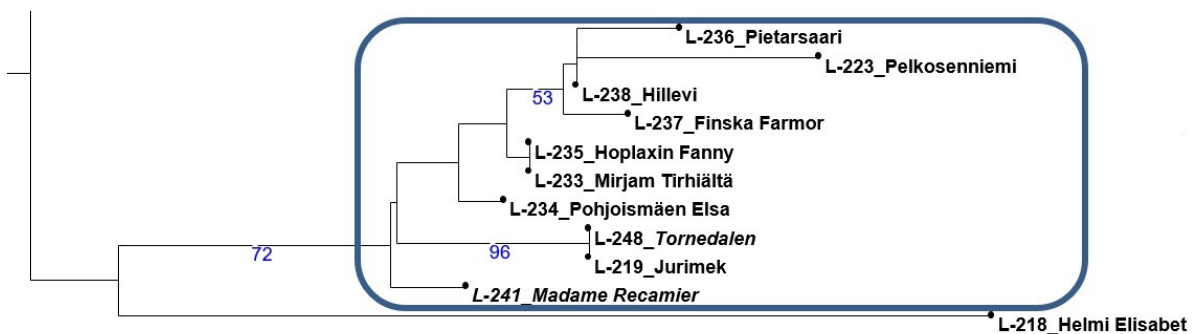
'Tornedalen' on vanha ruotsalainen kotipelargoni, jota tiedetään kasvatetun Tornionlaaksossa jo 1940-luvulla sekä Ruotsin että Suomen puolella. Lajikkeella on valkoinen kerrottu kukka, joka voi muuttua hennon vaaleanpunaiseksi kukan vanhetessa tai auringon valon vaikutuksesta. Emi on vaaleanpunainen ja heteissä on ruosteenpunaista. Lehdet ovat kirkkaan vihreät ja niissä on hieman keltaisen sävyä. Lehden ulkoreunassa on selkeä vyöhyke, mikä voi voimistua kasvaessaan ulkona. 'Tornedalen' haarautuu ja kukkii hyvin (Persson & Ireholm 2021).

Lajike 'Madame Recamier' on vuonna 1904 Ranskassa jalostajan Lemoine jalostama kotipelargoni. Pienikokoisen lajikkeen kerrotut kukat ovat valkoiset. Lehdet ovat tummanvihreät ja niissä on heikko vyöhyke. (PAGS 2023).

Tutkimuksen mukaan ryhmä on monimuotoinen. Ryhmän sisällä kasvien ulkonäöt poikkeavat toisistaan ja vain kaksi kasviparia olivat tutkittujen mikrosatelliittien osalta geneettisesti keskenään samanlaisia: "Hoplaxin Fanny" ja "Mirjam Tirhiältä" sekä 'Tornedalen' ja "Jurimek" (Kuva 171). 'Tornedalen' ja "Jurimek" muistuttavat toisiaan myös ulkoisesti (Taulukko 12). "Hoplaxin Fanny" ja "Mirjam Tirhiältä" -kantoja ei voitu vertailla ulkoisesti, koska kanta "Mirjam Tirhiältä" tuli kasvatuskokeeseen myöhemmin eikä ennättänyt samaan koeasetelmaan.

Kuva 171. Valkokukkaisten kotipelargonien joukko tutkimuksessa on monimuotoinen ryhmä sekä DNA-tutkimuksen tuloksen että ulkoisten ominaisuuksien mukaan. Kasvien ulkonäkö, esimerkiksi kasvutapa ja kukkien muodot, vaihtelevat paljon. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 31.8.2020.

Kuva 172. Valkokukkaisia perinnepelargoneja oli tutkimuksessa kahdeksan suomalaista kantaa, tornionjokilaaksolainen 'Tornedalen' sekä verrannelajike 'Madame Recamier'. Kasvit ovat sekä geneettisesti että ulkonäöltä monimuotoinen ryhmä. Dendrogrammissa näkyvä, ryhmän ulkopuolelle rajautuva "Helmi Elisabet" on violettikukkainen ja kuvataan erillisessä luvussa. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Taulukko 12. Valkokukkaisten kotipelargonien kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mittattu pääsääntöisesti kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Ryhmässä on paljon muuntelua. "Jurimek" osoittautui DNA-tutkimuksessa käytettyjen mikrosatelliittien osalta samanlaiseksi kuin pohjoisruotsalainen verranlajike 'Tornedalen': myös niiden kukintojen ja kukkien mitat ovat hyvin samankaltaiset.

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Pietarsaari	19,5–27	5,2	10,2	32–38	35,3	30–37	34,6
Pelkosenniemi	20–31,5	4	8,1	22–30	24,9	22–26	23,4
Hillevi	15,5–28	4,9	8,2	32–43	34,2	30–36	31,9
Finska Farmor	22,5–32	4,3	8,3	32–35	32	27–33	30,4
Hoplaxin Fanny	19–25	6,7	9,5	26–38	32,8	25–37	32,3
Pohjoismäen Elsa	18,5–37,5	4,5	8,6	31–39	34,3	28–38	33,6
Jurimek	18–24	4,8	9	26–32	29,1	23–27	25,6
Tornedalen	18,5–27	4,6	9,4	28–33	29,3	22–31	27,8
Madame Recamier	15–27	4,4	9,1	30–35	32,8	30–35	33,3

Kuva 173. Ruotsissa talletettu tornionjokilaaksolainen 'Tornedalen'. Kasvin lehden vyöhyke on selvä ja lähellä lehden reunaa. Samoin kuin kannalla "Jurimek", 'Tornedalenin' kukissa voi olla häivähdys vaaleanpunaista ennen aukeamista. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 18.6.2020.

Kuva 174. Vanha ranskalainen 'Madame Recamier' oli tutkimuksessa valkokukkaisten kotipe-largonien verranteena. Sen lehden vyöhyke sijaitsee lähellä lehden reunaa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

Kuva 175. Tutkimuksessa lajikkeen 'Madame Recamier' kukissa laskettiin olevan tyypillisesti 12 terälehteä ja lisäksi pieniä. Tutkimuksessa missään kasvinosassa, paitsi lehden vyöhykkeessä, ei havaittu punaista antosyaaniväriä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

5.10.1. "Pietarsaari", L-236

Kulkureitti: Pietarsaari

Pohjanmaan Pietarsaaren mukaan nimetty pelargoni on kulkenut pitkään harrastajalta toiselle vanhana pelargonikantana. Tiina Hultunen on saanut pelargoni harrastajalta. Sen kulkureiteistä tai varhaisista kasvattajista ei ole tarkempaa tietoa.

Kuva 176. Kasvikannan "Pietarsaari" kaksi kasviyksilöä. Kasvi on rehevä ja melko leveäkasvuisen. Lehti on pyöreänmallinen ja pehmeänukkainen. Vyöhyke erottuu selvästi. Lehtilavan reunat menevät hieman päällekkäin. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

Kuva 177. "Pietarsaari". Kukka on kerrottu ja kukinto on kookas. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 2.7.2020.

5.10.2. "Pelkosenniemi", L-223

Kulkureitti: Pelkosenniemi

Suomen Pelargoniyhdistyksen keruuseen tämän isokasvuisen valkoisin kerrotuin kukinnan pelargonin Lapista löysi Ulvilassa asuva pelargoniharrastaja Seija Takala. Kasvin pistokkaan ja tiedot antanut henkilö Rovaniemeltä on saanut kasvin naapuriltaan ja kasvattanut sitä noin 30 vuotta. Hän kertoo, että se on lähtöisin Lapin maakunnan itäosasta Pelkosenniemen Pyhäjärveltä. Kasvia aiemmin kasvattaneet sukupolvet ovat jo edesmenneitä, joten tarkempaa tietoa sen kulkuhistoriasta ei ole saatu. Se on levinnyt naapurilta toiselle koko kunnan alueelle.

Kuva 178. "Pelkosenniemi". Kukinnoissa havaittiin kukintovarren yläosan taipumista mutkalle. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 30.6.2020.

Kuva 179. "Pelkosenniemi". Kukinto on kompakti ja kukintovarsi napakka. Kukinnoista saa upeita kimppuja ja maljakkokukkia. Tarkemmin tarkasteltuna kerrotuissa kukissa osa heteistä oli muuntunut terälehdiksi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke 30.6.2020 ja 11.4.2022.

5.10.3. "Hillevi", L-238

Kulkureitti: Perniö – Tammisaari – Helsinki

Vanhoja pelargoneja 1970-luvun lopulta lähtien talteen ottanut Jouko Pukki Pukin puutarhasta Perniöstä on nimennyt valkoisin kerrotuin kukin kukkivan pelargonin sen kasvattajan mukaan. Pukki sai kasvin Perniön Teijossa asuneelta Hillevi Tuloselta 1979 ja on siitä asti sitä lisännyt ja myynyt. Tarkempia tietoja kasvin kulkuhistoriasta ei ole, mutta oletettavaa on, että Hillevi Tulonen oli kasvattanut sitä vuosikymmenen tai useamman ajan. Pukki kuvaa kukkaa valkoiseksi kerrannaiseksi, sen nuppu on vihertävä, heteet ruosteenpunaiset ja kukassa on terälehtiä tavallisesti 12–14 kpl. Lehden keskusta on vaaleanvihreä ja lehden ulkolaidan vyöhyke näkyy selvästi tummanvihreänä. "Hillevi" on voimakaskasvuinen ja kukkii runsaasti. Pukin mielestä "Hillevi" muistuttaa kovasti 'Hermine'-nimistä ranskalaista lajiketta vuodelta 1895.

Tammisaaren torilla on ollut pitkään Pukin puutarhan myyntikoju, ja siellä on myyty myös tätä "Hilleviä". 1980-luvulla ja vähän myöhemminkään ei vanhoja kotipelargoneja myyty kantanimillä, joten "Hillevi" on kulkenut myös "Tammisaari"-nimisenä sen myyntipaikan mukaan. Jouko Pukki ei ole nimennyt sitä "Tammisaareksi".

Hyötykasviyhdistyksen toiminnanjohtajana vuosina 1995–2013 toiminut Anu Ranta osti "Hillevi"-pelargonin Pukin puutarhalta Tammisaaren torilta 1980-luvulla. Anu Rannan perheen mökki sijaitsi Bromarvissa, ja he tapasivat poiketa usein lauantaitorilla Tammisaarella. Anu muistelee, että Pukin puutarhalla oli myynnissä ruusunuppua sekä valkeakukkaista pelargonia, jonka Anu osti 30 markalla. Pelargoni oli suuri ja kasvoi 10 litran ämpärin kokoisessa ruukussa. Pukin puutarha ei silloin myynyt kasvia "Hillevi"-nimellä, ja Anu risti pelargonin "Tammisaareksi" ostopaikan mukaan. Toisin sanoen, jos "Hillevi"-pelargonin tapaa "Tammisaari"-nimellä, on se silloin todennäköisesti Anu Rannan ostamaa Hyötykasviyhdistyksen Annalassa kasvatettua pelargonikantaa.

"Hillevi"-pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehor-nin (2007, 83) kirjassa *Ihanat pelargonit*.

Kuva 180. "Hillevi" on korkea ja leveä kasvi. Lehden vyöhyke erottuu, muttei ole kovin voimakas. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 181. "Hillevi". Kukka on puhtaanvalkoinen ja kookas. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.10.4. "Finska Farmor", L-237

Kulkureitti: Suomi – Ruotsi

"Finska Farmor" -nimistä kerrottua valkokukkaista pelargonია on ollut pitkään suomalaisilla pelargoniharrastajilla. Tämä suomalainen isänäidin pelargoni on kulkeutunut myös Ruotsiin pelargonikeräilijä Mona Hellbergille (2023), jonka mukaan sitä on voitu kasvattaa ainakin 1920-luvulta lähtien. Tiina Hiltunen on saanut sen pelargoniharrastajalta.

Kuva 182. "Finska Farmor". Pelargonin nuput vihertävät ja auenneiden kukkien terälehdissä voi olla vihreitä raitoja. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 183. "Finska Farmor" aloittelemassa kukintaa. Lehtien lehtisuonet ja vyöhyke ovat selkeät. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

5.10.5. "Hoplaxin Fanny", L-235

Kulkureitti: Porvoo – Helsinki – Tampere – Raasepori – Kemiönsaari

Valkokukkaisen "Hoplaxin Fanny" -kotipelargonin tiedetty historia vie 1940-luvun Porvooseen ja mitä ilmeisemmin tätäkin aikaisemmaksi. Kotipelargoni on saanut nimensä suvun ensimmäisen tiedetyn kasvattajan Fanny Holmbergin mukaan. Fanny syntyi vuonna 1887 Porvoossa talolliseen perheeseen. Perinnöksi hän sai vain rukin ja lampaan. Fanny avioitui renki Anders Nybergin kanssa, ja perhe muutti Porvoon Hoplaxiin pientilalle vuonna 1946. Osa vanhan maatilan maista on edelleen suvun omistuksessa.

Fannyn jälkeläisillä ei ole tarkempaa tietoa siitä, milloin tai mistä Fanny kotipelargonin hankki. Hoplaxissa Fanny sitä ainakin kasvatti. Fanny kuoli vuonna 1955 ja hän oli antanut kukan taimia kahdelle tyttärelleen. Toinen tyttären tytär kuoli lapsettomana ja hänen pelargoninsa todennäköisesti katosi. Martta-tyttären mukana Fanny-äidin pelargoni seurasi muutoissa ensin Porvoosta Helsinkiin ja sieltä Tampereelle. Suvun lisäksi pelargonista on jaettu vuosien saatossa runsaasti pistokkaita myös muille.

Martan poika Lars Savonen, kutsumanimeltä Lasse, kasvatti Fanny-isoäitinsä pelargonia Raaseporissa. Lassen viherpeukalotaitojen ansiosta se säilyi vuosikymmenien ajan elinvoimaisena. Lasse talvetti sitä varta vasten pelargoneille rakennetulla lasitetulla verannalla, minkä lämpötila pidettiin kasveille sopivana.

Lasse antoi miniälleen Minna Savoselle lahjaksi pelargonin 2000-luvun alussa, koska tiesi miniänsä olevan kukkakasveista kiinnostunut "kukkahöpsö". Lasse oli kaukaa viisas varmistaen näin isoäitinsä perintöpelargonin säilymisen. Nimittäin Lassen kuoltua pelargonin hoito jäi

hänen vaimolleen, jolla ei ollut yhtä hyvää pelargonin hoitotaitoa. Vaimon ansiosta kasvin historia on säilynyt ja se on tunnustettu arvokkaaksi perinnepelargoniksi.

Fannyn tyttärenpojan miniä Minna Savonen kokosi pelargonin historian talteen ja on yrittänyt selvittää, löytyykö muualta samantyyppistä pelargonia. Erikoispelargonien parissa jo 1970-luvulla aloittanut Jouko Pukki Pukin Puutarhasta arvioi "Hoplaxin Fannyn" muistuttavan hienoja ranskalaisia pelargoneja. Minna on jakanut paljon pistokkaita pelargoniharrastajille.

Savosen perheessä pelargonin säilymisen varmistamiseksi sitä kasvatetaan ja talvetetaan kahdessa eri paikassa ja hieman eri olosuhteissa. Toisessa paikassa kasvit ovat talven kerrostalon olosuhteissa ja toisessa vanhan talon vaihtelevissa lämpötiloissa ikkunalla. Yleensä kasvit leikataan vasta keväällä ja samalla otetaan pistokkaita uusia taimia varten. Kesäksi pelargonit siirretään ulos terassille. Minnalla on laaja pelargonikokoelma, laajimmillaan siinä on ollut noin 200 erilaista pelargonia.

Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeet, Suomen Pelargoniyhdistys ja Kotipuutarha-lehti valitsivat "Hoplaxin Fanny" -kotipelargonin vuoden 2023 Vuoden pelargoniksi.

Kuva 184. "Hoplaxin Fanny". Kaksivuotias kasvi on useaan kertaan leikattu. Valkoiset kukat erottuvat keskivihreältä lehdistöltä hienosti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 12.4.2022.

Kuva 185. "Hoplaxin Fanny". Kukan nuput ovat vihertävät. Kukinto on täysin auenneena lähes pallo. Kukan terälehtiä on 11–13 kpl. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 12.4.2022.

5.10.6. "Mirjam Tirhiältä", L-233

Kulkureitti: Tampere – Viipuri – Lavia – Hyvinkää

Viipurin maalaiskunnassa Tirhiän kylässä vuonna 1908 syntynyt Helmi Mirjam Kaipainen (os. Merger) joutui talvisodan alettua lähtemään lastensa ja appensa Juhanan perheen kanssa evakkoon 340 kilometrin päähän Pirkanmaalle Orivedelle. Puoliso Antti oli sotimassa. Suku asettui hieman myöhemmin Tampereelle, josta Juhana osti talon. Mirjamin vanhin tytär Eila muistaa äitinsä hankkineen Tampereelta, mahdollisesti torilta, kauniin valkokukkaisen pelargonin. Kun välirauhan aikana vuonna 1942 pääsi palaamaan takaisin Karjalankannakselle, talo myytiin ja muutettiin takaisin Viipuriin. Mirjam otti muuttokuormaan mukaan valkoisen pelargonin.

Suvun kotitalo Viipurin Kolikkoinmäessä oli sodan aikana palanut ja kolmilapsisen perheen piti asua perunakellarissa Uskilan kylässä ennen kuin uusi pieni talo valmistui. Perheeseen syntyi neljäs lapsi, Ossi-poika. Kauan ei Mirjam perheineen saanut uudessa kodissa asua, kun piti lähteä jatkosotaa pakoon vuonna 1944. Evakkomatka suuntautui ensin yli 400 kilometrin päähän Satakuntaan Lavialle ja sieltä Uudellemaalle Hyvinkäälle. Mirjamin pelargoni muutti mukana.

Kun perhe päätyi evakkomatkalta vuonna 1947 asettumaan Uudenmaan pohjoisosaan Hyvinkäälle Kytäjän kylään, he joutuivat kevään asumaan ladossa. Syksyllä valmistui pieni mökki, ja syntyi viides lapsi, Pirkko-tyttö. Mirjamin pelargoni koristi ensin pienen mökin ikkunoita. Myöhemmin rintamamiestalon valmistuttua valkokukkaiset pelargonit valtasivat sen lasiverannan joka kesä aina Mirjamin kuolemaan 1991 saakka.

Isoäitinsä Mirjamin pelargonin tiedot tallentanut järvenpääläinen Sari Kaipainen muistelee, että tämä valkokukkainen kotipelargoni oli mummulle erittäin tärkeä eikä hänellä ollut muita kotipelargoneja. Vanhaa tuoksupelargonia hän kyllä kasvatti. Kun 1980-luvun lopulla 20-vuotias Sari muutti ensimmäiseen omaan kotiin, mummu antoi hänelle tämän evakoksi kutsunsa pelargonin. Sari on sitä siitä asti kasvattanut suvun perintöpelargonina.

Pelargoni on kasvanut myös Mirjamin tyttärillä Tertulla Urjalassa ja Pirkolla Porissa. Niistä on jonkin verran annettu pistokkaita ystäville.

Mirjam-mummu talvetti osan pelargoneista rintamamiestalon ikkunalaudoilla ja osan kellarissa. Sarin yli 30-vuotisen kokemuksen mukaan kasvi on terve ja erittäin elinvoimainen. Se juurtuu nopeasti viikossa. Sari talvettaa Mirjamin pelargonit ja muut pelargoninsa kookkaina autotallin pikkuikkunallisessa varastossa, jossa lämpötila on hieman alle 10 astetta. Hän kastelee niitä niukasti, muutaman kerran talven aikana. Kun hän nostaa maaliskuussa kasvit sisälle ikkunalle, hän leikkaa silloin oksia ja aloittaa lannoittamisen. Pussimultaan hän lisää oman kompostin palanutta multaa. Keväällä hän antaa pelargoneille kanankakkapohjoista lannoitetta, ja kun hän siirtää pelargonit kesäksi ulos, hän antaa lannoitusjauhetta kukinnan aikaan jokaisella kastelukerralla.

Kuva 186. Valkokukkainen "Mirjam Tirhiältä" tuli Luken kasvihuoneelle myöhemmin kuin muu tutkimusaineisto. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 16.6.2021.

Kuva 187. "Mirjam Tirhiältä". Tirhiän kylän Mirjamin mukaan nimetty pelargoni on ollut Luken kasvatuksessa hillittykasvuinen. Lehden vyöhyke on selvästi erottuva ja melko leveä ulottuen lähelle lehden reunaa. Kukka on valkoinen ja eriasteisesti kerrottu. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.10.7. "Pohjoismaen Elsa", L-234

Kulkureitti: Sonkajärvi

Valkoisena kukkiva pelargoni tunnetaan Pohjois-Savon Sonkajärveltä Pohjoismaen kylästä ja sen varhaisin tiedetty kasvattaja oli vuonna 1902 syntynyt Elvi Heiskanen. Kasvin tiedot on tallentanut Elvin naapuri Elsa Vatanen. Suomen Pelargoniyhdistyksen vanhojen kantojen keruuseen kasvin löysi Liedossa asuva pelargoniharrastaja Sirpa Ojala.

Pelargoni on ollut vuonna 1950 syntyneellä Elsa Vatasella vuodesta 1977 asti, jolloin hän muutti nykyiseen kotitaloonsa. Hän pyysi Elviltä pistokkaan kahdesta pelargonista, toinen oli tämä valkokukkainen ja toinen vaaleanpunainen, jolle hän antoi nimen "Pohjoismaen Elvi" (L-199). Siitä, kuinka kauan pelargonit olivat Elvillä olleet, ei ole varmuutta. Naapuripariskunta Elvi ja hänen miehensä Tauno asuivat suuressa maalaistalossa, vanhalla tilalla nimeltä Tuovila. Elsa muistelee, että kyseessä oli Elvin sukutila, ja siksi kuulostaisi todennäköiseltä, että myös pelakuut ovat kasvaneet kauan tilalla. Teerimäen Tuovila on yksi vanhimmista Sonkajärven rakennuksista, joka on edelleen asuinkäytössä, ja se on alun perin 1700-luvulla rakennettu valtion metsänvartijan asunnoksi.

"Pohjoismaen Elsa" kukkii runsaasti ja usein pitkälle syksyyn. Elsa talvettaa ja hoitaa sitä samaan tapaan kuin "Pohjoismaen Elvi" -pelargonian. Hän on kuitenkin huomannut, että valkokukkainen Elsa-pelargoni on ollut elinvoimaisempi kuin vaaleanpunakukkainen Elvi. Valkoisesta Elsa-pelargonista ja sen säilymisestä hän on keskustellut naapurinsa Marjatan kanssa, joka otti kasvista pistokkaan itselleen. Elsa uskoo, että sieltä hän saa valkoisen halutessaan takaisin, mikäli omalle kasville käy huonosti.

Kuva 188. "Pohjoismäen Elsa". Kukinto on melko matala, kukat aukeavat kaikki yhtä aikaa. Kuk-kaperät ja verholehdet ovat vihreät. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 189. "Pohjoismäen Elsa". Kukan sivuprofiili on tasainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.7.2020.

5.10.8. "Jurimek", L-219

Kulkureitti: Suomi – Ruotsi – Norja – Suomi

Pelargoni on reissannut pohjoismaissa vanhojen pelargonien harrastajalta toiselle. Norjalainen pelargoneja harrastava nainen kertoi saaneensa arviolta vuoden 2007 paikkeilla pistokasvaihdossa sen Ruotsissa asuvalta suomalaiselta naiselta. Saatekirjeessä oli kerrottu, kuinka tämä nainen oli saanut pelargonin iäkkäältä isoäidiltään. Isoäiti oli kasvattanut sitä lähes koko ikänsä, "niin pitkää kuin muistaa". Nainen otti sukupelargonin mukaansa muuttaessaan Suomesta Ruotsiin. "Jurimek"-pelargoni on norjalaisen pelargoniharrastajan yksi lempipelargoneista, koska se juurtuu erityisen nopeasti. Hän kuvaa sen kukintoa erityiseksi, sillä valkoisiin terälehtiin tulee silloin tällöin vaaleanpunaista väriä ja joskus myös vihreää väriä kukkaan puhjetessa. Toisinaan siihen kasvaa niin tiheitä kukintoja, että ne muistuttavat palloa. Hän on jakanut useille pelargoniharrastajille sitä Norjassa, jotta sen säilyminen ei olisi vain hänen varassaan. Tiina Hiltunen on saanut sen Ruotsista vanhana suomalaisena pelargonina.

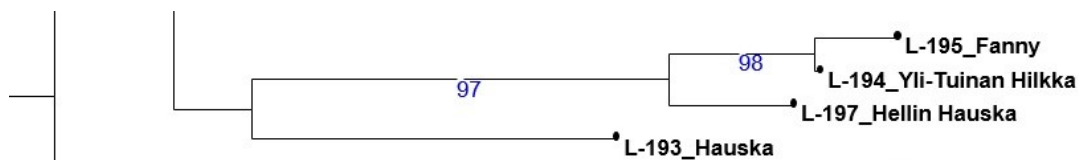
Kuva 190. "Jurimek" on korkea ja pystykasvuinen. Aaltoilevan lehden vyöhyke erottuu keskimääräisesti. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

Kuva 191. "Jurimek". Kukissa voi olla häivähdys vaaleanpunaista ennen aukeamista. Kukan terälehdet ovat erikokoisia ja kukkaperän asento pysty, mikä tekee kukinnosta hauskan näköisen. Kukka on melko pieni, keskimäärin 2,9 cm korkea. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.11. Hauskat lohenpunakukkaiset

Oranssin lohenpunaisten kasvien joukko ei ole geneettisesti yhtenäinen, mutta muodostaa kuitenkin sukuhaaran. Kukkien ulkonäölle on yhteistä, että kukan terälehtien reuna voi olla lähes valkoinen riippuen kasvatusoloista, erityisesti lämpötilasta. Kasveja voikin siis kuvailla vekkulikeiksi tai hauskoiksi. Tässä joukossa ovat kannat "Fanny", "Yli-Tuinan Hilikka", "Hauska" ja "Hellin Hauska". Mukana luvussa esitellään myös samantapaiset "Askola" sekä "Alpuan Marjatta", jotka olivat tahoillaan sukupuussa aivan eri puolella kuin muut neljä kasviantaa.

Kuva 192. Yksi melko yhtenäinen joukko oranssihtavia lohenpunaisia, vekkulikukkaisia ovat neljä pelargonikantaa "Fanny", "Yli-Tuinan Hilikka", "Hellin Hauska" ja "Hauska". Kuva: Pirjo Tanshuanpää, Luke.

Tässä luvussa esitellään oranssihtavan lohenpunaisia kotipelargoneja, jotka eivät ole geneettisesti eivätkä ulkonäön ominaisuuksiltaan yhtenäinen ryhmä.

Näiden "vaihtelevaterälehtisten" kasvien ulkonäössä on eroja. Kasvutapa arvioitiin puolipystyksi, mutta kannalla "Yli-Tuinan Hilikka" ja "Hellin Hauska" pystyksi. Lehdistö on korkea, "Alpuan Marjatta" -kannalla matala. Kasvit ovat leveitä, "Yli-Tuinan Hilikka" ja "Hellin Hauska" keskileveitä. Lehdet ovat melko kookkaat, keskimäärin kolmikuisilla koekasveilla lehden korkeus/leveys cm: "Fanny" 6,9/11,4 cm, "Yli-Tuinan Hilikka" 7,1/11,8 cm, "Hellin Hauska" 7,3/12,4 cm, "Hauska" 7,1/12,4 cm, "Askola" 7,2/12,8 cm ja "Alpuan Marjatta" 6,9/11,6 cm.

Kasvin varressa on valkoisia kohtia ("whitish" ominaisuus), koekasvien varsissa oli punaista antosyaaniväriä vain "Yli-Tuinan Hilikalla" (ominaisuus tulee todennäköisesti paremmin esiin ulkokasvatuksessa). Kasvien lehden vyöhyke on keskellä lehteä ja sen voimakkuus on vahva (lk 4) kannoilla "Hauska", "Alpuan Marjatta" ja "Askola". Kannoilla "Fanny", "Yli-Tuinan Hilikka" ja "Hellin Hauska" lehden vyöhyke erottui heikosti (vrt. dendrogrammi, jossa nämä kolme kantaa muodostavat löyhän ryhmän).

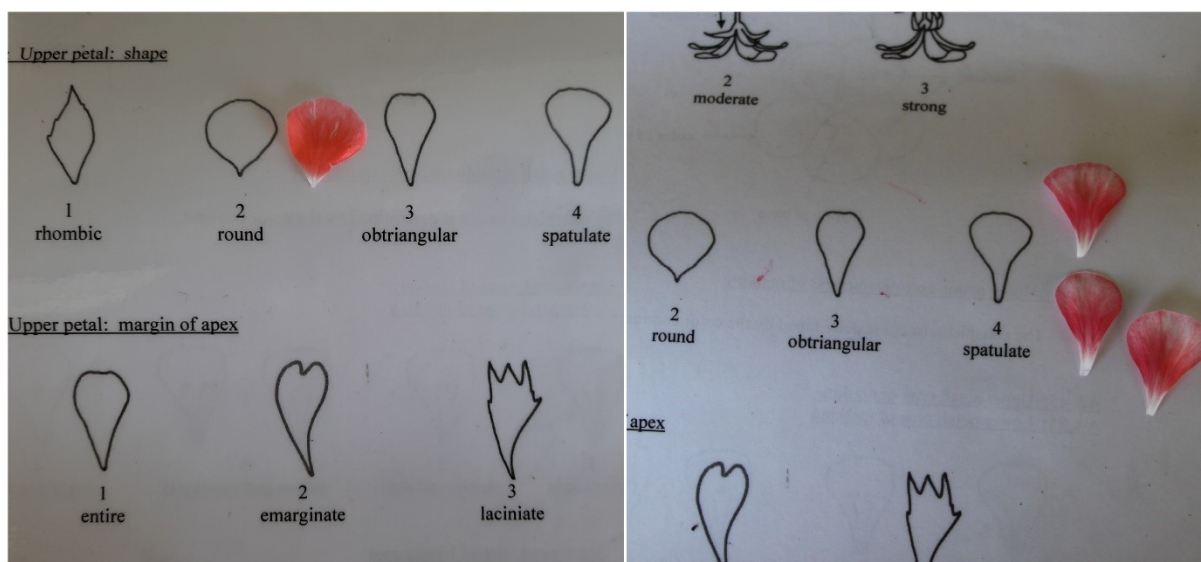
Lehden väri (ilman vyöhykettä) kasveilla arvioitiin vaalean-keskivihreäksi ("Fanny", "Hellin Hauska", "Hauska", "Askola") tai keskivihreäksi ("Yli-Tuinan Hilikka", "Alpuan Marjatta"). Lehden sinus on vähäinen tai keskimääräinen (ks. kasvien kuvat). Lehden reuna aaltoilee. Lehtilavan reunan asento vaihtelee.

Verholehti ei kaarru (tai vain hieman, lk 1), paitsi "Alpuan Marjatalla" verholehti kaartuu kohdallisesti (lk 2). Kukan leveimmän verholehden keskikohdan antosyaaniväriyksissä on eroja: "Fannylla" väri puuttuu, "Alpuan Marjatalla" väri näkyy heikosti, "Hellin Hauskalla" ja "Askolalla" väri on keskimääräinen, "Hauskalla" ja "Yli-Tuinan Hilikalla" vahva.

Kukan sivuprofiili arvioitiin kaikilla kannoilla koveraksi, paitsi "Askolalla" kukka on sivusta katsoen kupera. Kukkaperä on pitkä, kannoilla "Yli-Tuinan Hilikka" ja "Alpuan Marjatta", "Askolalla" keskipituinen. Kukkaperän yläkolmanneksen antosyaaniväri on vahva (lk 4), kannalla "Yli-Tuinan Hilikka", "Hellin Hauskalla" keskimääräinen (lk 3). Kukka on puolikerrottu, "Askolan" kukka on kerrottu (terälehtiä tyypillisesti 10–14 kpl). Heteen palho on valkoinen ja ponsi punainen, "Yli-Tuinan Hilikalla" ponsi on oranssi. Kasvien kukintojen ja kukkien kokoja on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13. Lohenpunaisten pelargonikantojen, joiden kukkien terälehtien värit saattavat vaihdella kasvuolosuhteiden mukaan, kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä). Kasviryhmä ei ole yhtenäinen.

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Fanny	16–23,5	7,0	11,6	35–41	34,9	29–41	34,9
Yli-Tuinan Hilikka	22–28	5,3	9,6	34–38	35,7	27–37	33,6
Hellin Hauska	22–32	5,7	10,8	32–39	36	29–39	32,4
Hauska	24–31	5,1	9,6	31–39	35,4	29–36	30,8
Askola	26,5–38	4,5	9,1	33–38	35,8	30–38	34,7
Alpuan Marjatta	21,5–29,5	6,5	10,3	40–42	40,8	32–41	37,7

Kuva 193. Ryhmän kasvien ulkonäössä on eroja. Vasemmalla "Fannyn" kukan ylin terälehti, joka on pyöreä (round), ja oikealla "Hellin Hauskan" kukan ylimpiä terälehtiä, jotka ovat vastapuikeita (spatulate). Molempien kasvikantojen terälehtien kanta (tyvi) on valkoinen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

5.11.1. "Fanny", L-195

Kulkureitti: Toijala – Sääksmäki – Valkeakoski

Pelargonian kasvatettiin Pirkanmaalla Akaan Toijalassa samassa mökissä monta vuosikymmentä, ainakin 1950-luvulta asti. Vanhin tiedetty kasvattaja oli Toijalassa vuonna 1901 syntynyt Fanny Maria Syrjänen (os. Virtanen). Satavuotiaaksi eläneen Fannyn jälkeen hänen vuonna 1937 syntynyt tyttärensä Eila Rantala on jatkanut sen kasvattamista Fanny-muurin mökissä, joka on nykyään suvun kesäkotona. Isoäitinsä pelargonin Eila-tädiltä saanut, vuonna 1961 syntynyt Senja Lehtonen kasvattaa sitä kotonaan Valkeakoskella.

Tarkkaa tietoa ei ole säilynyt siitä, mistä ja milloin Fanny-muori pelargonin aikanaan sai. Fanny työskenteli yli 60-vuotiaaksi saakka sekatyönäisenä tehden kaikenlaisia taloustöitä,

kuten toimi leipomon lämmittäjänä ja oli perunan viljelytöissä. Eila-tytär arvelee, että Fanny oli voinut hyvinkin saada pelargonin Terissaaren maataloista, joko Terissaaren talosta tai Pasi-nimisestä talosta, joissa hän kävi töissä. Tiedetään, että hän oli saanut sieltä ainakin yhden huonekasvin, mutta se on ajan saatossa hävinnyt. Eila muistaa äidin kasvattaneen pelargonia kymmenien vuosien ajan, mutta ihan omasta lapsuudestaan asti hän ei sitä muista.

Fanny kasvatti pelargoneja kesät ja talvet sisäkasveina pienen mökin eteläpuoleisella ikkunalla. Ne kukkivat vuoden ympäri. Kun aurinko porotti ikkunalle, Fanny laittoi tiskirättejä alaverhoksi suojaamaan kasveja. Fannylle huonekasvit eivät olleet suuri intohimo, eikä hänellä ollutkaan montaa huonekasvia, pelargonin lisäksi joulukaktus, paavalinkukka ja paavonnukkumatti. Fanny haki polkupyörällä Sääksmäeltä tyttärensä kodin lähellä olevasta lehmihaasta leppien alta maatunutta lantaa kasveille.

Eila talvettaa äitinsä tapaan pelargonit sisällä mökissä, joskus hän on vienyt muutaman kasvin maakellariin talveksi. "Fanny" on talvehtinut hyvin myös kerrostalon ikkunalla. Pelargoni ei varista kukan terälehtiä, vaan kukat kuivuvat paikalleen.

Kuva 194. "Fanny". Lehden vyöhyke on leveä ja sijaitsee keskellä lehteä. Lehden reuna aaltoilee. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 17.6.2020.

Kuva 195. "Fanny". Kukan ylimmät terälehdet ovat pyöreitä. Kukka on puolikerrottu, siinä laskettiin olevan terälehtiä 6–8 kpl. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 17.6.2020.

5.11.2. "Yli-Tuinan Hilikka", L-194

Kulkureitti: Kiikka

Tiina Hiltunen sai kasvin vuonna 2014 opiskelukaveriltaan. Tiinan saamien tietojen mukaan pelargoni on nimetty Yli-Tuina-nimisellä tilalla eläneen Hilikka-nimisen emännän mukaan, joka kasvatti sitä arviolta 1930-luvulta lähtien. Yli-Tuinan tila sijaitsi Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan rajalla Kiikassa, joka kuuluu nykyään Sastamalan kaupunkiin. Kasvin antanut henkilö oli saanut sen aviomiehensä mummolasta.

Kuva 196. "Yli-Tuinan Hilikka". Huomaa, että oikeanpuoleinen kukintokuva on otettu kännykällä, joka (yli)saturoi kuvan värejä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

Kuva 197. "Yli-Tuinan Hilikka". Kukka on maltillisesti puolikerrottu. Terälehtien alapinta on vaalea. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.11.3. "Hauska", L-193

Kulkureitti: Viljakkala – Helsinki

Pelargonilla on pitkä historia Pirkanmaalla Ylöjärven Viljakkalassa Sonnun kylässä. Siellä sitä kasvatti vuonna 1911 syntynyt Linda Anttila ja jo häntä ennen Lindan äiti Jenni Mikkonen. Pelargonin tarinan tallentanut helsinkiläinen Iris Niininen sai pelargonin ruukkuineen Linda-tätinsä 90-vuotisjuhlilla marraskuussa 2001. Tädin kotimökin nimi oli Hauska, ja Iris nimesi pelargonin mökin mukaan.

Iris ei ollut tavannut tättään pitkiin aikoihin ja syntymäpäivien jälkeen täti oli keittänyt kotoaan keittoa, jota syömään oli kutsunut vieraita. Iris huomasi erikoisen näköisen pelargonin, joka pisti esiin keittiön ja kamarin väliköstä. Se oli kukiltaan melkein valkoinen, vain vähän punertavaa keskellä. Kun Iris pyysi muistoksi pistokasta, täti sanoi, ettei pistokas lähde marraskuussa kasvamaan. Hänellä oli kuitenkin kaksi ruukkua samaa pelargonia, joista toisen hän antoi Irikselle matkaan mukaan.

Iriksen isä kyseli Linda Anttilalta pelargonista myöhemmin lisää ja kuuli, että Linda oli saanut kasvin aikanaan äidiltään Jenni Mikkoselta, joka oli asunut saman tien varrella omassa mökissä. Sen kauemmas "Hauska"-pelargonin tunnettu historia ei ulotu. Sonnun kylässä on kaipa tie, jossa sijaitsee pieniä mökkejä molemmin puolin. Luultavasti pelargoni on kiertänyt kylällä talosta taloon.

Pelargoni kasvaa hyvin korkeaksi. Kesällä kukat saavat enemmän väriä, kun taas talvella kukat ovat hyvin vaaleita ja niissä on vain vähän punertavaa väriä kukinnon keskustassa. Iris vie pelargonit kesäisin ulos, suurimman osan hän vie mökille Keski-Suomeen ja loput Helsingissä kaupunkikodin pihalle talon seinustalle. Talvisin pelargonit ovat viileällä lasikuistilla, jossa hän antaa hieman lisävaloa. Iris on harrastanut pelargoneja 1990-luvulta alkaen ja erityisesti vanhoja pelargonikantoja, joiden ikä ja historia kiehtovat häntä. Iris on ollut aktiivisesti mukana Hyötykasviyhdistyksessä.

"Hauska"-pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 81–82) kirjassa *Ihanat pelargonit*.

Kuva 198. "Hauska". Lehden vyöhyke on melko tumma. Kasvi kasvaa korkeaksi, joten sitä kannattaa leikata kasvatuksen aikana, että ulkonäöstä tulee tuuheampi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

Kuva 199. "Hauska" on saanut nimensä kasvattajansa kotimökin nimen mukaan, mutta myös kukkien ulkonäköä voi kuvailla hauskaksi. Kasvatusolosuhteista riippuen terälehtien ulkoreunat ovat enemmän tai vähemmän valkoiset. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 24.6.2020.

5.11.4. "Hellin Hauska", L-197

Kulkureitti: Rauma

Etelä-Satakunnasta Raumalta tunnetaan erikoisen sävyinen pelargoni, jota on sen tiedot ilmoittaneen Marika Alarautalahden suvussa kasvatettu ainakin 1940-luvulta asti. Kun Marikan isoäiti Helli tuli sukutaloon Raumalle miniäksi 1950-luvulla, pelargoni kasvoi jo anopilla.

Pelargoni on nimetty Marikan isoäidin Hellin mukaan ja "Hauska"-kannan mukaan. Kasvi päätyi Pelargoniyhdistykselle, kun Marika tiedusteli Pelargoniyhdistyksen facebook-ryhmässä, olisiko heidän sukunsa pelargoni sama kuin aiemmin harrastajien keskuudessa tunnettu "Hauska"-kanta. Ulvilassa asuva pelargoniharrastaja Seija Takala kävi Raumalla ja totesi, että ei ollut sama, vaikka yhdennäköisyyttä onkin. Pelargoni sai siten nimen "Hellin Hauska".

Marikan isä on vaalinut viimeiset vuosikymmenet äitinsä pelargonia Raumalla. Talossa on säilynyt myös useita vuosikymmeniä vanha emoyksilö, jota talvetetaan piharakennuksen ikkunalla.

Kuva 200. "Hellin Hauska". Kukinto on riemukas. Lehdet ovat suuret. Kukinto on pallomainen ja suuri, jossa lähes kaikki kukat ovat yhtä aikaa auki. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 201. "Hellin Hauska". Kukan ylimmät terälehdet ovat vastapuikeita (engl. spatulate). Kukka on puolikerrottu, terälehtiä niissä laskettiin olevan 5–7, joissain kukissa oli lisäksi pieniä terälehtiä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.11.5. "Askola", L-198

Kulkureitti: Askola – Helsinki

Uudeltamaalta Askolasta tunnetaan vanha pelargoni 1900-luvun alkupuolelta. Helsingin Herttoniemestä naishenkilö ilmoitti pelargonista Hyötykasviyhdistyksen silloiselle toiminnanjohtajalle Anu Rannalle vuonna 2003. Rouva oli kuunnellut edellisenä päivänä Yleisradion Kysykää puutarhasta -radio-ohjelman jaksoa, jossa Anu Ranta oli kertomassa vanhoista huonekasveista ja vuonna 2000 järjestetystä *Helsingiläisiä huonekasveja* -näyttelystä Annalassa. Herttoniemeläinen noin 80-vuotias rouva halusi lahjoittaa Annalaan vanhan pelargonin, koska hän ei enää jaksanut hoitaa pelargoniamia samalla tarmolla kuin ennen ja halusi kasvin saavan uuden hyvän kodin.

Anu Ranta kävi pian puhelinkeskustelun jälkeen hakemassa pelargonin soittajan luota Helsingin Herttoniemestä, jonne kasvi oli Askolasta vuosikymmenten aikana kasvattajan mukana kulkenut. Kasvi oli silloin hyvin pitkävärtinen ja roteva ja saanut selvästi kasvaa vapaasti. Anun mukaan sen kukka muistuttaa toisen myös Annalassa kasvavan vanhan pelargonin, "Hauska"-nimisen (L-193), kukkaa. "Askola"-pelargonin kukintojen väri vaihtelee voimakkaasti valon määrästä riippuen. Vähäisessä valossa se saa kukintoihin valkoista reunoihin ja lohenpunaista keskelle, kun taas runsaassa valossa niistä tulee kauttaaltaan yksiväriset oranssinpunaiset.

Kuva 202. "Askola" on korkea kasvi. Kasvatuskokeessa se kaipasi tuentaa ja oli maltillinen kukkija. Kukan terälehtien värytys muuttuu kasvuolosuhteiden mukaan. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

"Askola" sijoittuu DNA-tutkimuksessa muodostetussa sukupuussa aivan omalle haaralleen eroten kaikista muista tutkimuksen kasveista. Sillä on myös oman näköisensä kukka. Kasvi on reheväkasvuinen ja saattaa siksi kaivata tuentaa. Kukan väri vaihtelee olosuhteista riippuen: terälehtien reunan valkoisen määrä vaihtelee.

Kuva 203. "Askola". Kasvin kukinto on "tasapäinen". Kukintovarret ovat pitkät, pitkästi yli 30 cm. Kukka on kerrottu, siinä on 10–14 terälehteä. Lehden vyöhyke on vahva ja keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö kukka 29.6.2020 ja lehti 11.4.2022.

Kuva 204. "Askola". Kukan heteen palho on valkoinen ja ponsi punainen, kuten useimmiten tutkimuksessa olleilla kotipelargoneilla. Keväiset kukat ovat enemmän punertavat kuin kesällä. Kukka on hauska väritynyt, punainen väri on ikään kuin terälehtien suonia pitkin levittänyt kukan keskeltä kohti terälehtien reunoja, joiden laidat ovat nekin punertavat. Olosuhteista riippuen kukka voi olla myös lähes yksivärinen lohempunainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.11.6. "Alpuan Marjatta", L-196

Kulkureitti: Vihanti

Pelargoni on kasvanut ainakin 1960-luvulta lähtien saman puutalon ikkunalaudoilla pohjois-pohjanmaalaisessa Alpuan kylässä Raahen kaupungissa entisessä Vihannin kunnassa. Kasvi on todennäköisesti vanhempi, mahdollisesti jo 1930-luvun lopulta peräisin. Se on nimetty vuonna 1909 syntyneen Marjatta Kankaalan mukaan. Perhepiirissä sitä on kutsuttu myös mummun vanhaksi ja mummun vaaleanpunaiseksi.

Tarkkaa tietoa siitä, mistä ja milloin Marjatta-mummu pelargonin aikanaan sai, ei ole säilynyt. Hän muutti naimisiin mennessään miehensä taloon Alpuan kylään vuonna 1945, ja saattoi saada kasvin noihin aikoihin tai pian sen jälkeen. Isoäitinsä pelargonin tiedot koonneen Hanna Kankaalan 1950- ja 1960-luvuilla syntyneet serkut muistavat pelargonin lapsuudesta. On myös mahdollista, että Marjatalalla oli tämä pelargoni jo ennen talvisotaa 1930-luvulla, sillä vuonna 1935 syntynyt tytär muistaa lapsuudestaan äidin pelargoneja. Kun Hannan äiti, vuonna 1944 syntynyt Ulla Kankaala, tuli Alpualle samaan taloon miniäksi vuonna 1978, jo silloin pelargonia pidettiin vanhana ja kauan talossa kasvaneena. Marjatta asui koko elämänsä kuolemaansa 1995 asti Vihannin alueella, ja tämän perusteella suvussa arvellaan, että pelargoni on peräisin Vihannista tai lähiseudulta.

Marjatta-mummun kodin ikkunalaudat olivat täynnä kukkaruukkuja. Pelargonien lisäksi hänellä oli muun muassa peikonlehteä, paavalinkukkaa, piispankukkaa, verenpisaroita ja näyttävän vaaleanpunaisena kukkiva bougainvillea. Huonekasveja oli niin paljon, että kerran Marjatan vuonna 1947 syntynyt poika, Hannan isä Timo, oli laskenut kasveja ja päästyään laskussa sataan hän oli uhannut leikillään heittää loput tunkiolle, koska jokin raja ruukkujen määrässä on oltava.

Marjatta talvetti isokokoisien pelargonin kylmässä kellarissa ja se pidettiin melko kuivana talven yli. Keväällä hän vaihtoi ruukkuun mullan ja otti sen sisälle isoon pirttiin kasvamaan. Joskus pelargoni nostettiin ulos. Hän vaihtoi usein pistokkaita, muun muassa Vihannissa asuneen sisarensa kanssa. Todennäköisesti pistokasvaihdoissa oli myös tätä vanhaa pelargonia. Marjatalalla oli tapana sanoa pistokkaita vaihtaessaan, ettei saa kiittää, muuten pistokas ei lähde kasvamaan.

Marjatta-mummun pelargonilla on erityinen asema hänen tyttärensä ja tyttärentyttärensä yhteisessä pelargonikokoelmassa, jossa on tuoksupelargoneja ja Tanskan kuninkaallisten mukaan nimetty pelargoneja sekä pohjoispohjanmaalaiset "Oulaisten Elna" ja "Alavieskan Hilda" (L-188). He vaihtavat pistokkaita muiden pelargoniharrastajien kanssa. He ovat todenneet, että "Alpuan Marjatta" on varsin helppohoitoinen verrattuna moniin muihin pelargoneihin. Se on varsin helppo juurtumaan ja talvehtii hyvin. Pelargoni leikataan alas maaliskuuhun ja nostetaan ulos kesäksi. Sitä kasvatetaan saviruukussa ja lannoitetaan kastelulannoitteella.

Kuva 205. "Alpuan Marjatta" oli kasvatuskokeessa matalakasvuinen ja versot vaaka-asentoisia. Kukissa oli useimmiten terälehtiä 5–6 kpl, jossain kukassa 9. Kukka on siten puolikerrottu. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 206. "Alpuan Marjatta". Lehden vyöhyke on tumma ja keskellä lehteä. Lehden reunan sinus on myös voimakas. Lehtilavan tyven asento on avonainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 207. "Alpuan Marjatta". Kukinto on hauskaasti väritynyt: kukkien terälehtien laidat ovat vaaleat. Lehtien vyöhykkeet ovat selkeästi erottuvat. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Tutkimuksessa muodostetussa sukupuussa "Alpuan Marjatta" sijoittuu lähelle mårbackatyypiryhmän kasvijoukkoa, mutta se poikkeaa näistä fenologisilta ja morfologisilta piirteiltä. Kasvi on matala ja huomattavan leveä verrattuna korkeisiin ja pystykasvuisiin mårbackaryhmän kasveihin; lisäksi sillä on voimakkaat antosyaanivärytykset. Esimerkiksi lehden vyöhyke oli tutkimuksen kasveilla tumma verrattuna mårbackaryhmän kokonaan vaaleanvihreisiin, lähes vyöhykkeettömiin lehtiin. Persikanvaaleanpunaiseen taittavissa terälehdissä reuna on ikään kuin haalistunut lähes valkoiseksi.

5.12. Tummanlohenpunaiset "Tuomen Hulda" ja "Maaninka"

Pelargoniaiineistossa lehdiltään koko muusta aineistosta poikkeavia kasveja oli kaksi pelarhonikantaa, "Tuomen Hulda" (L-250) ja "Maaninka" (L-232). Nämä osoittautuivat DNA-tutkimuksessa toistensa duplikaateiksi (Kuva 208). Kasvit ovat myös ilmiänsultaan ja morfologisilta ominaisuuksilta samanlaisia. Kasvit ovat hyvin kookkaita ja reheviä, kasvutavaltaan rentoja. Kukinto on tumma lohenpunainen ja suuri: kaikki kukat auenneena kukinto on lähes pallo, jonka korkeus on jopa yli 10 cm ja läpimitta yli 14 cm. Kukkaperä on pitkä, yli 40 mm. Kukka on puolikerrottu, terälehtiä laskettiin "Maaningan" kukissa olevan 6–10 kpl ja "Tuomen Huldan" kukissa 8–10 kpl. (Lukumäärä on suuntaa antava, sillä varmistettiin vain kukkatyyppin luokittelu.) Kukintojen ja kukkien koot on esitetty taulukossa 14.

Kukan verholehti ei kaarru ja leveimmän verholehden keskikohdan antosyaanivärytyks on erittäin vahva. Kukan sivuprofiili on kovera. Kukkaperän yläkolmannes on punainen, samoin kukintovarressa on antosyaanivärytystä. Kukintovarren pituus vaihteli vajaasta 20 cm:stä noin 27 cm:iin (Taulukko 14).

Kuva 208. "Tuomen Hulda" ja "Maaninka" ovat toistensa duplikaatteja tutkittujen mikrosatelliittien osalta. Niiden lehdet ovat koko tutkimusjoukossa poikkeavat, pehmeänukkaiset ja reunakuviolta omanlaiset. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Taulukko 14. "Tuomen Hulda" ja "Maaninka" kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä).

Kasvikanta	Kukintovar- ren pituuden vaihtelu cm	Kukin- non kor- keus cm	Kukin- non le- veys cm	Kukan korkeu- den vaih- telu mm	Kukan korkeus mm	Kukan le- veyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Tuomen Hulda	22,5–27,5	6,0	10,8	35–44	38,8	37–42	38,7
Maaninka	17,5–24	5,7	11,5	38–47	42,7	33–45	39,8

Lehdet ovat kookkaat, korkeat ja leveät. Kolmikuisista kasveista mitattiin yli 16 cm leveitä lehtiä: keskimäärin lehden korkeus oli 8 cm ja leveys 14 cm. Myöhemmin iäkkäissä, kasvihuonekasvatuksessa olevissa kasveissa oli huomattavan suuria lehtiä. Lehdet ovat nukkapintaiset ja pehmeät. Vyöhyke on keskellä lehteä ja erottuu hyvin. Lehden reuna on sahalaitainen ja sinussyvennys on selkeä; reuna aaltoilee. Lehtilavan reunan asento arvoitiin "Tuomen Huldalla" olevan avoin ja "Maaningalla" hieman avoin.

5.12.1. "Tuomen Hulda", L-250

Kulkureitti: Kaarina – Parainen

Pelargoni tunnetaan ainakin 1960-luvulta asti, jolloin Hulda Tuomi sitä kasvatti Varsinais-Suomessa Kaarinassa Vähä-Rauhalinnan kartanon läheisyydessä. Tytär Liisa muistaa pelargonin lapsuudestaan, mutta ei tiedä, mistä pelargoni hänen äidilleen tuli. Mahdollisesti se on saatu joltakin naapurilta, kuten siihen aikaan oli tapana pistokkaita vaihtaa ja jakaa.

Liisa on antanut pelargonista pistokkaita ystävilleen. Yksi pistokkaista meni 1990-luvulla vaihdokkaana pelargoneja harrastaville Hilma Kinnaselle ja Irma Hupilalle Kaarinan Piikkiöön. Liisa sai "Mynttiskä" (L-249) pelargonin vastalahjana. Moniin muihin vanhoihin kotipelargoneihin verrattuna "Tuomen Hulda" ei ole aikainen kukkija, mutta kun se aloittaa kukinnan, se kukkii pitkään ja elinvoimaisesti ja sen yksittäiset kukat kestävät kauniina pitkään

Liisa talvettaa pelargoninsa viileällä verannalla, joka onkin oiva paikka siihen tarkoitukseen. Hilma ja Irma talvettivat kolmenkymmenen vuoden ajan "Tuomen Huldaa" ja muita vanhoja kotipelargoneja sisällä ikkunalla ja viileässä kasvihuoneessa. Heidän kokemuksensa mukaan pelargonit sopeutuvat ajan mittaan talvehtimaan sisällä huoneen lämmössä alla olevista pattereista huolimatta, kun niitä pitää koko ajan samalla ikkunalaudalla. Varminta niiden talvettaaminen on kuitenkin viileässä ja valossa. "Tuomen Huldin" ja muidenkin perinnepelargonien pistokkaat kasvattavat juuria uusia lajikkeita helpommin vesilasissa. Varsinkin tuoksupelargonit tekevät hitaasti juuria. Hilma on juurruttanut pistokkaita myös alkusyksyllä, sillä vähemmän tilaa vieviä pienempiä yksilöitä on helpompi talvettaa. Pelargonit pääsevät ulos, kun kevähallat ovat ohi. Tarkkaa ajankohtaa ei ole, mutta vanhan kansan mukaan kesäkuun 10. päivän jälkeen.

Luonnonvarakeskuksen pelargoniaineistoon "Tuomen Hulda" saatiin tutkittavaksi Hilma Kinnaselta.

Kuva 209. "Tuomen Hulda" on rehevä kasvi, joka kaippaa helposti tuentaa. Kukinto on suuri, ja kun sen kaikki kukat ovat auki, se on lähes pyöreä pallo. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.7.2020.

5.12.2. "Maaninka", L-232

Kulkureitti: Maaninka

"Maaninka" on yksi suomalaisten pelargoniharrastajien piirissä liikkuneista vanhoista kannoista, joiden taustatiedot eivät ole kulkeneet kasvien mukana. Tiina Hiltusen kokoelmaan kasvi on tullut pelargoniharrastajalta.

Kuva 210. "Maaninka". Vasemmalla 3 kk pistokkaan laitton ja kasvihuonekasvatuksen jälkeen. Keskellä sama kasvi kaksivuotiaana ja useaan kertaan leikattuna. Kasvilla on leveä kasvutapa ja suuret lehdet, jolloin ruukkua ei juuri näy. Kukka on maltillisesti kerrottu ja suuri. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö.

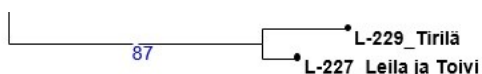

Kuva 211. "Maaninka". Kukinto on todella kaunis, kuten myös lehti, joka tuntuu käteen nukkaiselle. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 1.6.2022.

5.13. Oranssinpunakukkaiset

Oranssinpunakukkaisten pelargonikantojen "Tirilä", "Leila ja Toivi", "Huittinen 1" ja "Helvi" ryhmä on muodostettu kukan värin mukaan. Ryhmä ei ole geneettisesti eikä ulkoisilta ominaisuuksiltaan yhtenäinen. Kasvien kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot on esitetty taulukossa 15. "Huittinen 1" -kasvikannalla täydessä kukassa oleva kukinto on pallo, jonka suurimmaksi korkeudeksi mitattiin 10,4 cm (taulukossa esitetty keskiarvo on kuitenkin "puolipalloista", joita suurin osa kukinnoista oli).

Kuva 212. "Tirilä" sekä "Leila ja Toivi" olivat DNA-tutkimuksessa lähellä toisiaan. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

Näiden oranssinpunakukkaisten kasvien kasvutapa on puolipysty, kannalla "Huittinen 1" pysty. Lehdistö on keskikorkea, kannalla "Helvi" korkea. Varsissa on valkoisia, lähes lehtivihreäntömiä kohtia. Varsissa punaista antosyaaniväriä nähtiin kannalla "Leila ja Toivi".

Lehden korkeus on keskimääräinen, "Huittinen 1" -kannalla korkea; lehdet ovat keskimääräisen leveitä. Kasvikantojen lehtien keskikoot korkeus/leveys cm ovat: "Leila ja Toivi" 7,0/10,9 cm, "Tirilä" 6,0/10,8 cm, "Huittinen" 1 7,7/12,7 cm ja "Helvi" 6,6/11,1 cm. Lehden sinus on vähäinen, "Huittinen 1" -kannalla keskimääräinen. Lehden reunan arvioitiin aaltoilevan heikosti kannalla "Helvi", keskimääräisesti kannoilla "Leila ja Toivi" ja "Tirilä" ja voimakkaasti kannalla "Huittinen 1".

Lehden vyöhykkeen tummuus vaihteli kasvikannoilla. Vyöhyke sijaitsee keskellä lehteä, "Huittinen 1" -kannalla se "leviää" lähelle lehden reunoja. Lehden väri oli keskivihreä, "Huittinen 1" -kannalla tummanvihreä.

Taulukko 15. Oranssinpunaisten kasvikantojen kukintojen ja kukkien kokojen keskiarvot (mitattu pääsääntöisesti kolme kukkaa kolmesta kasviyksilöstä).

Kasvikanta	Kukintovarren pituuden vaihtelu cm	Kukinnon korkeus cm	Kukinnon leveys cm	Kukan korkeuden vaihtelu mm	Kukan korkeus mm	Kukan leveyden vaihtelu mm	Kukan leveys mm
Tirilä	19–24	5,0	8,7	33–44	39,8	34–43	38,6
Leila ja Toivi	19,5–36,5	5,4	9,8	34–39	37,6	32–38	34,3
Huittinen 1	22–28	5,7	10,7	33–39	36,2	30–39	32,8
Helvi	20,5–31	4,8	9,1	33–39	36,1	30–34	31,4

5.13.1. "Tirilä", L-229

Kulkureitti: Lappeenranta

Etelä-Karjalassa Lappeenrannassa sijaitsevassa Tirilän puutarhassa on viljelty tätä vanhaa pelargonia 1970-luvulta asti, mutta sen historian arvellaan ulottuvan paljon kauemmas. Kuva valtavan kokoisesta, jo puoli vuosisataa vanhasta emokasvista löytyy Tirilän puutarhan verkkosivuilta (Tirilän puutarha, 2023). Tirilän puutarha myy myös muita vanhan ajan pelargoneja. "Tirilä"-nimen pelargoni on saanut tultuaan harrastajien kanssa tehdyn pistokasvaihdon kautta Tiina Hiltusen kokoelmaan.

Kuva 213. "Tirilä". Kukinto on runsas. Kukkaperässä ja leveimmän verholehden keskiosassa on punaista antosyaaniväriytystä. Kuvan kukinnossa kukintovarsi on haaroittunut. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

Kuva 214. Oranssinpunakukkainen "Tirilä". Kasvihuonekokeessa joissain versoissa havaittiin punaista väritystä, mutta ei kukintovarsissa. Kukka on puolikerrottua, niissä laskettiin olevan 5–7 täyskokoista terälehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 22.6.2020.

5.13.2. "Leila ja Toivi", L-227

Kulkureitti: litti – Helsinki

Päijät-Hämeen maakunnan kaakkoisosassa sijaitsevassa litin kunnassa tunnettu reheväkasvuisen, hohtavan oranssinpunaisena kukkiva pelargoni on nimetty kahden sisaruksen mukaan. Pelargoni tunnetaan ainakin 1940-luvulta lähtien. Kasvin tiedot on tallentanut Hyötykasviyhdistyksen toiminnanjohtajana 1995–2013 toiminut Anu Ranta.

Toivi oli litin kunnan sairaanhoitajana toisen maailmansodan aikaan. Kun hän oli kotikäynnillä eräässä maalaistalossa, hän ihasteli talon emännän pelakuuta, ja emäntä antoi Toiville pistokkaan mukaan. 1960-luvulla pelargoni matkasi Helsinkiin Leila-sisaren mukana. Se viihtyi hyvin omakotitalossa ja alkoi kukkia usein jo aikaisin kevättalvella. 1980-luvulla Leilan miniäehdokas Sari ihastui pelargoniin ja sai pistokkaan kasvusta. Sarin sähkölämmitteinen talo ei ollut ihan-teellisin talvettamisympäristö pelargonille, mutta se kuitenkin selvisi. Myöhemmin anoppi Leila sairastui, jolloin kukista huolehtiminen jäi hänen puolisolleen. Puoliso hoiti ja kasteli pelargoneja liiankin tarmokkaasti, minkä seurauksena kasvit menehtyivät.

Sari oli kuitenkin ymmärtänyt vanhan pelargonin arvon, ja hän tarjosi pistokkaita Annalaan vuosituhannen vaihteen paikkeilla, jotta kasvi säilyisi myös tuleville sukupolville. Annalasta pelargoni onkin levinnyt eteenpäin vanhojen pelargonien harrastajille.

"Leila ja Toivi" -pelargonin taustahistoriasta on kirjoitettu aiemmin Susanna Rosénin ja Eivor Rasehornin (2007, 82) kirjassa *Ihanat pelargonit*.

Kuva 215. "Leila ja Toivi" on heleän oranssinpunainen. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 216. "Leila ja Toivi". Kukka on maltillisesti puolikerrottu, osa heteistä voi olla muuntunut kapeiksi terälehdiksi. Kukan ylimpien terälehtien keskiosa on vaaleampi. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 217. Runsaasti leikattu kaksivuotias "Leila ja Toivi". Kasvin lehden vyöhyke on selkeä ja se on keskellä lehteä. Lehdet ovat syväuurteiset. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.13.3. "Huittinen 1", L-228

Kulkureitti: Huittinen

Tiina Hiltusen äiti on pelastanut talteen oranssikukkaisen pelargonin edesmenneen naapurinsa perikunnalta Satakunnassa Huittisissa. Se on useita vuosikymmeniä vanha kanta. Pelargoni on nimetty "Huittinen 1:ksi", koska samasta paikasta saatiin toinenkin pelargoni, joka nimettiin "Huittinen 2:ksi". Se on kirkkaanpunakukkainen ja sen ulkonäkö viittaa uudempaan lajikkeeseen.

Kuva 218. "Huittinen 1" -pelargonin lehdistö on tummanvihreä. Tumma vyöhyke on keskellä lehteä: se on niin leveä, että jatkuu lähes lehden reunaan saakka. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

Kuva 219. "Huittinen 1" -kasvikannan kukinto on täysin auenneena pallomainen. Kukka on puolikerrottu, terälehtien lukumäärä vaihtelee. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 23.6.2020.

5.13.4. "Helvi", L-230

Kulkureitti: Sastamala

Pelargoni on nimetty vuonna 1917 syntyneen Helvin mukaan, joka kasvatti sitä Pirkanmaalla Sastamalassa ainakin 1940-luvulta asti. Tytär Airi muistaa pelargonin lapsuudestaan, mutta ei ole säilynyt tietoa, miten pelargoni aikanaan äidille päätyi. Helvi oli syntynyt Punkalaitumella, asunut myöhemmin Tyrvällä ja muuttanut Sastamalaan ennen Airin syntymää 1946.

Helvillä oli paljon pelargoneja, joita hän kasvatti huonekasveina maalaistalon pirtin ja kuistin ikkunoilla sekä kukkapöydällä. Sastamalainen Airi on äitinsä kuoleman jälkeen vuodesta 1994 kasvattanut pelargonia, onpa 2020-luvulle asti säilynyt elossa myös hänen äitinsä vanha emokasvi.

Airi on vuosien ajan myynyt pelargonista pistokkaita paikallisilla kirpputoreilla. Yksi kirpputorilla myydyistä Helvi-pelargoneista päätyi pelargoneja harrastavalle Tarjalle vuonna 2015. Pitkänhuiskea pelargonitaimi kiinnitti Tarjan huomion, sillä se ei näyttänyt tavallisilta marketissa tarjolla olevilta pelargoneilta. Tarjan ottamat pistokkaat juurtuivat ja alkoivat kasvaa hyvin. Tarja halusi selvittää kasvin myyjän ja jätti yhteystietonsa kirpputorille. Airi otti häneen yhteyttä, ja myöhemmin heistä tuli ystävät.

Ystävykset yhdessä nimesivät pelargonin "Helviksi" Airin äidin mukaan, ja hauskaasti myös Tarjan äiti on nimeltään Helvi. "Helvi" tuntui sopivalta nimeltä arvokkaalle vanhalle pelargonille.

"Helvi" kukkii ahkerasti, etenkin ulkona lämpimällä seinustalla. Airi talvettaa pelargonit vanhan maalaistalon viileissä huoneissa. Sen sijaan Tarja talvettaa ne kasvilampun alla eteläikkunalla ja antaa talvisinkin ravinnevettä.

Kuva 220. "Helvi" on lehdistöltä keskivihreä ja hehkuvan oranssikukkainen kotipelargoni. Lehti on matalanukkinen ja tuntuu käteen karkeahkolta. Lehden vyöhyke erottuu kasvihuoneessa kasvaneella kasvilla heikosti keskellä lehteä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

Kuva 221. "Helvi" pelargonin kukka on puolikerrottu. Kukan sivuprofiili on kupera. Kukkaperässä on punaista antosyaaniväriä. Verholehti ei kaarru. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 29.6.2020.

5.14. Punaviolettikukkaiset

Tässä luvussa kuvataan kaksi eri kasvikantaa, joille ei ollut vastaavanlaisia muita kantoja mukana tutkimuksessa. Kasvit ovat sekä geneettisesti että ulkoisilta ominaisuuksiltaan tutkimuksessa ainutlaatuisia. Kuvatut kasvikkannat ovat "Ranua" ja "Helmi Elisabet". Niiden kukkien värisävyt ovat RHS kartaston punaviolettien viuhkassa.

5.14.1. "Ranua", L-231

Kulkureitti: Ranua

"Ranua"-kanta on yksi ranualaisen Rami Hiltusen tallentamista ja Tiina Hiltusen kokoelmaan antamista Ranualta löydetyistä vanhoista pelargonikannoista. Pelargoni on Ramin mukaan ollut seudulla pitkään kulkeutuen talosta taloon. Hän kertoo nähneensä vanhoja valokuvia 40-luvulta, joissa näitä pelargoneja jo oli torppien ikkunoilla. Rami Hiltusen tallentamia vanha pelargonikantoja ovat myös voimakasvyöhykkeinen lohenpunainen "Kainuulainen" (L-204) ja silmälinen vaaleanpunakukkainen "Milja" (L-224).

Kuva 222. "Ranua" on pystykasvuinen ja keski-tummanvihreä. Kukintovarren pituus vaihteli 18–30 cm:iin ollen keskimäärin 22,9 cm eli keskipituinen. Kukinto on pienehkö, keskimäärin 4,8 cm korkea ja 8,0 cm leveä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 223. "Ranua". Kukka on keskikokoinen: keskimäärin (n=9) kukka on 30,7 mm korkea ja 29,9 mm leveä. Kukkaperä on pitkä ja siinä on voimakas punainen väri. Myös verholehdessä on punaista. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 2.7.2020.

Kuva 224. "Ranua". Kukka on kerrottu, terälehtien lukumäärä vaihteli 11–16. Vahva vyöhyke sijaitsee lähellä lehden reunaa. Lehtilavan reunan asento on avoin. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

5.14.2. "Helmi Elisabet", L-218

Kulkureitti: Ulvila – Pori

Pelargoni on kulkenut äidiltä tyttäreille. Pelargoni muistetaan ainakin seitsemän vuosikymmenen päähän noin 1940-luvulle Ulvilassa. Se on nimetty satakuntalaisen Ulvilan Puhjussa vuonna 1900 syntyneen Helmi Elisabet Valleniuksen (os. Santala) mukaan, joka on sen ensimmäinen tiedetty kasvattaja. Hänen tyttärentyttärensä Anneli Grönlund on saanut pelargonin äidiltään Marjatta Elisabetilta.

Tarkemmin ei tiedetä, mistä Helmi Elisabet pelargonin aikanaan sai, mutta mahdollisesti hän toi sen mukanaan kauppareissuiltaan. Hänellä oli tapana tuoda kotiin kasvinalkuja kaupassa käydessään. Hän asui Ulvilan torin kupeessa ja kävi myös asioilla kahdeksan kilometrin päässä Porin keskustassa. On siis mahdollista, että hän hankki pelargonin Ulvilasta tai Porista.

Anneli muistaa kasvin lapsuudestaan, "se on ollut aina olemassa". Isoäiti tapasi pohtia vuosittain kestäkö pelargoni talven yli. Hän jakoi pistokkaita naapureille ja tuttaville, jotta saisi sieltä uuden alun, jos oma sattuisi häviämään. Isoäiti asui pienessä mökissä kuusikon keskellä eikä kasvattanut varjoisalla pihalla kasveja. Pelargoni kasvoi sisällä melko pimeässä ja ajoittain kylmässäkin mökissä 1960-luvun lopulle asti, kunnes hän muutti Poriin.

Pelargonia on kasvatettu huonekasvina. Viimeksi 1990-luvun lopussa isoja emokasveja vietiin kesäisin mökille ulkokasvatukseen. Niitä kasvatettiin isossa rautapadassa mökin pihalla. Kesän päätteeksi niistä leikattiin uudet pistokkaat ja emokasvit hävitettiin kompostissa.

Anneli peri pelargonin äidiltään vuonna 2013 kerrostalohuoneiston mukana. Marjatta Elisabet oli intohimoinen huonekasvien harrastaja, joka tyttärensä mukaan nyppi jatkuvasti kasveja. Anneli kertoo opettaneensa pelargonin vähemmälle hoidolle, koska nyppii vähemmän ja kasotelee pelargonia harvemmin kuin äitinsä. Hän antaa sen kasvaa pitkiksi, jopa kaksimetrisiksi. Paahteisella parvekkeella pelargoni ei ole viihtynyt. Pelargoni on hyvä, nopea ja varma juurtumaan. Se kukkii pohjoisen puolen ikkunalla melkein vuoden ympäri. Tammikuussa se lepää, kunnes helmikuussa se alkaa kasvattaa taas uusia kukkavarsia.

Kuva 225. Kaksivuotias suurikokoinen "Helmi Elisabet". Huomaa, että kuva on osittain ylivalotunut ja vasemmalla alhaalla oleva kukinto ei vastaa kasvin luonnollista väriä. Lehdet ovat vaalean-keskivihreät. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 226. "Helmi Elisabet". Kukka on punavioletti ja ylimpien terälehtien keskellä on oranssi-vivahteinen alue, jota alimmissa terälehdissä ei ole. Terälehtien kannassa on pieni valkoinen alue. Kukinto on maltillisen kokoinen. Kukka on kookas, keskimäärin 41 mm korkea ja 38,2 mm leveä. Terälehtiä kukassa laskettiin olevan 8–11 kpl ja lisäksi pieniä. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

Kuva 227. "Helmi Elisabet". Versot ovat vahvat. Lehti on pyöreän mallinen, reunan syvennys (sinus) erottuu selvästi, vyöhyke ei erotu. Kasvihuoneessa kasvaneissa kasveissa ei havaittu punaista antosyaaniväriä missään kasvinosissa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke Piikkiö 11.4.2022.

6. Kuinka vaalia pelargoniperintöä

Pistokkaina henkilöltä toiselle siirtyneiden ja kotien ikkunoilla ja verannoilla kasvatettujen vanhojen kotipelargonikantojen säilyminen vuosikymmenten tai jopa yli sadan vuoden ajan on ihme. Jotta pelargonit säilyisivät myös jatkossa, on niiden kasvattamista jatkettava, jaettava pistokkaita eteenpäin mahdollisimman monelle. Pelargonit eivät pysy elävänä ilman kasvattamista. Ilman eläviä kasveja pelargoniperintö jää pelkästään muistoihin ja merkintöihin kirjallisuudessa. Kun sukupelargoni häviää, sen kulkureitti päättyy eikä siihen enää kiinnity tulevien kasvattajien muistoja ja historiaa. Elävän pelargoniperinnön vaalimiseen tarvitaan leiveitä hartioita. Sukupelargonien kasvattajien ja pelargoniharrastajien lisäksi tarvitaan ammattipuutarhureita, jotka pystyvät tuottamaan isompia eriä ja levittämään kasvia laajemmalle. Vanhojen pelargonikantojen ylläpitäjiksi sopivat myös monet museot, siirtolapuutarhat ja vastaavat yhteisöt.

6.1. Pelargonien hoito ja lisääminen

Pelargoni on helppohoitoinen kasvi. Pelargonit viihtyvät hyvin auringossa ja lämmössä, osa etenkin nahkealehtisistä kasveista kestää jopa paahdetta. Se ei siedä liikaa kastelua. Pelargonin mullan tulee kuivahtaa kastelujen välillä. Pelargoni viihtyvät tavallisessa ilmapavassa kukkamullassa. Kasvukaudella kasveja on hyvä lannoittaa nestemäisellä kastelulannoitteella. Pelargonien lisäys onnistuu hyvin pistokkaasta. Pelargoneilla esiintyy useita tauteja ja tuholaisia, mutta huolellisilla hoitotoimilla ne eivät yleensä muodostu ongelmaksi. (Holm 1998,103–120; Rosén & Raseholm 2007, 85–106; Rosén 2010, 169–189; Ranta 2010, 112)

6.1.1. Pelargonien taudit ja tuholaiset

Kasvitaudit ja -tuholaiset vaivaavat kotipelargoneja vain harvoin. Jos kasvuolosuhteet ovat epäsuotuisia, voivat taudit ja tuholaiset iskeä herkimmin. Pelargoneilla voi esiintyä useita kasvitauteja, joiden aiheuttajia ovat erilaiset sienet ja bakteerit ja virukset. Jotkut taudinaiheuttajat voivat esiintyä piilevinä, eli ne aiheuttavat kasvitaudin oireet vasta olosuhteiden tullessa taudinaiheuttajalle suotuisaksi. Bakteeri- ja virustautien aiheuttajat säilyvät kasvin solukoissa ja leviävät mullan, veden, työvälineiden ja käsien välityksellä. Kasvien kasvatuksen aikana myös tuhohyönteisten torjunnasta on huolehdittava. Hyvä viljelyhygieniä ja hyvin kasvavat, elinvoimaiset kasvit ovat keinoja, joilla voidaan välttää kasvitautien aiheuttamia vioituksia. (Holm 1998,117–120; Rosén & Raseholm 2007, 104–106; Rosén 2010, 185–189)

Sienitaudeista harmaahome (*Botrytis cinerea*) on tavallinen, lähes kaikilla kasveilla esiintyvä liiasta kosteudesta johtuvat tauti, jolle riittää usein sairaiden lehtien poisto ja lehdistön pitäminen ilmapavana. Pelargoneilla voi esiintyä myös *Pythium*, *Fusarium* ja *Verticillium* -sieniä, jotka vioittavat kasvia kasvualustasta käsin ja mustuttavat sekä kuihduttavat pistokkaita ja taimia. Pelargoniruoste (*Puccinia pelargonii-zonalis*) aiheuttaa lehtien alapinnoille ruskeita itiöpesäkekeitä. Oireelliset lehdet tulee kerätä pois ja hävittää. (Chandel & Kumar 2018) Sienitaudeista harmaahome on usein pahin ja voi tappa nuoren kasvin kokonaan. Pelargoniruostetta vaikuttaa esiintyvän Suomessa vain harvoin (Hiltunen 29.3.2023).

Bakteeriäkämä (*Rhodococcus fascians*) on bakteeritauti, joka voi tulla ajoittain esille ja haitata kasvien kasvua sekä juurtumista. Taudin oireena on kukkakaalimainen kasvain kasvin tyvellä.

Bakteeritautien vioittamat kasvit kannattaa mahdollisuuksien mukaan poistaa, koska kasvien elinvoima ei yleensä parane ja ne voivat toimia saastuntalähteinä terveille kasveille (Dhaouadi ym. 2020). Bakteriäkämän välttämiseksi on hyvä huomioida, että jokainen kasvi tulee pitää omalla aluslautasellaan, sillä äkämä leviää erityisen herkästi veden mukana. Ja koska bakteeria on myös mullassa, tulee mullan koskettelua välttää oireettomillakin kasveilla. Mullan märkyys ja kuivuus kannattaa opetella tunnistamaan ruukun painosta eikä niin, että multaa tunnustellaan sormilla, jolloin bakteeri voi levitä edelleen. Bakteriäkämä voi tarttua moniin muihinkin kasvilajeihin, joten saastunutta multaa ei kannata käyttää puutarhamaaksi, vaan hävittää se kotitalousjätteen mukana. (Hiltunen 29.3.2023) Bakteeri (*Xanthomonas hortorum* pv. *pelargonii*) aiheuttaa lakastumistautia, jossa kasvin lehtiin syntyy läpikuultavia kolmionmallisia laikkuja, jotka muuttuvat myöhemmin nekroottisiksi. Sairastuneet lehdet kannattaa poistaa heti. (Chandel & Kumar 2018)

Kuva 228. Bakteriäkämä aiheuttaa kukkakaalimaisen kasvaimen pelargonin tyvelle. Kuva: Jaana Laamanen, Luke.

Virustaudit ilmenevät usein keltaisena mosaiikkimaisena kirjavuutena, täplinä, viiruina tai renkaina kasvien lehdistä. Lisäksi kukkiin voi ilmaantua valkoisia viiruja. Kasvien lehdet ja versot voivat mustua sekä kasvien kasvovoima voi heikentyä yleisesti. Oireet voivat olla välillä poissa ja ilmentyä taas uudestaan. Virustautien oireiden esiintymisessä on myös eroja lajikkeiden välillä. Sekainfektiot eli tapaukset, joissa kasvissa esiintyy useita eri viruksia, aiheuttavat yleensä voimakkaimmat oireet. Pelargoneilla voi esiintyä runsaasti eri viruksia. Yleisimpiä pelargoneilla esiintyviä viruksia ovat mm. pelargonin väririkkovirus (*Pelargonium flower break carmovirus*, PFBV), pelargonin käppyrälehtivirus, (*Pelargonium leaf curl tobusvirus*, PLCV), pelargonin viivakuviavirus (*Pelargonium line pattern virus*, PLPV) ja tospovirikset (*Tomato spotted wilt virus* TSWV, *Impatiens necrotic spot virus*, INSV). (Chandel & Kumar 2018, EPPO Standards PP 2/13(1)) Monet vanhat pelargonilajikkeet ovat eläneet omien virustensa kanssa jo iät ja ajat ilman ongelmia. Harrastajan kokoelmassa juuri uudet tartunnat ja usean viruksen

tartunnat saattavat muodostua ongelmaksi. Virukset leviävät erityisesti desinfiomattomien työvälineiden ja joidenkin imevien tuholaisten, kuten ripsiäisten, mukana. (Hiltunen 29.3.2023)

Jos mahdollista, sairaita tai sairaiksi epäiltyjä kasveja ei tule käyttää emokasveina. Jos kuitenkin ainut emokasvi on sairas, käytetään lisäykseen vain mahdollisimman pieniä latvapistokkaita. Selvästi viroottiset kasvit kannattaa uudistaa latvapistokkaista parin kolmen vuoden välein, jolloin virusmäärä kasvissa pysyy kohtuullisena ja esteettinen haitta sekä tartuttavuus pienempinä. Siraat ja sairaiksi epäillyt kasvit tulee käsitellä hoitotoimissa ja lisäyksessä viimeisinä, jolloin minimoidaan kasvitautien leviämisen riski. Pistokkaiden otossa ja myös hoitotoimissa kädet ja välineet pestään ja desinfioidaan joka kasvin/lajikkeen välillä. Kasvien leikkaukseen käytetty veitsi olisi hyvä desinfioida kasviyksilöiden välissä vaikkapa kiehuvaan vedessä tai desinfiointiaineella. Kädet voi pestä normaalisti saippualla. Lisäksi ruukkujen tulee olla uusia tai huolellisesti puhdistettuja. Ruukkujen ja välineiden pesu tehdään huolellisesti mielellään desinfiovalla pesuaineella, huuhdellaan runsaalla vedellä ja kuivataan huolellisesti. Kasvualustan tulee olla uutta ja puhdasta. (Hiltunen 29.3.2023)

Jos epäillään kasvitautia, pistokkaita ei upoteta veteen muiden pistokkaiden kanssa ennen pistämistä kasvualustaan. Ennen pistämistä turpeeseen pistokkaat laitetaan kuivan puhtaan paperin päälle. Kasveja kastellessa tulee välttää ylikastelua, veden roiskumista ja sumutusta lehdille. Liasta märkyydestä kärsivät kasvit altistuvat helpommin kasvitaukeille ja roiskuvan veden mukana kasvitaudit leviävät. Liikaa typpilannoitusta tulee välttää, koska se voi aiheuttaa oireiden pahenemista runsastuttamalla kasvien kasvua liikaa. Kasvit tulee sijoittaa niin, etteivät ne kosketa toisiinsa kasvatuksen aikana, jolloin vältetään kasvien hankautumista toisiinsa ja kasvimehun sekä taudinaiheuttajien siirtymistä. Kaikki kasvinjätteet ja vanha kasvualusta kootaan ja poistetaan työtilasta heti tai viimeistään päivän päätteeksi.

Kotipelargonit harvoin vetävät tuholaisten puoleensa, mutta sen sijaan villilajit, tuoksuvat ja ja-lopelargonit ovat riskiryhmiä. Juurissa elävät juurikirvat saattavat muodostua ongelmaksi myös kotipelargonilla. Ansarijauhiainen, kirvat ja ripsiäiset voivat myös ongelmallisia. Kaali-perhosen toukat ovat myös yleinen vaiva kaikilla pelargoneilla loppukesästä (Hiltunen 29.3.2023). Juurikirvat vioittavat kasvien juuria ja heikentävät kasvien kasvua. Lehtikirvat puolestaan vioittavat usein nuoria versoja ja taimia imemällä kasveista nesteitä. Ansarijauhiaiset ovat valkoisia, vahan peitossa olevia hyönteisiä, joiden läpikuultavat toukat ja aikuiset yksilöt viihtyvät lehtien alapinnoilla. Ansarijauhiaiset erittävät mesikastetta, missä nokisienet viihtyvät ja aiheuttavat lehdille tumman peitteen. Perhostoukat aiheuttavat vioituksia erityisesti öisin ja voivat syödä pelargonin lehden hyvin nopeasti aiheuttaen jopa koko kasvin tuhoutumisen. Jos lehdissä näkyy reikiä, voi toukkia löytää lehtien alapinnoilta ja ne voi poimia pois. (Holm 1998, 117–118; Rosen & Rasehorn 2007, 104–105; Rosén 2010, 188–189)

6.1.2. Talvettaminen ja keväthoito

”Useiden kasvien hoidossa on niiden leikkauskin tärkeä osa. Leikkaamista vaativat erittäinkin äkkiä kasvavat kasvilajit, niin kuin Ruusut, Fuchsiat, Pelargoniat, Myrtit, Ficus, Emonumys ja Acasia y.m. lajit ja ylimalkaan kaikki ne kasvit, jotka talveksi varistavat lehtensä.” (Kukkien hoidosta asuinhuoneessa” etusivun juttu, Lahden Lehti 30.03.1901)

Kotipelargoni talvehtii viileässä, kuivassa ja valoisassa paikassa. Se onnistuu myös huoneenlämmössä, kunhan kastelu pysyy kohtuullisena. Mitä viileämpää, sitä niukemmin kastellaan. Vähäinen valo ja korkea lämpötila on pelargoneille erittäin haitallista. Syksyn tultua

pelargoneja valmistellaan talvilepoa varten ottamalla ulkona kasvatetut kasvit sisälle ennen ensimmäisiä yöpakkasia. Kevättalvella luonnonvalon lisääntyessä kasvit lähtevät kasvuun, ja silloin on aika kevähoidolle: leikkaamiselle ja mullanvaihdolle. Samalla voi laittaa pistokkaita ja aloittaa uusien kasvien kasvatuksen. (Holm 1998, 115; Rosén & Raseholm 2007, 91; Rosén 2010, 184–185; Ranta 2010, 112) Vanhan kansan sanonnan mukaisesti sopiva ajankohta leikkaamiselle ja mullanvaihdolle on Matinpäivä, 24 helmikuuta, jolloin auringonvalo alkaa riittää uuteen kasvuun.

Ohje pelargonien talvettamisesta perinnepelargoninäyttelyihin

- Talvettamiseen voi varautua jo elokuun lopulla – syyskuun alkupuolella, jolloin ty pistetään pelargonin versoja niin, että haaraan jää 2–4 lehteä. Tällöin kasvi ehtii kasvattamaan uudet sivuversot ennen talvea. Ja samalla saa otettua pistokkaita, jotka ehtivät juurtua ennen talven tuloa.
- Vaihtoehtoisesti voi leikata myöhemmin syksyllä kevyemmin; poistaa kukat ja lyhentää versoja vain vähän. Tällöin kevätleikkaus kannattaa tehdä ajoissa ennen kuin kasvu alkaa maaliskuussa.
- Pelargonit siirretään sisälle viimeistään silloin, kun öisin lämpötila laskee lähelle nollaa.
- Ihanteellisin talvettamislämpötila on +5–10°C, mutta pelargoni selviää lämpimämmissäkin olosuhteissa. Normaalisissa huoneenlämmössä pelargoni ei malta mennä kunnolla lepotilaan.
- Valo on tärkeää! Melko vähäinenkin valo riittää, esimerkiksi luonnonvalo ikkunalaudalla. Lisävalosta on hyötyä kevättalvella ja se on tarpeen, jos talvettaa pelargoneja pimeässä kellarissa.
- Kastele talvella varoen; liika kosteus voi tuhota juuret. Pelargoni sietää kuivuutta paremmin kuin liikaa märkyyttä. Mitä viileämpää, sitä vähemmän kasvi tarvitsee vettä.
- Kun kasvi alkaa oirehtia kuivuudesta, silloin on hyvä antaa vettä.
- Viileässä talvehtiville pelargoneille riittää, kun kastelee 1–2 kertaa kuukaudessa pienellä vesimäärällä kerralla. Mullan pinta saa olla kuiva. Ruukun painoa kokeilemalla voi myös arvioida kastelun tarvetta.
- Keväällä, kun valon määrä lisääntyy, on aika vaihtaa multa ja versot voi leikata rohkeasti lyhyiksi. Näin kasvista tulee tuuhea jo tyvestä lähtien.

Ohje talvehtineiden pelargonien hoidosta keväällä perinnepelargoninäyttelyihin

- Helmikuun lopussa – maaliskuussa, kun luonnonvalon määrä on lisääntynyt, on aika tuoda viileässä talvetetut pelargonit valoon ja lämpimään.
- Kasveista leikataan vähintään kuivat ja kuolleet versot pois. Tuuheamman kasvin saa, kun ty pistää versoja reilusti. Versoon voi jättää esimerkiksi vain 2–4 lehtihankaa, joiden silmuista uudet haarat lähtevät kasvuun.
- Leikatuista versonkärjistä saa hyviä pistokkaita uusien taimien kasvattamiseksi. Ne juurtuvat joko vesilasissa tai suoraan multaan pistämällä.
- Mullanvaihto on myös hyvä tehdä, kun kasvit tuodaan lämpöön. Sopiva kasvualusta pelargonille on kuohkea ja läpäisevä. Ilmavan mullan rakenne säilyy paremmin, eikä kasvualusta tiivisty niin helposti. Uuden ruukun ei tarvitse olla kuin vähän vanhaa isompi. Liian isossa ruukussa juuristo voi kärsiä herkemmin märkyydestä.
- Jos juuristo on kiertynyt tiukasti vanhan ruukun reunoille, juuripaakkua on tarpeen avata varovasti esim. veitsellä.
- Leikattujen pelargonien kastelu kannattaa aloittaa varovasti. Kastelulannoitus aloitetaan vasta, kun kasvit ovat hyvässä kasvussa. Toiset käyttävät lannoitukseen pitkävaikutteisia ravinnepuikkoja.

6.1.3. Pelargonien lisääminen pistokkaista

Pelakuiden lisääminen pistokkaista on ollut hyvin tiedossa ja käytetty tapa lisätä kasvia. Vanha uskomus varastetun pistokkaan hyvästä kasvuun lähdistä on saattanut lisätä pistokkaiden näpistyksiä. Samoin ei saanut kiittää saadusta taimesta tai se tiesi kasvatukselle huonoa menestystä. Vanhoista lehtijutuista löytyy tarinoita kauniiden kasvien varastamisesta. Esimerkiksi Kaupunginpuutarhuri Emil Aranko kertoi 1932 Helsingin kaupungin Eiran istutuksilta varastetun 16 pelargonia, jotka ”lähtivät kävelemään ruukkuinen päivineen” (Ajan Sana 11.6.1932). Helsingin kaupungin talvipuutarhan kasvihuoneissa 1937 kaupunginpuutarhuri J. E. Aranko kertoo palmuhuoneen kasvista ”Riippuva pelargonia kukoistaa parhailaan, sen kukat ovat hienon himmeitä sekä samalla säihkyviä ja ovat kuulemma istukasnäpistelijäin erikoisina ´silmätkkuina´ - niistä kun muuten on erinomaisen helppokin hypistellessään katkaista pieni oksansa käteen.” (Ilta-Sanomien 05.05.1937, nro 101, s. 1–2)

Pelargonit saa helposti lisättyä pistokkaista. Pistokkaita otetaan terveistä, oireettoman näköisistä kasveista tai kasvinosista, esimerkiksi keväällä nuorista latvoista. Pistokas otetaan kukkimattomasta versosta, koska se on nuorempi ja elinvoimaisempi. Pistokkaan voi painaa suoraan puhtaaseen ilmavaan multaun tai juurruttaa vesilasissa. (Holm 1998, 103–106; Rosén & Raseholm 2007, 85–87; Rosén 2010, 177–183)

Kasvillisesti pistokkaista lisättyä kasvin ominaisuudet pysyvät varmemmin muuttumattomina. Sen sijaan siemenestä lisättäessä kasvin ulkonäkö usein muuttuu, vaikka kyseessä olisi itsepölytyksellä syntynyt siemen. (Rosén & Raseholm 2007, 85; Rosén 2010, 177) Osa kotipelargoneista tekee myös siemeniä, mikäli kukassa on tarvittavat lisääntymiselimet ja kukkia ei poisteta. Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa kasvihuonetutkimuksessa ei seurattu kasvien kykyä tuottaa siemeniä, vaan lakastuneet kukat kukintovarsineen poistettiin. Ruusunpuppapelargoneilla suvullinen lisääntyminen ei onnistu puuttuvien heteiden ja emien vuoksi. Useimmat muut tutkitut kasvikannat ovat hermafrodiitteja, mutta havaintojen mukaan erityisesti voimakkaasti kerrotuilla kasvikannoilla heteet ovat kaikki tai osittain muuntuneet terälehdiksi ja siitepölyä ei juurikaan muodostu. Itsepölytys on tällöin haastavaa, jollei mahdollista.

Kuva 229. Pelargoneja on helppo kasvattaa siemenistä. Kuvassa koti- ja riippapelargonien siemenvalikoimaa Hyötykasviyhdistyksen osastolla Helsingin Kevätmessuilla 2023. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

Kuva 230. Pelargonin pistokas leikataan emokasvista hieman lehtihangan alapuolelta juurtumisen nopeuttamiseksi. Vartta on hyvä olla riittävästi lehtihangan ja lehden välissä, jotta lehdet eivät jää mullan alle homehtumaan. Kuvassa on pistokkaita "Ranua"-pelargonista. Elokuun loppulla voi juurruttaa pikkutaimia talvettamista varten, jos on tilanpuutetta talvetuspaikassa. Kuva: Saara Tuohimetsä, Luke.

Ohje pelargonin lisäys pistokkaasta perinnepelargoninäyttelyihin

- Elokuussa ja syyskuun alkupuolella otetut pistokkaat ehtivät vielä juurtua ennen valon vähenemistä ja talven tuloa.
- Paras aika ottaa pistokkaita on keväällä.
- Pistokas leikataan hyvässä nestejännityksessä olevasta emokasvista. Verso katkaistaan pari kolme millimetriä lehtihangan alapuolelta. Alimmat lehdet korvakkeineen poistetaan, ettei mullan alle joudu lehteä. Paras työväline on puhdas ja terävä veitsi. Pistokkaassa on hyvä olla 1–2 lehteä. Jos on paljon lehtipinta-alaa, kasvi haihduttaa runsaasti ja kuivuu helpommin. Kasvullisessa vaiheessa otettu (kun kasvissa ei ole nuppuja tai kukkia) pistokas juurtuu helpommin. Myös kukallisia pistokkaita voi juurruttaa, kunhan poistaa nuput ja kukat.
- Osa pelargoneista tekee juuret vedessä eli pistokkaat voidaan laittaa leikkaamisen jälkeen vesilasiin. Tällöin huolehditaan, että lasissa on sopivasti vettä koko ajan.
- Toinen vaihtoehto on juurruttaa pistokkaat mullassa. Sopiva kasvualusta on ilmavaa, esim. kylvömultaa. Tavalliseen kukkamultaan kannattaa sekoittaa perliittiä tai vermikuliittiä, suhteessa 2/3 multaa + 1/3 ilmavuutta lisäävää ainesta. Ruukkukoko saa tässä vaiheessa olla melko pieni, esim. 9 cm. Multa kastellaan tasaisen kosteaksi, tehdään vaikka tikulla pistokkaalle sopiva istutuskolo ja laitetaan pistokas koloon tiivistäen varoen kolon reunoilta, jotta kasvi saa hyvän multakosketuksen ja pysyy pystyssä.
- Sopiva juurrutuspaikka on valoisa ja melko lämmin, suoraa auringonpaistetta kannattaa välttää. Ilmankosteutta voi nostaa esimerkiksi laittamalla kasvin päälle rei'itetyn muovipussin. Kannellinen, tuuletusluukuilla varustettu pienoiskasvihuone tai vastaava oma sovellus sopii myös hyvin.
- Kasveja sumutellaan ja kastellaan tarvittaessa. On hyvä muistaa, ettei kuitenkaan kastele multaa litimääräksi. Liian suuri ilmankosteus altistaa pistokkaat lisäksi homeelle.
- Kun juuria alkaa näkyä ruukun pohjasta, voi taimea alkaa totuttaa normaaliin ilmankosteuteen ja poistaa viimeistään tässä vaiheessa muovi. Taimen voi halutessaan ruukuttaa vähän isompaan ruukkuun. Kastele sopivasti, mieluummin niukasti kuin liikaa, kun juuria on vielä vähän. Laimeaa lannoiteliuosta voi antaa 1–2 kertaa, ei enää lokakuussa.
- Paras talvehtimispaikka on valoisa, +5–10 asteinen tila. Multa pidetään kuivahkona, kannattaa varoa liikaa kastelua. Maaliskuussa, kun valon määrä on lisääntynyt ja kasvu alkanut, versoja on hyvä leikata, niin kasvi tuuheutuu. Tällöin saa taas uusia pistokkaita!

Pelargonien hoito Hyötykasviyhdistyksen Annalan puutarhassa

Hyötykasviyhdistyksen puutarhurina vuodesta 2004 lähtien toiminut Satu Sainio kertoo vanhojen pelargonien kasvatuksesta ja hoidosta Annalan puutarhassa Helsingissä. (Sainio 2021)

Aiemmin 2000-luvun alkuun asti pelargoneja saatettiin viedä kesäisin ulos. Nykyään pelargonit ovat ympäri vuoden kasvihuoneessa. Keväisin pelargonit leikataan alas. Tarkempi ajankohta riippuu puutarhurien muista kiireistä, mutta tavoitteena on leikata ne helmi-maaliskuussa. Tämän jälkeen uudet pistokkaat laitetaan multa, ja näin ne ehtivät kasvaa hyvin vuosittaista toukokuussa järjestettävää Taimitoria varten. Hyötykasviyhdistyksen Taimitori on keväinen tapahtuma, jossa on myynnissä kukkien ja hyötykasvien taimia. Pelargoneja leikataan ja muotoillaan mahdollisesti myös kesän aikana.

Pistokkaiden leikkaamisen lisäksi pelargoneihin vaihdetaan keväällä multia. Annalassa käytetään omia multasekoituksia, joihin lisätään esimerkiksi perliittiä, joka tekee mullasta ilmavampaa ja näin sopivampaa arempijuurisille kasveille. Vermikuliitti imee kosteutta. Multasekoituksissa käytetään esimerkiksi kevytsoraa.

Annalan puutarhalla toteutetaan luonnonmukaista viljelyä, jossa ei käytetä kemiallisia torjunta-aineita. Näin kasvien osia ja kukkia voi huoletta syödä. Pelargoneista leikataan kukkia Annalan puutarhan keittiön käyttöön koristamaan leivottuja kakuja ja leivonnaisia. Annalan keittiöllä on myös syötävistä kukista kuivattu kukkaseos, johon on lisätty pelargoneja muiden kasvien ohella. Leivonnan lisäksi tuoksupelargonien osia käytetään myös saippuan valmistuksessa.

Kun syksy lähestyy, vähennetään pelargonien kastelua. Tätä painotetaan myös Annalassa työskenteleville puutarha-alan harjoittelijoille, koska liikakastelu on erityisesti talvisin selkeä haaste pelargoneille. Annalan pelargonit kasvavat pääsääntöisesti saviruukuissa, koska ne ovat armollisempia mahdolliselle liikakastelulle kuin muoviruukut. Annalan pelargonit talvehtivat kasvihuoneessa, jossa lämpötila pidetään 8–10 lämpöasteessa. Puutarhurit käyvät talvella vain harvakseltaan puutarhalla, koska talven vähäisessä valossa ja viileydessä pelargonit selviävät vähemmällä hoidolla.

Suomalaiset vanhat kotipelargonien kannat käyttäytyvät samaan tapaan kuin muut kotipelargonit, eikä niiden vaatimissa hoidossa ole suuria eroja. Puutarhurit hoitavat pelargoneja osana kaikkia muita puutarhan työtehtäviä, joten he eivät ehdi kiinnittää erityisen tarkkaa huomiota yksittäisiin lajikkeisiin pelargoniharrastajien tapaan. Valkokirjavalehtiset pelargonit kaipaavat kuitenkin enemmän valoa ja joku lajike voi olla herkempi liikakastelulle kuin toinen. Annalan puutarhalla on havaittu, että tuholaiset eivät iske kotipelargoneihin samaan tapaan kuin jalopelargonilajikkeisiin. Annalan suomalaiset vanhat kotipelargonit ovat pysyneet terveinä.

6.2. Vanhojen pelargonien saatavuudesta

Pelargoni on vuodesta toiseen Suomessa eniten viljelty ryhmäkasvi, sillä se on lajina kestävä ja kaunis, moneen paikkaan sopiva. Pelargoneja viljellään 4,3 miljoonaa kappaletta vuosittain (Kauppapuutarhaliitto 2023). Erikoispelargoneja, mukaan lukien vanhoja suomalaisia pelargoneja, on saatavissa tuotantoon erikoistuneilta kauppapuutarhoilta ja toisilta harrastajilta.

Toistaiseksi vanhoja kotipelargonikantoja on varsin rajallisesti saatavilla muutamista kotimaisista kauppapuutarhoista. Jotta niitä olisi jatkossa lisättävissä ja tarjolla nykyistä laajemmin, olisi tarpeen tehostaa taimien tuotantoa. Kun taimia lisää tavanomaisesti pistokkaista, tulee

emokasveja olla riittävästi. Mikrolisäyksen hyödyntäminen voisi puolestaan vähentää emokasvien tarvetta ja edistää lisäysmateriaalin saatavuutta.

Kauppapuutarhojen sitoutuessa vanhojen kotipelargonien tuotantoon on niitä saatavilla merkittävästi enemmän kuin harrastajien toiminnan seurauksena, jonka myötä monet vanhoista kotipelargoneista kiinnostuneet harrastajat voivat ostaa niitä. Lisäksi ammattimaisessa tuotannossa on erilaisia kirjausjärjestelmiä ja käytäntöjä, joilla pystytään varmistamaan lajikkeiden ja kantojen pysyminen oikeina lajikesekaannuksien välttämiseksi. Lisäksi kasvien terveyden voidaan ammattimaisessa tuotannossa kiinnittää huomiota omavalvonnan avulla tuotannon kaikissa vaiheissa ja ongelmatilanteisiin voidaan puuttua ajoissa kasvintuhoojakohteisesti ammattiviljelyyn sopivilla menetelmillä.

Luonnonvarakeskuksen tutkimuspelargonit nimettiin kasvikannoittain omilla tutkimustunnuksilla (L-numerot). Kukin tutkimustunnus edustaa tiettyä alkuperältään ominaista kasvikantaa, jolla on tässä tutkimuksessa tutkitut morfologiset ja geneettiset ominaisuudet sekä oma taustatarinansa. Näitä kasvikantoja lisäävien kauppapuutarhojen ja harrastajien toivotaankin liittää näihin nämä tutkimustunnukset kasvikantoihin lisätessään niitä ja jakaessaan niitä eteenpäin. Näin voidaan varmistaa tutkitun tiedon säilyminen juuri näiden kyseisten kasvikantojen mukana ja tiedon siirtyminen jälkipolville.

Vanhan löytöpelargonin viljelyhistoria pistokkaiden kulkureittitietoineen lisää kasvin arvoa ja mielenkiintoa etenkin kasviharrastajien parissa. Toivottavaa olisi vanhojen kotipelargonin kantojen säilymisen kannalta, että mahdollisimman moni, sekä kuluttaja että tuottaja ja kauppias, tallentaa ja välittää eteenpäin kasvikantaan liittyvän tiedon muistaen, että se myös alkaa kartuttaa lisää tarinaa ja historiaa. Kasvikannan historiatiedon säilyttäminen on arvokasta tulevaisuuden suomalaisen puutarhakulttuurin vaalijoille ja tutkijoille.

6.3. Kotipelargonien näyttelyt museoissa

Vanhan ajan pelargonit sopivat erityisen hyvin kulttuurihistoriallisiin museoihin, joissa on vanhoja rakennuksia. Kotipelargonit ovat kartanoiden, pappiloiden, talonpoikaistalojen, torppien ja mäkitupalaismökkien aikalaiskasveja. Luonnonvarakeskuksen (silloisen Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen) vuosina 2009–2014 toteuttamassa *Perinnekasvit museopuutarhoissa* hankkeessa (Heinonen ym. 2014) tunnistettiin, että puutarhakasvien elävä kasviperintö eli pitkään viljelty vanhat lajikkeet ja maatiaiskannat sopivat luontevasti osaksi museoiden toimintaa. Museoilla on tunnistettu rooli perinnekasveihin liittyvän tiedon tallentajana ja kerroksena. Ne voivat säilyttää eläviä kasveja osana museon kokoelmatoimintaa ja esitellä niitä monin eri tavoin näyttelyissä ja tapahtumissa.

Luonnonvarakeskuksen *Varsin hyvät vanhat pelakuut* -tiedonvälityshankkeen tehtävänä oli järjestää Varsinais-Suomen alueella vanhoja pelargoneja esittelevä tapahtumasarja, jossa edistetään pelargoniperinnön ymmärtämistä ja arvostamista, opastetaan käytännössä, mitä pelargonien pitkäikäinen vuosikymmenien aikajänteen hoitaminen tarkoittaa, opetellaan tunnistamaan vanhanajan pelargoneja ja kannustetaan säilyttämään sukupelargoneja sekä etsiään keinoja, kuinka saada vanhat pelargonikannat säilymään tulevaisuuden perinnöksi.

Juuri pelargonihankkeiden alkaessa keväällä 2020 myös Suomessa siirryttiin laajoihin koronapandemian aikaisiin rajoituksiin, eikä ollut lupa järjestää yleisötapahtumia. Kokoontumisrajoituksia kesti syksyyn 2022 asti. Tässä tilanteessa päädyttiin suunnittelemaan ja

toteuttamaan *Pieni perinnepelargoninäyttely* -sarja niin, että kasveihin voi tutustua mahdollisimman omatoimisesti ja myös ulkotiloissa.

Näyttelyiden kasvit valittiin pelargoniaineistosta, jota kasvatettiin tutkimuskasvihuoneessa Luonnonvarakeskuksen Kaarinassa sijaitsevassa puutarhatutkimuksen toimipaikassa. Kun kesällä 2020 koottiin näyttelypelargonit, niistä ei tiedetty vielä muuta kuin kannan nimi ja osasta paikkakunta, joka oli varhaisin tiedetty kasvatuspaikka Suomen Pelargonyhdistykseltä saatu- jen tietojen mukaan. Näyttelyn kasvimäärä vaihteli viidestä neljääntoista pelargoniin riippuen kohteen tiloista kasvattaa ja talvettaa niitä. Kasvit valittiin niin, että ne olisivat keskenään erilaisia.

Pelargoninäyttelyt toteutettiin viidessä kohteessa Varsinais-Suomen alueella. Viisi näistä oli museoita ja yksi 85-vuotias siirtolapuutarha.

Pieni perinnepelargoninäyttely elävänä kuvana

Kesällä 2021 HAMK Mustialan opiskelija Teemu Virri vieraili näyttelyissä ja koosti niistä Varsin hyvät vanhat pelakuut -hankkeen ohjauksessa videon Pieni perinnepelargoninäyttely, joka löytyy Luken Youtube-kanavalta (kesto 5:41 min). Käsikirjoitus: Teemu Virri ja Maarit Heinonen. Kuvaus, editointi ja tekstitys: Teemu Virri

Myöhemmin Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeiden aikana toteutettiin kolmeen museoon pelargoninäyttelyt Varsinais-Suomen alueen ulkopuolelle näiden museoiden toiveesta.

Sauvon kotiseutumuseo, Sauvo

Entisaikaan pelargonit viihtyivät vuosikymmenien ajan maatalojen hirsistä rakennettujen pää- rakennusten sisäikkunoilla samantapaisissa oloissa kuin 1700-luvulta peräisin olevassa Vahtisten tilan päärakennuksessa varsinaissuomalaisessa Sauvon kunnassa. Nykyään Vahtisten tilan rakennusten omistaja on Sauvon kunta, ja tila toimii Sauvon kotiseutumuseona, jonka näyttelyistä vastaa Museon Tuki ry. Kesäisin museolla on ollut aiemmin tavanomaisia pelargoneja, joita on myös talvetettu.

Sauvon kotiseutumuseoon valittiin kymmenen pelargonia: "Askola" (L-198), "Fallin Pelakuu" (L-205), "Finska Farmor" (L-237), "Hilja Lydia" (L-175), "Jyväskylän" (L-168), "Kirsti" (L-251), "Miina" (L-185), "Pelkosenniemi" (L-223), "Reijolan Aino" (L-180) ja "Sotaleski" (L-176).

Kesäisin pelargoneja oli esillä entisen Vahtisten tilan päärakennuksen huoneiden ikkunoiden äärellä ja myös ulkona. Museon toiminnasta vastaavan Museon Tuki ry:n jäsenet saivat pelargonit hyvin talvetettua viileässä päärakennuksessa. Niitä käytiin muutaman kerran talvella niukasti kastelemassa.

Kuva 231. Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa työskennellyt tutkimusinsinööri Minna Kavander opastaa pelargonin leikkaamista Sauvon kotiseutumuseon perinnepelargoninäyttelyn kasveilla. Pelargoniharrastajille suunnatun pelargoni-illan järjesti *Varsin hyvät vanhat pelakuut* -hanke 17.9.2020. Kuva: Maarit Heinonen, Luke.

Kuusiston taidekartano, Kaarina

Pelargonit tulivat Suomeen ensin herrasväen huonekasveiksi. Siksi oli luontevaa saada *Pieni perinnepelargoninäyttely* Varsinais-Suomessa Kaarinan Kuusistossa sijaitsevaan Kuusiston kartanoon. Se sijaitsee Kuusistonlahden rannalla keskiaikaisen Kuusiston piispanlinnan raunioiden vieressä ja palveli 1300-luvulta alkaen Kuusiston piispanlinnaa ja myöhemmin Turun linnaa. Nykyinen kartanon päärakennus on rakennettu 1738 sotilasvirkataloksi. Kartanon miljöö on vanhaa. Sen puiston vanhimmat tammet ovat 1700-luvulta, ja hedelmätarhassa on säilynyt omenapuita 1800-luvun lopulta. (Ks. Heinonen ym. 2014)

Museoviraston hallinnassa oleva Kuusiston kartano on vuodesta 2012 toiminut taiteilija Merja Markkulan vetämänä Kuusiston Taidekartanona, jossa järjestetään kesäisin eri teemaisia taidenäyttelyitä. Kuusiston Taidekartanon pelargoninäyttelyyn valittiin kahdeksan pelargonია: "Alma" (L-203), "Fallin Pelakuu (L-205), "Kaavi" (L-178), "Kammion Sairaala" (L-215), "Karjalan Kaunotar" (L-252), "Marketta" (L-190), "Susanna" (L-212) ja "Viipurin Evakko" (L-213).

Pelargonit kasvoivat kesän ajan sotilasvirkatalon isolla lasiverannalla. Talvella kartanon ikkunoihin laitetaan tuplalasit ja ne peitetään, mutta pelargoneja varten jätettiin yhden huoneen ikkuna peittämättä. Merjalla on ollut varataimia kotonaan talvetuksessa.

Kuva 232. Kuusiston Taidekartanon perinnepelargoninäyttelyä on esitelty Avoimet puutarhat -päivässä. Tämä kuva on vuoden 2020 tapahtumasta 5.7. Kuva: Maarit Heinonen, Luke.

Naantalin museon Hiilolan talo, Naantali

Pelargonit olivat aikoinaan suosittuja huonekasveja kaupunkien porvarisväen keskuudessa. Naantalin vanhassa keskustassa sijaitsevaa Hiilolan taloa on 1600-luvulta laajennettu yksit-
täistuvasta parituvaksi ja sitä asutti 1800-luvun loppupuoliskolla tullitarkastusluutnantti. Vu-
desta 1927 se on toiminut 1800-luvun virkamiesten yhteiskuntaluokan asuinoloja esittelevänä
museona. Se kuuluu Naantalin kaupungin museoihin.

Hiilolan talon pelargoninäyttelyyn valikoitui kymmenen pelargonia: "Finska Farmor" (L-237),
"Elma" (L-191), "Kainuulainen" (L-204), "Kammion Sairaala" (L-215), "Kangasniemi" (L-201),
"Kiviojan Katrin Punanen" (L-166), "Kyllikki" (L-174), "Milja" (L-224), "Susanna" (L-212) ja "Vaa-
leanpunainen Säkkijärvi" (L-182). Vuonna 2021 toimitettiin "Alma" (L-203) korvaamaan talve-
tuksessa kuollutta "Kangasniemi"-pelargonia. Pelargonit ovat kasvaneet Hiilolan talon lasive-
rannalla.

Kuva 233. Pieni perinnepelargoninäyttely Naantalın museon Hiilolan talon verannalla. Kuva: Maarit Heinonen 1.7.2020.

Nautelankosken museo, Lieto

”Mattilan Mummo” (L-222) pelargonilla on muihin kotipelargoneihin verrattuna poikkeava lehti. Siinä on lehden reunassa ohut vaalea reuna. Samankaltaista pelargonია on kuultu kutsuttavan Myllärin hameenhelmaksi. Pelargonikannalle ”Mattilan Mummo” löytyikin sopiva näyttelypaikka Liedon Nautelankosken museolta, joka sijaitsee Aurajoen suurimman kosken Nautelankoskella, missä on sijainnut mylly jo 1400-luvulla. Nautelankosken museota ylläpitää Nautelankoski-säätiö.

Nautelankosken museoon valittiin 14 pelargonია: ”Aino” (L-202), ”Almatädin Pelargonია” (L-179), ”Fanny” (L-195), ”Farmor Tallskog” (L-183), ”Hellin Hauska” (L-197), ”Helmi” (L-187), ”Hoplaxin Fanny” (L-235), ”Huittinen 1” (L-228), ”Inkilänhovi” (L-221), ”Kelkan Mamma” (L-167), ”Maija” (L-225), ”Mattilan Mummo” (L-222), ”Vaaleanpunainen Heinolasta” (L-207) ja ”Viipurin Evakko” (L-213). Pelargoneja on ollut esillä 1700–1800-luvuilla rakennetussa Myllärin talossa. Kesällä 2021 tuvassa oli siirtokarjalaisten historiasta kertova näyttely *Evakon tie* ja sen näyttelyn pelargonitähdenä oli Viipurista evakkomatkaan mukaan lähtenyt ”Viipurin Evakko”.

”Valkoisten ikkunaverhojen kehystämät punaiset pelargonit kuuluvat melkein erottamattomasti kesäkodin tunnelmaan” kirjoittaa A.-M. Idman-Tigerstedt (1947) kirjassa *Kodin ruukkukasvit*. Tämä näkymä on toiminut ohjenuorana myllärin talon pelargonien sijoittelussa.

Kuva 234. Nautelankosken museon *Pieni perinnepelargoninäyttely* on myllärin talon ikkunoilla. Vasemmalla pitsiverhojen lomassa kukkii "Helmi" ja oikealla "Mattilan Mummo". Kuva: Leena Viskari

Yläneen kotiseutumuseo, Pöytyä

Pöytyällä sijaitseva Yläneen kotiseutumuseo on tunnettu paikallisen vanhan puutarhakasvillisuuden tallentajana, ylläpitäjänä ja esittelijänä. Korvan kasvitarha ja kukkapenkki Teinilän talon edustalle rakentui vuosina 2009–2014 osana *Perinnekasvit museopuutarhoissa* -hanketta (Heinonen ym. 2014). Museota hoitava Yläneen kotiseutuyhdistys on ottanut tehtäväkseen myös vanhan ajan pelargonien tallentamisen kesästä 2020 lähtien.

Yläneen kotiseutumuseon pelargoninäyttelyssä oli kahdeksan pelargonია: "Alastaron Helena" (L-214), "Finska Farmor" (L-237), "Evakko" (L-239), "Hauska" (L-193), "Laaksola" (L-170), "Tuopanjoki" (L-186), "Vaaleanpunainen Heinolasta" (L-207) ja "Yli-Tuinan Hilikka" (L-194). Pelargonit kasvoivat ulkona aitan seinustalla sateelta suojassa. Yhdistyksen jäsen huolehti niiden talvettamisesta kotona.

Kuva 235. Pieni perinnepelargoninäyttely jatkui onnistuneen kasvien talvetuksen ansiosta, ja kasvit koristivat aitan edustaa myös Avoimet puutarhat -päivänä 7.8.2022. Kuva: Anja Koskela.

Kupittaaan siirtolapuutarha, Turku

Pelargoneja on viety kesäisin kesämökeille ja myös siirtolapuutarhoihin. Turun keskustassa Kupittaaan puiston vieressä sijaitsevassa, vuonna 1937 perustetussa Kupittaaan siirtolapuutarhassa palstamökkien vuokraajilla on yhden kesän iloksi ostettujen pelargonien lisäksi talvetetuja vanhan ajan pelargoneja, esimerkiksi mårbackatyyppin näköisiä hennon vaaleanpunakukkaisia. Maa-alueen omistaa Turun kaupunki ja siirtolapuutarhan toimintaa hallinnoi Kupittaaan ryhmäpuutarhayhdistys. Siirtolapuutarha valikoitui yhdeksi perinnepelargoninäyttelyn kohteeksi myös Kupittaaan alueen merkittävän 1800-luvun puutarhahistorian vuoksi. Kuten tämän julkaisun alkupuolella on kerrottu, Suomen puutarhaviljelysseuran Kupittaaan kasvihuoneilla tiedetään olleen saatavilla 41 erilaista pelargonin lajia tai lajiketta vuosina 1845–1848.

Kupittaaan siirtolapuutarhaan valittiin kahdeksan pelargonia: ”Alpuan Marjatta” (L-196), Antseppä” (L-240), ”Helmi Elisabet” (L-218), ”Hillevi” (L-238), ”Hulda” (L-173), ”Kangasniemi” (L-201), ”Vaaleanpunainen Säkkijärvi” (L-182) ja ”Vanha Leppävirralta” (L-206). Vuonna 2021 toimitettiin ”Muolaa” (L-) korvaamaan talvetuksessa kuollutta ”Kangasniemi”-pelargonia. Pelargoneja on pidetty esillä siirtolapuutarhan keskusmajan edustalla, jossa ne ovat vierailijoiden ja keskusmajan 4H-yhdistyksen kesäkahvilassa kävijöiden nähtävillä. Pelargoneja on talvetettu jäsenten kotona.

Kuva 236. Kupittaaan siirtolapuutarhan perinnepelargoninäyttelyn kasveja esiteltiin siirtolapuutarhan 85-vuotispäivillä 16.8.2020. Kuva: Maarit Heinonen, Luke.

Ett Hem -museo, Turku

Turun Piispankadulla sijaitsee Åbo Akademin säätiön ylläpitämä Ett Hem -museo, jossa esitellään 1800- ja 1900-luvun vaihteen yläluokan kotia varakonsuli Alfred Jacobsson ja rouva Hélène Jacobssonin esineistön kautta.

Ett Hem -museon pelargoninäyttelyssä on viisi pelargonia: ”Alastaron Helena” (L-214), ”Hulda” (L-173), ”Carolina” (L-164), ”Miina” (L-185) ja ”Vanha Leppävirralta” (L-206). Pelargonit kasvavat pienellä lasikuistilla. Siinä ne myös viettävät talven viileässä. Pelargonien säilymistä varten Ett Hem -museo on tehnyt niistä myös näyttelyn Naantalissa sijaitsevaan taiteilija Axel Haarmanin (1877–1969) ja hänen vaimonsa Hedvigin (1874–1967) kotiin ja ateljeeeseen. Casa Haartmanin taidekoti kuuluu myös Åbo Akademin säätiön ylläpitämiin museoihin.

Kuva 237. Ett Hem -museon lasiverannalla kasvatetaan vanhoja huonekasveja. Pelargoninäyttelyn kasvit sopivat hyvin muiden huonekasvien rinnalle. Vasemmassa kuvassa kukkapylvään päällä "Vanha Leppävirralta", oikealla olevassa kuvassa lattialla "Hulda". Kuva: Maarit Heinonen, Luke. 27.8.2020

Etelä-Pohjanmaan museo, Seinäjoki

"Viipurin Evakko" -pelargonin tallentaja ja kasvattaja, Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon maakunta-amanuessi Risto Käsälä järjesti pelargoninäyttelyn ulkoilmamuseon Liinamaan alueella ja Sairaalamuseossa Seinäjoella. Puutarha ja huonekasvit ovat olleet tärkeitä elementtejä myös sairaalamiljöissä, tarjoten viihtyisyyttä ja kodinomaisuutta potilaille. Näyttelykasvit olivat Riston pelargonikokoelmasta.

Pelargoninäyttelyssä oli tässä julkaisussa kuvattujen vanhojen suomalaisten "Carolina" (L-64) "Viipurin Evakko" (L-213) ja "Kaisa Kallio" (L-220) lisäksi Risto Käsälän tallentamat "Ranta-Pantin Helly" ja "Hautalammin Tyyne".

"Ranta-Pantin Helly", Kauhajoki

Pelargoni on peräisin Kauhajoen Hyypästä Ranta-Pantin talosta, jossa se on ollut aikoinaan emäntä Helly Ranta-Pantin hyvässä hoidossa. Häneltä pelargonin pistokkaita saatiin muun muassa Kauhajoen museolle, josta pelargonin pistokkaita on kulkeutunut Seinäjoelle. Pelargonin historia ulottuu vuosikymmenien taakse. Pelargonin kukka on sävyltään tumman fuksianpunainen ja siinä on vain viisi terälehteä, joiden keskiosassa on hento oranssin sävyinen raita kohti kukan keskiosan heteitä. Lehti on tasaisen tummanvihreä ja sen on pinnaltaan aavistuksen kiiltävä. Kookkaat lehdet ovat voimakkaasti reunoistaan aaltoilevia. (Käsälä 2023)

"Hautalammin Tyyne", Ilmajoki

"Hautalammin Tyyne" -nimen saaneen pelargoni on kukkinut 1940-luvulla Ilmajoella Tyyne Hautalammillä. Nykyisin pelargoni kasvaa muun muassa hänen tyttärentyttärillään. Kasvultaan pelargoni on pysty, varreltaan tanakka ja huonosti haaroittuva. Lohenpunainen ja kookas kukinto on näyttävä, väritään vaalean lohenpunainen. Pelargonin lehdet ovat

kookkaat, reunoilta jossain määrin sahalaitaiset ja melko pyöreät. Lehtien keskiosassa on muuta lehteä hieman vaaleampi pyöreähkö alue, jota kehystää tummempi kehä. (Känsälä 2023)

Näiden lisäksi näyttelyssä oli ruotsalaistaustainen 'Mårbacka' esimerkkinä tunnetuimmasta vanhan ajan kotipelargonista Suomessa. Monien tuntemasta porvoolaislähtöisestä tuoksupelargonikannasta "Fredrika Runeberg" Risto kirjoittaa näyttelyn esitteessä (2023): "Kukkaa on kutsuttu myös tuoksupielikiksi sen erittämän melko voimakkaan sitruunaan vivahtavan tuoksun vuoksi. Nimenä on myös lemmenkukka, sillä sitä kasvatettiin makuukamareissa tuomaan raikasta tuoksua – ja ehkä se vaikutti muutenkin. Pelargoni on helposti haaroittuva ja melko nopeakasvuinen. Sen lehdet ovat runsaasti liuskoittuvat ja niitä heilauttamalla tai niihin kevyesti koskettamalla ympärille leviää sitruunamaisen raikas tuoksu." Pelargoninäyttelyssä oli myös punainen ruusunnuppupelargonin vanha lajike 'Filippa', jota on kaupapuutarhoissa myynnissä.

Kuva 238. Risto Känsälän tallentamat vanhat kotipelargonit: vasemmalla kuvassa "Ranta-Pantin Helly" ja oikealla "Hautalammin Tyyne". Kuvat: Risto Känsälä.

Keikyän kotiseutumuseo, Sastamala

Pirkanmaalle Sastamalan Keikyän kotiseutumuseolle valikoitiin Luonnonvarakeskuksen pelargoniaineistosta lähiseudulta tunnettuja pelargonikantoja ja Vuoden pelargoniksi vuonna 2022 valittu "Viipurin Evakko".

Pieni perinnepelargoninäyttely toi Keikyän kotiseutumuseoon uusia kävijöitä. Kesän 2022 näyttely oli todella suosittu kesäsunnuntaisin avoinna olevassa pienessä paikallismuseossa. Pelargoninäyttelyiden yksi tarkoitus on ollut myös johdattaa paikallisia ihmisiä huomaamaan hallussaan olevia vanhoja pelargoneja. Keikyän kotiseutumuseo sai kesällä 2020 pelargoninäyttelyssä käyneeltä pirkkalalaiselta pariskunnalta vanhan pelargonin, jolle oli annettu nimeksi "Intonen". Nimi viittaa Kauvatsan Intosten sukuun. Pelargoni muistuttaa kovasti "Viipurin Evakko" pelargonikantaa, jota on Kauvatsassa kasvatettu.

Keikyän kotiseutumuseon pelargoninäyttelyssä on viisi pelargonia: "Carolina" (L-164), "Helmi Elisabet" (L-218), "Helvi" (L-230), "Laaksola" (L-170) ja "Viipurin Evakko" (L-213). Ne olivat esillä ulkona ja 1800-luvulta peräisin olevassa Uotilan maalaistalossa, jossa Keikyän ensimmäinen kansakoulu aloitti toimintansa.

Kuva 239. Pieni perinnepelargoninäyttely toi näkyvyyttä pienelle Keikyän kotiseutumuseolle. Näyttelystä tehtiin useita lehtijuttuja ja radiojuttuja. Tyrvään Sanomat 20.7.2022.

Lohjan museo, Lohja

Pappilat ovat olleet merkittäviä puutarhailijelyn edistäjiä Suomessa. Hedelmätarhojen ja kasvimaiden ohella entisajan pappiloissa kukoistivat monet koristekasvit, myös pelargonit (Koskimies & Knuuttila 2007). Nykyinen museona toimiva Lohjan pappila edustaa 1800-luvun lopun länsi- ja pohjoismaalaista pappilamiljöötä.

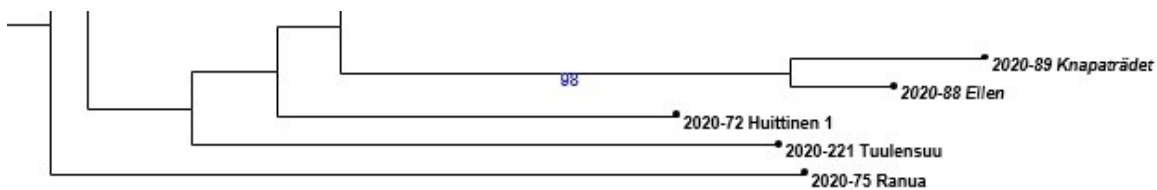
Lohjan museoon suunniteltiin ja toteutettiin museon *Ihan pihalla – Elämyksiä museoiden pihhoissa ja puutarhoissa* -hankkeen, Saarelan Puutarhan ja Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeiden yhteistyönä *Pelargonirakkautta*-näyttely kesäksi 2022. Luonnonvarakeskuksen pelargoninäineistosta valitun kymmenen kannan lisäksi oli esillä Saarelman Puutarhan tallentamia vanhoja lohjalaisia kotipelargoneja sekä pelargonilajien luonnonvaraisia lajeja.

Kuva 240. Lohjan museon *Pelargonirakkautta*-näyttelyn kuraattorina toimi Karoliina Junno-Huikari, joka suunnitteli myös näyttelyn markkinointiesitteet.

Pelargoniaiineistossa olleiden lohjalaisten "Antseppä" (L-240) ja "Saima" (L-253) -kannan lisäksi näyttelyssä oli kuusi kantaa ja yksi Lohjaan kiertokautta liittyvä kanta. Vastaavia pitkään kasvatettuja vanhoja pelargoneja löytyy varmasti monilta muiltakin paikkakunnilta.

"Tuulensuu", Nummen kylä

Tumman vaaleanpunaisin kerrotuin kukin pelargoni on peräisin Lohjan Nummen kylässä sijaitsevasta Tuulensuu-nimisestä talosta, jossa sitä on kasvatettu ainakin 1970-luvulta asti. Talon emäntä Irene kasvatti pelargonia 1800-luvun loppupuolella rakennetussa talossa, missä hän asui 1990-luvulle asti. Kun talo jäi tyhjäksi, otti kylän alakoulussa opettajana toiminut tytär pelargonin hoiviinsa ja piti kasvista hyvää huolta. Nykyiset Tuulensuun asukkaat saivat talokauppojen yhteydessä pelargonin ja kasvattavat sitä edelleen talossa. "Tuulensuu" on voittanut Suomen kauneimman pelargonin äänestyksen vuonna 2019.

Kuva 241. Lohjalainen pelargonikanta "Tuulensuu" oli mukana DNA mikrosatelliittitutkimuksessa ja sijoittuu sukupuussa toiseen päähaaraan, jonka alla ovat muun muassa isommat ryhmät karmiinpunaiset kerrotut, lohenpunaisten ryhmä ja punakukkaiset tutkimuksen kotipelargonit. Tutkimuksessa ei ollut mukana muita vastaavia pelargoneja. "Tuulensuu" ei ollut kasvihuonetutkimuksessa. Kuva: Pirjo Tanhuanpää, Luke.

"Lohjan Pirkko", Karstun kylä

Valkoisin kerrotuin kukin kukkivan pelargonin historiaa voi jäljittää 1950–1960-luvun Karstun kylään. Fanny Bergholm kasvatti vanhoja pelargoneja ja muita huonekasveja Karstulla 1970-luvulle asti. Kun Fannyn tytär Pirkko muutti työn perässä Pohjois-Savoon 1950-luvulla, hän otti mukaan alun äitinsä pelargonista. Se kulki Suonenjoen Halolanmäelle, missä Pirkko toimi kansakoulun opettajana eläkkeelle jäämiseen asti 1980-luvun loppupuolelle. Pirkon tytär Leena kasvattaa samaa pelargonia Ruotsissa, missä hän on asunut vuosien ajan. Kesäisin Leena tuo kasvin kesänviettoon Karstulle saman tuvan ikkunalaudalle, jolla isoäiti Fannykin sitä kasvatti 1950-luvulla.

"Halolanmäen Kalevi"

"Lohjan Pirkko" pelargonin Suonenjoen Halolanmäelle mukaansa ottanut Pirkko sai kansakoulun opettajakollegalta Kalevilta punaisen kerrottukukkaisen pelargonin, jota hän johtajaopettajan asunnossa koululla kasvatti. Pirkon tytär Leena Rossi otti "Halolanmäen Kalevi" -pelargonin pelargonikokoelmaansa Ruotsiin kasvamaan. Leena Rossi kuvaa pelargonia helposti talvehtivaksi ja sitkeäksi.

"Hilja Peippo"

Vaaleanpunaisin kerrotuin kukin kukkivaa pelargonia on kasvatettu Lohjalla viimeistään 1950-luvulta alkaen. Vanhin tunnettu kasvattaja, Hilja Peippo, tuli evakkona Länsi-Uudellemaalle asuen useassa paikassa ennen asettumista Lohjalle 1940-luvun lopulla. Hiljan 1940-luvun

alussa syntyneet lapset arvelevat, että kasvi ei ollut mukana evakkomatkalla, vaan oli hankittu hänen asuessaan Länsi-Uudellamaalla. Kasvi viihtyy monen muun pelargonin tavoin kesäisin ulkona ja kestää hyvin auringonpaahdetta. Kukinnot kestävät kauniina huomattavan kauan.

”Liisi Mattila”, Pusula

Violetinsävyisin kukkivan pelargonin tausta voidaan jäljittää ainakin 1960-luvulle Pusulan Hatutulan kylälle Mattilan tilalle. Liisi tuli emännäksi Mattilan tilalle vuonna 1945 läheiseltä Rähin tilalta, joka oli hänen lapsuudenkotinsa. Liisin kuoltua 1970-luvun loppupuolelta hänen tyttärensä Anja-Liisa on hoitanut pelargonia. Anja-Liisa lahjoitti taimen Saarelman puutarhalle keväällä 2021, jolloin se nimettiin ensimmäisen tunnetun kasvattajan mukaan. ”Liisi Mattila” muistuttaa ”Carolina”-pelargonia.

”Nummen Pirkko”, Nummi

Punainen ruusunnuppupelargoni on peräisin Nummen kylän Tammiston puutarhasta 1980-luvulta, jolloin Pirkko Ravantti sen hankki ja on siitä asti kasvattanut sitä Nummen kylässä. Pirkko lahjoitti pistokkaan Saarelman puutarhalle 2000-luvun alussa ja sille annettiin nimeksi ”Pirkko”, mutta se nimettiin myöhemmin uudelleen, koska Lohjalta löytyy myös toinen Pirkko-niminen pelargoni, valkokukkainen ”Lohjan Pirkko”.

”Mökki”, Nummi

Kirkkaanpunaisin kerrotuin kukin kukkivaa pelargonia on kasvatettu ja lisätty Saarelman puutarhalla 1990-luvulta lähtien. Alkujaan se on saatu lahjana paikalliselta mökkiläiseltä, jolloin sitä alettiin kutsua nimellä ”Mökki”. Tämä mökkiläinen oli kasvattanut kasvia vuosia, tarkempia tietoja ei ole.

Kuva 242. Lohjalaisten pelargonien näyttelyä Lohjan museon kuistilla. Vasemmalla on vaaleanpunakukkainen, rungolliseksi kasvatettu ”Hilja Peippo”. Oikealla ikkunalla vaaleanpunakukkainen ”Antseppä”. Kuva: Maarit Heinonen 12.6.2022. Kasvit: Saarelman puutarha.

Kuva 243. Lohjan museon Pelargonirakkautta-näyttelyssä (25.5.–25.9.2022) kerrottiin suomalaisten pelakuiden historiasta ja tutkimuksesta sekä paikallisesta pelargoneihin erikoistuneesta Saarelman puutarhasta, joka kasvatti näyttelyn kasvit. Tietokoneelta saattoi selata näyttelykasvien tarinoita, jotka oli toimitettu myös ruotsiksi. Kuva: Saara Tuohimetsä 1.6.2022.

Kuva 244. *Pelargonium*-suvun monimuotoisuutta Pelargonirakkautta-näyttelyssä. Vasemmalla amppelissa on mehikasviltä näyttävä *P. tetragonum*, joka on kuivakkokasvi eli kserofyytti. Keskellä on *P. cotyledonis*, joka on endeeminen eli kotoperäinen kasvilaji Saint Helenan saarella Etelä-Atlantilla, ja oikealla on Vuoden pelargoni 2022 "Viipurin Evakko". Kuva: Maarit Heinonen 12.6.2022. Kasvit: Saarelman puutarha.

7. Kuinka saada pelargoniperintö säilymään?

Vanhojen pelargonikantojen säilymistä edistää niiden arvostaminen ja tunnetuksi tekeminen. Pelargoniharrastajat ja sukupelargonien kasvattajat tuntevat pelargoniperinnön, mutta niiden arvosta yhteiskunnassa tarvitaan laajempaa ymmärrystä. Edelleen harvassa ovat ne, jotka tietävät, että myös Suomella on pitkä ja rikas pelargonien kasvattamisen historia ja perinne. Se on yhtä arvokas kuin Ruotsin pelargoniperintö, jonka tunnuskasvina on hempeän vaaleanpunainen 'Mårbacka'.

Parhaiten ymmärrystä edistää tiedonvälitys, jota toteutetaan monin eri kanavin ja monen toimijan kautta. Alan yhdistysten ja harrastajien lisäksi tarvitaan myös muita toimijoita viestintään. Vanhoja suomalaisia kotipelargoneja on saatu esille Puutarhaliiton viestintään. Yhteistyö alkoi elokuussa 2020, kun Puutarhaliitto etsi ehdokasta puutarhakasvin vanhoista kannoista valittavaksi juhluvuoden kasviksi juhlistamaan Suomen vanhimpiin kuuluvan aikakauslehden Kotipuutarha-lehden tulevaa 80-vuotista taivalta. (Taulavuori 25.9.2020) Keskusteluissa valikoitui ehdokkaaksi kotipelargoni, josta oli mahdollista melko nopeasti lisätä taimia. Lisäksi juuri alkaneissa Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa oli saatu ensimmäisiä tuloksia. Pelargoniaineisto tarjosi 82 hyvää ehdokasta juhluvuoden kasviksi.

Kotipuutarha-lehden 80. juhluvuoden kasviksi valikoitui punainen ruusunnuppupelargoni "Viipurin Evakko" (L-213), josta oli sen kasvattajalla Risto Känsälällä Seinäjoella isoja emokasveja. Näistä saatiin vajaa sata pistokasta tulevan vuoden 2021 Kotipuutarha-lehden juhliin. Viipurin Evakko -pelargonikannalla on tiedettyä viljelyhistoriaa 80 vuotta eli saman verran kuin lehdellä toimintavuosia. Valinnan tekivät Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeiden tutkijat, Suomen Pelargonyhdistys ja Kotipuutarha-lehti yhdessä. Kotipuutarha-lehti esitteli juhluvuoden kasvin historian ja teetti kasvista taiteilija Anna-Marie Siltalalla akvarellin. Koska taimia oli rajallinen määrä, ne arvottiin kestotilaajien kesken.

Suomen Pelargonyhdistys on jo vuosia suunnitellut vastaavaa Vuoden Pelargoni -kampanjaa, jollainen Ruotsissa on jo toteutettu. Kotipuutarha-lehden juhluvuoden kasvin valinnan ja viestinnän kokonaisuuteen liittyi siten myös ajatus toteuttaa vuosittain valittava Vuoden pelargoni. Vuoden pelargonin valinnalla Suomen Pelargonyhdistys ja Puutarhaliitto haluavat vaa- lia suomalaista puutarhakulttuuria sekä tehdä tunnetuksi Suomessa kasvatettuja kasvilajeja ja -lajikkeita. Vuoden pelargonin valinnan kriteereiksi asetettiin kasvin tarina ja tunnettu historia, kannan kestävyys ja elinvoimaisuus. Vuoden pelargoni valitaan niistä Suomessa kasvatetuista, pitkän viljelyhistorian omaavista ja Luonnonvarakeskuksen tutkimista kotipelargoneista, joita ammattipuutarhoissa on tuotannossa.

Ensimmäiseksi Vuoden pelargoniksi nimettiin Kotipuutarha-lehden juhluvuoden kasvi eli ruusunnuppupelargoni "Viipurin Evakko". Vuoden pelargoni 2022 julkistettiin Turun piha- ja puutarhamessujen avajaispäivänä 1.4.2022 Turun Messukeskuksessa. Messuilla oli myynnissä pieni erä taimia ja Kotipuutarha-lehden kautta oli tilattavissa myös erä taimia. Vuoden pelargoni 2023 julkistettiin Helsingin Kevätmessujen avajaispäivänä 30.3.2023 Helsingin Messukeskuksessa. Valituksi tuli hienostuneita ranskalaisia pelargoneja muistuttava valkokukkainen "Hoplaxin Fanny" (L-235). Tilaajalahjana jaettiin pieni erä pelargonin taimia.

Kotipuutarha-lehti on suunnitellut akvarellisarjan Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa olleista kotipelargoneista. Sarjan ensimmäiset akvarellit ovat valmistuneet, ne ovat "Viipurin Evakko", "Hoplaxin Fanny" ja "Carolina". Akvarellit on maalannut taiteilija Anne-Mari Siltala. Akvarellit ovat käytettävissä taitelijan nimen mainiten. (Liite)

Kuva 245. Luonnonvarakeskuksen pelargonihankkeissa kasvatetut kaksivuotiaat kookkaat pelargonit kiinnostivat yleisöä Turun piha- ja puutarhamessuilla perinnekasveja esittelevällä osastolla Turun messukeskuksessa 1.-3.4.2022. Oikealla "Viipurin Evakko" pelargonin nimeäjä ja vaalija Risto Käsälä Seinäjoelta. Kuva: Maarit Heinonen, Luke.

Kuva 246. Vuoden pelargonin 2023 julkistus Helsingin Kevätmessuilla Helsingin messukeskuksessa 30.3.2023. Vuoden pelargonin "Hoplaxin Fanny" säilyttäjä Minna Savonen (vasemalla) kertoo appensa isoäidin Fannyn pelakuusta. Kevätlavalla kasvia juhlistivat myös Luken tutkijat Jaana Laamanen, Saara Tuohimetsä ja Maarit Heinonen sekä Kotipuutarha-lehden päätoimittaja Minna Siltala. Kuva: Tuomo Laine, Luke.

Vuoden pelargoni 2023

"Hoplaxin Fanny" on kaunis valkokukkainen kotipelargoni, joka on säilynyt samassa suvussa yli 80 vuoden ajan. Se on erityisen kaunis valkokukkainen pelakku, jonka kukinto on lähes pallon muotoinen. Nuorissa kukissa on häivähdys vaaleanpunaisista sekä limetinvihreää.

Hienostuneita ranskalaisia pelargoneja muistuttavan perinnelajin historia ulottuu porvoolaiselle pientalolle ja 1940-luvulle. Pelargonin ensimmäinen tiedetty kasvattaja oli nimeltään Fanny Holmberg, jonka mukaan lajike on nimetty. Hänen jälkeläisensä ovat pitäneet huolta siitä, että kaunis kaavi on säilynyt elinvoimaisena. Kasvia on jaettu pistokkaina sukupolvelta toiselle, mutta myös ystäville ja naapureille.

Kuva 247. Sukupelargonin kasvattaja Minna Savonen esitteli "Hoplaxin Fanny" -pelargonia Kotipuutarha-lehden messuosastolla Helsingin Kevätmessuilla 30.3.2023. Kuva: Maarit Heinonen, Luke.

Vanhat suomalaiset pelargonikannat säilyvät parhaiten, kun ne ovat käytössä. Pelargonien talveuttamiseen hyvin soveltuvat tilat eli viileät huonetilat, kuistit, navetat ja kellarit ovat harvinaistuneet ihmisten muutettua maaseudun hirsitaloista kaupunkien keskuslämmitettyihin kerrostalohuoneistoihin ja sähkölämmitteisiin omakotitaloihin. Pelargonien säilymiseen elävinä ja elinvoimaisina tarvitaan monia toimijoita ja yhteistyötä.

Sukupelargonien kasvattajien ohella pelargoniharrastajat ovat tärkeitä kasvien ylläpitäjinä ja kasvien lisääjinä toisille harrastajille. Pelargonit eivät ole enää pelkästään eläkeläisnaisten harrastus, vaan ne kiinnostavat kaikenikäisiä naisia ja miehiä, myös nuoria aikuisia. Tästä on esimerkkinä helsinkiläinen 31-vuotias Jussi Halonen, joka on muutaman vuoden ajan kerännyt vanhoja suomalaisia pelargoneja. Hänellä on 77 neliön paritalon puolikkaassa toistasataa erilaista pelargonia, joista vanhoja suomalaisia on noin viisikymmentä. Pistokkaita hän on saanut pääosin toisilta pelargoniharrastajilta. Hänelle vanhojen suomalaisten pelargonien historia ja kulkureitit ovat mukava lisä, mutta erityisesti hän arvostaa niiden ominaisuuksia: ne ovat kestäviä, ulkonäöltään "rehellisiä ja pröystäilemättömiä". Hänestä harvinaisten vanhojen suomalaisten pelargonikantojen etsiminen on pelargoniharrastuksessa olennaista – harrastuksen voi rinnastaa postimerkkeilyyn. (Vallinkoski 2021)

Pelargoniharrastajien lisäksi tarvitaan ammattipuutarhureita, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus hankkia perinnepelargoneja ja osallistua niiden säilyttämiseen kasvattamalla. Kauppapuutarhoilla pystytään tuottamaan tehokkaasti suurempia eriä ja kasvit ovat paremmin saatavilla. Vaikka pelargoni on Suomessa eniten viljelty kesäkukka, Suomessa lisätyt vanhat pelargonikannat ovat ammattiviljelijän kannalta aivan erilainen tuote kuin massaliikkeen pelargonit. Emokasvien säilyttäminen ja kasvattaminen vaatii talvella paljon energiaa. Myös pistokkaista lisääminen on varsin hidasta käsityötä. Näistä syistä kotimaassa tuotetut taimimäärät ovat hyvin pieniä. Vanhojen suomalaisten pelargonikantojen ammattiviljelijöitä motivoi se, että heidän työnsä osaltaan mahdollistaa pelargoniperinnön säilymisen elinvoimaisena. Jokainen ammattipuutarhalta myyty vanha pelargonikanta vahvistaa säilymistä.

Kuva 248. Erikoispelargonien kasvatukseen erikoistunut Tiina Hiltunen (Pelargonitaivas) poikkesi kevään myyntikiertueella tammikuussa 2022 kukkakauppa Ruusupuussa Jyväskylässä. Kuva: Jaana Laamanen, Luke.

Monien museoiden toimintaan vanhan ajan pelargonit sopivat aikalaiskasveina luomaan asuintaloihin aikakauden miljöötä. Useissa museoissa kasvatetaan marketeista hankittuja pelargoneja kesäkukkina. Jos näiden tilalle valittaisiin vanhoja pelargonikantoja huomioiden, että vaihtoehtoja ruotsalaisen 'Mårbacka'-perinnelajikkeen lisäksi on runsaasti, saataisiin niiden säilymistä varmennettua. Kartano- ja talonpoikaimuseoissa on myös käytössä pelargonien talvettamiseen sopivia viileitä tiloja, jotka muuten ovat harvinaistumassa asuinrakentamisen uudistumisen myötä. Kun museoita saadaan laajemmin mukaan pelargoniperinnön esittelemiseen, on mahdollisuus myös tavoittaa uusia löytöpelargoneja ja niiden kasvattajia muistoiheen ja historioineen.

Kasveihin erikoistuneet yhdistykset ovat tärkeitä kasviharrastajien kohtaamispaikkoja, joissa voi vaihtaa kasvien lisäksi tietoja, kerryttää taitoja ja ennen kaikkea viettää aikaa samanhenkisten ihmisten kanssa. Valtakunnallisten, kuten Hyötykasviyhdistys ja Suomen Pelargoniyhdistys, rinnalle tarvitaan paikallisia yhdistyksiä. Niiden vahvuus on paikallistuntemuksessa ja paikallisen kulttuuriperinnön vaalimisessa. Tarvitaan lisää sellaisia yhdistyksiä kuin Kangasniemen pihapuutarhurit, joka edistää kotipuutarhviljelyä ja puutarhakulttuuria Kangasniemen alueella. Kangasniemen pihapuutarhurit hoitavat yhteisönä yhdessä useita pelargonikantoja, joista tässä pelargonikuvastossa on kuvattu "Kangasniemi" ja "Kiteeläinen". "Kangasniemi"-pelargonista on jo tullut Kangasniemen kunnan nimikkokasvi, jota mielellään hankitaan tuliaskukaksi. Tämä pelargonikuvasto tarjoaa lukuisia ehdokkaita paikkojen ja paikkakuntien nimikkokasveiksi.

Kasvitieteellisten puutarhojen tehtävänä on ylläpitää maapallon kasvimaailman biodiversiteettiä tarjoten elävä näyteikkuna eri ilmastovyöhykkeiden kasvillisuuteen. Vaikka ne keskittyvät luonnonlajien kokoelmiin, niillä on myös viljeltyä monimuotoisuutta. Esimerkiksi Helsingin yliopiston kasvitieteellisen puutarhan Kumpulan puutarhan kartanon lasiverannalla on ainakin 15 vanhaa kotipelargonia: "Carolina", "Ida-Mummun Pelakuu", "Kiviojan Katrin Punanen", "Pelkosenniemi", "Antseppä", "Hilja Peippo", "Lohjan Pirkko", "Halolanmäen Kalevi", "Vaaleanpunainen Säkkijärvi", "Nimismies", "Yli-Tuinan Hilikka", "Susanna", "Helvi" ja "Karjalan Helmi". Näistä useimmat on tutkittu ja kuvattu tässä pelargonikuvastossa.

Suomessa on paljon vanhoja kotipelargonien kantoja, joista tähän pelargonitutkimukseen pystyttiin ottamaan vain osa. Jotta voitaisiin saada kattava säilytettävien kotipelargonien kokoelma, tulisi jatkaa tutkimusta morfologisista ja geneettisistä ominaisuuksista sekä kantojen historiasta. Kantojen säilymisen turvaamiseksi säilytysverkostossa on tarpeen olla mahdollisimman monia toimijoita, jotka voivat sitoutua ylläpitoon.

Lähteet

Aineistolähteet, pelargonien taustatiedot

Seuraavista pelargonikannoista on tiedot alun perin annettu Tiina Hiltuselle (Rinkin Puutarha; Pelargonitaivas) tai Suomen Pelargoniyhdistys ry:lle: Aino, Alastaron Helena, Alavieskan Hilda, Almatädin Pelargonia, Alpuan Marjatta, Ansion Punainen, Carolina, Elma, Eura, Fallin Pelakuu, Fanny, Hellin Hauska, Helmi, Helmi Elisabet, Helvi, Hoplaxin Fanny, Huittinen1, Ida-Mummun Pelakuu, Kaarina, Kaavi, Kainuulainen, Kangaslampi, Kangasniemi, Kelkan Mamma, Kiteeläinen, Kiviojan Katrin Punanen, Korton Hilda, Kyllikki, Laaksola, Lakkala, Maija, Marjatta, Marketta, Mattilan Mummo, Miina, Milja, Mirjam Tirhiältä, Nivala, Orimattila, Pelkosenniemi, Pohjoismäen Elvi, Pohjoismäen Elsa, Ranua, Susanna, Tuopanjoki, Yli-Tuinan Hilikka.

Annetut tiedot vaihtelevat tunnetusta yksityiskohtaisesta kasvatushistoriasta tietoon, että kasvi on ollut tunnetulla iäkkäällä henkilöllä hyvin kauan, arviolta vähintään 50 vuotta. Osasta lisätietoja ei siten ole ollut saatavilla. Niitä henkilöitä, jotka ovat antaneet yhteystietonsa ja luvan tietojen julkaisuun ja/tai käyttöön tutkimuksessa, on lisäksi haastateltu alla olevan listan mukaisesti.

Haastattelut

Haastatteluja on tehty puhelinhaastatteluina, sähköpostilla ja paikan päällä haastatellen. Haastatteluaineisto on Luonnonvarakeskuksen hallussa. Turun yliopiston museologian opiskelijat Aino Jämsä (AJ) ja Anna Ojanen (AO) tekivät yhteensä 20 haastattelua, joista saatiin tietoa 30 pelargonikannasta Maarit Heinosen ohjauksessa. He olivat Varsin hyvät vanhat pelaajat -hankkeessa harjoittelijoina keväällä 2020. Lisäksi haastatteluja tekivät Maarit Heinonen (MH), Saara Tuohimetsä (ST) ja Jaana Laamanen (JL) sekä Venla Sykäri (VS).

Ahlholm, Maiju. Haastattelu 12.4.2023 (Ylioppilaspelakuu) VS
Alarautalahti, Marika 10.6.2022, 22.4.2023 (Hellin Hauska) MH, VS
Arponen, Mirja. Haastattelu 20.4.2021, 23.3.2023 (Kangasniemi) AJ, AO, MH
Asikainen, Kirsti. Haastattelu 12.5.2021 (Mattilan Mummo) AJ, AO
Draveng, Flora. Haastattelu 24.8.2021 (Jyväskylän) MH
Grönlund, Anneli. Haastattelu 9.4.2021 (Helmi Elisabet) AJ, AO
Hautamäki, Mirja. Haastattelu 10.6.2021 (Ida-Mummun Pelakuu) VS
Hellstén, Jorma. Haastattelu 22.3.2021, 21.3.2023 (Mynttiskä) AJ, AO, MH
Heurlin af, Marjukka ja Carl-Göran. Haastattelu 28.5.2021 (Fallin Pelakuu) MH
Hiltunen, Rami. Haastattelu 26.3.2023 (Milja, Kainuulainen, Ranua) VS
Hirvonen, Johanna. Haastattelu 19.4.2023 (Inkilänhovi) JL
Hurtén, Pasi. Haastattelu 28.5.2021, 27.3.2023 (Fallin Pelakuu) MH
Juhanoja, Sirkka. Haastattelu 14.1.2020 (Karjalan Kaunotar) MH
Kaarlonen, Kaisa-Leena. Haastattelu 25.3.2023 (Kaisa Kallio) MH
Kaipiainen, Sari. Haastattelu 3.3.2023 (Mirjam Tirhiältä) MH
Kankaala, Hanna. Haastattelu 12.4.2021 (Alpuan Marjatta) AJ
Keskumäki, Airi. Haastattelu 19.5.2021 (Helvi) AJ, AO
Kinnanen, Hilma. Haastattelu 9.3.2021, 19.3.2023 (Kirsti, Tuomen Hulda, Karjalan Kaunotar, Saima) AJ, AO, MH
Känsälä, Risto. Haastattelu 3.3.2021 (Viipurin Evakko) MH

Lehtimäki, Merja. Haastattelu 11.5.2021 (Helmi) AJ, AO
Lehtonen, Seija. Haastattelu 23.6.2021 (Fanny) AJ, MH
Lehtovaara, Heikki. Haastattelu 18.6.2021 (Muolaa) AO, MH
Liukkonen, Sanni. Haastattelu 15.4.2021 (Kiteeläinen) AJ, AO
Långström, Tommi. Haastattelu 27.3.2023 (Antseppä, Tuulensuu, Lohjan Pirkko, Halolanmäen Kalevi, Hilja Peippo, Liisi Mattila, Nummen Pirkko, Mökki) MH
Maisala, Carita. Haastattelu 20.4.2021 (Miina) AJ, AO
Majuri, Ilmari. Haastattelu 8.4.2021 (Kaarina) AJ, AO
Majuri, Tarja. Haastattelu 10.5.2021 (Helvi) AJ, AO
Mutka, Jutta. Haastattelu 23.3.2023 (Hulda) MH
Niemi, Vilho. Haastattelu 22.11.2022 (Vilho) ST
Niininen, Iris. Haastattelu 7.6.2021 (Hauska, Vaaleanpunainen Säkkijärvi) AJ
Nousiainen, Anneli. Haastattelu 27.3.2022 (Alma, Hilja Lydia, Kammion Sairaala) VS
Pettinen, Päivi. Haastattelu 7.3.2023 (Iso Punainen Pessi) MH
Pukki, Jouko. Haastattelu 27.8.2021 (Hillevi, Kaisa Kallio, Kirsti, Sotaleski, Hoplaxin Fanny) MH
Ranta, Anu. Haastattelu 26.4.2021, 6.5.2021 (Askola, Evakko, Hauska, Hillevi, Inkilänhovi, Kaisa Kallio, Leila ja Toivi, Pori, Saima, Dagmar, Yrjö Nuutinen, Pietarinkaunotar) AJ, AO, MH
Savonen, Minna. Haastattelu 19.4.2021, 2.2.2023 (Hoplaxin Fanny) AO, AJ, MH
Sell, Johanna. Haastattelu 12.4.2023 (Rauhan Pelargoni) MH
Suvanto, Sari. Haastattelu 10.3.2020 (Vilho) MH
Tarkka, Lotta. Haastattelu 6.4.2023 (Räisälän Pelakuu) VS
Törmälehto, Anneli. Haastattelu 3.3.2013 (Nivala) MH
Uusi-Kouvo, Seija. Haastattelu 21.5.2021 (Carolina) AJ, AO
Vanhalakka, Tuula. Haastattelu 3.3.2023 (Korton Hilda, Lakkala, Reijolan Aino) MH
Vatanen, Elsa. Haastattelu 12.4.2021 (Pohjoismäen Elvi, Pohjoismäen Elsa) AJ, AO
Vigren, Marja-Leena. Haastattelu 14.4.2021 (Laaksola) AJ, AO

Viitteet

- Alanko, T. 2022. Daalia ja pelakuu — Suomalaisen puutarhan kasvutarina. SKS Kirjat. Kirjokansi 267. 264 s.
- Ajan Sana, 11.06.1932, nro 84, s. 1. Helsinkiläisten puutarhat. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1809139?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Bakker, F.T., Culham, A., Pankhurst, C.E. & Gibby, M. 2000. Mitochondrial and chloroplast DNA-based phylogeny of *Pelargonium* (Geraniaceae). *American Journal of Botany* 87: 727–734.
- Bakker, F.T., Culham, A., Hettiarachi, P., Touloumenidou, T. & Gibby, M. 2004. Phylogeny of *Pelargonium* (Geraniaceae) based on DNA sequences from tree genomes. *Taxon* 53: 17–28.
- Becher, S.A., Steinmetz, K., Weising, K., Boury, S., Peltier, D., Renou, J.-P., Kahl, G. & Wolff, K. 2000. Microsatellites for cultivar identification in *Pelargonium*. *Theor Appl Genet* 101: 643–651
- Björneborgs Tidning, 10.07.1902, nro 76, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/613065?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Chandel, s. & Kumar, V. 2018. Diseases of geranium and their management, kirjassa *Diseases of Ornamental Crops*. Vedams eBooks, 1. painos. 300 s.
- Dhaouadi, S., Mougou, A. H., & Rhouma, A. 2020. The plant pathogen *Rhodococcus fascians*. History, disease symptomatology, host range, pathogenesis and plant–pathogen interaction. *Annales of Applied Biology*: 177: s. 4–15.
DOI:<https://doi.org/10.1111/aab.12600>
- Engblom, M. 2020. Mårbackapelargonier. *Pelargon bulletinen* Nr 4 2020, Årgång 23: 8–11.
- EPPO Standards 2/13(1). 1998. Guidelines on good plant protection practice. *Ornamental plants under protected cultivation*. 12 s.
- Finska trädgårdsodlaren: organ för Trädgårdsodlingens vänner o. Finska trädgårdsodlareförbundet i Helsingfors samt Aura trädgårdsvänner i, 01.10.1916, nro 10, s. 2. Prof. H.H. Gran. Pelargonier. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/946763?page=2> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Heinonen, M. 2017. Kotiseutujen rakkaat perinnekasvit. In: A. Kivilaakso, L. Marsio (toim.) *Elossa. Luonto ja elävä kulttuuriperintö*. Museovirasto, S. 63–69. ISBN 978-951-616-289-1 URN: <http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/toimeenpano-suomessa/julkaisut/ellossa>
- Heinonen, M., Laamanen, J., Tuohimetsä, S. & Tanhuanpää, P. 2021. Vahvat tarinat varmistavat vanhojen pelargonien säilymistä. *Puutarha & Kauppa* 8/2021: 26–27.

- Heinonen, M., Pihlman, S., Kaihola, H-L., Koskela, A., Hartikainen, M., Kinnanen, H. & Peura, A. 2014. Museopuutarha: perustaminen ja hoito. MTT Kasvu 23. Juvenes Print, Suomen yliopistopaino Oy. 91 s. Myös verkkojulkaisu: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-523-3>
- Hellberg, M. 2023. Monas Pelargonera. <http://monahel.it-norr.se/nypelargonsida.htm> Viitattu 2.2.2023
- Helsingin Sanomat, 22.05.1921, nro 137, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1392832?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Hiltunen, T. 29.3.2023. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköpostikeskustelu pelargonien kasvintuhoojaongelmista. (Jaana Laamanen)
- Holm, C. 1998. Kiehtovat pelargonit. WSOY. Porvoo. 128 s.
- Horn, W. 1994. Interspecific crossability and inheritance in Pelargonium. Plant Breeding 113: 3–17.
- Hufvudstadsbladet, 15.05.1921, nro 131, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1394814?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Häyrynen, M. 1998. Tähtitornivuoren hoito- ja kehittämissuunnitelma – Liite 1: Tähtitornivuoren puiston historiaselvitys. 6.10.1998. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Viherosasto / Kunnossapitotoimisto. Teoksessa Hemgård, G. 2011. Tähtitornin vuori ja Ullanpuistikko, hoito- ja kehittämissuunnitelma. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut, 2011: 15. (PDF: 978-952-272-108-2). s. 83–129. Luettavissa verkossa. https://www.hel.fi/static/hkr/hoito_ ja_ kehittamissuunnitelmat/tahtitornin_vuori_hks/3_TT_Liite1_web.pdf Viitattu 21.6.2022.
- Idman-Tigerstedt, A-M. 1947. Kodin ruukkukasvit. Neljäs painos. Weerner Söderstöm Osakeyhtiö. Porvoo. 194 s.
- Iltta-Sanomat, 05.05.1937, nro 101, s. 1–2. Kasvien kauneutta kevätillana. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1991781?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- James, C.M., Gibby, M. & Barrett, J.A. 2004. Molecular studies in Pelargonium (Geraniaceae). A taxonomic appraisal of section Ciconium and the origin of the 'Zonal' and 'Ivy-leaved' cultivars. Plant Syst Evol 243: 131–146.
- Jones, C.S., Bakker, F.T., Schlichting, C.D. & Nicotra, A.B. 2008. Leaf shape evolution in the south African genus Pelargonium L'Her. (Geraniaceae). Evolution 63–2: 479–497.
- Kannaksen Lehti, 19.09.1933, nro 71, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1846854?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Kauppapuutarhaliitto ry. 2023. <https://kauniistikotimainen.fi/kasvi/pelargoni/>. Viitattu 10.4.2023.
- Kinnanen, H. 19.3.2023. Haastattelu pelargonikokoelmasta. (Maarit Heinonen)

- Koti ja yhteiskunta, 15.06.1904, nro 6, s. 2. Maria. Hyvä koti. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/ai-kakausi/binding/920218?page=2>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Koskimies, T. & Knuuttila, M. 2007. Pappilan puutarhassa. Kasveja ja kulttuurihistoriaa. Kustannus Oy Arkki. Helsinki. 207 s.
- Känsälä, R. 2022. Pieni perinnepelargoninäyttely Liinamaassa 13.7.–31.8.2022. Esite. 8 s.
- Lahden Lehti. 30.03.1901, nro 25, s. 1–2. D. L.-a. Kukkien hoidosta asuinhuoneessa. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/661513?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Launis, A. 2019. Värien mittausta kasvien lehdistä. Kandidaatin työ, Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma, Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201912226503> Viitattu 12.2.2021
- Långström, T. 27.3.2023. Haastattelu Saarelman puutarhan toiminnasta. (Maarit Heinonen)
- Martinsson, K. 2000. Pelargonier – Kulturarv i krukka. Prisma. 254 s.
- Mikkelin Sanomat, 22.08.1927, nro 94, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1568534?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Mutanen, T. 2012. Perennoiden estetiikka. Länsimaisen kauneuskäsityksen toteuttaminen perennaryhmän suunnittelussa. Opinnäytetyö, Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. HAMK, Hämeen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201301021017> Viitattu 12.2.2021.
- Nyholm, H. 1901. Englannin pelargonian viljelystä. Puutarha, 01.01.1901, nro 1, s. 4–5. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/931297?page=6> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- PAGS. 2023. The International register of pelargonium cultivars. The Pelargonium and Geranium Society (PAGS). <https://thepelargoniumregister.com/> Viitattu 3.4.2023
- Peltonen, J. 1.4.2023. Haastattelu Peltosen puutarhan toiminnasta. (Maarit Heinonen)
- Persson, K. POM. 1.6.2022. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu Luke Piikkiössä perinnepelargonien monimuotoisuudesta ja ominaisuuksista. (Saara Tuohimetsä)
- Persson, K. POM. 31.5.2022. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu Luke Piikkiössä perinnepelargonien monimuotoisuudesta ja ominaisuuksista. (Jaana Laamanen & Maarit Heinonen)
- Persson, K. & Ireholm, A. 2021. Pelargonier i Nationella genbanken – fönsterträd med kulturarv. SLU Alnarp, Nationella genbanken POM. 333 s.
- Pihlman, S., Heinonen, M. & Peura, A. 2019. Paikan kasvit, suvun kasvit, geenivarakasvit. Teoksessa: Hanneleena Hieta, Karri Kiiskinen, Maija Mäki, Päivi Roivainen & Ann-Helen Sund (toim.) Liikettä rajapinnoilla. Keskusteluja etnologian osallistavuudesta. Ethnos, Suomen kansatieteilijöiden yhdistys, Ethnos toimitte 21. Helsinki. 245–287.

- Plaschil, S., Budahn, H., Wiedemann, M. & Olbricht, K. 2017. Genetic characterization of Pelargonium L'Her. germplasm. *Genet Resour Crop Evol* 64: 1051–1059.
- PS. 2023. Bildgalleriet. Svenska Pelargonsällskapet (PS). <https://pelargonsallskapet.com/galleriet/> Viitattu 7.4.2023.
- Puutarha, 01.03.1912, nro 3, s. 14. Uusia Englantilaisia pelargoneja. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/931429?page=14> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 5.1.2023.
- Pukki, J. 27.8.2021. Haastattelu Pukin puutarhan toiminnasta. (Maarit Heinonen)
- Ranta, A. 2010. Hienohelma ja vanhapoika, rakkaat huonekasvit: kotipelargoni. Otava. Keuruu. 143 s.
- Ranta, A. 6.5.2021. Haastattelu Hyötykasviyhdistyksen Annalan puutarhan pelargoninkokoelmasta. (Aino Jämsä, Anna Ojanen, Maarit Heinonen)
- Rosén, S. & Rasehorn, E. 2007. Ihanat pelargonit. (Alkuteos 100 pelargoner och hur du sköter dem (2006). Suom. Aretta Tiilimäki.) Otava. Helsinki. 116 s.
- Räty, E. (toim.) 2017. Viljelykasvien nimistö. Puutarhaliiton julkaisuja 376. Puutarhaliitto ry, Helsinki.
- Saarikoski, J. 2019. Kupittaalla vuosina 1845–1848 myynnissä olleet pelargonit. Turun yliopiston museologian puutarhakurssi kevätlukukausi 2019. (Tulostettu esite, luettavissa Turun piha- ja puutarhamessuilla Perinnekasviosastolla 29.–31.3.2019)
- Sainio, S. 26.3.2021. Haastattelu Hyötykasviyhdistyksen Annalan puutarhan pelargonien hoidosta (Aino Jämsä, Anna Ojanen)
- Savo-Karjala, 14.09.1898, nro 103, s. 2. Ensimmäinen yleinen Suomen puutarhanäyttely. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/561547?page=2> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.
- Simonen, S. 1961. Suomen puutarhatalouden historia. Yhteiskirjapaino Oy. Helsinki. 528 s.
- Sitowise. 2022. Säätötilan puistikon historiallinen selvitys. Sitowise; Senaatti. Luettavissa verkossa. <https://www.senaatti.fi/app/uploads/2022/04/Saatytilan-puistohistoriallinen-selvitys-2022.pdf> Viitattu 21.6.2022.
- Taulavuori, Timo 25.9.2022. Puutarhaliitto. Keskustelu Kotipuutarha-lehden juhlavuoden kasvista. (Maarit Heinonen)
- Tirilän puutarha. 2023. Tirilän puutarhan verkkosivut. <https://www.tirilanpuutarha.fi/fi/> Viitattu 8.4.2023.
- UPOV. 2009. Zonal pelargonium, ivy-leaved pelargonium – Pelargonium Zonale Group, *Pelargonium peltatum* (L.) Her. and hybrids between those species and other species of *Pelargonium* L'Her. ex. Ait. Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability. UPOV, International union for the protection of new varieties of plants, Geneva.

UPOV. 2019. Color names for the RHS colour chart. TWP/3/11. January 18, 2019. UPOV, International union for the protection of new varieties of plants.

Uusi Aura, 24.05.1903, nro 118, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/738672?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.

Uusi Suometar, 24.09.1899, nro 240 B, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/588926?page=1> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.

Vaasa, 28.05.1929, nro 120, s. 2. Kaupungin puistot ja istutukset uudistetaan. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1770450?page=2> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 3.1.2023.

Viherlandia. 2023. Helgan pelargoni. Blogi Viherlandia.fi <https://viherlandia.fi/helgan-pelargoni/> Viitattu 12.4.2023.

Vallinkoski, Anu. 2021. Jussilla on toistasataa eri pelargonia, Ritvan mieltietty pelastui evakkomatkalta – Moni haluaa hankkia kotipitäjän pelakuun. Kotivinkki 22.7.2021. <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/vanhat-suomalaiset-pelargonit> Viitattu 6.4.2023

Weng, M.-L., Ruhlman, T.A., Gibby, M. & Jansen, R.K. 2012. Phylogeny, rate variation, and genome size evolution of Pelargonium (Geraniaceae). Molecular Phylogenetics and Evolution 64: 654–670. <https://doi.org/10.1016/j.ympev.2012.05.026>.

Wikipedia. 18.5.2022. Mårbacka. <https://fi.wikipedia.org/wiki/M%C3%A5rbacka> Viitattu 18.5.2022.

Hellens, Carolus Nicolaus von. 1779. Aboae: impressa apud viduam Reg. Acad. typ. J. C. Frenckell. <https://www.doria.fi/handle/10024/51969> Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot, Turun Akatemian väitöskirjat. Viitattu 6.4.2023

Kuvastopelargonit videoina

Luonnonvarakeskus, 2021. [Pieni perinnepelargoninäyttely](https://www.youtube.com/watch?v=O3FMABU1gFQ). Video, kesto 5:41 min. <https://www.youtube.com/watch?v=O3FMABU1gFQ> Pieni perinnepelargoninäyttely Varsinais-Suomessa. Käsikirjoitus: Teemu Virri, HAMK ja Maarit Heinonen, Luke. Kuvaus, editointi ja tekstitys: Teemu Virri, HAMK

Luonnonvarakeskus, 2022. [Perinnepelargonin ”Leila ja Toivi” kaksi kevätviikkoa](https://www.youtube.com/watch?v=Gyhu1ZOphU). Video, kesto 2:17 min. <https://www.youtube.com/watch?v=Gyhu1ZOphU> Timelapse eli ajastettu kuvaus näyttää kotipelargonin kahden viikon kasvun reilussa kahdessa minuutissa. Video on kuvattu Luonnonvarakeskuksen. Piikkiön koetointapaikan tutkimuskasvihuooneessa maaliskuussa 2022. Kuvauksessa käytettiin kahta kameraa, joista toinen kuvasi ylhäältä ja toinen sivulta. Kamerat ottivat kuvia kahden viikon ajan vuorokauden ympäri 10 minuutin välein. Suunnittelu: Alexey Shapiguzov ja Maarit Heinonen, Luke. Kuvaus: Alexey Shapiguzov, Luke. Editointi: Victor Bloch, Luke.

Liite

Pelargoniakvarellit

Kotipuutarha-lehden akvarellisarja vanhoista kotipelargoneista: "Viipurin Evakko", "Hoplaxin Fanny" ja "Carolina". Akvarellit on maalannut taiteilija Anne-Mari Siltala. Akvarellit ovat käytävissä taitelijan nimen mainiten.

"Viipurin Evakko". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

"Viipurin Evakko". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

Anne Siltala -22

"Hoplaxin Fanny". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

"Hoplaxin Fanny". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

"Carolina". Akvarelli Anne-Marie Siltala

"Carolina". Akvarelli Anne-Marie Siltala.

**Löydät meidät
verkosta**

luke.fi

